

**T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**İLETİŞİMSEL DEĞERLER YÖNÜNDEN
AYŞEGÜL KİTAPLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Yasemin BOZKAYA**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Bilginer ONAN**

Hatay-2018

ÖN SÖZ

Dil eğitiminde, metinler önemli bir yer tutmaktadır. Dil becerilerinin geliştirilmesinde, dilin etkin ve bilinçli kullanılmasında ve bireylerin iletişimsel değerleri kazanmasında metinler araç olarak kullanılmaktadır. Metinler üzerine kurulu olan çocuk kitapları da bu yönüyle önem arz etmektedir. Bu metinlerde kullanılan dilin özelliklerinin belirlenmesi, yapısal ve içerik özelliklerinin incelenmesi çocukların iletişim becerilerine etkisini ortaya çıkarmaktadır.

Çocuk kitapları, çocukların dil ve zihin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle iletişimsel ve sosyal değerleri kapsayan duyuşsal gelişim sürecinde çocuklar için yazılmış eserlerin önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Bilhassa seri hâlinde yayınlanan kitaplar değer eğitimi bakımından önemli bir yere sahiptir. Çocuğun bilişsel gelişiminde içinde bulunduğu sosyal çevrenin önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Çocuklar, çevrelerindeki kişilerden ve onların sosyal dünyalarından öğrenmeye başlamaktadırlar. Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, becerilerin ve tutumların kaynağı sosyal çevredir. Ayşegül kitaplarında çeşitli yaşam serüvenleri ile her daim bir sosyal çevre oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sosyal çevrenin içinde sosyal gelişimi sağlayacak olan; insan ilişkileri, kardeş sevgisi, hayvan sevgisi ve buna benzer birçok örnek sunulmuştur. Bu farklı durumlarda çocukların zorluklarla baş etme, sorunlara farklı yollardan çözüm bulma, başkalarının yaşamlarını, farkındalıklarını geliştirerek empati kurma, yardım etme, işbirliğinde bulunma gibi sosyal becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmada çocuk kitapları arasında önemli bir yere sahip olan “Ayşegül” kitaplarının, dil eğitiminin sosyal yapılandırmacı yönünü temsil eden iletişimsel değerleri kazandırma sürecindeki işlevlerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın 1. Bölümü’nde “Problemin Durumu”, “Araştırmanın Önem”i, ve bu çalışmanın konusuyla “İlgili Araştırmalar” anlatılmıştır.

2. Bölüm’de “Çocuk Edebiyatı”, “Ayşegül Kitapları” ve “İletişim Becerileri” üzerine literatür taraması yapılarak kuramsal çerçeve belirlenmiştir. “Çocuk Edebiyatı İçinde Ayşegül Kitaplarının Yeri”, “Görsel Nitelikleri Açısından Ayşegül Kitapları”, “Dil ve İçerik Özellikleri Yönünden Ayşegül Kitapları”, “İletişimsel Değer Kavramı ve Alt Unsurları”, “İletişim” ve “Kişilerarası İletişim İletişimsel Değer” konuları ele alınmıştır. Ayrıca iletişim becerilerinden empati, kendini açma,

ben dili, dinleme, sözsüz iletişim, çatışma çözme ve güvengenlik üzerinde durulmuştur.

3. Bölüm’de “Araştırmanın Modeli”, “Çalışma Grubu”, “Araştırmanın Uygulaması”, “Veri Toplama Teknikleri” ve “Veri Çözümleme Teknikleri” anlatılmış.

4. Bölüm’de araştırmada ulaşılan “Bulgular” ortaya konulmuştur. İletişimsel değerlerin Ayşegül kitaplarında nasıl ele alındığı analiz edilmiştir. Her kitap iletişimsel değerler yönüyle tek tek incelenmiştir. Ayrıca her iletişimsel değerın Ayşegül Kitaplarında kullanım oranı analiz edilmiştir. Her bir iletişimsel değerın kullanım oranı tablolarla ifade edilmiştir.

5. Bölüm’de araştırmada ulaşılan sonuçlar ele alınmıştır. Ulaşılan bulgulardan hareketle Ayşegül kitaplarında ele alınan iletişim becerileri değerlendirilmiştir.

Bu tez çalışmasının her aşamasında yoğun temposuna rağmen bana vakit ayıran; bilgisini, yakın ilgisini ve desteğini hiç esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Bilginer ONAN’a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bugünlere gelmemde en büyük pay sahibi olan çok sevgili anne ve babama, fedakarlıkları ve sabrıyla en büyük destekçim sevgili eşime ve kıymetli çocuklarım Reyhan, Ömer, Beyza ve Azra’ya teşekkürü borç bilirim. Yine tezin her aşamasında yoğun iş temposuna rağmen bana her zaman vakit ayıran ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen canım kardeşim Mehmet Baki’ye de çok teşekkür ederim.

AYŞEGÜL KİTAPLARININ İLETİŞİMSEL DEĞERLERİ KAZANDIRMA SÜRECİNDEKİ İŞLEVİ

Yasemin BOZKAYA

Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı,

Yüksek Lisans Tezi, 2018

Tez Danışman: Doç. Dr. Bilginer ONAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı çocuk kitapları arasında önemli bir yere sahip olan Ayşegül kitaplarının, dil eğitiminin sosyal yapılandırmacı yönünü temsil eden iletişimsel değerleri kazandırma sürecindeki işlevlerini incelemektir. Çocuk kitapları, çocukların dil ve zihin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle iletişimsel ve sosyal değerleri kapsayan duyuşsal gelişim sürecinde çocuklar için yazılmış eserlerin önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Özellikle seri hâlinde yayınlanan kitaplar değer eğitimi bakımından önemli bir yere sahiptir.

Araştırmada, 39 Ayşegül kitabı incelenmiştir. Bu kitaplardan 33 tanesinde iletişim becerileri ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. Kitapların dil, görsel ve içerik alanlarında hangi iletişimsel değerlerin ele alındığı araştırılmıştır. Ayrıca hikâyerlerde tespit edilen değerlerin hangi sıklıkla geçtiği incelenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre Ayşegül kitaplarında iletişim becerilerinin yer aldığı toplam 5094 cümle tespit edilmiştir. Bu cümlelerde 36 empati, 78 kendini açma, 19 ben dili, 100 dinleme, 51 sözsüz iletişim, 19 çatışma çözme ve 12 güvengenlik örneği bulunmaktadır. İncelenen kitaplarda bulunan iletişim becerileri arasında empati yüzde 1, kendini açma yüzde 2, ben dili yüzde 0, dinleme yüzde 2, sözsüz iletişim yüzde 1, çatışma çözme yüzde 0, güvengenlik yüzde 0 oranına sahiptir. Bu araştırmada ele alınan kitaplarda iletişim becerilerinden en çok dinlemeye yer verildiği ortaya konmaktadır. Ardından kendini açma ve sözsüz iletişimin örneklendiği görülmektedir. İletişim becerileri arasında önemli bir yere sahip olan empati ise dördüncü sıradadır.

ANAHTAR KELİMELEK

Kişilerarası İletişim, Ayşegöl Kitapları, Çocuk Kitapları, İletişim Becerileri, Empati, Kendini Açma, Ben Dili, Dinleme, Sözsüz İletişim, Çatışma Çözme, Güvengenlik.

THE ROLE OF AYŞEGÜL BOOKS IN THE PROCESS OF ACQUISITION OF COMMUNICATIVE SKILLS

Master's Thesis, Yasemin BOZKAYA

Institute of Social Sciences and Department of Turkish Education, 2017

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Bilginer ONAN

ABSTRACT

The aim of this study to investigate the role of Ayşegül books which is one of the prominent serial among children's books, in the process of acquisition of the communication skills which is the constructivist part of language education. Children's books have important function in the development of language and intelligence. It is well known that works written for children are influential in the process of emotional development which consists communicative and social values. Especially books published in series have significant impact in value education compared to other books.

Data for this research were gathered through Ayşegül series. The books were selected randomly from this serial. The study the number of Ayşegül books which were examined was 39. There were 33 books which carries examples related to communicative skills. These books were investigated according to which commucative areas were taken into account in the texts, pictures and content. However how often these skills were used in stories were also handled in this study.

The results reveal that there are 186 sentences that contains commucative values in the Ayşegül books. These sentences include 36 empathy, 78 self-disclosure, 19 I messages, 100 listening, 51 nonverbal communication, 19 conflict resolution, and 12 examples of assertiveness. Consequently this distribution demonstrates that the proportion of empathy is 1 percent, self-disclosure is 2 percent, I messages 0 percent, listening 2 percent, non-verbal communication 1 percent, conflict resolution 0 percent and assertiveness 0 percent in those books. It is clear that listening has the highest proportion among communicative skills. Self-disclosure and nonverbal communication have the second and third place whereas empathy follows them.

KEY WORDS

Interpersonal Communication, Ayşegül Books, Children Books, Empathy, Self Disclosure, I Messages, Listening, Nonverbal Communication, Assertiveness.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET VE ANAHTAR KELİMELELER.....	iii
ABSTRACT AND KEYWORDS.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM,ÖNEM VE AMAÇ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi Ve Alt Problemler.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı.....	2
1.4.Araştırmanın Önemi.....	3
1.5.İlgili Araştırmalar.....	3

KURAMSAL ÇERÇEVE

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.Çocuk Edebiyatı Nedir?.....	7
2.2.Çocuk Edebiyatı İçinde Ayşegül Kitaplarının Yeri.....	12
2.2.1.Görsel Nitelikleri Açısından.....	17
2.2.2. Dil ve İçerik Özellikleri Açısından.....	21
2.3.İletişimsel Değer Kavramı ve Alt Unsurları.....	25

2.3.1. İletişimsel Değer Nedir?.....	29
2.3.2. İletişimsel Değer Kavramının Alt Unsurlar.....	32
2.3.2.1. Empati.....	32
2.3.2.2. Kendini Açma.....	43
2.3.2.3. Ben Dili.....	57
2.3.2.4. Dinleme.....	64
2.3.2.5. Sözsüz İletişim.....	70
2.3.2.6. Çatışma Çözme.....	74
2.3.2.7. Güvengenlik.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	82
3.2. Çalışma Grubu.....	82
3.3. Verilerin Toplanması.....	85
3.4. Verilerin Analizi.....	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Empati Ait Bulgular.....	161
4.2. Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Kendini Açmaya Ait Bulgular.....	162
4.3. Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Ben Diline Ait Bulgular.....	163
4.4. Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Dinlemeye Ait Bulgular.....	165
4.5. Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Çatışma Çözmeye Ait Bulgular.....	167
4.6. Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Sözsüz İletişime Ait Bulgular.....	169
4.7. Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Güvengenliğe Ait Bulgular.....	171

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	173
5.2. Öneri.....	176

KAYNAKÇA:	178
EKLER:	186
EK 1. Ayşegül Kardeşimi Çok Seviyorum Kitabının Kapak resmi.....	186
EK 2. Ayşegül Küçük Aşçılar Kitabının Kapak Resmi.....	187
EK 3. Ayşegül Kaza Geçiyor Kitabının Kapak Resmi.....	188
EK 4. Ayşegül Esrarengiz Komşu Kitabının Kapak Resmi.....	189
EK 5. Ayşegül Bebek Bakıyor Kitabının Kapak Resmi.....	190
EK 6. Ayşegül Arkadaşlarıyla Hastalanıyor Kitabının Kapak Resmi.....	191
EK 7. Ayşegül Şehre Taşınıyor Kitabının Kapak Resmi.....	192
EK 8. Ayşegül Sürpriz Yapıyor Kitabının Kapak Resmi.....	193
EK 9. Ayşegül Alışveriş Yapıyor Kitabının Kapak Resmi.....	194

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Ben İletileri Örnekleri.....	60
Tablo 2: Ben Dilinin Öğeleri.....	60
Tablo 3 : Tam ve Tek Mesaj	61
Tablo 4: Dinlemenin Katmanları	65
Tablo 5: Türkiye'deki 1965-2014 Yılları Arasındaki Ayşegül Kitaplar.....	82
Tablo 6: Ayşegül Kitaplarında Empatinin Kullanım Oranı.....	160
Tablo 7: Ayşegül Kitaplarında Kendini Açmanın Kullanım Oranı.....	162
Tablo 8: Ayşegül Kitaplarında Ben Dilinin Kullanım Oranı.....	163
Tablo 9: Ayşegül Kitaplarında Dinlemenin Kullanım Oranı.....	165
Tablo 10: Ayşegül Kitaplarında Çatışma Çözmenin Kullanım Oranı.....	166
Tablo 11: Ayşegül Kitaplarında Sözsüz İletişimin Kullanım Oranı.....	168
Tablo 12: Ayşegül Kitaplarında Güvengenliğin Kullanım Oranı.....	169
Tablo 13: İletişimsel Değerlerin Kullanım Sıklık Oranı.....	173

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1: Empati Basamakları	39
Şekil 2: Johari Penceresi.....	46

RESİM LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1.....	19
Resim 2.....	20
Resim 3.....	23

KISALTMALAR LİSTESİ

Genel Kısaltmalar

Akt.: Aktaran

Çev.: Çeviren

Ed.: Editör

AVM: Alışveriş Merkezi

BM: Birleşmiş Milletler

TDK: Türk Dil Kurumu

YKY: Yapı Kredi Yayınları

vb: Ve benzeri

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde araştırmanın “Problem Durumu”, “Araştırmanın Amacı”, “Araştırmanın Önemi” ve “İlgili Araştırmalar” üzerinde durulacaktır.

1.1.Problem Durumu

Dünyada çok az kitap, “Martine” serisi kadar farklı dillere çevrilerek çocukların kahramanı olabilmiştir. Türkçeye Ayşegül olarak uyarlanan seri, her ülkede farklı bir isimle anılmıştır. 50’ye yakın ülkede yayınlanan Martine, İtalya’da Christina, Amerika Birleşik Devletleri’nde Debbie, Almanya’da Steff, İngiltere’de Emma, Portekiz’de Anita olarak karşımıza çıkar. Bizde ise Ayşegül olarak. 1954 yılında çocuklara merhaba diyen Martine serisinde ev, okul, piknik, köy, hayvanat bahçesi ve benzeri birçok alanda hayali Fransız bir kız çocuğunun maceraları anlatılmaktadır. Türkçe uyarlamasında ise küçük Ayşegül’ün annesi, babası, kardeşleri, köpeği Fındık, kedileri ve arkadaşları ile birçok serüveni hikâye edilmektedir. Bazen bu kahramanlar arasına komşular, arkadaşlar hikâyenin geçtiği mekâna göre farklı karakterler de eklenmektedir.

Kurgusal bir kahraman olan Ayşegül çeşitli mekânlarda geçen hikâyeleriyle yaşamın farklı kesitlerinden kareler sunar. İnsan ilişkileri, aile bireyleri arasındaki diyalog, kardeş sevgisi, arkadaşlık, komşu ilişkileri, okul yaşamı, oyunlar, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, tatil, köy yaşamı, çevre bilinci gibi birbirinden farklı birçok konu işler.

Ayşegül kitaplarında dikkat çeken noktalardan biri de hayali kahramanın çocuklara rol model olmasıdır. Farklı yer ve zamanlarda gerçeğin bir simülasyonu gibi vazife görerek çocuğun kendi dünyası dışındaki hayatları keşfetmesine yardımcı olmuştur. Kahramanı çocuk olan kitaplar bu benzerlikle yaşadıkları farklı olay ve duygularla çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine, katkı sağlar. Bunun yanı sıra sevme, anlama, saygılı olma, empati ve paylaşma gibi toplumsal değerleri öğretir. Model olarak öğrenmenin en etkili öğrenme yollarından biri olduğu düşünüldüğünde Ayşegül kitaplarının çocukların erken yaştaki değer oluşumunda ne kadar etkili olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Hiç büyümeyen ve bir zamanlar oldukça popüler olan çocukların kahramanı Ayşegül, medyanın şimdiki kadar yaygın olmadığı bir dünyada çocukları birçok açıdan etkilemeyi başarmıştır. Medyanın eksikliğinin yanında,

Ülkemizde ocuk edebiyatı kitaplarının çeşitliliğinin az olması da Ayşegül kitaplarının çok okunmasını sağlamıştır. Ayşegül kitapları, çocukların iletişimsel değerleri kazanma ve özümsemeleri sürecinde, gerek içerik gerekse görsel estetik yönünden etkili bir araç olmuştur. Tüm bunlar göz önüne alındığında bir dönem ülkemizde çok popüler olan Ayşegül kitaplarının incelenmediği dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu çalışma da iletişimsel değerler yönünden Ayşegül kitaplarının incelenmesini amaçlamaktadır.

1.2.Problem Cümlesi ve Alt Problemler

“Ayşegül kitaplarında hangi iletişimsel değerlere ne oranda yer verilmiştir” cümlesi araştırmanın problem cümlesini oluşurmaktadır. Bu problem cümlesine bağlı alt problemler aşağıda maddeler hâlinde sıralanmıştır.

- 1) Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak *empatinin* kullanım oranı nedir?
- 2) Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak *kendini açmanın* kullanım oranı nedir?
- 3) Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak *ben dilinin* kullanım oranı nedir?
- 4) Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak *dinlemenin* kullanım oranı nedir?
- 5) Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak *atışma çözmenin* kullanım oranı nedir?
- 6) Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak *sözsüz iletişimin* kullanım oranı nedir?
- 7) Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak *güvengenliğin* kullanım oranı nedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; ülkemizde birkaç nesil tarafından yoğun bir şekilde okunan Ayşegül kitaplarını, farklı yönlerden incelemektir. Bu düşünceden hareketle Ayşegül kitaplarının, dil eğitiminin sosyal yapılandırıcı yönünü temsil eden iletişimsel değerleri kazandırma sürecindeki işlevleri ele alınacaktır. Araştırmada, önceden belirlenen ve yaygın olarak kullanılan dil eğitiminin sosyal yapılandırıcı yönünü temsil eden iletişimsel değerlerin Ayşegül kitaplarındaki kullanıma yönelik sıklık oranları araştırılacaktır.

1.4.Araştırmanın Önemi

L. Vygotsky, çocuğun bilişsel gelişiminde içinde bulunduğu sosyal çevrenin önemli bir rolü olduğunu ileri sürmüştür. Çocuklar öğrenmeye, çevrelerindeki kişilerden ve onların sosyal dünyalarından başlamaktadırlar. Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, becerilerin, tutumların kaynağı sosyal çevredir. Ayşegül kitaplarında da çeşitli yaşam serüvenleri ile her daim bir sosyal çevre oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sosyal çevrenin içinde sosyal gelişimi sağlayacak olan; insan ilişkileri, kardeş sevgisi, hayvan sevgisi ve buna benzer birçok örnek sunulmuştur. Bu açıdan bakıldığında Ayşegül kitapları iletişimsel ve sosyal değerler yönüyle önem kazanmaktadır. Bu araştırmanın amacı ülkemizde bir nesil tarafından yoğun bir şekilde okunan Ayşegül kitaplarının, dil eğitiminin sosyal yapılandırmacı yönünü temsil eden iletişimsel değerleri kazandırma sürecindeki işlevlerini tespit etmektir.

Çocuk kitapları, çocukların dil ve zihin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle iletişimsel ve sosyal değerleri de içine alan duyuşsal gelişim sürecinde çocuklar için yazılmış eserlerin önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Belirli bir zaman sürecine yayılmış seri hâlinde yayınlanan kitaplar, değer eğitimi bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu temel düşünceden hareketle, bu çalışmada, bir dönem ülkemizde en çok okunan çocuk kitapları arasında sayılan Ayşegül kitaplarının, dil eğitiminin sosyal yapılandırmacı yönünü temsil eden iletişimsel değerleri kazandırma sürecindeki işlevleri araştırılacaktır.

1.5.İlgili Araştırmalar

İletişimsel değerlerle ilgili olarak ülkemizde ve dünyada günümüze kadar çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

Temiz (2014) tarafından “Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitiminin Çocukların Duygu Tanıma ve İfade Etme Becerilerine Etkisi” adlı doktora çalışmasında “Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitimi” nin okul öncesi dönemdeki 6 yaş grubu çocuklarının duyguları tanıma ve ifade etme becerilerine etkisini incelenmiştir. Bu kapsamda annelerin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati gibi iletişim becerileri gözlemlenmiştir. Çocukların ise duygularını tanıma ve ifade etme becerileri üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre “Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitimi”nden sonra deneme grubu annelerin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati becerilerinin arttığı gözlemlenmiştir.

Ayrıca annelerin çocuklarıyla olan iletişim becerileri düzeyi artarken, çocukların duyguları tanıma ve bunları ifade edebilme becerilerinin de geliştiği ortaya çıkmıştır.

Deniz'in (2003) "İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerine Etkisi" adlı çalışmasında sözel- sözel olmayan iletişim ve dinleme üzerinde durulmuştur. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine verilen iletişim becerileri eğitiminin, öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın sonunda, bu eğitimin öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Kartal'ın (2013) "Ortaöğretim Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Öznel İyi Oluş ve İletişim Becerileri Düzeyleri" adlı araştırmasında ise bazı değişkenlere göre ortaöğretim öğrencilerinin öznel iyi oluş ve iletişim becerileri incelenmiştir. Yaklaşık 1500 lise öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin iletişim becerileri ölçülmüş ve öğrencilerde öznel iyi oluş düzeyi yükseldikçe, iletişim becerileri düzeylerinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, kız öğrencilerin iletişim becerileri düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu gözlenmiştir.

Görgülü'nün (2009) "Drama Destekli Kubaşık Öğrenme Tekniklerinin Okul Öncesi 5-6 Yaş Çocuklarının İletişim Becerilerine Etkisi" isimli yarı deneysel çalışmasında eğitimde drama destekli kubaşık öğrenme tekniklerinin 5-6 yaş öğrencilerinin iletişim becerilerinin (sözel iletişim, sözel olmayan iletişim, iletişim engellerinden kaçınma, nezaket içerikli iletişim) gelişimi üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Sonuç olarak okul öncesi eğitimde, drama destekli kubaşık öğrenme etkinliklerinin kullanılmasının iletişim becerilerinin gelişiminde etkili bir yaklaşım olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu etkinliklerin okul öncesi dönemde işbirliğini, etkili iletişimi, yardımlaşmayı, bireyler arası paylaşımı da artırdığı görülmektedir.

Kahriman (2014) ise "İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam Temasındaki Drama Yöntemine Dayalı Öğretimin Öğrencilerin İletişim, Empati Becerileri ve Değer Algıları Üzerine Etkisi" başlıklı tezinde drama yönteminin öğrencilerin sosyal değerler, iletişim becerileri, empatik eğilim becerileri ve değer algıları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Öğrencilerin sosyal değerler ve iletişim becerileri puanlarının ortalamaları drama yönteminin daha etkili olduğunu göstermiştir.

Braslau (2015), “Aspects of Didactic Communication in Primary School (İlkokulda Didaktik İletişimin Yönleri)” adlı çalışmasında didaktik iletişimi incelemiştir. Didaktik iletişimin bir tür eğitimsel iletişim olduğunu savunan Braslau araştırmasında sözlü, sözsüz ve sözötesi iletişime odaklanmıştır. Didaktik iletişimin özellikli bazı içerikleri transfer ederek öğrenme eyleminin gerçekleştiğine işaret eden Braslau bu yönden öğrenme metodlarını incelemiştir. Bunun sonucunda sözlü ve sözsüz iletişimi bünyesinde barındıran didaktik iletişimin öğrenmenin gerçekleşmesini etkilediği sonucuna varmıştır.

Ata (2015), “Factors Effecting Teacher-Child Communication Skills and Self-Efficacy Beliefs: An Investigation on Preschool Teachers (Öğretmen-Çocuk İletişim Becerileri ve Öz-Yeterlik İnançlarını Etkileyen Faktörler: Okul Öncesi Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma)” adlı yüksek lisans tezinde okul öncesi öğretmenlerinde öğretmen-çocuk iletişim becerileri ve öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Aynı zamanda araştırmada öz-yeterlik inançları, deneyim ve çalışılan kurum türünün okul öncesi öğretmenlerinin öğretmen-çocuk iletişim becerilerini yordama düzeyi de ele alınmıştır. Araştırmanın sonunda okul öncesi öğretmenlerinin öğretmen-çocuk iletişim becerileri ve öz-yeterlik inançları arasında güçlü ve pozitif bir ilişki olduğu, öz-yeterlik inançlarının öğretmen-çocuk iletişim becerilerinin açıklanmasına önemli bir katkıda bulunduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sahin, (1999) “The Effect Of The Communication Skills Training Program on Childrens Loneliness And Assertiveness Level (İletişim becerileri eğitiminin çocukların yalnızlık ve atılganlık düzeyine etkisi)” isimli yüksek lisans tezinde iletişim becerileri eğitiminin çocukların yalnızlık ve atılganlık düzeylerine etkisini araştırmıştır. Çalışmanın örneklemi 40 adet beşinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda iletişim becerileri eğitiminin çocukların atılganlığının artmasında ve yalnızlığının azalmasında önemli etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Gazioğlu (2008), “The Effects Of Peace And Conflict Resolution Education On Emotional Intelligence, Self-Concept And Conflict Resolution Skills (Barış ve Çatışma Çözümü Eğitiminin Duygusal Zekâ, Kendi Algısı ve Çatışma Çözme Üzerindeki Etkileri)” adlı yüksek lisans tezinde Barış Eğitimi ve Çatışma Çözme Eğitimi’ ve Barış ve Çatışma Çözme Eğitimi’ni incelemiştir. Araştırma sonunda Barış, Çatışma Çözme, Barış-Çatışma Çözme eğitimlerini duygusal zekâ, kendi

algısı ve çatışma çözme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bunlar arasında Barış-Çatışma Çözme Eğitimi'nin en fazla etkiye sahip olduğu görülürken, Barış Eğitimi'ni Çatışma Çözme Eğitimi'ne göre daha etkili olduğu saptanmıştır.

Yalçinkaya, Muluk, Şahin (2009) tarafından yapılan "Effects of Listening Ability on Speaking, Writing and Reading Skills Of Children Who Were Suspected of Auditory Processing Difficulty (Dinlemenin Duyusal İşleme Bozukluğu Tanısı Koyulan Çocukların Konuşma, Yazma ve Okuma Becerilerine Etkisi)" adlı çalışmada duysal işleme bozukluğu tanısı koyulan çocuklarda dinlemenin bu çocukların konuşma, yazma ve okuma üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Sonuç olarak duysal işleme bozukluğu olan çocuklarda dinleme değerleri düşük iken, konuşma, yazma ve okuma değerleri kontrol grubuna göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca duysal işleme bozukluğu olan çocuklarda dinlemenin ana etkisi konuşmada görülürken, kontrol grubunda yazma becerisinde görülmüştür.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.Çocuk Edebiyatı Nedir?

Çocuk edebiyatı çocuk ve edebiyat olmak üzere iki farklı kavram ve bu iki kavramın birlikte oluşturduğu bir edebiyat alanını akla getirmektedir. Çocuk edebiyatının kapsamını anlayabilmek için bu iki kavramın ayrı ayrı tanımlanması gerekmektedir.

Çocuk TDK Türkçe Sözlük'te (2005:444) “küçük yaştaki erkek veya kıza denmektedir. Ayrıca bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız da çocuk olarak adlandırılmaktadır”. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü'nde çocuk “iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek” veya “bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan” şeklinde tanımlanmıştır (Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1976: 52).

BM (Birleşmiş Milletler) Çocuk Hakları Sözleşmesi 18 yaşına kadar her insanı çocuk saymaktadır (www.unicef.org, 2015).

Bazı araştırmacılar ise “çocuk” sözcüğünü tanımlarken insanoğlunun hangi döneminin çocukluk çağını kapsadığına dikkat çekmektedir. Yalçın ve Aytaş'a (2012: 13) göre bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubuna çocuk denilmektedir. Oğuzkan (2013: 2) ise insan ömrünün 2-14 yaşları arasındaki dönemine “çocukluk çağı” adı verildiğine dikkat çekerek çocukluğun genel bir tanımını yapmış ve çocukluğu ilk (2-6 yaş), ikinci (6-12) ve son çocukluk çağı (10-13 veya 12-14) gibi dönemlere ayırmıştır. Buna göre ilk çocukluk oyun çağına, ikinci çocukluk okul çağına, son çocukluk ise erinlik çağına denk düşmektedir. Öğrenim bakımından düşünüldüğünde ise “okul öncesi” dönemi ile “temel eğitim” dönemini kapsar.

Bazı araştırmacılar çocuğun yetişkinin küçük bir örneği olduğunu belirtirken, bazıları da buna karşı çıkarak onun ayrı bir varlık olduğuna dikkat çeker. Okay'a (1998: 24) göre çocuk yeterince olgunlaşmamış insandır. Şimşek (2012: 13) ise çocuğun 0-15 yaş arasındaki küçük insan olduğuna işaret eder. Ona göre çocuk, doğuştan getirdiği süresiz oyun ihtiyacı, sınırsız merak duygusu, zengin hayal gücü ve özgün sözcük üretimi ile yetişkinlerden ayrılmaktadır. Bazı araştırmacılar da tam tersi bir bakış açısı söylemektedir “kendine has algıları olan; dünyayı kendi bakış

açısıyla değerlendiren; sosyal, dilsel ve ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla bütünüyle örtüşmeyen bir varlık” olduğuna dikkat çekerek çocuğu yetişkinlerden ayırmakta ve onu ayrı bir varlık olarak kabul etmektedir, (Dilidüzgün, Sever, Öztürk ve Adıgüzel, 2002: 4). Nas (2004:1) ise çocukluğun ancak günümüzde ayrı bir dönem, bir olgu olarak kabul edildiğini söyler. Buna göre çocuğun ayrı bir dünyası, algılaması ve düşünce biçimi vardır.

Kıbrıs’a (2006:3) göre ise çocuk olgunluğa erişinceye kadar, her yaştaki erkek ve kızlar için yapılan bir nitelemedir. Çocuk edebiyatı kapsamı içindeki “çocuk” ise bebeklik çağının bitimiyle ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan kişidir.

Tüm bu tanımlardan hareketle bedensel ve zihinsel yaşam açısından insanoğlunun 0-15 yaş arası dönemine çocuk denilmektedir. Bebeklikten ergenliğe kadar olan bu dönemde çocuk kendine has özellikleri, algılaması ve düşünme yapısı olan bir varlıktır.

“Çocuk” kavramının ardından “edebiyat” kavramını ele almak gerekmektedir. Kişinin duygu ve düşüncelerini kendine özgü bir dil kullanarak anlatma sanatı olan edebiyat Türkçe Sözlük’te (2005:600) olay, düşünce, duygu ve hayallerin, dil aracılığıyla söz ve yazı halinde güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında, estetik amaçlı oldukları kabul edilen yazılı yapıtların bütünü de edebiyat olarak addedilmektedir (Şirin, 2007: 14).

Dilimize Arapçadan geçen edebiyat edeb kökünden gelmektedir. “Yemeğe çağrı”, “nefsi terbiye”, “iyi ahlak” gibi anlamları barındırmaktadır (Alpay, 1987: 523’ten akt. Nas, 2004: 20). Kavcar’a (1999:4) göre edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan sanattır. Kudret’e (1986:1) göre de daha çok sanat amacı güdülerek oluşturulan sözlü ve yazılı yapıtların tümü anlamında kullanılır. Edebiyat bize sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış yaşama ve insana ait deneyimler sunar. Kabaklı (1967: 1) da edebiyatı bilgi, gözlem ve deneyimlere dayalı duygular, düşünceler, hayaller yardımıyla, güzel söz ve yazı eserleri meydana getirme sanatı olarak değerlendirir. Her dilin en yetkin kullanımı, kendini edebiyatta gösterir. Edebiyatla anlama (okuma-dinleme), anlatma (konuşma-yazma) becerisi, dilsel yaratma gücü gelişir.

Gönen’e (2013: ix,1) göre ise edebiyat, dil ve sanatın birleşmesinden doğar. İnsanlar deneyimlerini dil ve edebiyat yoluyla birbirlerine aktarırlar. Bu nedendir ki

edebiyat, hayatı yansıtan ve düzenleyen, insanlara deneyimlerini şekillendirme gücü veren bir ifade sanatıdır. Bu sanat hislerle ve hayatın niteliği ile ilgilidir. Aynı zamanda zaman ve mekân fark etmeksizin diğer insanların yaşamı hakkında bireyi bilgilendirir. Kimi zaman da insanlığa ait evrensel değerlerin paylaşılması ve anlaşılmasında önemli rol oynar.

“ Edebiyat bireylere sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış bir yaşam sunar. İnsan yaşamına yeni anlamlar ve yeni pencereler katar. Her yeni pencere de bir yandan yaşama ve insana ait deneyimleri zenginleştirirken, diğer yandan da onlara derinlik katar. Dilin en yetkin kullanım örnekleriyle bireyi başkalarının deneyimlerine ortak eder” (Sever, 2013a: 11).

Edebiyat ayrıca bireye zamanın ve mekânın ötesine geçmesini sağlar. Birey içinde bulunduğu anda kendisinden bin yıl öncesi ya da kilometrelerce uzaktaki bir olayı deneyimleme fırsatı bulur. Bu nedenle edebiyatın zaman ve mekân ötesi bir özelliği vardır.

Bu farklı tanımlarından hareketle edebiyatın duygu, düşünce, his ve hayallerin iletilmesinde her türlü sözlü ve yazılı ürünleri bünyesinde bulunduran bir sanat olduğu çıkarılabilir.

“ Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyinin dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata çocuklar için *edebiyat* ya da *çocuk edebiyatı* denir. Bu edebiyatın öncelikle hedef kitlesi 2-15 yaş aralığındaki çocuklardır. İki yaşından başlayarak ergenlik dönemine kadar geçen süreçte çocukların hayat tecrübeleri, ilgi, ihtiyaç ve algılama düzeylerine uygun bütün nitelikleri kapsar” (Sınar, 2006:175).

Bir başka ifadeyle çocuk edebiyatı, çocukların dil gelişimine katkıda bulunan, onların edebi ihtiyaçlarını karşılayan çocuklar için çocuklara yaratılmış edebiyattır (Dursunoğlu, 2007: 33’ten akt. Şimşek,2012: 42). Vural’a göre ise konu, içerik, sorunların ele alınışı ve biçim bakımından çeşitli yaş basamaklarındaki çocukların ilgi ve merak düzeyine uygun, edebi, eğlendirici ve öğretici özelliklerinin yanı sıra dolaylı olarak eğitici karakterli eserlere çocuk edebiyatı denir (Vural: 1985: 49’dan akt. Zengin ve Zengin, 2009: 79). Sever (2013a: 17) ise daha geniş bir tanım yapmaktadır. Buna göre çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan, dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.

Çocuk edebiyatının diğer tanımları ise şu şekildedir:

1. Çocuklar için yazılmış bütün metinleri içine alan edebiyat (Okay, 1998:

109).

2. Çocukluk çağını yaşamakta olan insanların duygu, düşünce ve hayallerini yazılı olarak işleyen edebiyat (Argunşah, 1991: 290'dan akt. Okay, 1998:109).
3. Çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu edebiyat (Şirin, 2000: 9).
4. 2-14 yaş arasındaki kimselerin ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanıdır (Oğuzkan, 2013: 3).
5. Çocuk edebiyatı geniş bir bakış açısıyla temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, sanatsal ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı olarak tanımlanmaktadır (Şirin, 2007: 16).
6. Özyar'a (2012:26) göre ise çocuk edebiyatı çocuk olma ve edebiyata dayanan özelliklerinin dışında daha özel anlamlar taşımaktadır. Estetiklik, beğeni oluşturma, görsellik, yalınlık, doğallık, çocuğa görelilik, çocuk duyarlılığı ve daha birçok niteliğe sahip olan çocuk edebiyatının önemi gün geçtikçe daha çok anlaşılacak şekilde gelişim göstermektedir.

Dilidüzgün (1996: 22) çocuk edebiyatının özelliklerine vurgu yapmaktadır. Ona göre çocuk gerçekliğini duyarlı olarak ele alan, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı verebilecek nitelikte olmalıdır. Şimşek'e (2012: 43) göre çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı tüm özellikleri taşımalıdır. Buna ek olarak ise eğitici yanı da olan bir alandır. Çocuğun ana dilini kullanma becerisini, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek bu edebiyatın amaçlarındandır. Kimi yazarlara göre de çocuk edebiyatının en önemli özelliği çocukların ilgi ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılaması ve çocuklar kadar yetişkinler tarafından da beğenilmesidir (Gönen, 2013: ix).

Çocuk yetişkinden farklı, kimi yönleriyle daha zengin bir varlık olduğu için ona hitap etmenin değişik yolları vardır. Bu yollar ancak ninni, masal gibi çocuk edebiyatı türleriyle gerçekleşir (Şimşek, 2012:14). Çocuk kitapları, çocukların dil, zihin, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle iletişimsel ve sosyal değerleri kapsayan duyuşsal gelişim sürecinde çocuklar için yazılmış bu eserlerin önemli bir etkisi vardır. Erken yaşta kitapla tanışan çocukların dil becerileri ve kelime hazineleri yaşıtlarına göre daha hızlı bir gelişim gösterir. Bu da çocuğun duygu ve düşüncelerini yaşıtlarına göre daha iyi ifade etmesini sağlar. Çocuğun hayal gücünü genişletir ve öğrenme kabiliyetini olumlu yönde etkiler. Aynı zamanda gerçeğin bir simülasyonu gibi vazife görerek çocuğun kendi dünyası dışındaki hayatları keşfetmesine yardımcı olur. Model alarak, izleyerek ve takip ederek öğrenmenin ikinci en etkili öğrenme yöntemi olduğu düşünüldüğünde, kahramanı çocuk olan bu kitapların etkisi daha da iyi anlaşılır. Kahramanların yaşadıkları farklı olaylar, duygular çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlar. Bunun yanı sıra sevme, anlama, saygılı olma, empati ve paylaşma gibi toplumsal değerleri öğrenir. Bazı araştırmacılar tarafından ifade edildiği gibi;

“İyi bir edebiyat eseri, çocukların dünyaya başka perspektiflerden bakmalarını sağlayarak onları başka mekânlara, başka zamanlara götürerek yaşam alanlarını genişletir. Çocukların duygularını harekete geçirerek edebiyat eserinde hayal edilen yaşantılara girmesini sağlar ve başkalarının yaşamları ile kendi yaşamları arasında bağ kurduklarını hissettirir. Çocuklar bu yaşamlarda kimi zaman macera, kimi zaman heyecan, kimi zaman da zorluklarla karşılaşır. Bu farklı durumlar çocukların zorluklarla baş etme, sorunlara farklı yollardan çözüm bulma, başkalarının yaşamları ile ilgili farkındalıkları geliştirerek empati kurma, yardım etme, işbirliğinde bulunma gibi sosyal becerilerinin gelişimine yardımcı olmaktadır”(Gönen ve Veziroğlu, 2013: 7).

Yukarıdaki tanımlardan hareketle çocuk edebiyatı; konusu, merkezi çocuk olan, çocuğun dil ve zihin gelişim sürecine katkı sağlayan eğitsel bir sanattır. Başka bir deyişle çocuk edebiyatı; estetik bir yol ile çocukların hayal dünyasını zenginleştiren, kültür varlığını geliştiren, ana dil bilincini oluşturan zihin ve dil gelişimini hızlandıran sanattır.

Çocuk edebiyatı kavramının daha iyi anlaşılması için çocukların nasıl ayrı bir birey olarak kabul gördüklerini de ele almak gerekmektedir. Bugün çocuklar ayrı bireyler olarak kabul edilmekte ve çocukluk insan yaşamının farklı evrelerinden biri olarak nitelendirilmektedir. Çocuklar yetişkinlerin küçük bir örneği değil, kendine özgü dünyaları olan ayrı varlıklardır. Ancak son yıllara kadar çocuklar hakkındaki görüşler çok daha farklıdır. Çocukluk son birkaç yüzyılda ortaya çıkan bir kavramdır. Nas'a (2004:1) göre çocuk hep vardı ama çocukluk yok sanılmaktaydı. Çocukluk 16.

yüzyılda ortaya çıkmıştır ve Rönesans'ın bir ürünüdür. Bu döneme kadar çocuklar yetişkinlerin küçük bir örneği, minyatürü kabul edilmektedir. Çocuk bir değer olarak kabul görmez. Ünlü düşünürler bile çocuğa değer vermez. Çocuğun ayrı bir varlık olarak görülmesi 18. yüzyılın ortalarında başlamıştır (Neydim, 1998:11-12). Bu dönemde, Aydınlanma ile çocuklar hakkındaki yargılar değişmiştir. Sanayileşme ile ucuz ve pratik fabrika işçileri olarak görülen çocukların eğitimi önemli bir mesele olmuştur. Çünkü fabrikada daha üretken işçilere ihtiyaç vardır. Bunun için çocukların eğitilmesi gerekmektedir. Bu da ancak çocukların okula gitmesi ile mümkün olmaktadır. Yavaş yavaş değişmekte olan çocuk algısı, Aydınlanma ile birlikte çocukların bilimsel çalışmaların konusu olması ve çocuğun eğitimine ilişkin yeni görüşlerin ortaya çıkmasıyla yeni bir döneme girmiştir. Bu da “çocukluk” anlayışını oluşturmaya başlamıştır. Böylece çocuklar yetişkinlerden ayrılmaya başlamıştır (Onur, 1993:7; Dilidüzgün, 1996:10'dan akt. Nas, 2004: 2-3-4). Çocuklar konusundaki son gelişme ise BM'nin “çocuk” tanımında görülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 18 yaşına kadar olan her birey çocuk kabul edilmektedir.

Çocuk edebiyatı kavramı da değişen çocuk algısı ile şekillenmeye başlamıştır. Edebiyat çocuğun ayrı bir varlık olarak kabul görmesi ve çocuk eğitimi üzerinde durulmasıyla dikkatleri üzerine çekmiştir. Çocuk edebiyatı, çocuk psikolojisindeki gelişmeler sonucu ortaya atılan bir kavramdır (Şirin, 2007:48). Aydınlanma döneminde ilk kez çocuklara yönelik eserler kaleme alınmıştır. Önceleri didaktik ve otoriter bir anlayışı benimseyen bu eserler 1950'lerden sonra yerini çocuğu tanımaya, anlamaya, onun dünyasını keşfetmeye yönelik bir anlayışa bırakmıştır (Nas, 2004: 6).

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, Ayşegül kitaplarının çocuk edebiyatı içindeki yeri ve durumu üzerinde durulacaktır.

2.2.Çocuk Edebiyatı İçinde Ayşegül Kitaplarının Yeri

Ayşegül, orijinal adı Martine olan çocuk kitapları serisinin Türkçeye uyarlamasıdır. 1954 yılında Casterman Yayınevi çocukların dünyasına; çocuklar tarafından çok sevilen ve onları her açıdan etkilemeyi başaran bir kahraman kazandırmıştır. Çizimlerini Marcel Marlier'nin yaptığı, öyküsünü Gilbert Delahaye'nin yazdığı bu kahramanın adı Martine'dir. Serinin ilk kitabı *Martine Çiflikte*'nin ardından 59 tane daha yazılmış, böylece kitapların sayısı 60'a ulaşmıştır.

1997’de Gilbert Delahaye’nin ölümü ile Martine’nin maceralarına Marcel Marlier’nin oğlu Jean Louis Marlier devam etmiştir. 2011’de illüstratör Marcel Marler’in ölümü ile de Martine’nin maceraları son bulmuştur (<http://www.milliyet.com.tr/aysegul-simdi-cok-uzgun-/yalvac-ural/pazar/yazardetay/30.01.2011/1345852/>).

Yaklaşık 100 milyon satarak en çok satanlar listesine giren seri 50’ye yakın dile çevrilmiştir. Bizde de Ayşegül ya da Küçük Ayşegül adıyla yayımlanan bu seri, 1997 yılına kadar 46 kitaplık bir diziye ulaşmıştır.

Ana vatani Belçika olan Ayşegül kitaplarının orjinal dili de Fransızca’dır. Ayşegül’ün bazı çevirilerinde orjinal isimlerin kullanılması da bunu göstermektedir. Örneğin daha sonradan Fındık olarak tercüme edilen Ayşegül’ün köpeği ilk uyarlamalarda Pantufla olarak karşımıza çıkmaktadır. Martine bizde Ayşegül olduğu gibi yayınlandığı her ülkede yaygın yerel kız isimlerini alarak şöhretini sürdürmüştür. Amerika’da Debbie, İtalya’da Christina, Almanya’da Steffi, İngiltere’de Mary, Portekiz’de Anita gibi. Dünyanın pek çok yerinde, 50 yaş üstündeki okurların hâlâ gönlünde yaşayan Ayşegül’ün çevirisini Kemal Bilbaşar ve Eray Canberk gibi isimler yapmıştır.

Fransız kaynaklarında da Martine hakkında olumlu eleştiriler göze çarpmaktadır. Martine’nin yıllar geçtikçe nasıl çağa adapte edildiğinden bahsedilmekte ve bunun önemi üzerinde durulmaktadır. Martine’in 8 yaşında bir çocuk olmasına rağmen jenerasyona ve gelişmelere göre adapte olması olumlu değerlendirilmektedir. Örneğin kadının etekten pantolana geçmesi gibi. Bunun dışında yıllarca değişmemesi ve hep o akıllı, tatlı çocuk olması ile ilgili olumsuz eleştiriler de bulunmaktadır. Fransa’da 1994 yılında Martine serisinin 39 audio kaseti çıkarılmıştır. Çocukların dinlemesi için audio kaset formatında karşımıza çıkan Martine, 1954-2014 yılları arasında toplam 60 kitaplık seri hâlini almıştır. Bunların yanı sıra 27 Ağustos 2012’de Martine serisi 56 bölümlük bir çizgi film olarak bir Fransız kanalı olan TV 5 Monde’de yayınlanmıştır (next.liberation.fr/culture/2004/10/08/martine-50, 2016). Ayrıca Disney Junior’da da yayınlanmıştır. Ama ne ilginçtir ki çizgi filmdeki görseller dahi kitaplardaki kadar canlı değildir. Fransa’da Martine ile ilgili bir müze bulunmaktadır. Marciel Marlier’nin ölümünde 4 yıl sonra oğlu Jean Louis Marlier babasının adına Belçika’da Mouscron’da bir müze açmıştır. İçerisinde Ayşegül’ün ilk basımları ve değişik

dillerdeki basımları yer almaktadır. Müzenin içinde çeşitli adaptasyonlar dikkat çekmektedir. Martine'nin odası, sınıfı gibi. Bunlara ek olarak çocuklar için büyük kitaplar yer almaktadır. Çocuklar bu kitapların içine girip Martine'nin çocukluğunu yaşama imkânı bulmaktadır. Animasyonlu hikâyelerin dinlenmesi ve izlenmesi için bulunan ekran da müzeye ayrı bir boyut katmaktadır. Böylece müze Martine'nin dünyasını gerçek hâline getirmektedir. Müzenin tanıtım videosunda Jean Louis Marlier, babasının bunu ne kadar istediğinden bahsetmekte ve yaşasaydı çok beğeneceğini söylemektedir. Marlier, “Babam ben küçüklüğümde beri hep Martine’i yazıp çiziyordu. Ömrü boyunca da hiç durmadı.” diyerek babasını Martine ilgisine vurgu yapmaktadır (www.rtf.be/info/regions/detail_martine-s-installe-aumusee-avec-marcel-marlier-a-mouscron?id=9094013, 2016).

1990'dan sonra doğanlar pek bilmeseler de Ayşegül bir zamanlar ülkemizde, çocuklar tarafından çok okunan bir seri olmuştur. Ayşegül'ü “Küçük Ayşegül” adıyla yayımlayan Marsık Yayıncılık'ın sahibi, çocuk edebiyatımızın usta kalemi Yalvaç Ural, Ayşegül kitapları için şöyle demiştir; “*Dünyada çok az kitap, çocukları Martine kadaretkilemiştir*”(<http://www.edebiyathaber.net/hic-buyumeyen-kahraman-aysegul/>).

Bizde önce Ayşegül, sonra Küçük Ayşegül adıyla yayımlanan bu 60 kitaplık dizi, tam dört kuşağı büyütmüş ve ördüğü sevgi çemberini dalga dalga büyüterek yalnızca çocukların değil, annelerin, anneannelerin gönlünde kendine unutulmaz bir taht kurmuştur. Ayşegül kitapları kendi ülkesinde yayımlandıktan 11 yıl sonra ilk olarak 1965'te ülkemizde yayınlanmaya başlamıştır. Türkiye'de yayınlanan ilk Ayşegül kitapları ise; *Ayşegül Okulda*, *Ayşegül Sirk Cambazı*, *Ayşegül Seyahatte*, *Ayşegül Hayvanat Bahçesinde* olmuştur. Ayrıca Ayşegül kitaplarını sırasıyla Sümer, Yeni Sümer, Alpagut, Aksoy, Marsık ve son olarak YKY yayınlamıştır. Alpagut Yayınları, çizerin neredeyse bütün dizisini kitap formatlarını değiştirip sayfalarını azaltarak yayınlamıştır. Aksoy Yayıncılık, kitapları yeniden ve aslına bağlı kalarak, kendi boyutunda, sert ve ince kapak olarak yayımlar. Daha sonra Marsık Yayıncılık yeni kitaplarla birlikte aylık Ayşegül Dergisi'ni çıkarmıştır. Bunun yanı sıra, ilk kez Ayşegül'ün Evi ve Müzikli Lunapark kitaplarını pop-up (3 boyutlu) olarak okurlara ulaştırmıştır. Yapı Kredi Yayınları ise 2011 yılının ilk ayından itibaren her ay 2 Ayşegül kitabı yayınlamaya başlamıştır. 2014 yılı sonlarında ise YKY diğer

Ayşegül kitaplarını tamamlamıştır. YKY ayrıca konulara göre 5'er cilt hâlinde ayrı olarak Ayşegül kitaplarını yayınlamıştır.

Minik öykülerden oluşan Ayşegül dizisi işlediği konular bakımından da dikkat çekmektedir. Ayşegül'ün maceralarında insan ilişkileri, kardeş sevgisi, oyunlar, okul yaşamı, dostluk, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, çevre bilinci, meslekler gibi konulara yer verilmiştir. Böylece okura gerçek yaşamın bir simülasyonu sunulmuştur. Ayşegül kâh okulda, kâh tiyatrodaki karşımıza çıkmaktadır. Bazen köydedir, bazen de denizde. Yollara düşer, vapura biner, kırlara gider, alışveriş yapar, bebek bakar, yelken açar, ata biner. Kimi zaman kardeşiyle kavga eder, kimi zaman kardeşiyle birlikte yemek yapar. Okumayı, yüzmeyi, bale, resim ve yemek yapmayı öğrenir. Hata yaptığında özür diler. Bisikletten düşer, hastalanır. Böylece yaşamın farklı kesitlerinden kareler sunar. İnsan ilişkileri, aile bireyleri arasındaki diyalog, kardeş sevgisi, arkadaşlık, komşu ilişkileri, okul yaşamı, oyunlar, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, tatil, köy yaşamı, çevre bilinci gibi birbirinden farklı birçok konuyu işler. Her konu ve mekân bir öyküyü oluşturur. Bunlar birbirinden bağımsız minik öykülerdir.

Kitaplardaki konu alanları, gündelik yaşamın en ince ayrıntılarına kadar uzanır. Kitapların taşıdığı bu potansiyel, bu çalışmanın da temel gerekçesini oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında analiz edilecek Ayşegül kitapları, aşağıda bir liste hâlinde verilmiştir.

- 1) Kardeşimi Çok Seviyorum
- 2) Yaşasın, Okul Açılıyor!
- 3) Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor
- 4) Arkadaşlarıyla Parkta
- 5) Doğum Gününü Kutluyor
- 6) Yemek Yapıyor
- 7) Yüzme Öğreniyor
- 8) Küçük Aşçılar
- 9) Akıllı Köpek
- 10) Doğayı Koruyor
- 11) Tiyatro Oyuncusu
- 12) Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor

- 13) Hayvanat Bahçesinde
- 14) Bahçesini Süslüyor
- 15) Kamp Yapıyor (Kampta,Hürriyet Gazetesi)
- 16) Ormanda
- 17) Şehre Taşınıyor
- 18) Alışveriş Yapıyor
- 19) Bebek Bakıyor
- 20) Yelkenli Kullanıyor (Hürriyet Gazetesi)
- 21) Denizde (Hürriyet Gazetesi)
- 22) Trene Biniyor
- 23) Arkadaşı Serçeyle
- 24) Çiçek Şenliğinde
- 25) Resim Dersinde (Sabah Gazetesi)
- 26) Yolculukta (Hürriyet Gazetesi)
- 27) Okul Gezisi (Hürriyet Gazetesi)
- 28) Fındık Kayıp
- 29) Esrarengiz Komşu (Gizemli Komşu, Hürriyet Gazetesi)
- 30) Koş Gelincik Koş
- 31) Ormandaki Yavru Kedi
- 32) Kuzenine Süpriz Yapıyor
- 33) Çiftlikte Bir Gün
- 34) Kayak Yapıyor
- 35) Dört Mevsim (Hürriyet Gazetesi)
- 36) Saatleri Öğreniyor
- 37) Hastalanıyor
- 38) Büyükannesinde
- 39) Yılın 12 Ayı

Çalışma sürecinde 39 adet Ayşegül kitabına ulaşılmıştır. Ulaşılan kitapların büyük bir bölümü YKY basımıdır. Bazıları ise Hürriyet Gazetesi'nin ekidir. Serinin bazı kitapları YKY ve Hürriyet Gazetesi tarafından farklı isimlerle basılmıştır. Bunlar da yukarıda belirtilmiştir.

Not: YKY yaynevinin Ayşegül dizisi yayın listesidir.

2.2.1.Görsel Nitelikleri Açısından Ayşegül Kitapları

Çocuk kitaplarındaki resimlerin işlevleri düşünüldüğünde Ayşegül kitapları görsel nitelikleri ile ayrı bir önem kazanmaktadır. Ayşegül kitaplarındaki görsel öğelere geçmeden önce çocuk edebiyatı literatüründe resim ögesine değinmekte fayda vardır.

Resim unsurunun çocuk kitapları için ne kadar önemli olduğu bilinmektedir. Bu hususun ayrıntılarına yönelik görüşler aşağıda sıralanmıştır.

Şimşek vd. (2012:76) resimlerin çocuğun dikkat süresini artırdığını, dinleme becerisi kazandırdığını, neden sonuç ilişkisi kurmalarına yardımcı olduğunu, hayal gücü ve yaratıcılığı desteklediğini öne sürmektedir. Çocuk kitaplarında kullanılan görsel öğeler, konuşma ve dil gelişimini hızlandırırken zihinsel gelişimi de desteklemektedir.

Çocuk kitaplarındaki resimler açıklayıcı ve yorumlayıcı özellikleri ile (Nas, 2004:55) çocukların hayal dünyalarına katkı sağlamaktadır. Bu resimler sayesinde çocuk okuma yazma bilmese de sevinç, üzüntü, mutluluk, şaşkınlık gibi duyguları anlayabilir, hikâyede anlatılan olaylar hakkında da fikir yürütebilir.

Kimi araştırmacılara göre görseller hem okul öncesi hem de okul dönemi çocuk kitaplarının en önemli öğeleridir ve bir resim bin kelimeye bedeldir. Her ne kadar abartılı bir ifade olsa da bu ifadenin altını çizdiği nokta önemlidir. Birçok kelimeyle anlatılabilecek bir durum bazen bir resimle ifade edilebilir. Ayrıca okuma öğrenme sürecinde çocuğun algılamada zorluk çekeceği birçok kavram görsellerle somutlaştırılır. Bunun yanı sıra resimlerin metni açıklama ya da tamamlama gibi işlevleri vardır. Metinde anlatılmak istenen düşünce, kavram ya da nesne, sözcüklerin yanı sıra görsel kullanılarak anlatılırsa hem metin açıklanmış olur hem de öğrenme hızlanır. Yazıyla anlatılması zor konular ise resimler yardımıyla okuyucuya aktarılabilir. Örneğin hiç zürafa görmemiş bir çocuğa zürafayı anlatmak yerine resmini göstermek daha yararlı olabilir (Şimşek, 2012: 82).

Resim her zaman metnin açıklayıcısı olmayabilir. Bazen tek başına bir olayı ya da durumu anlatabilir. Resimle başbaşa kalan çocuk da bunu hayal eder, resimde ne anlatılmak istendiğini düşünür, bir çıkarımda bulunur. Kendisi hayal dünyasında keşifler yapar. Böylece hem yaratıcılığını geliştirmiş hem de bu yeteneğini harekete geçirmiş olur. Bazı soyut kavramların somutlaşması ve daha iyi anlaşılması ancak resimlerle mümkündür. Sevinç, şaşkınlık, korku,

üzüntü gibi duygular ancak resimlerle anlatıldığında çocuk tarafından daha iyi anlaşılabilir.

Çocuğun bildiği kelime ve figürlerden bilmediklerini çağrışım ve karşılaştırma yoluyla tamamlamasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca hayvan ve insan hareketlerine bağlı olarak çocuğa olayların başlangıcı ve sonuçlarını yerli yerine koyarak anlatma becerisi de kazandırılmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2012: 34).

Bassa'ya (2013: 180) göre ise çocuklar resme baktığı zaman hemen resmin içinde bir öykü görür. Bu öykü çoğunlukla çocuğun kendi öyküsüdür. Kendi dünyalarını, duygularını, yapmak istediklerini resimlerde tekrar bulurlar. Çocuklar için görmek inanmakla eşdeğer olduğundan, resimlerin dünyası onların duygu ve düşüncelerinin bir yansıması olur.

Ayşegül kitapları görsel açıdan incelendiğinde oldukça ilgi çekici resimleri olduğu görülmektedir. İllüstratör Marcel Marlier tarafından çizilen resimler çocuklar tarafından çok sevilmiştir. Hatta daha okuma bilmeyen çocuklar bile bu kitapları eline alarak sadece resimlere bakarak okuma biliyormuşçasına masallar anlatmışlardır. Resimlere bakan çocuklar hikâyeleri bilmeden kendileri bir hikâye oluşturmuştur. Bunun da çocukların hayal dünyasına, anlatım becerilerine ve kendilerini ifade etmelerine olumlu bir katkı yaptığı göz ardı edilemez. Önce resimlere bakan çocuklar okumayı öğrenirken okuma zevki kazanmışlardır. Okuma bilen çocuklar ise kitaplarda geçen hikâyeleri canlandırmaktadırlar.

Ayşegül kitaplarındaki resimler için çocukların dikkat süresini artırdığı, neden sonuç ilişkisi kazandırdığı ve yaratıcılığı desteklediği söylenebilir. Kitaplarda yer alan resimler oldukça canlı ve hareketli ortamları tasvir etmektedir. Örneğin; Ayşegül ve ailesinin kamp serüvenini konu alan bir hikâyede kampa gidişleri, kampa yaşananlar ve sonuçları ayrıntılı bir biçimde tasvir edilmiştir.

Resim 1

Ayşegül Kamp Yapıyor

Resimlere bakan bir çocuk okuyazar olmasa bile hikâyeyi anlayabilir, hayal edebilir ve çıkarımlarda bulunabilir. Ayrıca kitapta birbirinden farklı hayvanların resmedilmesinin de çocukların ilgilerini artırdığı sonucuna varılabilir.

Ayşegül serisinde kullanılan resimler çocuklar için birçok durumu, olayı ve duyguyu somutlaştırmakta, ilk defa karşılaştıkları ya da duydukları durumu daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktadır. Örneğin “Doğayı Koruyor” isimli hikâyede Ayşegül, arkadaşı Duru’nun babası ile tanışır. Duru’nun babasının entomolog yani böcekbilimci olduğunu öğrenir. Kelimeyi telaffuz etmekte dahi zorlanırken entomolog açıklama yapar. Böcekler arasında gezdiğini, suyun altında, ağaç tepelerinde araştırma yaptığını söyler. Aynı zamanda entomologun bu hâlleri resimlerle tasvir edilmiştir. Böylece çocuklar için soyut olan ve anlaşılması zor olan bir durum somutlaştırılmış ve daha kolay anlaşılır hâle gelmiştir.

“Esrarengiz Komşu” kitabında ise Ayşegül ve arkadaşı bir yanlış anlama sonucu komşusunun cadı olduğunu düşünmüş ve izinsiz girdikleri evde korku, şaşkınlık, hayret, tereddüt, merak gibi duyguları yaşamışlardır.

Resim 2

Ayşegül Esrarengiz Komşu

Bu duygular ve olaylar resimlerde de görülmektedir. Hatta resimlerin duyguları daha iyi aktardığı söylenebilir.

Ayşegül kitaplarındaki resimlerin eğitici yönü olduğu da söylenebilir. Hayali karakter Ayşegül bazen yemek yapar, bazen kayak. Kardeşiyle evi temizler, annesine doğumgünü sürprizi hazırlar, Fındık'la yüzme kursuna gider. Bu olayların anlatıldığı hikâyelerde hepsinin tek tek resimlendiği görülmektedir. Böylece çocuklara kimi zaman yemek yapmayı, kimi zaman temizlik yapmayı öğretir. Hatta bu gibi davranış kalıplarının benimsenmesine yardımcı olur. Bunun yanı sıra kitaplardan ders çıkarma da söz konusudur. Örneğin okula gitmek istemeyen Ayşegül, arkadaşı Kıvırcık ile evden kaçır. Okuma yazma bilmeyen kahramanlar kaybolur. Gemiye binmek isterler ama tabelayı okuyamadıkları için yanlış yere giderler. Yine okuyamadıkları için üzerinde yeni boyanmış yazan bir banka otururlar ve kıyafetleri boya olur (Delahaye, 1982:12). Burada hem metinle hem de resimlerle çocuklara okula gitmezlerse neler olabileceği konusunda didaktik bir yaklaşımda bulunulmuştur. Ayrıca bazı örnek davranışların ya da davranış kalıplarının benimsenmesi konusunda da didaktik öğeler bulunmaktadır. Örneğin tarlada bulunan yavru tavşanın korunması, ormandaki yavru kediye yardım edilmesi, böceklerin ve doğanın korunması gibi. Metinle anlatılan ve resimle tamamlanan davranış kalıpları çocukları öğretilmeye çalışılmaktadır. Böylece çocuklar bazı örnek davranışları model almakta ve öğrenmektedir.

Sonuç olarak Ayşegül kitaplarındaki görsel ögeler sadece okuma yazma bilen çocuklar için değil, okuma yazma bilmeyen çocuklar için de açıklayıcı ve anlatıcı olmuştur. Bu resimler bazen metni açıklayıcısı olarak ikincil konumda iken, bazı durumlarda anlatının önüne geçerek birincil anlatıcı vazifesi üstlenmişlerdir.

2.2.2. Dil ve İçerik Özellikleri Yönünden Ayşegül Kitapları

Ayşegül kitapları dil özellikleri açısından ele alındığında konuşma diliyle yazıldığı ve doğru tümcelerin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Dilbilgisi ve yazım yanlışları yoktur. Çocuğun dil ve anlatım yeteneğini geliştirici yönde kaleme alınmıştır. Birbirinden farklı olaylar farklı zaman ve mekânlarda geçmektedir. Çocuk, hayatın birbirinden farklı alanları ile ilgili bilgi sahibi olmaktadır. Buralarda kullanılan kelimeler dil ve anlatım yeteneğini geliştirdiği gibi zihinsel yeteneği de geliştirmektedir. Hikâyelerde kullanılan dil, oldukça sade olsa da zaman zaman anlaşılabilir kelimelere de yer verilmiştir. Entomolog ve flamingo gibi. Ancak bu kelimeler resimlerle ya da metinle desteklenmiştir. Böylece çocuğun görsel ya da yazınsal olarak bunların ne olduğu hakkında fikir sahibi olması sağlanmıştır. Anlatım ilgiyi diri tutacak şekilde canlıdır. Bazen beklenmedik olaylara yer verilmekte ve merak duygusu uyandırılmaktadır.

Bununla birlikte yabancı kelimeler de kullanılmıştır. Örneğin ilk uyarlamalarda Ayşegül'ün köpeğinin adı Fındık, Pantufla olarak karşımıza çıkar. Hâlbuki Türkçe bir karşılığı olsaydı çocukların anlaması ve benimsemesi daha kolay olabilirdi. Ayrıca Kara, Bıyıklı, Fındık, Kıvrırcık, Kara Biber gibi isimlerin yanı sıra Türkçe kökenli olmayan Lolo, Muço, Marki gibi isimlere de yer verilmiştir.

Ayşegül serisinde atasözleri ve deyimlere pek rastlanmamaktadır. Bu yüzden dilin mecaz yönünden yararlanıldığı söylenemez. Ancak zaman zaman ikilemelere yer verilmiştir. *Tırıs tırıs, topu topu, paytak paytak, nefes nefese* gibi örnekler vardır.

Hikâyelerdeki metinlerin çoğu çocuğa göredir. Okul öncesi ve okul çağındaki bir çocuğun yaşayabileceği olaylar bu yaşlardaki çocukların anlayabileceği şekilde dile getirilmiştir.

Ayşegül kitapları içerik özellikleri açısından değerlendirildiğinde ise yaşama sevinci ve iyimserlik gibi duyguları aşlamaktadır. Hikâyelerin çoğunda çocuklar karamsarlıktan ve kötülükten uzak tutulmaktadır. Hikâyeler kötü bir olayla başlasa bile en sonunda mutlaka tatlıya bağlanmaktadır. Örneğin “Kardeşimi Seviyorum” adlı hikâyede Orhan ve Ayşegül kavga etmiştir. Kavga sonucunda ise Orhan düşerek

yaralanmıştır. Kötü bir olayla başlayan hikâyede, olay örgüsü sayesinde kardeşler birbirlerinden özür dileyerek barışmıştır. Hatta Ayşegül Orhan'a bir hediye hazırlamıştır. İki kardeş de hatalarının farkına varmıştır (Delahaye, 2014: 105).

Ayşegül serisinde işlenen konularla insan, doğa ve hayvanlar sevdirmektedir. Örneğin cadı zannedilen komşunun aslında bir tiyatro oyuncusu olduğu anlaşılır. Yanlış anlaşılma ve önyargıdan dolayı kötü zannedilen komşunun aslında çok iyi ve güleryüzlü bir kadın olduğu hikâyenin sonunda anlaşılır (Delahaye 2014:11-16). Hikâyelerin hepsinde hayvanlarla ilgili bir bölüm vardır. Zaten ana kahraman olan Ayşegül'ün bir köpeği, bir de kedisi vardır. Bazen hikâyelerin ana konusu hayvanlar olmakta ve hayvan sevgisi geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Tarlada bulunan tavşanın, eve giren serçenin korunması ya da hayvanat bahçesine gidilmesi gibi. Böylece hayvan sevgisi işlenmektedir. Hikâyelerin geçtiği mekânlara bakıldığında ise büyük oranda tarla, orman, deniz, kamp, çiftlik, köy, bahçe ve park gibi yerler kullanılmıştır. Bu da doğanın sevdirmeye çalışıldığını göstermektedir.

Hikâyelerde insanın güçlü-zayıf ve olumlu-olumsuz yönleriyle olduğu gibi verildiği için insan idealize edilmemiş ve herşeyi bilen üstün insan olarak gösterilmemiştir. Kahramanlar bazen yanlış anlar, bazen kavga eder. Bazen korkar, utanır, üzülür, sevinir, şaşırır, hata yapar. Hata yaptığında özür diler. Karakterler gündelik yaşamdaki hâlleriyle karşımıza çıkar. Okula başlama, taşınma, alışveriş yapma, temizlik yapma, bebek bakma, yıl sonu gösterisine hazırlanma gibi gündelik yaşamdan kareler sunulmaktadır. Karakterler normal yaşamlarıyla olduğu gibi anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra korku, acı gibi olumsuz duygular abartılmadan işlenmiştir. Bazen mizahi öğelere de yer verilmiştir. Örneğin köpekleri Fındık'la beraber alışverişte iken Fındık plastik mankeni gerçek insan zannetmiştir. Çocuklar da hareketsiz kalarak, değişik vücut şekilleriyle mankenleri taklit etmişlerdir.

Bazı hikâyelerde, yaşama karşı eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı da kazandırılmaktadır. Örneğin Ayşegül ve arkadaşı Duru ormanda gezerken ölü bir baştankara görürler ve kuşun tırtılları öldürmek için meyve ağaçlarına püskürtülen ilaçtan zehirlendiğini öğrenirler. Ayşegül de hayvanların zehirlenmesini önlemek ve bu konuda farkındalık oluşturmak için böcek günü düzenlenmeyi düşünür. Ayşegül ve Duru'ya diğer arkadaşları ve gönüllüler katılır. Arı, uğur böceği, tırtıl ve kelebek gibi birçok hayvanın kostümünü giyerek yürüyüş yaparlar. Gazetecilere tarla ve meyve bahçesinde zehirli ilaç kullanılmasını istemediklerini söylerler. Böylece hem

hayvanları korumuş hem de yaşama karşı sorgulayıcı bir bakış açısı sergilemiş olurlar (Delahaye, 2011: 18-19).

Bazı hikâyelerde ise bireycilik yerine yardımlaşma ve dayanışmanın özendirildiği göze çarpmaktadır. Bir önceki paragrafta anlatılan hikâyede yürüyüş için birçok gönüllü hep birlikte çalışmış, birbirlerine yardım etmiştir. Şehre taşınmalarının anlatıldığı hikâyede ise yardımlaşma ve dayanışma gibi öğeler bulunmaktadır.

Bunların dışında Ayşegül kitaplarının tamamında olmasa da bazı hikâyelerde ırk üstünlüğü hissedilmektedir.“Ayşegül Yolculukta” adlı hikâyede kurgu ve resimler ırksal ayırım yapıldığı hissini uyandırmaktadır. Bu araştırmada yer alan diğer kitaplarda buna rastlanmamıştır. Bununla birlikte diğer hikâyelerde başka bir etnik unsura ya da millete yer verilmediği için insanların eşitliğini vurguladığı ya da vurgulamadığı konusunda bir yargıya varmak mümkün değildir.

Resim 3

Ayşegül Yolculukta

Ayşegül Yolculukta isimli hikâyede amcası Ayşegül'e Kıvırcık adında bir taşbebek hediye eder. Hem hikâyenin kurgusunda hem de resimlerde taş bebek insan şeklinde ve insani vasıflarla canlandırılmıştır. Kıvırcık'ın olduğu bazı resimlerde ırksal ayırım göze çarpmaktadır. Ayşegül ve Kıvırcık masada ders çalışmaktadır. Kıvırcık zenci, Ayşegül beyazdır. Ayşegül'ün saçları uzun ve kurdelaıdır. Kıvırcık'ın ise saçları kısa ve kulağında halka küpe vardır. Bu resimde köleler, ya da bir zamanlar ikinci sınıf konumunda düşünülen siyahiler akla gelmektedir. Bunun sebebi

Kıvırcık'ın ten rengi değil, iki kızın farklı bir biçimde resmedilmesi ve Kıvırcık'ın kölelere benzer şekilde tasvir edilmesidir. Özellikle Afrikalı köleler düşünüldüğünde kısa saçlar ve halka küpe akla gelmektedir. Evden kaçtıklarında ise Ayşegül şapka takmış ve güneşten korunmak için şemsiye taşımaktadır. Kıvırcık ise başörtüye benzeyen birşey kullanmaktadır. Ayrıca kâh elinde kâh kafasının üzerinde bavul taşımaktadır. Bu resimlerde arkadaş ilişkisinden ziyade efendi-hizmetçi ilişkisini canlandırılmaktadır. Ayrıca modern-geri kalmış karşılaştırması yapmaktadır. Kıvırcık'ın bavulu taşınması ve taşıyış şekli, giydiği kıyafet geri kalmış üçüncü dünya ülkeleri olarak addedilen Afrika ülkelerine gönderme yaparken, Ayşegül modern kıyafetleri ve “efendi” konumuyla gelişmiş modern ülkelere gönderme yapmaktadır. Evrensel duyguları işleyen Ayşegül hikâyelerinde bu örnekle ırk ayrımı yapıldığı görülmektedir. Metinde bu durumla ilgili bir ibare bulunmazken, resimler oldukça gönderme yapmakta ve alt mesaj içermektedir.

Çocuk kitaplarında konunun temel bileşenleri olan olay, olayın geçtiği yer, zaman ve karakter/ler gibi parçalarının bir arada olmasının ve anlamlı bir bütün hâlinde işlenmesinin önemi düşünüldüğünde Ayşegül kitapları okuma eylemini kesintiye uğratmaz ve okuyucuyu okumaya isteklendirir. Çünkü olay, mekân, zaman ve karakterler sadece ilgi çekici ve eğlenceli değildir. Aynı zamanda bir bütün içinde ele alınmıştır. Bu konular çocuklar için açık ve anlaşılardır. Zaten hikâyelere bakıldığında hemen hemen hepsinin gündelik yaşamla ilgili olduğu, okula gitme, alışveriş yapma, bahçe düzenleme gibi normal olayları işlediği görülecektir.

Ayşegül kitaplarındaki karakterlerin büyük bir çoğunluğu gerçekçi bir şekilde belirlenmiş ve hayattandır. Ancak zaman zaman idealize edilmiş karakterler de karşımıza çıkmaktadır. Bu kitapları okuyan kaç çocuğun hem entomolog, hem müzisyen, hem oyuncu, hem ressam, hem kaptan ve benzeri insanları tanıdığı ve onların yaşamlarına konuk olduğu düşünülürse bu durum daha iyi anlaşılacaktır. Kitapların özellikle 1960'lı yıllarda yayımlandığı ve 1960-1990 arasında popüler olduğu dikkate alındığında ise tablo biraz daha değişmektedir. Bu yıllarda yaşayan bir çocuk süpermarkete değil bakkala gider. Oysa Ayşegül ülkemizde son yıllarda yaygın hâle gelen AVM (alışveriş merkezi) benzeri bir yere gitmektedir. Bunun gibi Ayşegül'ün deneyimlediği birçok şeyi çocukların gerçek hayatta deneyimlemesi pek mümkün değildir. Bu durum çeviride örtülebilirdi ama resimler buna izin vermemiştir. Yani market yerine bakkal – dükkân kelimeleri kullanılabilirdi. Ama

resimde market olunca, çeviren için yapacak bir şey kalmamıştır. Bu nedenle bazı hikâyelerde gerçeklikten uzak ögelerin bulunduğu ve idealize bir insan yaşamı çizildiği söylenebilir. Bunun yanı sıra hikâyelerdeki kişiler doğru karakterize edilmiş ve gerçekçi bir bakış açısıyla betimlenmiştir. Karakterler inandırıcı, güvenilir ve günlük yaşamdandır. Ama Türkiye’de yaşayan bir çocuğun değil, Avrupa ve Amerika’da yaşayan bir çocuğun yaşamından.

Bu çelişkilere rağmen, çocuklara evrensel değerlerin önemli bir bölümünü kazandırmada Ayşegül kitapları bir araç olarak düşünülebilir.

2.3.İletişimsel Değer Kavramı ve Alt Unsurları

2.3.1. İletişim

İletişim dendiğinde akla gelen ilk isimlerden biri Jean Jacques Rousseau’dur. Rousseau iletişimin toplum içindeki fonksiyonu üzerinde durmuştur. Rousseau (2001: 102) toplum ve siyasetle ilgili düşüncelerini açıklarken toplumun geçirdiği farklı evrelerden bahsetmiştir. Rousseau burada, insanların bağımsız yaşadığı, yalnız ve özgür olduğu bir “doğa durumu”nu tasavvur eder. Doğa durumunda henüz bir toplum yoktur ve insan sosyal bir varlık değildir. Çünkü bireyler birbirleri ile “iletişim” kurmazlar ve böyle bir ihtiyaç da duymazlar. Rousseau’nun somut karşılığı bulunmayan hayali evrelerinde iletişim ancak toplum durumunda ortaya çıkar. Bu evrede insanlar bir araya gelir, birbirleri ile iletişim kurarlar. Bunun karşılığı olarak ise özgürlüklerini kaybederler. Rousseau’ya göre iletişim ve toplum birbirlerinin koşuludur. Birinin olmadığı yerde diğeri de olamaz. Peki nedir bu iletişim?

“İletişim kelimesinin İngilizce ve Fransızca’daki karşılığı “communication” sözcüğüdür. Latincedeki karşılığı ise *communicatio*’dur. Her üç kelime de Latince’deki “*communis*” fiilinden gelmektedir. *Communis* açığa vurmak, paylaşmak, ortak, birlikte gibi anlamlara sahiptir. Türkçe kökenli iletişim kelimesi ise Eski Türkçe *élt-* ya da *élet-* kökünden gelmektedir” (Clausen, 1972’den akt. Kaya, 2013: 3).

Kaya’ya (2013:4) göre kelimenin gerçek anlamı fiziksel olarak bir şeyi taşımaktır. Ancak anlam genişlemesi yoluyla bir şeyi getirmek, bir şeyi bir yerden bir yere götürmek gibi anlamlar da kazanmıştır. İletmek fiilinin ek almasıyla da *iletişmek* ve *iletişim* gibi yeni sözcükler oluşmuştur. Karşılıklı iletmek ve karşılıklı iletme anlamlarına gelmektedir.

TDK Sözlük’te (2005: 954) iletişim, duygu, düşünce ve bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon gibi anlamlar taşımaktadır. Dökmen’e (2005: 19) göre iletişim kısaca, “bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci” olarak tanımlanabilir. Dökmen bu

tanıma göre iki insanın karşılıklı konuşmasının ve arıların bal bulunan yeri birbirlerine bildirmeleri ve benzeri durumları iletişim olarak kabul etmektedir. Farklı alanlarda farklı anlamlarda kullanılan iletişim teriminin birçok tanımı vardır. Kaya (2013: 4) 1972’de yapılan bir araştırmada bunların sayısının 126’yı bulduğuna işaret eder. Ancak günümüzde bu sayının 200’ü geçtiği düşünülmektedir. Bunlardan bazıları:

- İletişim düşüncenin sözel olarak (konuşma ile) karşılıklı değiş tokuşudur (Zılhoğlu, 2007’den akt. Kaya, 2013: 4).
- İletişim insanların toplu hâlde yaşamaya başlamalarından itibaren, toplumsal etkileşimlerde rol oynayan, sembolik mesajların karşılıklı ulaştırılmasıyla bazı anlamları aralarında paylaşma sürecidir (Telman ve Ünsal, 2009’dan akt. Kaya, 2013: 4).
- İletişim, katılanların bilgi/sembol üreterek birbirlerine ilettikleri, bu iletileri anlamaya, yorumlamaya çalıştıkları bir süreçtir (Mutlu, 2008: 167).
- İletişim, iki kişiyi içine alan psiko-sosyal bir süreçtir (Cüceloğlu, 2003: 13).
- İletişim, iki birey arasında birbiriyle ilişkili mesaj alışverişidir (Dökmen, 2005: 20).
- İki sistem arasındaki bilgi alışverişi (Dökmen, 2005: 19).
- İletişim, iletiler yoluyla oluşan toplumsal etkileşimdir (Eroğlu, 1996: 276).
- İletişim mesajlarla ilişki kurmadır (Eroğlu,1996:276).
- Bir gönderici ve alıcı arasında bilgi geçişi, fikirlerin değişimi ya da genel veya tek bir düşüncenin oluşturulması sürecidir (Gürüz, 1998: 32’den akt. Ulukan, 2012:4).
- Kaynaktan alıcıya iletinin aktarılması sürecidir. Yalnızca haber ve ileti alışverişi değil, görüşler, olgular ve verilerin iletimini ve paylaşımını içeren bireysel ve ortak etkinliklerdir” (Voight, 1998:90’dan akt. Ulukan, 2012:3).

Watzlawick’e göre ise bir diğer kimsenin huzurundaki tüm davranışlar iletişimi oluşturur (Watzlawick vd 1971: 239’dan akt. Gökçe, 2013: 5). Demirel tarafından ise; “Bir düşüncenin bir duygunun yüz anlatımı, el, kol, baş hareketleri,

konuşma ya da yazı, telefon, radyo, televizyon gibi bildirişim araç ve gereçlerinden yararlanarak bir kimseden başka bir kimseye iletimi” diye tanımlanmaktadır (akt. Saraç, 2006:2). İnsanın her davranışı, konuşması, susması, dinlemesi, duruşu ve oturma biçimi, kendini ifade etmesi, kısaca çevresine mesaj iletmesidir. İletişim; mesaj üretme, iletme ve algılama sürecidir. Tutar ve Yılmaz’a göre iletişim kurmaktaki asıl amaç, anlaşılabilir mesajların gönderilmesi ve karşı tarafın tutum ve davranışlarında değişiklik yapmaktır (Tutar ve Yılmaz, 2003: 5’ten akt. Gölönü ve Karcı, 2010: 124).

İletişim insanların var olmasıyla birlikte başlar. Bütün canlılar gibi insan da doğa ve çevresindekiler ile karşılıklı bir etkileşim içindedir. İnsan kendini ifade etmek için iletişime başvurur (Açıkgöz, 2009: 20). İletişimin amacı alan ve veren yani gönderici ve alıcı arasında bilgi, düşünce ve tutum ortaklığı yaratmaktır. Buna benzer bir şekilde Kaya (2010: 4) da iletişimi insanların toplu hâlde yaşamayı başlamalarından itibaren toplumsal etkileşimlerde rol oynayan sembolik mesajların karşılıklı ulaştırılmasıyla bazı anlamları aralarında paylaşma süreci olarak ele alır. Buradan hareketle günlük yaşantımızın en temel parçası olan iletişimin diğer insanlarla yaptığımız her şey olduğu da söylenebilir.

Bazı araştırmacılar iletişimin temelini dili tam olarak konuşabilme ve yazabilme olarak görürken, bazıları da iyi iletişimin iyi dinlemeden geçtiğini savunur. Bu şekilde olduğu gibi iletişim kavramı ile ilgili farklı yaklaşımlar vardır. Bunlardan biri olan “Ok” yaklaşımına göre ise iletişim ve ok arasında bir benzerlik vardır. İletişim daha çok hedefe yöneltmiş bir ok gibidir. Her şeyden önce göndericinin becerilerine dayanır ve tek yönlü bir eylemdir. Bu da etkili ifade eşittir etkili iletişim demektir. Döngüsel yaklaşıma göre ise iletişim çift yönlüdür. Bu yaklaşımda geri bildirim, ilişki, yan anlam ve anlama önemlidir. Dans olarak iletişim yaklaşımı ise iletişim ve dans kavramları arasında bir analogi kurar. Buna göre nasıl dansa eşler hareketlerini birbirlerine göre ayarlamakta, uyarlamakta ve uyumlaştırmak durumunda ise ve nasıl karşılıklı bir anlayış geliştiriyorlarsa iletişimde de bunlar gereklidir. Kurallar ve becerilerin yanında esneklikler de bulunmaktadır (Hartley, 2014: 35-38).

Bu tanımlara göre iletişim temel olarak insanın kendisini ifade etmesidir. En geniş anlamı ise en az iki kişi arasındaki duygu, düşünce, izlenim, bilgi, beceri ve haber paylaşımıdır. Bu iki kişinin insan olmasına gerek yoktur. İnsan dışındaki

canlılar da iletişim içindedir. Burada en önemli nokta, aktarımın ya da paylaşımın iki yönlü olmasıdır. Çünkü tek yönlü olduğu zaman bu durum iletişimden çok bilgi aktarımı, talimat ya da emir gibi konulara girmektedir. Bunun yanı sıra bu şekilde iki yönlü olan iletişim bir süreçtir. İletişim göndericinin sahip olduğu duygu, düşünce ve bilgilerin alıcı veya alıcılara iletilmesidir.

İletişim çok farklı şekillerde sınıflandırmaktadır. Kaya (2013: 4) etkilerine, yönüne, kullanılan kod sistemlerine, ilişki sistemlerine, bireylerin konumlarına, zaman ve mekân boyutuna göre iletişimi sınıflandırmıştır. İletişim ilişki sistemlerine göre sınıflandırıldığında kişi içi iletişim, kişiler arası iletişim, örgüt içi iletişim ve kitle iletişimi olmak üzere dörde ayrılır. Bu çalışma kapsamında Ayşegül kitapları ile ilgili olarak kişiler arası iletişim üzerinde durulacaktır.

2.3.2. Kişilerarası İletişim

Genel bir tanımlamayla, kişiler arası iletişim en az iki insanın karşılıklı olarak, bilgi, duygu, düşünce ve yaşantılarını belirli yollarla paylaştıkları psiko-sosyal bir süreçtir. Doğanay'a göre bir iletişimin kişilerarası olarak nitelendirilebilmesi için bir bireyden diğerine, yüz yüze, hem biçiminin hem de içeriğinin bireylerin toplumsal rolleri ve ilişkileri kadar kişisel özelliklerini de yansıtması gerekmektedir (Hartley, 2014: 39). Dökmen (2005: 22-24) ise kaynağını ve hedefini insanların oluşturduğu iletişimlere kişilerarası iletişim demektedir. Karşılıklı iletişimde bulunan kişiler, bilgi ve sembol üreterek, bunları birbirine aktararak ve yorumlayarak iletişimi sürdürürler. Cappella'ya göre ise kişilerarası iletişim psikolojik nitelikli bir bilgi alışverişidir. Anne-baba çocuk iletişimi, öğretmen-öğrenci iletişimi, karı koca iletişimi, arkadaş-arkadaş iletişimi, işveren-işgören iletişimi kişiler arası iletişim örnekleri arasındadır (Cappella, 1987'den akt. Dökmen, 2005: 24).

Tubbs ve Moss'a göre ise kişiler arası iletişimin belli kriterleri vardır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Tubbs ve Moss, 1974'ten akt. Dökmen, 2005:24):

- Katılanlar belli bir yakınlık içindedir.
- İletişim yüz yüzedir.
- Katılımcılar arasında tek yönlü değil, karşılıklı mesaj alışverişi vardır.
- Mesajlar sözlü ve sözsüz nitelikte olmalıdır.

Buna göre kişilerarası iletişim iki kişi arasında yüz yüze görüşmelerden oluşur. İletişimin karşılıklı olması, kişilerarası iletişimin en temel niteliklerinden

biridir. Bireyler birbirinden haberdardır, paylaşımında bilinçlidir ve aynı zamanda karşı tarafa mesajın ulaştığından emin olurlar. Aksi takdirde iki kişinin aynı ortamda olması, aynı havayı teneffüs etmesi kişilerarası iletişim olmadığı gibi iletişim de değildir. Birbirine karşı değişen rolleri ve ilişkileri olan iki insanı içerir. Kişilerarası iletişimde bireyin kendini ifade edebilmesi, iletişim becerileriyle doğru orantılıdır. Kişilerarası iletişimde hedef bir kişi olabileceği gibi birden fazla kişi ya da kalabalık bir grup olabilir. Bu iki insan ya da daha fazla insan arasında mesajlar ve bu mesajlarda yüklü olan anlamlar bir süreç içerisinde gider gelir. Bu mesajlar ve anlamlar değişik yollarla gönderilebilir. Genelde düşünceler sözlü, duygular sözsüz olarak anlatılır. Mesajları iletmede konuşma dilinin yanı sıra beden dili de etkin olarak kullanılır.

Kişilerarası iletişim için özetle şunlar söylenebilir:

- Kaynağı ve hedefi insandır ve en az iki insan vardır.
- Bir süreçtir.
- İletişim tek yönlü değil, karşılıklıdır.
- Roller ve ilişkiler değişebilir.
- Bilgi, duygu, düşünce ve yaşantının paylaşımıdır.

2.3.3. İletişimsel Değer Nedir?

İletişimsel değer ya da iletişimsel gelişim çocuklara toplum ile yaşamaya başladığı dönemde, çevrelerindeki insanlarla sağlıklı iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla ya informal ya da formal eğitim ile kazandırılacak olan değerdir. Ayşegül'ün her sayısında, kitapta karakterler arasında oluşturulan iletişiminin ardından çocuklar kendi iletişimsel değerlerini oluşturmaya başlayacaktır. Bu noktada, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan değer ve iletişimsel değer kavramlarından da bahsetmek gerekiyor. Literatürde iletişimsel değer ve iletişimsel beceri kavramları birbirlerinin yerine kullanılmıştır. İletişimsel değer kavramı ile eş anlamlı olarak yaşam biçimi veya hayat tarzı kavramlarının da kullanıldığı görülmektedir. Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut bir kavram ve bir şeyin değdiği karşılık olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 483). Değer, kültürden bağımsız olarak düşünülemez. Kültür ise paylaşılan değerler, simgeler, ideolojiler, inançlar ve yaşantıların bütünüdür (Şişman, 1994 ve Akbaba-Altun 2001'den akt. Akbaba-Altun, 2003: 8). Krech ve Crutchfield (1980: 27) değeri, bir şeyin arzu edilebilir ve edilemez olduğu hakkında inanç olarak tanımlamıştır. Özkan (2008:

244) ise değerleri; bireyin yaşam biçimi ve günlük alışkanlıklarında etkili olan toplumsal davranış kalıpları olarak tanımlar. Bu tanımdan yola çıkarak; Ayşegül kitaplarında işlenen değerler tespit edilmeye ęalıřılacaktır.

İnsan tarih boyunca diğer insanlara ihtiyaç duymuştur. Kişinin diğer insanlarla birlikte olabilmesinin en önemli aracı iletişimdir. Kendimizi, ailemizi, arkadaşlarımızı ve içinde yaşadığımız toplumu anlamamızı, anlamlı ve sağlıklı ilişkiler kurabilmemiz için iletişim olmazsa olmazdır. Bunun içinde kişiler arası etkili iletişim becerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. İsteklerimizi belirtmek, öğrenmek ve öğretmek için de kişi iletişim becerilerine sahip olmalıdır. Ayrıca demokratik bir toplum için de etkili iletişim becerileri önemli bir faktördür. Nitekim Sever'e (1998: 54) göre demokratik bir toplumun oluşması için bireylerin iletişim becerilerinin yeterince gelişmiş olması gerekmektedir. Çünkü demokratik bir toplumda bireyler duygu, düşünce, izlenim, tasarı ve yaşantılarını doğru ve eksiksiz bir Şekilde aktarır, mesajları doğru algılar; sorunları iletişim becerilerini kullanarak barışçıl bir Şekilde özer. İletişim becerisi kişinin karşılaştığı olaylarla ilgili bakış açılarını, anlamlarını, tanımlamaları, mesajları anlamak, araştırmak ve bütünleştirme yetisidir.

Korkut'a göre iletişim becerileri kısaca sözel olmayan mesajlara duyarlılık, etkili olarak dinleme ve etkili tepki verme Şeklinde zetlenebilir (Korkut, 2004'ten akt etinkaya ve Alparslan, 2011: 367). Deniz (2003:8) ise kişinin gönderdiği mesajları doğru bir biçimde kodlaması ve iletmesi, aldığı mesajları hatasız Şekilde anlamlandırmasına yarayan etkili tepki verme ve etkin dinleme becerilerinin tümünü iletişim becerisi olarak addetmektedir. Ceyhan da (2006:367-379) etkili iletişim için gereken becerileri karşılıklı konuşmada yanıt verme verilen yanıtta konuşmacının duygu ve düşüncelerini yansıtma, yönlendirici olmayan açık sorular sorma, sözel olmayan ipuçlarını çözme, dinlemeye istekli olma, göz teması kurma, anlamaya yoğunlaşma, doğru geri bildirim verme, "ben" diliyle yanıt verme, çatışmaları yöneterek problem çözme, kendini açma, empatik anlayış sergileme olarak sıralamaktadır.

Yüksel-Şahin (2013: 32) ise iletişim becerisini saygıyı ve empatiyi temel olarak, etkin dinleyebilme, somut konuşarak uygun bir biçimde kendini açabilme, duygu ve düşünceleri karşıdaki kişiye maske takmadan ben dili ile iletibilme, 'ben' savaşını vermeden, başkalarını küçük görmeden kendi haklarını koruyabilme, sözel mesajlarla sözel olmayan mesajları uyumlu olarak kullanabilme biğiminde bireyin

karşısındaki kişilerle doyum verici ilişkiler kurabilmesini sağlayan ve bireyin toplum içinde yaşamasını kolaylaştıran öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamaktadır.

İletişim becerileri diğer insanlarla ilişki kurarken, iletişime geçerken bireyin diğerlerini anlamasında, onların duygu ve düşüncelerini kavrayabilmesinde önemli bir yere sahiptir. Diğer insanlarla sağlıklı bir iletişim kurmada kişinin duygusal ve fiziksel tepkileri gereklidir. Bu tepkiler de iletişim becerilerinin alanına girmektedir. Kişilerarası iletişim becerileri kazanılmazsa ilişki ve iletişim için önemli olan süreklilik ve memnuniyet gibi durumlar kaybedilebilir.

İletişim becerileri unsurları farklı kaynaklarda farklı şekillerde sıralanmaktadır. Ancak genel olarak şu şekilde karşımıza çıkmaktadır (Hartley,2014: 89):

- Sözsüz iletişim
- Destekleme (dinlediğini belli eden işaretler)
- Soru sorma
- Yansı(t)ma
- Açılış ve kapanış
- Açıklama
- Dinleme
- Kendini açma

Yüksel-Şahin'in (2013: 32-33) sıralaması ise biraz daha farklıdır. Saygı duyma ve empatik anlayış gibi daha farklı becerileri de içermektedir.

- Saygı duymak
- Empatik anlayışla yaklaşabilmek
- Etkin dinlemek
- Somut konuşmak
- Kendini açmak
- Ben Dili ile konuşmak
- Tam ve tek mesajı yollamak
- Ben Dili'ni kullanarak empatik güvengenlik davranışı göstermek
- Saygıyı temel alarak saydam davranmak ve maske takmamak
- Sözel olmayan davranışlar ve sözel olmayan davranışlarla sözel davranışların uyumlu olması

İletişim becerileri her ne kadar farklı şekillerde sınıflandırılrsa da bu çalışmada Yüksel-Şahin'in sıralaması esas alınacaktır. Bu becerilerden *empati*, *kendini açma*, *ben dili*, *dinleme*, *sözsüz iletişim*, *çatışma çözme* ve *güvengenlik* üzerinde durulacaktır. İletişimsel değer kavramı ile ilgili bu alt unsurlar, iletişim literatürü ile ilgili kaynakların incelenmesi sonucunda belirlenmiştir.

2.3.3.1. Empati

Empati iletişim becerileri arasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Kişilerarası ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesinde etkili bir rolü vardır. Empati bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak dünyayı onun algıladığı şekilde algılamaya çalışması, hissettiklerini, duygu ve düşüncelerini onun penceresinden görmeye çalışmasıdır. Empati sözcüğü Yunan kökenli *empathia* kelimesinden gelmektedir. Acun-Kapıkıran (2013: 110) özellikle sanat, felsefe ve psikolojide karşımıza çıkan bu kelime Almanca'daki *empfindung* sözcüğünün kavramsallaşması ve literatüre girmesiyle bugünkü anlamını kazandığını belirtmektedir. Lauren Wispe (1987: 17-19) empati kavramının tarihçesini anlatırken bu kelimeye dikkat çekmiştir. 19. yüzyılın sonlarında Almandaki estetik ve psikoloji alanlarındaki çalışmalar kapsamında *empfindung* adı verilen bir kavram ortaya atılmıştır. Sanat ve estetik alanında kullanılan bu kelime 20. yüzyılın başlarında deneysel psikoloji literatürüne *empati* olarak çevrilmiştir. Kavramsal kökeni Alman sanat ve estetiği olan kelime ilk olarak 1873'te Robert Vischer tarafından estetiğin psikolojisi ve biçim algısını anlatmada kullanılmıştır. Vischer'ın sanat psikolojisine göre estetik zevk (tatmin) ancak kişi kendini sanat (güzellik) nesnesine yansıtabildiği ölçüde ortaya çıkar. Vischer burada insanın kendisini başka bir nesneye yansıtabilmesini, onun durumuna geçebilmesini esas almıştır. O dönemde bu fikir bilim adamları ve düşünürler arasında hızla yayılmıştır. Buna benzer olarak 1892'de Karl Groos estetik tatmini iç içe tutmuştur. 1897 yılında Alman psikologlardan Theodor Lipps, *empfindung'u* tanımlayarak bu kavramı ilk kullananlardan birisi olmuştur. Lipps'in tanımlamasına göre "Bir insanın, kendisini karşısındaki bir nesneye (örneğin bir sanat eserine) yansıtmayı, kendini onun içinde hissetmesi ve bu yolla o nesneyi kendi içine alarak (absorbe ederek/özümseyerek) anlaması sürecine *empfindung* adı verilir. Burada tanımlandığı şekliyle *empfindung*, bir insanın karşısındaki bir nesneyi algılamasında ortaya çıkmaktadır. Lipps 1897'den sonraki çalışmalarında, nesnelere yanı sıra insanların algılanması sırasında *empfindung'un* ortaya çıkabileceğinden söz

etmiştir. 1903 yılında yayımlanan bir makalesinde Lipps, bir insan için üç tür bilgiden söz eder: nesnelere ilişkin, kişinin kendisine ilişkin ve diğer insanlara ilişkin bilgilerdir. Üçüncü tür bilgiyi elde etmenin yolu ise *einführung*'dan geçmektedir. Bugün empati olarak adlandırılan bu yolla insanlar, karşılındakinin iç dünyasına nüfuz etme, onu tanıma şansına sahip olur. Bu kavramın psikoloji literatüründe empati olarak geçmesi ise 1900'lü yılların başında olur.

“1909'da Titchener, *einführung* terimini, eski Yunan-ca'daki "empathia" teriminden yararlanarak İngilizce'ye *empathy* olarak tercüme etmiştir. Yunanca'da "em" içine "pathia" ise algılama anlamı taşımaktadır. Böylece empati özellikle psikoloji ve psikiyatri literatüründeki yerini almaya hazırdır” (Dökmen, 2005: 340-1).

Empati TDK Sözlük'te (2005: 634) ise duygudaşlık olarak geçmektedir. Psikoterapi alanında empatik iletişim kurma becerisiyle ünlenmiş Carl Rogers ise bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine empati adını verir (Rogers 1970 ve 1983'ten akt. Dökmen, 2005: 135). Rogers'ın meslek yaşamı boyunca ve özellikle 1970'lerde çeşitli şekillerde anlamlandırdığı empatinin bu tanımı üzerinde bugün çoğunluk uzlaşmaktadır.

Macmillan İngilizce Sözlük'te İngilizce *empathy* kelimesinin eş duyum, duygu sezgisi, tefani (birbirinde iyi olmak), başkalarıyla özdeşleştirme, bir başkasının duygularını anlayabilme gibi anlamları vardır (Shovel, 2012:482).

Empati dünyaya başkasının gözüyle bakmaktır. Kendini başkalarının yerine koymadır. Burada önemli olan sadece bakış açısını değiştirmek ve karşındaki kişiyi anlamak değil anladığını da belirtebilmektir. Bu sözel olarak ifade edilebileceği gibi, fiziksel hareketlerle, beden duruşu, jest ve mimikler gibi sözsüz hareketlerle de ifade edilebilir.

Duygusal zekânın parçası olan empatinin bunlar dışında birçok tanımı vardır. Bunlardan bazıları şunlardır (Acun-Kapıkıran, 2013: 111):

- Bilişsel rol alma süreci (McCall and Simmans, 1978)
- Dolaylı olarak diğer kişinin durumuna hayali katılım (Wispe, 1986)
- Diğer kişinin psikolojik durumunu anlama ve içsel yaşantısını paylaşma (Hatcher ve diğerleri, 1994)
- Kişinin diğer bir kişinin durumunu zihinsel ya da hayali olarak kavrayış yeteneği (Brems, 1998)

- Diğer kişinin içsel durumunu doğru kestirme (Broome, 1991)
- Diğer kişilerin algılanan duygusal deneyimlerine dolaylı duygusal tepki verme (Broome, 1991)
- Diğer kişiye anladığını iletme (Broome, 1991)
- Diğer kişinin duygusal durumuna cevap verme (Bengtson, 1992)
- Bir fikir almak ya da başkalarının duygularını tanıma yeteneğidir (Badae ve Pana, 2010'dan akt. Akar, 2014: 22).
- Ben-merkezcilikten uzak davranış (Ford, 1979'dan akt. Akar, 2014: 24)
- Değer yargılarından bağımsız bir gözlem tarzıdır. Nasıl dışa bakış dış dünyaya hassas-ayarlı bir gözlem tarzıysa, empati de insanın içsel yaşamına hassas-ayarlı bir gözlem tarzıdır (Kohut, 2004: 170).

Alman felsefecilerden Kant empatinin insanın ruh halini yansıttığını düşünür. Schopenhaur ise ahlaki davranışı içeren bir güdü olarak ele alır. Nietzsche'ye göre ise zayıflığı simgeler ve insanlık için tehlikelidir. İskoç filozof Adam Smith ise empatiyi diğer kişinin perspektifini alma yeteneği olarak değerlendirir (Acun-Kapıkıran, 2013: 110).

Hoffman'a göre empati bir duyguyu başkasının yaşadığı şekilde hissetme yeteneğidir ve başkalarının kendilerine özgü kimliklerini anlamada ortaya çıkmaktadır. Goleman (2001: 62) ise empatinin kökeninin öz bilinç olduğunu vurgulamaktadır.

Heinz Kohut (2004: 171) 1950'lerde ve 1970'lerde yaptığı çalışmalarının sonucunda empatinin zihinsel bir eylem olduğu kanısına varmıştır. Bu çalışmalar ışığında Kohut'a göre empatinin bilgi toplama eylemi ve insanlar arasında güçlü, duygusal bağ olmak üzere iki düzeyi bulunmaktadır.

Tarhan duygusal zekayı oluşturan faktörlerden biri olan empati yapabilme gücü aynı zamanda diğergamlık olarak adlandırır. Tarhan'a göre insanlar duygularını nadiren kelimelere dökerler. Duygularını kelime ile ifade etmek yerine çoğunlukla ses tonu, mimikler, yüz ifadesi, jestler gibi sözsüz mesajlar vermeyi tercih ederler. Empati bu mesajları okuyabilme becerisidir. Sözsüz ipuçları yakalayabilmek için kendini başkasının yerine koyabilmek ve onun ne hissettiğini bilmek gerekir. Yunancada "içini hissetmek" demek olan empati beyne öğretilmesi gereken psikolojik bir beceridir (<http://www.gonuldergisi.com/kisiler-ustu-toplumsal-empati-prof-dr-nevzat-tarhan.html>, 2016).

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak empati insanın kendisini karşıdaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir. Bu tanım Rogers'ın tanımıyla örtüşmektedir.

Rogers'a göre empati, insanların ne duyduğunu ve ne yaptığını onların açısından anlamak, onların özel dünyalarına girmek ve bunu onlara görüldüğü gibi kavramaktır. Bir başka ifadesinde ise, insanın kendisini sanki bir başkasıymış gibi ancak hiçbir zaman "sanki" koşulunu kaybetmeden tasavvur edebilmesiyle, empatik anlayışın mümkün olduğunu belirtmektedir (Rogers, 1983: 106-107'den akt. Uzun, 2014: 82). Yüksel-Şahin (2013: 35) de Kohut'a paralel olarak empatik anlayışla yaklaşırken bireyin objektifliğini yitirmemesi gerektiğini vurgular. Çünkü başarılı bir empatinin yolu da karşıdaki kişinin davranışlarını değerlendirmekten kaçınmaktan geçmektedir. Karşıdaki kişinin davranışları, duygu ve düşünceleri iyi-kötü, doğru-yanlış gibi değerlendirmelere tutulursa ön yargı oluşur ve role girme gerçekleşmez.

Empati ile ilgili yapılan tanımlamalarda 1960'lı yıllarda değişim gözlenmiştir. 1950'lere kadar empatinin bilişsel boyutu vurgulanmış, 1960'larda ise duyuşsal boyut da önem kazanmıştır. Günümüzde ise bilişsel ve duyuşsal boyut birlikte ele alınmaktadır (Yüksel-Şahin, 2013: 35). Bu durumda karşıdaki kişinin rolüne girerek onun ne düşündüğünü anlamak bilişsel nitelikte, karşıdaki kişinin hissettiklerini hissetmek ise duyuşsal niteliktedir.

"Empati, *empatik eğilim* ve *empatik beceri* olarak ikiye ayrılmıştır. Empatik eğilim doğuştan gelme bir özellik olarak değerlendirilirken, empatik beceri daha fonksiyonel bir anlam taşımaktadır. Empatik eğilim karşıdaki kişinin yaşantılarını ve duygularını anlama ve hissetme potansiyelidir. Kişiliğin bir parçasıdır. Empatik beceri ise karşıdaki kişinin duygularının ve düşüncelerinin anlaşıldığını ve hissedildiğini aktarma ve bunu hissettirme ile ilgilidir. Doğuştan gelen bir kişilik özelliği olan ve empatinin duygusal boyutunu oluşturan empatik eğilimin eğitim ve yaşantılar yoluyla bir derece geliştirilebileceği kabul edilmektedir. Ayrıca bireyin bilişsel gelişiminden ziyade tutum gelişimini ve kişilik değişimini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle değiştirilmesi için uzun süreli bir eğitime ihtiyaç duyulmaktadır" (De Wied, Goudena ve Matthys, 2005'ten ve Kaya ve M. Siyez, 2010'dan akt. Akar, 2014: 22).

Hoffman'a göre empatinin empatik tepki verme ve empatik olgunluk olmak üzere iki boyutu vardır (Hoffman 1982'den akt. Acun-Kapıkıran, 2013: 112): Empatik tepki verme empatik tepkinin sıklığı ile ilişkilidir. Empatik olgunluk ise bireyin diğer kişinin duygusal durumuna tepki vermeye yönelik düşünceleri ve sorgulamalarıdır.

Kendini başkalarının yerine koyma yatkınlığı *oto-empati*, başkalarını başka insanların gözüyle görme yatkınlığı *allo-empatidir* (Tekalan, 2009: 49). Empatinin bileşenleri konusunda araştırmacılar arasında fikir birliği bulunmasa da Hoffmann'a göre genel olarak empatini üç ögesi öne çıkmaktadır: Duygusal, bilişsel ve güdüsel (motivasyonel) (Hoffman, 1978'den akt. Dökmen, 2005: 137). Bu üç ögeden daha çok duygusal ve bilişsel üzerinde durulmaktadır. Dökmen (2005: 135-6-7) içinse bir kişinin karşısındaki kişi ile empati kurabilmesinin üç ögesi bulunmaktadır:

- 1) **Bilişsel Rol Alma/bilişsel Perspektif Alma:** Empati kurmak isteyen kişi karşısındaki kişinin fenomenolojik alanına girmelidir. Yani kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır.
- 2) **Duygusal Rol Alma/duygusal Perspektif Alma:** Empati kurabilmek için karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru anlamak. Karşıdakinin yalnızca düşüncelerini ya da duygularını anlamak yeterli değildir.
- 3) **Empatik Anlayışın Karşıdaki Kişiye İletilmesi:** Karşıdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini tam olarak anlamanın yanı sıra ancak anladığını da ifade ederek empati kurma süreci tamamlanabilir.

Dökmen'in empatinin ilk ögesinde bahsettiği fenomenolojik alan psikolojideki Fenomenolojik Yaklaşım'dan gelmektedir. Buna göre her insanın bir fenomenolojik alanı vardır ve her birey dış dünyayı kendine özgü anlamlandırır. Fenomenoloji bireyin kişisel deneyimlerini ifade etmektedir. Yani gerçek her bireyin algısına göre değişmektedir. İnsanlar algılarına göre davranırlar ve her insan gerek kendisini gerekse çevresini kendine özgü bir şekilde algılar ve anlamlandırır. Yani her insan dünyaya kendi penceresinden bakar. Aynı olaydan iki ya da daha fazla kişinin farklı anlamlar çıkarması ya da olayın bu kişiler üzerinde farklı etkiler bırakmasının sebebi de budur. Bir insanı anlamak ve onunla empati kurmak için hayata ve dünyaya o insanın penceresinden bakmak gerekmektedir. Yani kişinin iç dünyasını anlamaya çalışılmalıdır. Dökmen'e göre bunu gerçekleştirmek için empati kurarak istenen kişinin rolüne girilmesi, onun yerine geçerek olaylara onun gözlükleriyle bakabilmek gerekmektedir. Dökmen ayrıca bunun sınırını da belirtmektedir. Bu sınır karşıdaki kişinin rolüne girerek empati kurduğumuzda, o kişinin rolünde kısa bir süre kalmalı ve daha sora bu rolden çıkarak kendi yerine geçebilmeliyiz. Aksi takdirde empati kurulmuş sayılmaz. Dökmen'e göre kişi kendi

yerine geçemiyorsa bu özdeşim ya da sempatidir. Özdeşim kurmak (benzemek) ya da empatiye çok benzeyen bir kavram olan sempati duymak empatiden farklı şeylerdir.

Empatinin üçüncü ögesinde dikkat edilmesi gereken husus, bireylerin zihinlerinde kurdukları empatiyle, karşısındaki kişiye ilettikleri empati arasında farklılıklar bulunabilmesidir. Bu durumun temel sebebi ise empati kuran kişinin karşısındaki kişiye doğru bir şekilde ya da karşısındaki kişinin anlayacağı bir şekilde empatik tepki vermemesidir. Dökmen'e göre bunun birinci yolu yüz ve bedeni kullanarak anladığını ifade etmektir. İkinci yolu ise sözlü olarak anladığını ifade etmedir. Bu ikisi birlikte kullanıldığında ise empatik tepki vermenin en iyi yolu ortaya çıkmaktadır. Bir sorunumuz olduğunda bir arkadaşımızın hâlimizi hatırımızı sorması, dinlemesi, sırtımıza ya da kolumuza dokunup gülümsemesi, bizi anladığını kendi sözcükleriyle ifade etmesi, örneğin "ne kadar da yorulmuşsun, bunalmışsın" demesi bizi rahatlatır. Bu gibi ifadeler içeren empati sağlıklı ve güçlü ilişkiler kurulabilmesine imkan tanır. Aynı zamanda sadece kişiler arasındaki iletişimin artmasını değil, daha güvenli ve anlayışlı ilişkilerin kurulmasını sağlar ve kişiler arasındaki problemlerin çözümüne yardımcı olarak çatışmaların azalmasına olanak verir.

Fulya Yüksel-Şahin (2013: 35) son yıllarda empati süreçlerinin tanımlanmasında iki yeni kavramının literatüre girdiğinden bahsetmektedir. Buna göre empati ikiye ayrılmaktadır:

- Soğuk empati (cold empathy): Bireyin karşısındaki kişinin duygularını anlaması, ancak duygusal durumunu paylaşmamasıdır.
- Sıcak empati (hot empathy): Bireyin karşısındaki kişinin duygularını anlaması ve ona destek olma isteğini hissetmesi söz konusudur.

Davis'e göre ise empatinin dört belirleyicisi vardır (Davis, 1983'ten akt. Acun-Kapıkıran, 2013: 111):

1) Perspektif alma: Kişilerarası ilişkilerin bir fonksiyonudur ve kendi bakış açısını diğer kişinin bakış açısına uydurma eğilimi anlamına gelir. Perspektif alma başkasının yerine kendini koyma ve olayı onun gördüğü gibi görebilme ile ilgilidir. Ruby ve Decety'e göre diğer kişinin ne hissettiğini, ne düşündüğünü hayal etmedir. Piaget ve Mead'e göre ise benmerkezci olmayan bir davranıştır. Kişinin diğer kişinin davranışlarına ve tepkilerine katılıma izin vermektedir.

Çocukta perspektif alma 2 yaş dolaylarında başlar. Örneğin çocuk annesi üzgün olduğu zaman üzgün bir ifade takınır ve annesine sokulur. Bu şekilde onu anladığını ifade eder. Yaş artışıyla birlikte perspektif alma yeteneği de artar. Aynı zamanda ben ve diğer ayrımına varır. Perspektif almak için ben ve diğer ayrımının yapılması gereklidir. Çocukta bu ayrım 8 yaş civarında oluşmaktadır. Perspektif alabilen kişiler daha çok sosyal yeterliliklere sahip olurlar. Perspektif alamayan kişiler ise başkasının kişisel bir durumuna tepki vermekte eksiklik yaşarlar.

Rol alma perspektif almada önemli bir etkidir. Diğer kişinin yerinde olsam ne düşünürdüm, ne hissederdim rol alma ile ilişkilidir. Perspektif alma üç şekilde gerçekleşmektedir:

- Algısal Rol/Perspektif Alma: Diğer kişinin bakış açısından (fenomonolojik alan) durumu algılamak.
- Sosyal/Bilişsel Rol/Perspektif Alma: Diğer kişinin düşünce ve niyetlerini anlama ve kestirmeyi içerir.
- Duygusal Rol/Perspektif Alma: Diğer kişinin duygularını fark etme.

Feshbach'a göre bireyin yansıttığı duygusal empati boyutunun yerine gelmesi için üç farklı yetenekve beceri gerekir (Krevans ve Gibbs, 1996'dan akt. Acun-Kapıkıran, 2013: 113):

- Diğer kişinin duygusal ipuçlarını ayırabilecek bilişsel yetenek,
- Diğer kişinin rolünü ya da perspektifini üstlenmeyi gerektiren daha olgun bilişsel beceriler,
- Duygusal tepki verebilme.

Benmerkezcilik, perspektif almayı engelleyen faktörlerden biridir. Empatik anlayışın zıddıdır. Benmerkezcilik bireyin kendi sınırlı deneyimleri ile ilgili algısını ifade eder. Karşıdaki kişinin duygu ve düşünceleri değil, bireyin duygu ve düşünceleri ön plandadır. Çünkü kişi olaylara karşısındaki kişinin bakış açısıyla değil kendi bakış açısıyla bakmaktadır. Birey olgunlaştıkça benmerkezcilikten kurtulacak, benmerkezcilik azaldıkça da başkasının perspektifine girebilecektir. Böylece toplumsal iletişim oluşmaya başlayacaktır (Davis, 1983'ten akt. Acun-Kapıkıran, 2013: 111)

2) Hayali katılım: Empati kurmayı kolaylaştıran bir süreçtir ve empatinin duyusal ögesi ile ilgilidir. Hayali katılım, gerçekte olmayan karakterlerin yerini alma ya da o an yaşanmayan durumların içine kendini katmadır. Yani kitap, film ve

oyunlardaki karakterlerin duygu ve davranışlarını kişinin hayali olarak kendisiyle özdeşleştirmesidir. Örneğin bir arkadaşımız bir olay anlatırken bazen kendimizi bu olayların içine katar, kendi yaşantımızla ilgili bağlar kurar, karşımızdakinin yaşantısını anlamaya çalışırız. Böylece karşımızdakini daha doğru anlamamızı sağlayan bir süreç yaşarız (Davis, 1983'ten akt. Acun-Kapıkıran, 2013: 111).

3) Kişisel gerilim: Diğer kişinin yerine kendini koyduğunda onun durumunu anlama ve gerilim hissetmedir. Bu gerilim karşıdaki kişiyi anlamayı kolaylaştırır. Ayrıca bu kişinin zor durumunu, sıkıntılarını, üzüntülerini anlamak ona yardım etme isteği yaratır. Böylece başka birinin acısına tanıklık edildiğinde, yaşanan gerilim hissi olarak empatik gerilim ve kişisel gerilim yaşanır.

4) Empatik ilgi: Empatinin duyuşsal unsurlarındandır. İhtiyaç içindeki diğer bireyin algılanmasında önkoşuldur (Duru, 2004: 31-41). Başkasının durumunu anlamak ve onu tanımak için uygun tavır içinde olmak, hazır bulunmaktır.

Dökmen'in (2005: 152-153) aşamalı empati sınıflandırmasına göre empatinin üç temel basamağı şu şekildedir:

- 1. "Onlar basamağı:** Bu basamakta tepki veren bir kişi, karşısındaki kişinin kendisine anlattığı sorun üzerinde düşünmez; sorun sahibinin duygu ve düşüncelerine dikkat etmediği gibi bu soruna ilişkin olarak kendi düşünce ve duygularından da söz etmez. Sorunu dinleyen kişi, sorun sahibine öyle bir geribildirim verir ki, bu geribildirim, kendisinin değil o ortamda bulunmayan üçüncü şahısların (toplumun) görüşlerini dile getirmektedir. Bu basamakta tepki veren kişi, birtakım genellemeler yapar, atasözleri kullanır. Örneğin, çok para harcadığı için yakınan birine "ayağını yorganına göre uzat" denilirse, Onlar Basamağı'nda bir empatik tepki vermiş olunur. Bu tepkide, karşıdaki kişinin ya da empati kuracak kişinin duygu ve düşünceleri değil yalnızca toplumun bu konuya ilişkin görüşü yansıtılmaktadır (Dökmen, 2005: 152).
- 2. Ben basamağı:** Bu basamakta empatik tepki veren kişi, ben-merkezcidir; kendisine sorununu anlatan kişinin duygu ve düşüncelerine eğilmek yerine, sorun sahibini eleştirir, ona akıl verir; bazen de kişiyi kendi sorunuyla baş başa bırakıp kendinden söz etmeye başlar. Örneğin Ben Basamağı'na uygun empatik tepki veren bir kişi, dinlediği sorun karşısında "üzüldüm, aynı dert bende de var." der ve böylece sorun sahibini sorunuyla yüzüstü bırakıp kendi sorunlarını anlatmaya başlar. Ben Basamağı'nda empatik tepki veren kişi, karşısındaki insanı bir ölçüde rahatlatılabilir. Bu yüzden Ben Basamağı'ndaki tepkiler Onlar Basamağı'ndaki tepkilere oranla daha kaliteli sayılabilir. Ancak, Ben Basamağı'nda empatik tepki veren kişiler, bilişsel ve duygusal açıdan karşısındaki kişinin rolünü almadıkları için, yeterli düzeyde empati kurmuş sayılmazlar (Dökmen, 2005: 152).
- 3. Sen basamağı:** Bu basamakta empatik tepki veren bir kişi, kendisine sorununu ileten kişinin rolüne girer, olaylara o kişinin bakış açısıyla bakar. Yani kendisine iletilen sorun karşısında, toplumun ya da kendisinin düşüncelerini dile getirmeyi, doğrudan doğruya karşısındaki kişinin duyguları ve düşünceleri üzerine odaklanarak, o kişinin ne düşündüğünü ve ne hissettiğini anlamaya çalışır" (Dökmen, 2005:153).

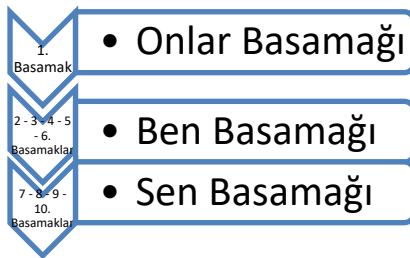
Bu basamaklardan her biri de kendi içinde "düşünce" ve "duygu" olmak üzere iki alt basamaktan oluşmaktadır. Dökmen bunlara ek olarak bu üç temel basamağı kapsayacak şekilde on alt basamak oluşturmuştur. Bu basamakları psikiyatrist ve

klirik psikologlardan oluşan 30 kişilik uzman bir gruba vererek bunları sıralamıştır. Bylice en kalitesiz tepkiden en kaliteliye olmak üzere şu on basamak elde edilmiştir:

1. **“Genellemeler:** Senin problemin karşısında başkaları ne düşünür, ne hisseder? Bu basamakta empati kurmaya çalışan kişi, birtakım genellemeler yapar, felsefi görüşlere, atasözlerine başvurabilir; dinlediği soruna ilişkin olarak genelde toplumun neler hissedebileceğini dile getirir; sorununu anlatan kişiyi toplumun değer yargıları açısından eleştirir (Dökmen, 2005:153).
2. **Eleştiri:** Dinleyen kişi, sorununu anlatan kişiyi kendi görüşleri açısından eleştirir, yargılar (Dökmen, 2005:153).
3. **Akıl Verme:** Karşısındakine akıl verir, ona ne yapması gerektiğini söyler (Dökmen,2005:153).
4. **Teşhis:** Kendisine anlatılan soruna ya da sorunu anlatan kişiye teşhis koyar; rneğin "Bu durumun sebebi toplumsal baskılardır" ya da "Sen bunu kendine fazla dert ediyorsun" der (Dökmen, 2005:153).
5. **Bende de var:** Kendisine anlatılan sorunun benzerinin kendisinde de bulunduğunu söyler; "aynı dert benim de başımda" diye söze başlar ve kendi sorununu anlatmaya başlar (Dökmen, 2005:153).
6. **Benim Duygularım:** Dinlediği sorun karşısında kendi duygularını sözle ya da davranışla ifade eder; örneğin "zldm" ya da "sevindim" der (Dökmen, 2005:153).
7. **Destekleme:** Karşısındaki kişinin sözlerini tekrarlamadan, onu anladığını, onu desteklediğini belirtir (Dökmen, 2005:154).
8. **Soruna Eğilme:** Kendisine anlatılan soruna eğilir, sorunu irdeler, konuya ilişkin sorular sorar (Dökmen, 2005:154).
9. **Tekrarlama:** Kendisine iletilen mesajı (sorunu), gerektiğinde mesaj sahibinin kullandığı bazı kelimelere de yer vererek özetler; yani dinlediği mesajı kaynağına yansıtımış olur; bu arada dinlediği kişinin yüzeysel duygularını da yakalayarak yansıtığı bu mesaja ekler (Dökmen, 2005: 154).
10. **Derin Duyguları Anlama:** Bu basamakta empati kuran kişi, kendisini empati kurduğu kişinin yerine koyarak, onun açıkça ifade ettiği ya da etmediği tüm duygularını ve onlara eşlik eden düşüncelerini fark eder ve bu durumu ona ifade eder” (Dökmen, 2005:154).

Yukardaki basamakların onlar-ben-sen basamakları ile ilişkilendirilmesi şu şekildedir:

şekil 1: Empati Basamakları

Bu basamaklarda yukarıdan aşağı doğru gidildikçe empatik tepkinin kalitesi artar. Yani birinci basamak kalitesi en düşük empatik tepki, sonuncusu ise kalitesi en yüksek empatik tepkiyi içermektedir. Ancak, gerçek anlamda empati yalnızca son

dört basamakta, yani *Sen Basamağı*'na ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. İlk altı basamak ise asıl empatik tepkilere hazırlık safhası olarak değerlendirilebilir. Bu safhada tepki veren kişiler, çatışmasız bir iletişim sürdürebilecekleri gibi, iletişim çatışmasına da yol açabilirler; örneğin kendilerine bir sorunlarını ileten kişiyi eleştirmeye ya da ona akıl vermeye çalıştıklarında, kişilerarası iletişim çatışmasının doğmasına yol açabilirler.

Şahin (2013: 35-38) de başarılı empati kurmanın üç basamağından bahseder. Empatinin tanımından yola çıkarak oluşturduğu bu basamaklardan önce ise etkin dinlemeyi ön koşul olarak gösterir. Böylece Şahin'in sınıflandırmasından yola çıkarak başarılı bir empati kurmanın dört basamağı ortaya çıkar:

1. **Etkin Dinleme:** Sadece söylenenleri duymak değil, aynı zamanda bunları önemli bulmak, kavramak ve değerlendirmektir. Dinlemenin yanında dinlediğini de belirtmektir. Etkin dinleme sadece alıcıdan mesajı almayı değil, mesajın alındığını da geri bildirmeyi içerir. Ayrıca fiziksel ve psikolojik olarak empatik anlayışla aktif dinlemeyi de ifade eder. Aktif ve empatik dinleme pasif dinleme, yüzeysel dinleme gibi diğer dinleme davranışlarından daha etkilidir (Şahin ,2013: 35-38).
2. **Değerlendirmekten Kaçınma:** Karşıdaki kişinin davranışlarını değerlendirmekten kaçınmak. İyi-kötü, doğru-yanlış, başarılı-başarısız gibi değerlendirmelerde bulunulduğunda önyargı oluşacak ve karşıdaki kişi doğru bir şekilde tanınamayacaktır. Bu etiketler karşıdaki kişinin doğru anlaşılmasına engel olabilmekte ve objektifliğe zarar verebilmektedir. Bu yüzden bu gibi etiketleri hiç düşünmeden direk empati kurulacak bireye odaklanılmalıdır (Şahin, 2013: 35-38).
3. **Duygu ve Düşüncelerini Öğrenme:** Bu kişi hakkında ne kadar çok bilgi sahibi olunursa, onu anlamak da o kadar kolay ve rahat olur (Şahin ,2013: 35-38).
4. **Anlamaya Çalışma ve Anladığını İletme:** Karşıdaki kişinin düşüncelerini ve duygularını anlamaya çalışmak ve anladığını iletmek (Şahin, 2013: 35-38).

Empatiyi açıklarken çocuklarda empatinin gelişimi üzerinde de durmak gerekmektedir. Empati hem kalımsaldır hem de sonradan öğrenilerek düzeyi geliştirilebilen bir kavramdır. Empatik eğilimin gelişimi de sosyal, bilişsel ve fiziksel yeterlilikle yakından ilgilidir. Çocukta da empatik eğilim zamanla gelişme

gösterebilir ve değişebilir. Çocukta empatik eğilimin gelişiminin dört aşaması vardır (Acun-Kapıkıran, 2013: 120-122):

- 1) Çocuğun karşısındaki kişinin duygusal ipuçlarına çok az bilinçli tepki verdiği aşamadır. Küçük çocuklar başkalarının gerilimini kendi gerilimi gibi yaşarlar ve kendileri ile başkalarının duygularını karıştırırlar. Bu aşama küçük çocuklarda gözlenmektedir. Ağlayan bir çocuk gören bir bebeğin de ağlaması gibi. Burada çocuk kendisi ve başkası ayırımı yapamamaktadır ve kendisi ile diğer kişinin duygularını karıştırmaktadır (Acun-Kapıkıran, 2013: 120-122).
- 2) Başkalarını sıkıntısının kendi sıkıntısı olmadığını anladığı aşamadır. Bu evre çocuklarda yaklaşık iki yaşına tekabül eder. Ancak bilişsel gelişim açısından olgunlaşmadığı için ne yapacağından emin değildir. Örneğin ağlayan bir çocuk gördüğünde empatik tepki verenler olduğu gibi, çocuğun yanından uzaklaşan hatta çocuğa niçin ağladığını sorup vuran çocuklar olmuştur. Bu durumda başkası ve kendi ayırımı vardır. Ancak çocuk henüz tam olarak nasıl tepki vereceğini bilememektedir (Acun-Kapıkıran, 2013: 120-122).
- 3) Diğer kişi ve kendisine ilişkin benzer deneyimler ve imgesel duygular arasında çağrışımların olduğu aşamadır. Bilişsel yetenekler olgunlaştıkça olayları başkasının bakış açısıyla görmeye başlar. Böylece uygun davranış gösterme evresine geçiş yapar (Acun-Kapıkıran, 2013: 120-122).
- 4) Kendisi ve diğer sınırları oluşur. Problem çözme ve başkalarına yardım gibi davranışların gelişmeye başladığı son aşamadır. Kişi zihinsel ve duygusal olarak karşıdakinin rolüne girmeye başlar (Acun-Kapıkıran, 2013: 120-122).

Konunun son bölümünde empati ile ilgili bazı önemli kavramlar üzerinde de durmak gerekir. Bunlardan ilki, *empatik dinlemedir*. Dinleme becerisine araştırmanın ileriki kısımlarında ayrıntılı olarak değinilecektir. Ancak burada empati ile ilişkisi açısından dinlemeyi açıklamakta fayda bulunmaktadır. Diğer kişiyi anlamak için kişinin dinleme becerisinin gelişmesi gerekmektedir. Empatik dinleme; kendimizi onun yerine koyarak dinleme, anlamak için dinleme demektir ve iletişimin önemli bir anahtar davranışıdır. Anlamak empati kurarak dinlemenin temelidir.

Verderber'e göre empatik dinlemenin bileşenleri şunlardır (Verderber ve Verderber, 1989'dan akt. Acun-Kapıkıran, 2013: 123):

1. *Soru Sorma*: Soru sorma sorunu daha iyi anlama, sorunu irdeleme için gereklidir. Kişisel merak için olmamalıdır.

2. *Açıkça İfade Etme*: Karşıdaki kişinin anlattıklarından çıkarılan anlamı açık ve net bir şekilde dile getirmektir. Karşımızdaki kişinin anlattıklarını tam ve doğru anlamazsak tam olarak empati kuramayız ve yanlış geribildirimde bulunabiliriz.
3. *Destekleme*: Karşımızdaki bir kişinin durumu ile ilgili yargılamada bulunmamak ve tepkisiz kalmamaktır. Çünkü insanların büyük çoğunluğu yaşadıklarını anlaşılacak için paylaşmaktadır. Bu durumda geribildirimde bulunarak destek olduğumuzu gösterebiliriz.
4. *Yorumlama*: Kişilerarası iletişimde sözel ifadeler kadar sözel olmayan ifadeler de önemli manalar taşımaktadır. Bu yüzden sözel olmayan mesajlara da dikkat etmek gerekir. Kişinin sözlerindeki içeriğin yanı sıra ses tonu, yüz ifadesi, beden dili gibi tepkilere de dikkat etmek yorumlamadır.
5. *Yapıcı Eleştiri*: Karşıdaki kişinin anlattıklarıyla ilgili onu kırmadan, yargılamadan eleştiride bulunmaktadır. Ancak eleştiri yargılamayı gerektirdiği için objektif bir şekilde yapıcı eleştiride bulunmak oldukça zordur.

Araştırmalara göre empatinin kendini açma, toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile pozitif ilişkisi vardır. Yani diğer insanlara duygu ve düşüncelerini iyi ifade edebilen, topluma uyumlu ve sosyal duyarlılığı yüksek olan kişiler aynı zamanda empati kurma becerisine de sahiptirler (Özbek, 2004: 10).

Sonuç olarak, bireyin kendisini karşıdaki kişiyi yerine koyarak dünyayı onun penceresinden algılaması demek olan empati kişilerarası ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Zamanla bugünkü anlamına kavuşan kelime farklı disiplinlerde kullanılmaktadır. Ayrıca empati kavramının alt dalları konusunda da araştırmacılar arasında bir fikir birliği bulunmamaktadır.

2.3.3.2. Kendini Açma

Kişilerarası ilişkilerde iletişimi kolaylaştıran bir unsur olan kendini açma (self disclosure) ilk kez Sydney M. Jourard tarafından kullanılmış bir kavramdır. Jourard (1971: 13-19) kendini açma kavramını diğer insanlarla kendimiz hakkında enformasyon paylaşmayı ifade etmek için kullanmıştır. Jourard'a göre kendini açma

davranışı kişinin düşündüklerini, hissettiklerini ve isteklerini dolaysız bir şekilde iletmesi, bireyin kendisini karşısındakine tanıtmaya yönelik bir adımdır. Yani kişinin karşısındakine kendisi hakkında bilgi vermesidir. Başka bir deyişle kişinin nasıl hissettiği, ne düşündüğü hakkında bir şeyleri açığa vurup, kendisiyle ilgili bazı ipuçları vermesi kendini açma olarak adlandırılmaktadır. Böylece birey uzun ve sağlıklı ilişkiler kurma yolunda ilk adımı atmış olmaktadır.

Irwin Yalom'a göre ise kişinin kendi yaşamındaki geçmiş ve güncel olayları ,fantezi veya rüya malzemesini, geleceğe ilişkin umutlarını, diğer kişilere karşı duygularını açığa vurmasıdır (Yalom, 1992'den akt. Çetinkaya, 2013: 137).

De Vito (2004: 71) kendini açmayı kişilerarası iletişimde en önemli formlardan biri olarak addeder. Kişinin kendisi hakkındaki bilgileri başka bir kişiye iletmesidir. Bu bilgiler şu şekildedir:

- Kişinin değer, inanç, arzu ve istekleri (Reenkarnasyona inanıyorum.)
- Davranışları (Hırsızlık yaptım ama yakalanmadım.)
- Karakteristik ve kişisel özellikleri (Ben disleksiyim.)

“Kendini açma, başka bir tanımda da bireyin kendi duygu, düşünce ve eğilimlerini istekli olarak başka biriyle paylaşması olarak geçmektedir. Paylaşılan bilgiler başkalarından değil, ancak bireyin kendisinden öğrenilebilir. Bu paylaşımında doğrular vardır. Bireyin iyi yanlarını söylemesi ya da maskeler takması söz konusu değildir” (Kunkle ve Gerrity, 1997; Wood, 2010; Kang ve Yang, 2006'dan akt. Yüksel-Şahin, 2013: 40-41).

“Kendini açma, bireyin sözel olarak kendini diğerlerine göstermesidir. Resmi ve yapay olmayan, samimi kendini açma ikili ilişkilerin gelişmesi için ilk adımdır. Tek seferlik bir olay değildir. Tam tersine hayat boyunca ya da uzun süreli ilişki boyunca gerçekleşen, kişiler ve ilişkiler değiştikçe değişen dinamik bir süreçtir” (Dindia, 1997: 411-2).

“Kendini açma kavramını daha geniş bir çerçevede ele alacak olursak bir kişinin kendisine ait özelliklerini, iyi ya da kötü yönlerini, sevinç, mutluluk ve üzüntülerini, duygu ve düşüncelerini, arzu, istek ve beklentilerini, yetenek ve becerilerini kendince en uygun kişi veya kişilerle, sözel veya sözel olmayan yollarla paylaşmasıdır” (Çetinkaya, 2013: 137).

“Kendini açma, kişinin geçmiş yaşantısıyla ilgili olarak şimdiki durumlara nasıl tepki verdiğini paylaşmasıdır. Geçmiş yaşantı şimdiki zamanda verilen tepkilerle bağlantılı olduğu sürece kendini açmada etkilidir. Kendini açma, bireyin karşısındaki kişinin söylediği ya da yaptığı şeyler ile ilgili nasıl hissettiği, ya da yeni olmuş olaylarla ilgili nasıl hissettiğini ifade etmesiyle ortaya çıkar. Geçmişle ilgili ayrıntılı bilgi verme değildir. Geçmişe bakarak değil ancak tepkilere bakarak kişi tanımlanabilir ve anlaşılabilir” (Johnson, 1981: 16).

İnsanlar genellikle yakın dostları ile geçmişte ya da hâlihazırda yaşadığı üzüntüleri, sıkıntıları, en mahrem duyguları paylaşır, düşüncelerini dile getirir. Dicleli'ye (2000: 57) göre bu da kendini açmadır. Birey kendisini bu şekilde açtığında çoğunlukla karşısındaki kişi de aynı davranışı sergiler ve etkili bir iletişim kurulur.

Hartley (2014: 101-2) de birisi ile bir ilişki başlatabilmek için, bireyin kendisini açması gerektiğine dikkat çeker. Buna göre “Karşınızdakine ne söylersiniz? Daha kişisel hislerinizi ancak ne kadar sürede açıklarsınız?” gibi sorulara verilen cevaplar ilişkinin nasıl gelişeceğini belirler.

Hartley’e benzer olarak Yüksel-Şahin (2013: 41) de etkili ve sağlıklı ilişkiler kurmak için kendini açmanın önemli bir fonksiyonu olduğuna işaret eder. Buna göre bireyin gerçek benliğini yakınlarına gösterme yeteneği olan kendini açma, duygusal sağlığın özünü oluşturur. Etkili ve sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurmak isteyen bireyler, karşısındaki kişilere açık olmalıdır ve kendini açma karşılıklı olmalıdır. Çünkü karşılıklı olarak bireylerin kendileri ile ilgili olan bilgileri, duygu ve düşünceleri dürüst, açık ve saydam bir biçimde paylaşmaları önemlidir. Birey kendini açtığı anda karşısındaki kişinin de kendini açmasına olanak sağlayacaktır. Böylece uzun ve sağlam ikili ilişkilere doğru bir adım atılacaktır.

İnsanlar kendilerini açtığı zaman, kendileri hakkında daha fazla bilgi sahibi olurlar. Çünkü birey kendini bu şekilde ifade ettiği zaman bazen kendisinin de fark etmediği duygu ve düşüncelerini anlar. Ayrıca karşısındakinden geri bildirim alır. Böylece birey kendini daha iyi tanır. Nitekim De Vito’ya (2004: 71) göre bu süreçte kişi kendi hakkında diğer insanlardan gizlediği bilgileri paylaşmaktadır. Bu noktadan hareketle Jourard (1971: 17) da kendini açma konusunda tarafların tamamen açıklığı amaçlamasını tavsiye eder. Ona göre çiftlerden her biri hiçbir şeyi saklamadan kendini açmalıdır.

Kişilerarası ilişkilerde bireylerin birbirlerini daha çok tanıyıp anlayabilmelerinde önemli katkıları olan kendini açma davranışı, aynı zamanda bu ilişkilerin daha rahat kurulabilmesi, daha çabuk geliştirilebilmesi ve daha güvenli sürdürülebilmesinde de önemli rol oynar. Kendini açmada üzerinde durulması gereken önemli bir konu da ne tür duygu ve düşüncelerin ifade edildiğidir. Yapılan araştırmalara göre insanlar çeşitli duygusal durumları ile ilgili olarak duygularını açıklamaları istendiğinde, çoğunlukla olumlu duygu ve düşüncelerini ortaya koyarlar. Birisine karşı duyulan öfke, kızgınlık, çatışma, reddetme, kaygı ve yalnızlık duygularını saklama insanın doğal bir eğilimidir. İnsanın bu doğal eğilimi ilişkilerin başlangıç aşamasında yararlı olmaktadır. Çünkü olumlu duygu ve düşüncelerin açılması iletişimi ve ilişkiyi kuvvetlendirmektedir (Yüksel-Şahin, 2013: 42).

Bazı araştırmacılar, kişi kendini neden açar ve neden açmaz sorusuna cevap aramışlardır. Bunun sonucunda ise birey karşısındaki kişinin iyi duyguları olduğunda kendini açmaktadır. İki kişi arasında güven ve sevginin olduğu durumlarda kendini açma davranışı ortaya çıkmaktadır. Ancak bazen paradoks ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi ise özellikle aile bireyleri arasında karşılıklı kendini açmanın olmamasıdır. Çocuklar anne ve babalarını yeterince tanımamakta, babalar çocuklarının ne düşündüğünü ne hissettiğini bilmemekte, eşler de birbirine yabancı olabilmektedir (Jourard, 1971: 6).

“Kişi, farklı sebeplerle kendini açma davranışında bulunabilir. Arınma, suçluluk duygusunu azaltma ya da yanlış yaptığı bir şeyi itiraf etme amacıyla olabilir. Kişi kendisini daha iyi göstermek isteyebilir. Bu yüzden cesaret, sabır ve azmi konusunda örnekler verebilir. Ya da kendini açarak dinleyiciye yardım etmek isteyebilir. Bağımlılıktan nasıl kurtulduğu ya da zor bir işi nasıl başardığı, nasıl prim aldığı gibi konularda kendi yaşantısında parçalar anlatabilir. İlişkiyi geliştirme, tamir etme ya da bitirme gibi amaçlarla da kendini açma davranışı sergilenebilir” (De Vito, 2004: 71).

Kendini açma bir süreçtir. İlişki değiştikçe kendini açma davranışı da değişir. Bu davranış kişiler arasındaki iletişime göre şekillenir. Bunun yanı sıra karşıdaki kişiye göre de farklılık gösterir. Birey karşısındaki her kişiye aynı oranda kendini açamaz. Arkadaş, aile, çocuk, anne baba, danışman, öğretimci, komşu doktor vb kişilere aradaki iletişime göre kendini açma farklı olacaktır. Aksi takdirde iletişim anlamsız olur.

Kendini açma en az bir diğer kişiyi gerektirir. Bir davranışın kendini açma sayılabilmesi için öz iletişim yeterli değildir. Başka bir kişi tarafından mesajın alınması ve anlaşılması gerekmektedir (De Vito, 2004: 71). Açık olma davranışı ölçümlü olmalıdır. Aksi takdirde yanlış anlaşılma olabilir. Birey çabucak samimi olan insanlardan da kuşku duyar. Bu nedenledir ki son yıllarda yapılan araştırmalarda orta düzeyli kendini açmanın, uzun süreli ilişkilerin geliştirilmesine daha fazla olanak tanıdığı ortaya çıkmıştır (Hartley, 2014: 101-2).

Kendini açma sürecinde benlik önemli bir yer tutmaktadır. Kelly’e göre benlik besini “algı” olarak yaşayan bir canlı gibidir. Bu algı, seçilmiş bir değerler kümesi tarafından etkilenir. Bu seçilmiş küme kişinin kendi değerleri ve başkalarının ona dikte ettiği değerlerdir. Bunlar kişinin benlik gelişiminde rol sahibidir. Benlik bireyin geçmiş deneyimlerinin birikimidir. İnsan doğduğunda benlik gelişimi başlar ve zamanla, birikimle gelişir. Bu yüzden benliğin bir kısmı gizli, kör ya da bilinçaltı olarak kabul edilebilir. Çünkü benliğin önemli bir kısmı unutulmuştur. Kişi bunun

farkında değildir. Her insanın benliği kişiye özeldir. Ancak başkalarıyla iletişimle oluşur (Kelly, 1977: 106-7). Benlik birden fazla kişi ile iletişime girince oluşur. Dicleli (2000: 57) benliği dörde ayırmaktadır:

- 1) *Açık Benlik*: Kişinin bilinçli olarak yaptığı davranışlar ve sarf ettiği sözlerdir. Bunlar kişinin hem kendisi hem de başkaları tarafından bilinen özelliklerdir.
- 2) *Kör Benlik*: Kişinin farkında olmadığı ancak başkaları tarafından bilinen özellikleridir.
- 3) *Gizli Benlik*: Başkalarının bilmediği ama kişi için açık olan düşünce, duygu ve özlemlerdir.
- 4) *Bilinmeyen Benlik*: Ne kişinin ne de başkaları tarafından bilinir. Kimsenin farkından olmadığı benlik yani bilinçaltıdır.

Kendi açma sürecini daha iyi geliştirmek için bazı araştırmacılar Johari penceresinin kullanılması gerektiğini savunmuşlardır. Çünkü Johari penceresi insanların kendilerini diğerlerine nasıl açtıkları ve bu sürecin iyi kişisel ilişkiler geliştirmeyi nasıl etkilediğini en iyi şekilde göstermektedir. Bunu oluşturan Joe Luft ve Harry Ingham'ın adına atıfta bulunarak adlandırılan Johari penceresi kişinin kendisi tarafından bilinen ve diğerleri tarafından bilinen yanlarının çaprazlamasıyla elde edilir. Buna göre de kişinin ve diğerlerinin kendisi hakkında sahip olduğu bilgiyi dörde ayırılır (Luft, 1984: 60'tan akt. Hartley: 2014: 100):

Şekil 2: Johari Penceresi
Kendiniz Hakkında Bildikleriniz Kendiniz Hakkında Bilmedikleriniz

Diğerlerinin sizin hakkınızda bildikler	Açık	Görünmeyen (Kör)
Diğerlerinin sizin hakkınızda bilmedikleri	Gizli	Bilinmeyen

Kaynak: Hartley, 2014: 100

1. **Açık Alan:** Kişinin hem kendisi hem de başkaları tarafından bilinen özellikleridir. Örneğin bir kişinin evli ve üç çocuklu olduğu gerçeği gibi. Kişinin davranış, tutum, duygu, arzu, istek ve motivasyon gibi konularda

kendisinin ve başkasının bildiği bilgiler bu gruptadır. Bunlar isim, ten rengi, cinsiyet, yaş, siyasi ve dini görüşler ve mali durum gibi bilgileri kapsar (Luft, 1984:60'tan akt. Hartley: 2014: 100).

2. **Gizli Alan:** Bireyin kendi hakkında bildiği ancak diğer insanlara açıklamaya hazır olmadığı enformasyonu içerir. Kişinin açıklamaktan çekindiği korku ve endişeler bu gruba girer (Luft, 1984:60'tan akt. Hartley: 2014: 100).
3. **Görünmeyen (Kör) Alan:** Kişinin farkında olmadığı ancak başkaları tarafından bilinen özelliklerdir. Bunlar kızdığına burnunu kaşımadan, farklı bir beden kokusuna sahip olmaya, savunma mekanizmalarından bastırılmış deneyimlere kadar birçok davranış bu gruptadır. Örneğin bireyin farkında olmadığı rahatsız edici davranışları. Bu kör alan çok önemli bilgiler içerebilir. Aynı zamanda bu bilgiler çatışma çözümünde etkin rol oynayabilir. İletişim ve kişilerarası ilişkiler geliştikçe kör benliğin alanı daralmaktadır (Luft, 1984:60'tan akt. Hartley: 2014: 100).
4. **Bilinmeyen Alan:** Ne bireyin kendisi ne de diğerleri tarafından şu anda bilinmeyen ancak gelecekte ortaya çıkma ihtimali olabilen durumlardır. Kimsenin farkından olmadığı benlik yani bilinçaltıdır (Luft, 1984: 60'tan akt. Hartley: 2014:100).

Bu bölgeler her bir bilgi kümesinin azlığı ve çokluğuna bağlı değişerek dar veya geniş olabilmektedir. Ayrıca birey kendini açtığında açık benlik alanı artacak gizli benlik azalacaktır. Kişi diğerlerinden geribildirim aldığı takdirde ise açık bölümü genişletir ve görünmeyen bölümü daraltır. Bu şekilde bir bölümde yaşanan büyüme diğer bölümleri küçültecektir.

De Vito (2004: 63) da kendini açmayı ele alırken iletişim sürecinin en önemli ögesinin *self* (benlik, öz, kendi) kavramı olduğunu söyler ve bunun üzerinde durur. De Vito'ya göre benliğin 3 boyutu vardır:

- 1) **Benlik Algılaması (Öz kavram, kendini algılama):** Kişinin kendisi hakkındaki fikirleri, algılaması. Bu algılamada bireyin kendi gücü, zayıflığı, kabiliyeti, yetenekleri ve sınırlılıkları hakkındaki duygu ve düşüncelerinin yanı sıra özlem ve dünya görüşü yer alır. Benlik algısı en az 4 kaynaktan beslenir. Bunlar (DeVito, 2004: 63-4-5 ve Weaver, 1996: 82-83) :

➤ **Diğerlerinin Kendi imajı:** Kişinin başkaları tarafından algılanması ve bunun kişiye gösterilmesi.

- **Sosyal Karşılaştırma:** Kişinin kendisi ve başkası arasında yaptığı karşılaştırma.
- **Kültürün Öğretileri:** Aile, öğretmen, medya ve kültürün barındırdığı inanç, değer, davranış, tutum ve etik değerlerle kendini ölçmesi.
- **Bireysel Değerlendirme:** Kişinin kendi düşünce ve davranışlarını değerlendirmesi ve ifade etmesi.

2) **Öz farkındalık (Öz ayımsama, kişisel farkındalık):** Kişinin kendisini bildiği, tanıdığı ölçüdür. Kişi benlik kavramını geliştirerek kişisel farkındalığını da artırabilir. Birey kendisini nasıl algıladığının farkına vardıkça kim olduğunun daha iyi anlayacaktır. De Vito (2004: 66-7-8) kişisel farkındalığı daha iyi açıklamak için daha önce de bahsedilen dört tane benlikten oluşan Johari penceresini kullanmıştır. Johari penceresindeki sınıflamaya göre kişi kendisi hakkında yalnızca kendi bildiği, kendisinin ve başkalarının bildiği, kendinin bilmediği ama başkalarının bildiği, ne kendinin ne de başkalarının bildiği alanları fark eder. Açık ve karanlık alanları görür. Öz farkındalığı geliştirmenin bazı yolları vardır. Bunlar kişinin kendisi hakkında soru sorması, diğerlerini dinleme, kendisi hakkında araştırma, farklı benlikleri ortaya çıkarma, açık benliği geliştirme gibi. Kendinin farkında olma kendini açmanın ilk basamağını oluşturur. Diğerlerinin yaptığı geri bildirimle kişi kendisini değerlendirir, karşılaştırma yapar ve kişisel farkındalığını artırır. Ancak birey her geri bildirimini dikkate almak zorunda değildir. Johnson (1981: 20-22) bu noktayı özellikle vurgular. Yalnızca güvenilir kategorisinde olan kişilerin geri bildirimleri önemlidir.

3) **Öz saygı (Benlik saygısı, onur):** Bireyin kendini ne kadar sevdiği, kendisini ne kadar değerli gördüğü, kendisini ne kadar yeterli gördüğü gibi sorulara verdiği cevaplar öz saygıyı ifade eder. Öz saygısı yüksek olan insanlar bunu sözlü ve sözsüz mesajlarla iletirler. Öz saygı önemlidir. Çünkü kişi kendisi, kim olduğu ve yetenekleri hakkında iyi hissettiğinde performansı da artmaktadır (De Vito, 2004: 63-9).

2.3.3.2.1. Kendini Açmanın Türleri:

Bazı araştırmacılar kendini açmayı gönüllü istemli (farkında olarak) ve istemsiz (farkında olmayarak) olmak üzere ikiye ayırır (Greene, Derlega ve Mathews, 2006: 411). Buna göre gülmek, gülümsemek ve beden hareketleri gibi

sözlü olmayan mesajlar ikinci gruptadır. Birinci grupta ise bireyin ne hissettiği, ne yaptığından şüphe olmayacak şekilde karşı tarafa bildirme yer almaktadır. Bu kasıtsız bir şekilde değil, isteyerek ve amaçlı olarak yapılır.

Yüksel-Şahin'e (2013: 41) göre genel ve derin boyut olmak üzere iki tür kendini açma vardır. Düşünce, gereksinim ve eğilimlerin belirtildiği kendini açma genel boyutta yer alırken, duyguların olduğu kendini açma da derin boyutu oluşturmaktadır.

Eagan'a göre de iki tür kendini açma vardır. Ancak bu gruplama biraz farklıdır. Eagan kendini açma kavramını türleri ve niteliği bakımından ayrı ayrı ele almıştır (Eagan, 1970'den akt. Çetinkaya, 2013: 137). Bugün iletişim literatüründe daha yaygın olarak kullanılan bu türlerdir:

- 1) **Geçmiş Türü:** "Orada ve o zaman" ağırlıklı konular konuşulur. Geçmiş zamanda olup biten olaylardan bahsedildiği için konuşan ve dinleyen arasında yakın bir bağ kurulamaz. Özellikle taraflardan biri bu tür konuşmalardan ve geçmiş yaşantılardan sıkılıyorsa bu tür kendini açma sağlıklı sonuç vermez. Bu tür kendini açma *sahte kendini açma* ya da *sözde kendini açma* olarak da adlandırılır. "Ben gençken..." ya da "Eskiden..." şeklinde başlayan cümleler bu gruba girer. Özellikle yaşlı insanların bugün ve geçmiş arasında kıyas yapmaları bu türün içinde yer alır.
- 2) **Hikâye Türü:** *Şimdi ve burada* duygusu hakimdir. Şimdiki zamanda duygu ve düşüncelerin ifade edilmesidir. İçinde bulunulan zaman ve konular üzerinde yoğunlaşır. Geri bildirimde de açıktır. Bu yüzden kişi hikâye türünde açık olduğu mesajını verir. Kişilerarası yakınlığın oluşmasına uygun ortam vardır. Bu tür kendini açmada bireyin günlük yaşantısındaki olayları, güncel duygu ve düşüncelerini, yaşadığı zamanı ve mekânı ilgilendiren konuları içeren diyalogların olduğu ve karşılıklı ilgi gerektiren bir süreç vardır. Paylaşım tek taraflı değildir. Bu yüzden sadece bireyin değil karşısındaki kişinin de kendini açmasına fırsat vardır.

Kendini açma davranışı kalite ve nitelik bakımında değerlendirildiğinde ise üçe ayrılır (Çetinkaya, 2013: 139):

1. **Gelişigüzel Kendini Açma:** Bireyin duygu ve düşüncelerini herhangi bir süzgeçten geçirmeden ifade ettiği ve bunun sonucunda da bazen kendini küçük düşürebildiği gibi kendine zarar da veren kendini açmadır. Birey bu

şekilde her yer ve her ortamda ilgili ve ilgisiz her konuda paylaşımda bulunabilmekte ve aklına gelen her şeyi söylemektedir. Bu tür durumlarda kişi yargılanabilir ve hatta alay konusu olabilir.

2. **Teşhircilik:** Bireyin kendi hakkındaki sırlarını ve özel durumlarını her karşılaştığı kişiye anlatmasıdır. Birey yaşadığı olumlu ve olumsuz her şeyi, toplumsal yapıya uygun olan ya da olmayan tüm düşüncelerini ifade etmeye çalışmaktadır. Bu durumda karşıdakinin ne düşündüğünü ve ortamın uygun olup olmadığını düşünmez. Cinsel, sosyal, psikolojik ve toplumsal tüm konularda sınır tanımaksızın paylaşımda bulunması bireyin yadırganmasına, toplumda aykırı olarak görülmesine sebep olabilir.
3. **Uygun Kendini Açma:** Bireyin uygun yer ve zamanda doğru kişilere kendini açmasıdır. Birey kiminle, nerede, ne zaman ve hangi konuda ne konuşacağını bilir. Yeni tanıştığı kişiye özel yaşamıyla ve sırlarıyla ilgili bilgi vermez. Karşı tarafın da kendini açmasını bekler. Uzun soluklu ve sağlıklı ilişkiler kurabilmede önemlidir. Bireylerin birbirlerini daha iyi anlamalarına ve tanımlarına olanak sağlar.

2.3.3.2.2. Kendini Açmanın Karşılıklılığı

Kendini açma insanlar arasındaki güvenin oluşmasına yardımcı olabilir. Buna göre kişi sosyalleşme sürecinde, gerçekte ne istediğini, ne düşündüğünü, ne hissettiğini gizlemeye çalışabilir. Bu yüzden ilişkinin ilk aşamalarında kendini açma sınırlıdır. Ancak zaman geçtikçe ve ilişki geliştikçe süreç içerisinde kişiye ait özel bilgiler, duygu ve düşünceler paylaşılmaya başlanır ve daha fazla güven duygusu oluşur. Böylece karşılıklı kendini açma karşılıklı güveni oluşturur. Şahin kendini açma ile güven arasında oldukça yüksek bir ilişki olduğuna değinir. Birinin artması diğerini de artırır (Yüksel-Şahin, 2013: 40).

Kendini açma davranışı ölçülü olmalıdır. Ancak ölçülü olmaya dikkat edilirken göz ardı edilmemesi gereken bir husus daha vardır. Kendini açmayan kişi kendini kapadıkça, karşısındakini de kapamaya zorlayan bir kısır döngü ortamı yaratır. İki kişiden biri kendini açmazsa bu kısır döngü devam eder. Bireyin kendini açması bu kısır döngüden çıkarak, verimli ilişkilerin ortaya çıkmasına yol açar.

Jourard'a (1971: 13, 16, 19) göre kendini açma davranışında döngüsellik bulunmaktadır. Kişinin hangi konuda başkalarına kendini açmak istediği konular ile başkalarının ona kendini açtığı konular arasında bir korelasyon vardır. Kanadalı

psikolog, hastaları üzerindeki gözlemlerinden yola çıkarak bu sonuca varmıştır. Psikoterapide kendini açma davranışını kullanan Jourard, hastaları üzerinde bunun etkisini gördüğünde “kendini açma” davranışını önce kendisi uygulamaya başlar. Psikoloğun bu davranışı hastalarında güven oluşturur ve kendini açan biri karşısında bireyler de kendini açtığı için hastaları da aynı davranışı sergiler. Böylece karşılıklı kendini açma ortaya çıkar. Diyalog içindeki tarafların bu davranışları karşılıklı olarak hızlı bir şekilde birbirleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Bu anlamlı arkadaşlıklar ve anlamlı evliliklerde ortaya çıkar. İnsanoğlu kendini sergilemek, açmak istemektedir. Bu yüzden dünyadaki her şey ve herkes var oldukları sürece bir şekilde kendilerini açarlar. Kendini açma kendini açıkça gösterme, ortaya koyma, dışa vurma, belli etmedir. Böylece başkaları kişiyi algılayabilir.

2.3.3.2.3.Kendini Açmada (Kişiye) Görelilik

İki kişi arasındaki en etkili iletişim, her ikisi de birbirine karşı açık olduğunda gerçekleşir. Etkili iletişim için kendini açma her ne kadar önem arz etse de her ortamda kendini açma ya da aynı derecede kendini açma doğru bir davranış olmayabilir. Dicleli (2000: 57) de hangi tür ortamlarda ne tür kendini açmanın daha doğru olduğu konusunda görüşlerini dile getirmiştir. Buna göre bireyin sosyal yaşantısında karşılaştığı her insanla, örneğin yeni girdiği bir işteki meslektaşıyla etkin iletişim kurabilmek için onunla mutlaka en mahrem duygu ve düşüncelerini paylaşması gerekmez. Birey bu tür ortamlarda da kendini açma davranışı göstermelidir. Ancak burada kast edilen “açmak” biraz daha farklıdır. Buradaki açmak, biriyle karşılıklı etkileşim sırasında, bu etkileşimin o anda yol açtığı düşünce ve duyguları paylaşmaktır.

Cüceloğlu (2003: 119) da kendini açma davranışının herkesle yapılmaması gerektiği üzerinde durur. Bu davranış ancak güven duyulan kişiye karşı sergilenmelidir. Bir insanın karşısındakine güven duyması ise zaman içinde meydana gelir. Fakat zaman içinde hiçbir açma denemesine girilmezse de ilişki gelişme ve büyüme temelinden yoksun kalır. Burada kendini açma ölçülü olmalıdır. Kendini açan kişi karşısındakine “Sana güveniyorum.” mesajını vermektedir. Güven duyulan kişi de kendisini açar. Böylece derin ve yakın bir ilişki için ortam sağlanır.

Kendini açma davranışının sergilenmesini ya da sergilenmemesini, neyin kime karşı dışa vurulacağını etkileyen birtakım faktörler vardır. Bunlar (De Vito, 2004: 73-6) şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- **Kişinin Kim Olduğu:** Daha sosyal ve dışa dönük insanlar asosyal ve içedönük bireylere göre daha çok kendilerini açarlar.
- **Kültür:** Farklı kültürlerde kendini açma da farklı şekilde ortaya çıkar. Bazı kültürlerde tabular kişinin istediği şekilde kendini açmasını dizginleyebilir. Bazı kültürlerde ise mahremiyet ve özel yaşam daha ön plandadır. Bu da kendini açma davranışının farklı şekilde yaşanmasına sebep olabilir. Tam tersine bazı kültürlerde ise bu davranış zayıflık olarak addedilebilir. Özellikle ataerkil toplumlarda genel kabul bu şekildedir. Bununla birlikte bir kültürde anlamı olan davranışın başka bir kültürde anlamı olmayabilir. Bu yüzden davranış fark edilmeyebilir. Örneğin bazı kültürlerde düğünde erkeğin ağlaması mutluluk olarak algılanırken başka bir kültürde bunun bir anlamı yoktur.
- **Cinsiyet:** Cinsiyetler hakkındaki genelleme, ön kabul ve ön yargılar da kendini açma davranışını etkilemektedir. Erkeklerin az konuşması, kadınların daha çok konuşması gibi. Ayrıca kadınların karşı cinsle ve hemcinsleriyle iletişimlerini karşılaştırıldığında hemcinslerine daha çok kendilerini açmaktadırlar.
- **Dinleyiciler:** Geniş gruplara nazaran küçük topluluklarda birey kendini açmaya daha hazır hissetmektedir. İki kişilik gruplarda kişiler daha açık davranır. Bununla birlikte belli bir amaç için toplanan, farkındalık artırmaya yönelik gruplarda kendini açma daha yüksek düzeydedir. Bunun en bilinen örneği İsimli Alkolikler'dir. Grup üyeleri suçluluk azaltma ve başkasına yardım etme gibi cesaretlendirici sebepler sayesinde yüksek oranda paylaşımda bulunurlar. Ayrıca geçici ilişkilerde de kendini açma davranışı bir hayli yüksek derecede ortaya çıkmaktadır. Kişiler yolculuk, internet gibi ortamda karşılaştıkları ve bir daha karşılaşmayacaklarını düşündükleri kişilere karşı oldukça rahat davranır.

2.3.3.2.4. Kendi Açmanın Önündeki Engeller

Kendini açmak ve açık olmak zannedildiği kadar kolay değildir. Cesaret isteyen bir davranıştır. Bu cesaret başkaları tarafından bilinme ve kabul görme konusunda gereklidir (Jourard, 1971: 7). Ayrıca insan ilişkilerinde açık olmanın önünde ciddi engeller bulunmaktadır. Dicleli'ye (2000: 58) göre bunlar toplumsal

alışkanlıklar ve korkudur. Örneğin sürekli ne düşündüğünü, neler hissettiğini söyleyen bir kişiye “ukala”, “geveze”, “kendini beğenmiş” ya da “bencil” gibi etiketler yapıştırılabilir. Bu çeşit ön yargılar ya da yargılayıcı düşünceler kişinin kendini açmasında engel teşkil eder. Bunun yanı sıra korku da başka bir engeldir. Birey toplum içinde ya da diğer insanların yanında alaya alınmaktan, reddedilmekten, dalga konusu olmaktan, kullanılmaktan, yanlış anlaşılmaktan korkar. Bu yüzden ikili ilişkilerde içinden geldiği gibi davranmayabilir, istediği davranışı ya da tepkiyi ortaya koyamayabilir. Örneğin kalemini arkadaşı alan bir öğrencinin “Kalemimi benden habersiz alman beni üzdü.” yerine “Önemi yok.” demesi ya da buluşma saatine geç gelerek arkadaşını bir saat bekleten ve umursamaz bir tavır takınan kişiye “Neden bu kadar geç kaldın? Geç kalacağını haber verseydin ya da buluşma saatini değiştirseydik.” yerine “Önemli değil, ben de zaten etrafı seyrettim.” demesi. Bu örneklerden de görülüyor ki kişi bazen gerçekte hissettiği duygu ve düşünceleri ifade etmekten çekinebiliyor, istediği tepkiyi veremeyebilir.

Kendini açma davranışını etkileyen engeller şu şekilde sıralanabilir:

Önyargı: Çevre tarafından hoş karşılanmama. Birey yaptığı şeyin yadırganacağını düşünür. Doğru bir şey yapacak olsa da susar, ya da bunu yapmaktan vazgeçer. Bu da bireyi içine kapanık ve gerçek düşüncelerini ortaya koy(a)mayan biri hâline getirir.

Reddedilme Korkusu: Birey düşüncesini ya da duygusunun kabul görmeyeceğini ve eleştirileceğini düşünür. Hatta düşüncesi yüzünden kabul görmeyeceği kanısındadır. Bu yüzden açık olmaktan çekinir.

Cezalandırılma Korkusu: Kişi etrafındakilerin kendisine yüz çevireceğini, dikkate alınmayacağını veya görüşmeyeceğini zanneder.

Arkadan Konuşulması: Birey kendini açtığı anda düşünceleri, duyguları, davranışları ya da yaşadıkları sebebiyle arkasından konuşulacağını, hakkında dedikodu yapılacağını ve dalga konusu yapılacağını düşünür.

Nitekim De Vito (2004: 77) da bu durumu dile getirmiştir. Ona göre bireyin geçmişte işlediği suçları, romantik fantezileri ya da korkularını açması karşıdaki kişi üzerinde olumsuz etki bırakacaktır. Ayrıca bireyin açmış olduğu bu kişisel bilgilerin daha sonra kendisi hakkında “koz” olarak kullanılma ihtimali de vardır. Az olduğu zaman ise anlamlı ilişkiler kurulamayacaktır. Gamble bu ikisi arasında bir dengenin kurulması gerektiğini savunur. Buna göre uygun bir biçimde kendini açma

(appropriate self disclosure) gereklidir (Gamble, 1990'dan akt. Yüksel-Şahin, 2013:42). Luft ise zamana, mekâna ve karşıdaki bireye bağlı olarak uygun bir biçimde kendini açmanın değiştiğini öne sürer. Birey bu değişkenlere bağlı olarak uygun gördüğü bilgileri, yine uygun gördüğü bireylere aktarmalıdır. Bu tür kendini açmada şimdiki duygular konuşulmaktadır (Selçuk, 1989'dan akt. Yüksel-Şahin, 2013:42).

2.3.3.2.5. Kendini Açmanın İşlevleri

Kendini açmanın bireyin kendisi için ve etrafıyla iletişimde birçok yararı vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Çetinkaya, 2013: 149, De Vito, 2004: 76, Jourard, 1971: 16):

- **Kişi Kendini Daha İyi Tanır:** Karşı tarafa düşünce, duygu ve gereksinimler kapalı bir şekilde gider. Kendini açmak daha ayrıntılı anlatma gerektirir. Bu da bireye kendini daha iyi tanıma ve daha iyi ifade etme özelliği katar.
- **Yakın İlişkiler Kurulur:** Herkes kendini açıkça ortaya koyarsa, sağlam, iyi ve uzun süreli dostluklar, arkadaşlıklar, ilişkiler kurulur.
- **Anlamlı İlişkiler Kurulur:** Her iki tarafın da kendini açtığı ilişkiler hem daha açık ve saydam, hem de daha samimidir.
- **Suçluluk Duygusu Azalır:** Kendini açıkça ifade edemeyen bir insan gerçek duygu ve düşüncelerini ortaya koyamadığı için rahatsız hisseder. Asıl tepkisini veremediği için huzursuzdur. Kendini açıkça ifade ettiğinde ise hem bu huzursuzluk ortadan kalkar hem de sırlar ya da söylenmeyen şeyler kalmaz.

Cüceloğlu (2003: 118) kişinin kendisini açmasının, onunla karşıdaki kişi arasında daha iyi bir iletişim ortamı yaratacağından söz eder. Cüceloğlu'na göre kendini açma deyimiyile kastedilen kişinin kendisiyle ilgili saklı yönleri ve sırlarını sergilemesi, geçmişte olup biten, başından geçen olayları açıklaması, eski önemli olayları anlatmak değildir. Kendini açmak, içinde bulunulan zaman süresi içerisinde, duygu ve düşünceleri paylaşmaktır. Ona göre kişisel ilişkiler geçmişteki yaşantıların aktarılması yoluyla, sağlam bir temel üzerinde kurulamaz. Kişiler birbirleriyle etkileşimde buldukları sırada, o anda bu etkileşimden doğan düşünce ve duyguları paylaşabilirlerse, kendilerini açmış olurlar. Açık olma davranışı bu şekilde kişilerarası ilişkiler üzerindeki etki yapar. Jourard (1971: 5) da bu noktaya dikkat çekerek bireyin kendini dürüst, net, plansız bir şekilde başkasına açtığında aradaki

önyargının gittiğine işaret eder. Jourard'a göre birey gerçekten kendisi hakkındaki enformasyonu başkaları ile paylaştığında her iki taraf da düşünce, duygu, ümit, özlem, tepki ve geçmiş gibi konularda benzer ve farklı yanlarını görür. Bunun yanı sıra birbirlerinin ne gibi ihtiyaçları ve eksikleri olduğunu fark ederler. Bu da karşdakine yardım edebilme ihtimalini ortaya çıkarır. Ayrıca birbirlerinin hangi etik ve ahlaki değerleri olduğu hakkında bilgi sahibi olurlar.

Birey kendini bir başkasına tamamıyla açtığı zaman kendisiyle olan iletişimi de artacaktır. Bu sadece kişilerin birbirleri hakkındaki bilgi ve paylaşımını artırmaz. Aynı zamanda bireyin kendisi hakkındaki bilgileri kendinin farkına varmasını ve kendisi ile iletişime geçmesini sağlar. Arkadaşlarıyla bir konu hakkında, kendisiyle ya da başkasıyla ilgili konuşan bireyin kendisi hakkında farkında olmadığı duygu, düşünce, tavır ve davranışların gün yüzüne çıkması kişiler arası iletişimde oldukça sık rastlanan bir durumdur.

Kendini açma davranışının ayrıca kişinin kendisi ile ilgili bazı getirileri vardır. Bunlar bireyin kendisi hakkındaki bilgisi, iletişim ve ilişki becerilerini ve psikolojik iyi durumunu artırması şeklinde gruplanabilir (De Vito, 2004: 75-6):

- **Kendi Bilgisi:** Birey kendisi hakkında yeni perspektiflerin farkına varır, yeni bakış açıları elde eder. Böylece kendi hakkında bilinçli bir analize ulaşır. Kendini açma olmadan kişinin kendisini kabul etmesi de mümkün değildir. Birey kendisini başkalarının gözünden görür, değerlendirir ve kabul eder.
- **İletişim ve İlişki Becerileri:** Kişi başkasından gelen mesajı ancak onu anladığı kadar algılayabilir. Kendini açma bireylerin birbirlerini tanımada önemli bir unsurdur. Ayrıca daha yakın ve samimi ilişkiler kurmada yardımcı olur. Kendini açma olmadan derin ve anlamlı ilişkiler mümkün değildir.
- **Psikolojik sağlık:** Kendini açma davranışı sağlayan bireyler daha az hasta olurlar.

2.3.3.2.6. Kendini Açmanın Yolları

Birey farklı şekillerde kendini açabilir. Bunlar Çetinkaya'ya (2013: 153) göre şu şekildedir:

- **Sözlü Kendini Açma:** Konuşarak kendini açmadır. Nitekim Johnson (1981: 17) da bu olgunun sözel yönüne vurgu yapar. Ona göre bireyin kendi duygu ve gereksinimleriyle ilgili bildiklerini, bir başka kişiye sözel olarak aktardığı iletişim sürecidir.

- **Sözsüz kendini açma:** Beden dilinin kullanıldığı kendini açma davranışıdır.
- **Yazılı:** Günlük, şiir, şarkı ve mektup gibi.

Bunların yanı sıra açıkça olan ya da planlı davranışların yanı sıra dil sürçmesi de kendini açma olarak kabul edilir. Bunun dışında birey kendini sözlü olarak açtığı gibi sözsüz olarak da açabilir. Çok renkli giyinme, evlilik yüzüğü takma, slogan yazılı tişört giyme bu kategoridedir. Ayrıca kendini açma diğerleri hakkında tepki ve duyguları da içerebilir. Örneğin kaza geçiren bir arkadaşına bireyin üzgün olduğunu ifade etmesi gibi. Kendini açma sadece kişilerarası iletişimde değil iletişimin diğer türlerinde de meydana gelir. Küçük gruplarda, konuşmalarda ve talk şov programlarında oldukça sık görülür. Bunlardan da anlaşılacağı gibi kendi açma davranışı yüz yüze iletişimde olacağı gibi televizyon ya da internet üzerinde de olur (De Vito,2004: 71).

Özetle, kişinin kendisi hakkında karşısındakine bilgi vermesi demek olan kendini açma davranışında benlik kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Birey kendi hakkında paylaşımında bulunduğu zaman benliğinde bulunan açık, gizli, kör ve bilinmeyen alanların yeri değişmektedir. Bunu yanı sıra kendini açma davranışının farklı türleri bulunmaktadır. Genel ve derin boyut şeklinde ayrılabilceği gibi geçmiş ve hikâye türü olarak da sınıflandırılabilir. Kendini açma davranışı yer ve zamana göre değişebileceği gibi karşıdaki kişiye göre de değişebilmektedir.

2.3.3.3. Ben Dili

Kişilerarası iletişimde duygu ve düşüncelerin açıklanmasında kullanılan sözler ikiye ayrılmaktadır: Sen iletileri, ben iletileri. Bireyin hataları, rahatsız edici ve kabul edilemeyen davranışları karşısında kullanılan ve eleştirici mesajlar içeren dile “sen dili” denmektedir. Karşıdaki kişinin davranışları karşısında bireyin yaşadığı duyguları dile getiren, suçlayıcı ve değerlendirmeyen ben mesajları içeren dile de “ben dili” adı verilmiştir. İletişimde ben veya sen dilini kullanmak kişilerle iletişimin olumlu ya da olumsuz niteliğini belirler. Kişilerarası ilişkilerde yaşanan duyguların açıklanması oldukça önemlidir. Duyguları açarken “ben” kelimesini izleyen sözcüklerin kullanılması gerekir. Böylece birey karşısındakini kırmaz ama kendi mesajlarını verir

(<http://www.istanbultimes.com.tr/guncel/iletisimde-ben-dili>, 2016).

Ben dili kişinin o anda karşılaştığı bir durum veya davranış karşısında kişisel tepkisini, duygu ve düşüncesini açıklayan bir ifade tarzıdır. Başkaları hakkında

değerlendirme ve yorumlamayı değil, bireyin kendi duygu ve yaşantılarını ifade eder. Bireyin duygu ve düşüncelerini samimi bir şekilde ifade etmesidir (Gordon, 1996a: 99-104). Böylelikle karşınızdaki kişi bireyin yaşantılarını daha kolay yapılandırabilir, düşündüklerini, hissettiklerini ve istediklerini daha doğru ve iyi anlar. Özellikle Ben mesajları; konuşan kişinin, yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini olabildiğince açık ve net bir biçimde paylaşma açması sorunlu durumlarda bu yaklaşım daha da önem kazanır. Ben mesajı, anlaşmazlıkları çözmek ve anlaşılmamanın sıkıntısını gidermek açısından en etkili yöntemlerden biridir.

Ben dilinin bireyin karşısındaki kişiye “Ben böyle hissediyorum ama bu davranışın herkese böyle hissettirmeyebilir.” anlamını içeren bir ileti göndermesidir. Bu iletide suçlama yapmadan onun davranışlarını gözden geçirmesine fırsat verir. Çünkü kesinlik, eleştiri ve suçlayıcı ifadeler kişinin içgüdüsel olarak savunma mekanizmasını harekete geçirir ve reaksiyonel bir tepki vermesine yol açar.

Gordon’a (1996a: 109) göre ‘sen-iletileri’ özellikle ‘ben-iletileri’ ile karşılaştırıldığında etkisizdir. Çünkü sen iletileri kullanıldığında bireyin karşısındaki kişi, eleştirildiğini ve yargılandığını düşünmektedir. Bu yüzden de kendi davranışlarını gözden geçirme çabası içine girmemektedir. Halbuki ben iletileri kullanıldığında karşıdaki kişi bireyi anlamaya ve hatta empati kurmaya çalışabilir. Empati kurduğunda ise kendi davranışlarını gözden geçirecektir. Bununla birlikte ben dilinde davranışın sorumluluğu tümüyle karşıdaki kişinin kendisine aittir. Ben mesajını duyan kişi, karşısındakine ne hissettirdiğini öğrenir ve eğer bu olumsuz bir duyguysa, kendi isteğiyle davranışını değiştirir ya da değiştirmez. Suçlama olmadığı için ben mesajı ile gönderilen iletiler, genellikle gönüllü bir farklı davranma çabasına zemin hazırlayabilir. Ben dilinin en önemli yararı ise, karşınızdaki kişiye ‘Ben böyle hissediyorum ama bu davranışın herkese böyle hissettirmeyebilir.’ anlamını içeren bir ileti gönderildiğinden, onun suçlanmadan kendini gözden geçirmesine olanak tanınmasıdır. Bu yüzden ben iletileri suçlayıcı ifadeler yerine bireyin kendi duygu ve düşüncelerini içerdiği için iletişimin olumlu sürmesine yardımcı olur.

İnsanlar genellikle ‘sen-iletileri’ni duymaktan hoşlanmazlar. Çünkü sen dili insanlara kendilerini suçlu hissettirir. Eleştiri, aşağılama, suçlama, yargılama mesajları verebilir ve karşıdaki kişiye değer verilmediği algısına yol açabilir. Bu da karşıdaki kişinin tepki vermesine sebep olabilir. Kişinin direnmesine, kızmasına, inat etmesine, söz dinlememesine ve hatta misillemede bulunmasına sebep olabilir. Bu

şekilde karşı tarafta olumsuz duygu ve sonuçlar ortaya çıkarabilir. Genellikle reaksiyonel ve öç alıcı davranışlar oluşturur ve benlik saygısına zarar verebilir. Kişinin savunma mekanizmasını çalıştırır. Böylece kişinin direnmesine, kendini kapamasına neden olur. Karşıdaki kişiyi kırar. Kişiye sevilmediği, değer görmediği ve cezalandırıldığı gibi duygular hissettirir.

Halk şairi Yunus Emre bir şiirinde tam da bu noktaya işaret etmektedir. “Söz ola kese savaşı/ Söz ola kestire başı/ Söz ola ağulu aşı / Yağ ile bal ede bir söz”. Burada Yunus, kişinin kullandığı bir sözle sonucu değiştirebileceğine, kullanılan sözün önem taşıdığına işaret eder. Şiirde sen dili ile ben dilinin etkileri arasındaki fark görülmektedir. Yunus Emre’nin “Kişi bile söz demini/ Demeye sözün kemini/ Bu cihan cehennemini/ Sekiz cennet ede bir söz” şiiri de bu noktaya işaret etmektedir.

Baltaş da, iletişim sürecinde dinleyenin konuşanın yaşantılarını yeniden yapılandırıldığını ifade eder. Bu süreçte anlaşmazlıklar ortaya çıkabilir. Baltaş bu anlaşmazlıkları engellemek için bireyin kendisi ve yaşantılarını fark ederek dinleyene bunlarla ilgili tam bir resim sunmak gerektiğine dikkat çeker. Bu da bireyin yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini olabildiğince açık ve net bir biçimde ben mesajları ile paylaşma açması ile mümkündür. Böylece karşıdaki kişi bireyin yaşantısını daha kolay yapılandırabilir, düşündüklerini, hissettiklerini ve istediklerini daha doğru ve iyi anlar. Özellikle sorunlu durumlarda bu yaklaşım daha da önem kazanır. Ben mesajı anlaşmazlıkları çözmek ve anlaşılmamanın sıkıntısını gidermek açısından en etkili yöntemlerden biridir. Bireyin burada yapması gereken şey gözlemediği davranıştan söz etmek ve “sen hep böyle..”, “sen zaten hiç..” gibi genellemelerden kaçınmaktır. Ayrıca “Kendimi mutlu (kızgın, üzgün, sakin) hissediyorum.” şeklinde duyguları açık seçik anlatan ifadeler kullanmaktır (www.baltas-baltas.com.tr, 2016).

Kişilerarası iletişimde duygu ve düşünceleri açıklarken sadece ben mesajı vermek önemli değildir. Bunun yanı sıra neden böyle hissedildiği de belirtilmelidir. Birey “üzgünüm” diyerek o an içinde bulunduğu ruh hâlini ifade edebilir. Ancak bunun sebebini de belirtmelidir. Bunun dışında burada ne oldu da üzüldüğü kısmı açık değildir. Bunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Burada özellikle olumsuz duyguları açıklarken ben dilini kullanmak gereklidir. Böylece birey

olumsuz duygularını, mesajı alana onu küçültmeksizin iletmiş olur (Yüksel-Şahin, 2013:43).

Yüksel-Şahin (Şahin, 2013: 43) kişilerarası ilişkilerde, aile üyelerinin, arkadaşların, çalışma arkadaşlarının, astların ve üstlerin birbirlerine saldırgan, birbirlerine karşı küçük düşürücü ve aşağılayıcı ifadeler kullanmalarının aralarındaki iletişime zarar verdiğini dikkat çeker. Buna göre uzun süreli ve sağlıklı ilişkilerin kurulabilmesi için bireylerin *ben dilini* kullanmaları gerekmektedir.

Yukarıdaki ifadelerden hareketle "ben dili"nin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Şahin, 2003: 42, Dicleli, 2000:54, Gordon, 1996a: 99-102, Öksüzoğulları, 2013: 25):

- Paylaşımçı, iletişimci ve insanların hoşuna giden bir dildir.
- İletişimi olumlu etkiler, yapıcıdır.
- Güven verir ve özgüveni artırır.
- Bireyleri cesaretlendirir, motive eder ve istedik davranışları yapmaya teşvik eder.
- Karşı tarafın bireyi ve duygularını anlamasını ve empati kurabilmesini sağlar.
- Direnç ve başkaldırmayı azaltır ve davranışın değişmesinde karşı tarafa sorumluluk verir.
- Birey kendi hakkında yaptığı bir değerlendirmeyi başka bir kişiyle paylaşma isteğindedir. Bu yüzden kendi açma davranışını da barındırmaktadır.
- Duygunun, kızgınlığın nedeni anlaşıldığı için daha sağlıklı bir iletişim kurulur.
- Ben mesajı alan kişi başkalarını düşünmeyi de öğrenir. Böylece empati kurmaya başlar.
- Savunmaya itmez. Yakınlaşmayı sağlar. İki tarafın duygudaşlık durumuna geçmesine imkân tanır.
- Konuşan kişiyi rahatlatır.

Sen iletleri ise (Gordon, 1996a: 99-102, Şahin, 2013/documents.tips/documents/ben-dili-sen-dili-son.ht,2016)

- İletişimi engeller.
- Genellikle kızgınlık, eleştirme ve yargılama için kullanılır.
- Suçlayıcıdır.
- Bireyin kendisi hakkında yargı içermez, odak karşıdaki kişidir.

- Cümleler ikinci şahsa göre çekimlenir.
- Davranıştan çok kişiliğe yöneliktir.
- Karşıdaki kişinin savunmaya geçmesine, öfkeyle karşılık vermesine, sınırlandırılmış duygusuna kapılmasına ve konuşmaktan kaçınmasına sebep olur.
- Kişiyi anlaşılmadığını hissettirir.
- Bireyin karşıdaki kişiye duygularını açmasına ve anlaşılmasına engel olur.
- Bireyin neye kızdığını ya da neye kırıldığının anlaşılmasını engeller.
- Karşıdaki kişiyi kırar, üzer, incitir, öfkelenendir.
- Tekrar iletişim kurma ya da iletişime devam etme isteğini ortadan kaldırır.

Aşağıda belli durumlarda ben dili ve ben diliyle ilgili bazı örnekler verilmiştir. Bireyin karşılaştığı durumlarla ilgili verebileceği iki tür mesaj da incelendiğinde hangisinin daha etkili olduğu daha iyi görülmektedir.

Tablo 1: Ben İletileri Örnekleri

Sen Dili	Ben Dili
Çok dağınıksın.	Odanı toplamadığın zaman üzülüyorum.
Bu saate kadar dışarda ne yapıyorsun.	Eve geç kaldığın için çok merak ettim.
Ne biçim konuşuyorsun. Benimle böyle konuşamazsın.	Bu şekilde konuştuğun için üzülüyorum. Üstelik bana saygı duymadığını düşünüyorum.
Ne bağıırıp duruyorsun?	Bana bağırdığın zaman üzülüyorum. Beni sevmediğini düşünüyorum.

Ben Dili'nin kullanılması duyguların paylaşılmasına istekli olunduğunun ve bireyin kendini açmak istediğinin bir göstergesidir. Eksiksiz bir "ben dili"nin üç ögesi vardır (Yüksel-Şahin, 2013: 43):

- 1) Kabul edilemeyen davranış
- 2) Duygu
- 3) Somut etki

Tablo 2: Ben Dili Öğeleri

Kabul edilemeyen davranış	Duygu	Somut etki
---------------------------	-------	------------

Kardeşini hızla gezdirdiğini görünce	korkuyorum,	çünkü düşüp yaralanabilir.
--------------------------------------	-------------	----------------------------

Gordon (1996a: 99-102) ben iletilerinde bireyin duygularını karşısındakine iletmek için uygun bir kod seçmesi gerektiğini belirtir. Örneğin çocuğuyla yorgun olduğu için oynamak istemeyen anne babanın “Başımın belasısın.” gibi bir cümle kullanmasının etkisiz bir kod olduğunu vurgular. Çocuk bu kodu kendisinin kötü olduğu şeklinde çözümleyecektir. Hâlbuki anne baba “Yorgunum. Dinlenmek istiyorum.” gibi bir cümle kullandığında çocuk bunu anne ve babasının yorgun olduğu şeklinde algılayacaktır. Böylece anne baba etkili kod kullanmış olacaktır. Aynı zamanda mesaj sen dilinden ben diline geçmiştir.

Kişilerarası iletişimde duygu ve düşüncelerin ‘ben dili’ ile ifade edilmesi kadar tam ve tek mesaj yollama becerisi de önemlidir. Tam ve tek mesaj duygu ve düşüncelerin yanı sıra isteklerin de açık ve net bir biçimde hem ifade edilmesini hem de anlaşılmasını sağlar. Böylece yanlış anlaşılmaların ortaya çıkmasına fırsat verilmemiş olunur. Tam ve tek mesaj yollama becerisi üç ögeden oluşur (Yüksel-Şahin, 2013: 44):

1. *Algı*: Mesajı yollayan kişinin durumunu tanımlar.
2. *Duygu*: Mesajı yollayan kişinin duygularını belirtir. Duyguları belirtmenin amacı ilişkiyi geliştiren bir konuşma başlatmaktır.
3. *Yollayanın isteği*: Mesajı yollayan kişinin isteğidir.

Tam ve tek mesaja örnek verecek olursak ev arkadaşı ev işlerinde kendisine yardım etmeyen bireyin durumunu düşünelim.

Tablo 3: Tam ve Tek Mesaj

Algı	Ev arkadaşının yardım etmediğini görmek
Duygu	Yorgunluk, üzüntü, öfke, kızgınlık, hayal kırıklığı
İstek	Ev arkadaşının yardım etmesi, ev işlerini birlikte yapmak
Tam ve Tek Mesaj Cümlesi	Alışverişte ve temizlikte bana yardım etmediğini görüyorum, bu beni çok yoruyor ve üzüyor, bundan sonra alışveriş ve temizlikte bana yardım etmeni istiyorum

Etkili ve anlamlı iletişim kurmada bir diğer önemli faktör de ben dilini kullanarak empatik güvengenlik davranışı gösterebilmektir. Güvengenlik (assertiveness) kişinin duygu, düşünce, gereksinim ve isteklerini başkalarını baskı altına almadan, tehdit edici olmadan, korkutmadan, doğrudan ve uygun bir biçimde rahatlıkla iletebilmektir. Bireyin diğer bireylerle ilişkilerinde kendini baskı altında hissetmeden ve başkalarını da baskı altına almadan düşüncelerini etkili bir biçimde açıklayabilmesi oldukça önemlidir. Güvengenlik ayrıca başkalarını küçük görmeden, onların haklarına da riayet ederek, kişinin kendi haklarını koruyabilme yolu olarak da tanımlanmaktadır (Lizarraga, Ugarte, Cardelle-Elewar, Iriarte ve Baquedano, 2003; Yoshioko, 200'den akt. Yüksel-Şahin,2013:45).

Yüksel-Şahin'e (2013: 45) göre güvengen olan kişi kendisini ifade etmede ve kendisini ortaya koymada özgür hisseder. Yakınları, tanıdığı ve tanımadığı kişilerle bütün düzeylerde iletişim kurabilir. Güvengen olan kişi istekleri doğrultusunda hareket eder. Bu doğrultuda girişimde bulunur. Ancak her zaman kazanamayacağını bilincindedir. Bu gibi durumlarda kendi sınırlılıklarını kabul eder ve sonuç çıkarıp ders alır.

Kişilerarası iletişimde bireylerin davranışlarına bakıldığında dört tip davranış görülür (Yüksel-Şahin, 2013: 46):

- 1) Çekingen: Bu tip kişiler düşüncelerini, duygu ve isteklerini açıklamakta zorluk çekerler, utangaç davranışlar sergilerler. Çevrelerindeki kişilerle kolay kolay iletişime geçemezler. Genellikle amaçlarına ulaşamaz, arzu ve istekleri doğrultusunda hareket edemezler.
- 2) Saldırgan: Sözlü, fiziksel ya da dolaylı olarak karşısındakine zarar veren kişilerdir. Karşısındakine seçim hakkı tanımaz. Bencil davranarak, karşısındakini üzerek kendi hakkını korur.
- 3) Güvengen: Bireylerin ilişkisinde doyum sağladığı ve amacına ulaştığı davranış türüdür. Açık ve net ifade vardır. Konuşma akıcıdır. Güvengen kişiler istekler, ihtiyaçlar ve doğruluk konusunda diğer insanlarla her zaman eşit olmayı teşvik ederler.
- 4) Empatik Güvengen: İletişimde bulunulan kişiye karşı duyarlı olunmasıdır. Bireyin karşısındaki kişinin içinde bulunduğu durumu, duygu ve düşüncelerini anlaması, bunu da kendi haklarını gözeterek

ifade etmesidir.

Bu davranış türlerini bir örnekle açıklayacak olursak aynı iş yerinde çalışan arkadaşına sürekli nasihat veren, yönlendiren, davranışlarına karışan bir iş arkadaşını bireyin artık istemediğini düşünelim. Birey “Yeter artık, bıktım senin sürekli karışmandan, artık başka bir iş bulacağım.” derse saldırgan davranış olur. Hiç tepki vermeden durursa çekingen davranmış olur. “Bana sürekli öğüt verdiğin için kızıyorum. Ben kendi isteklerim doğrultusunda davranmak istiyorum. Bundan sonra bana karışmanı istemiyorum.” diye cevap verirse güvengen davranış olur. “Gerçekten benim iyiliğimi düşündüğünü biliyorum. Ancak benim kararlarım da saygı duyduğunu görmek istiyorum. Hata yaparsam bunun sorumluluğunu almak istiyorum. Bu yüzden artık beni yönlendirmeni istemiyorum.” diye belirtirse empatik güvengen bir şekilde tavır sergilemiş olur.

Tüm bunlardan hareketle insanlar çevrelerindeki kişilerle iletişimde sen dili yerine ben dilini kullanırlarsa hem kendilerini daha iyi ifade eder hem de kişilerarası iletişime olumlu katkı yapmış olurlar. Çünkü ben dili duygu ve düşüncelerini açık bir şekilde ifade edilmesine imkân tanır. Ayrıca görecelilik belirtir. Yani birey olayları duygu ve düşünceleri kendi bakış açısıyla değerlendirir, genelleme yapmaz ve başka duygu ve düşüncelerin olabileceği ihtimalini de bilir. Ben dili empati ve kendini açma gibi davranışlarını da bünyesinde barındırır. Savunmaya itmez. Kişilerarası iletişimde duygudaşlık durumuna geçilmesini sağlar.

2.3.3.4. Dinleme

Dinleme, *İletişim Sözlüğü'nde* dinleyicinin iletilenleri alması, işlemesi ve kullanması olarak geçmektedir (Odyakmaz ve Acar, 2008: 33). Böylece iletişim amacına ulaşmış, sonuçlanmış sayılır. Genel kanının tersine dinleme edilgen olmaktan çok etkin bir süreçtir. Dinleme uyarınları almayı içerir, böylelikle fizyolojik bir süreç olan işitmeden ayrılır. Burada uyarınları alma ile kast edilen uyarınlara yalnızca dinleyici tarafından duyulması değil, ayrıca işlenmesi ve kullanılmasıdır (Mutlu, 2008: 78).

“İletişim süreci dinleme ve tepki verme olarak iki boyuttan oluşmaktadır. Dinlemenin ilk aşaması duymak (işitmek)’tır. Ancak dinlemek ve duymak birbirinin karşılığı değildir. Duymak dikkat ve çaba gerektirmeyen fizyolojik bir süreçtir. Pasif bir eylemdir. Dinlemek ise bilinçli bir çaba gerektiren aktif bir eylemdir” (Cihangir-Çankaya,2013: 94).

Dinleme yeteneği ve becerisi birtakım karmaşık davranışlar dizisini içermektedir. Bu süreç sadece mesajı almaktan daha fazlasıdır. Dinleyen konuşana mesajın anlaşıldığını belirterek tepkide bulunmalıdır. Bu beceri dinleyenin işitmeye açık oluşuna, duyulanı yorumlama yeteneğine dayanır. Konuşan kişinin işitildiği ve anlaşıldığının açıkça iletilmesi ikili iletişimde yakın bir ilişki için oldukça önem arz etmektedir. Uygun tepkiler veren bir dinleyici “Sana önem verdiğim için, söylediklerini anlamak istiyorum” mesajını iletir. Dinleyici dinlemeyi beceremez ve yersiz tepkiler verirse o zaman “Söylediklerini önemsemiyorum, anlamak istemiyorum, seninle ilgilenmiyorum” mesajını göndermiş olur. Bu da iletişimin zarar görmesine neden olur. Halbuki etkili problem çözmede dinleme saygı, anlayış ve ilgi içererek önemli bir fonksiyon icra eder”(Mc Whirter ve Voltan-Acar, 198?: 112-3).

Cihangir-Çankaya’ya (2013: 94) göre iletişim sürecinde bireyin karşısındaki kişiyi ve onun dünyayı nasıl algıladığını anlamak için onu dinlemek gerekmektedir. Ayrıca olumlu ilişkiler geliştirmede, insanlardan bilgi almada, başkalarını tanımada, anlamada ve onlara yardım etmede dinleme anahtar faktördür.

Diğer bir kişiyi dinlemek, o bireye saygı gösterildiği mesajını verir ve kişiler arasında sağlam bir ilişki kurulmasına yardımcı olur. Hem saygı hem de ilişki benlik saygısının oluşmasında katkıda bulunur. Bu durum sadece yetişkinler için değil, çocuklar ve ergenler için de böyledir. Çocuğun ve ergenlerin de gelişim aşamasında ve kişiliklerinin oluşumunda dinlemenin önemli bir fonksiyonu vardır. Rogers, Gordon, Carkhuff ve Ivey gibi bazı araştırmacılar, çocuklarda benlik saygısını geliştirmek ve sağlam bir ilişki kurabilmek için dinlemenin üzerinde durmuşlardır. Nitekim Gordon çocuğun veya ergenin problemi olduğunda etkin dinlemenin gerekliliğinden söz etmektedir. Anne babalar ve yetişkinler empatik anlayışla etkin dinlerse çocuk kendi sorununu çözebilir. Böylece çocuk içinde bulunduğu durum ve kendisi hakkında olumlu düşünceye sahip olur (Gordon 1970’ten akt. Mc Whirter ve Voltan-Acar,198?: 112).

Dinleme, yeni ilişkiler kurmak ve var olan ilişkileri sürdürmek için gerekli bir beceridir. Birey karşısındaki kişiyi dinliyorsa onun ne istediğini ve onu neyin incittiğini ya da neyin sınırlendirdiğini anlayabilir. Bu konuda bilgi sahibi olabilir. Dinlemek bir sorumluluk ve saygı belirtisidir. Diğer kişilerin nasıl hissettiğini ve dünyayı nasıl gördüğünü anlama sorumluluğudur. Dinleyici karşısındaki kişiye şu

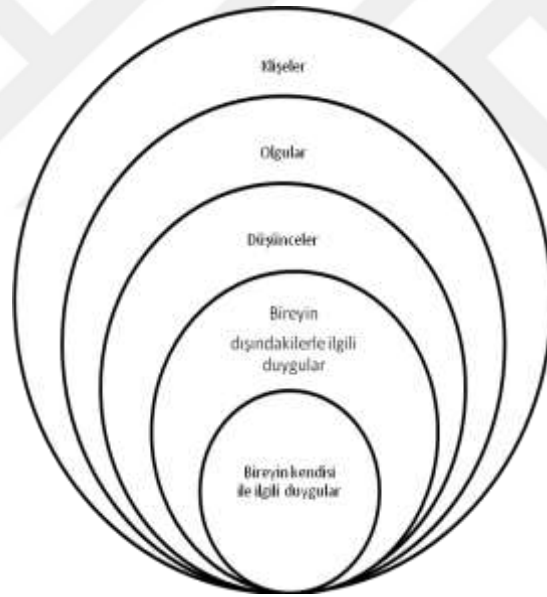
mesajı verir: “Sana ne olduğunu umursuyorum, hayatın ve yaşantıların önemli.” Böylece dinlendiğini hisseden insanlar genellikle severek ve size değer vererek karşılık verir (McKay, Davis, & Fanning, 1995: 11). Çünkü insanlar etkili bir biçimde dinleyen kişiler hakkında olumlu şeyler düşünürler ve onlara karşı olumlu bir tutum geliştirirler.

İnsanlar her zaman karşısındakini dinlemeyebilir. Ancak unutulmamalıdır ki etkin iletişim kurabilmenin ilk şartı karşıdakini dinlemektir. Aksi takdirde kişiler arasında iletişim meydana gelmez. Ortaya çıkan durum da monolog ya da çatışma olur.

2.3.3.4.1. Dinlemenin Türleri

Dinleme eyleminin çeşitli katmanları bulunmaktadır. Bireyin dinlediği şey şu şekilde gruplandırılabilir (Dicleli, 2000: 48)’de bu katmanlar şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 4 : Dinlemenin Katmanları

Kaynak: Dicleli, 2000: 48

- **Kişiler:** Otomatik olarak söylenenler. Genelde nezaketen söylenirler ya da gerçek sohbetin giriş kısmını oluştururlar. “Merhaba!”, “Nasılsın?” gibi ifadeler bu grupta yer alır.
- **Olgular:** Dış olaylarla ilgili cümlelerdir. Günlük konuşmalar ve dinlemelerin büyük çoğunluğu bu düzeydedir. Örneğin; “Bu çanta 50 TL.”, “İstanbul Türkiye’nin en kalabalık şehridir.”
- **Düşünceler:** Bireyin kendisi dışındaki olaylarla ilgili yorumlarıdır.

Karşıdaki kişinin bir durum veya olayla ilgili yaklaşımını içerirler. Örneğin; “Bu kafeye gelmekle iyi ettik. Manzarası güzel.”, “Buradaki trafik kazaları yolun bozukluğundan kaynaklanıyor” gibi.

- **Dışındakilerle İlgili Duygular:** Bireyin kendisi dışındaki kişilerle ve olaylarla ilgili duygularıdır. “Depremde ölenlere ve evsiz kalanlara çok üzülüyorum.”, “Yolda dikkatsiz yürüyenlere çok kızıyorum” gibi.
- **Kendisiyle ilgili duygular:** Korku, sevinç, gurur veya suçluluk gibi, derindeki duygulardır. Dinlemekte en çok zorlanılan ve en az eğilimli olunan katmandır. “Kardeşime yok yere bağırdığım için kendime kızıyorum.”, “Araba çarptığı için araba görünce çok korkuyorum” gibi Eagan’a (2004: 46-52) göre dinleme fiziksel ve psikolojik olarak dinleme

olmak üzere ikiye ayrılır:

Fiziksel olarak dinleme: Dinlerken bazı şeyleri yapmak bazı şeyleri de yapmamak demektir. Ayrıca etkileşimde bulunanların karşısındaki kimseyle ilgili olduğunu gösteren bir beden duruşunu almaları anlamına da gelir. Bunun için beş pozisyon vardır (Eagan, 2004: 46-52) :

1. Diğerinin yüzüne doğru bakma: Konuşan kişiyle ilgilenildiğini gösteren temel bir duruştur. “Ben senin için hazırım.” demektir.
2. İyi göz ilişkisini devam ettirme
3. Açık beden duruşunu sürdürme: Konuşanla iletişime hazır olduğu sinyalini verir.
4. Karşıdakine doğru eğilme: Hazır olmanın ve orada olduğunu söylemenin başka bir yoludur.
5. Rahat pozisyonunu sürdürme

Psikolojik olarak dinleme: Gordon psikolojik olarak dinlemeyi dinlemenin özü olarak kabul eder. Ona göre dikkat etmek, sözsüz davranışları dinleme ve sözel davranışları dinleme psikolojik dinlemenin basamaklarıdır. Dikkat etmek varlığını birisi için orada bulundurmadır ve dinleme de dikkat gerektiren bir davranıştır. Beden ve yüz de oldukça mesaj iletir. Ona göre iki kişi birbirleriyle sessizce oturuyor olsa bile bu atmosferde pek çok mesaj bulunmaktadır (Eagan, 2004: 46-52).

Bazı araştırmacılar ise dinlemeyi etkili ve etkisiz dinleme türleri olarak iki ana başlık altında incelemektedir. Buna dinleme türleri şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105):

Etkili Dinleme:

- Katılımcı Dinleme
- Edilgin Dinleme
- Empatik Dinleme
- Yargısız ve eleştirel Dinleme
- Derinlemesine Dinleme
- Etkin/Aktif Dinleme
- Dikkatle Dinleme
- Yorumlayıcı Dinleme

Etkisiz Dinleme: Bireylerin başvurdukları dinleme davranışları iletişimi engelliyorsa ya da zorlaştırıyorsa bu davranışların etkisiz olduğu söylenebilir. Karşıdaki kişiyi dinlemeye ve anlamaya hazır olma, dikkat, empatik bir anlayış gösterme, konuşmacının sözlü ve sözsüz mesajlarına dikkat etme, etkili sözlü mesajlar gönderme ve geri bildirimde bulunma gibi dinleme becerisini geliştiren davranışlar kullanılmadığı takdirde dinleme etkisiz hâle gelmektedir. Etkisiz dinleme türleri şu şekildedir:

- **Yetersiz Dinleme:** Dinleyicinin dikkatini karşıdakinin sözlerine vermeme, kendi zihninden geçenlere odaklanmasıdır (Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105).
- **Kalıplaşmış Dinleme:** Konuşan kişiyi anlamadan, anlamaya dahi çalışmadan, bireyin kendi yaşadıklarını ön plana alarak dinlemesidir. Bu dinleme türü dörde ayrılır (Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105):

Değerlendirme: Konuşmacının duygu ve düşüncelerini, içinde bulunduğu durumu anlama çabası göstermeden durum hakkında değerlendirme yapmak, kendine göre algılamaktır.

- **Araştırma-Deşme:** Konuşmacının söylediklerini sorular sorarak irdelemedir.
- **Akıl verme:** Konuşan kişinin yaşadıklarını tam olarak anlamadan, kendi algılayışına ve yaşantısına göre fikir beyan etme, akıl vermedir.
- **Yorumlama:** Konuşmacıyı anlamadan, kişinin durumu ve yaşadıkları hakkında yorum yapmaktır.
- **Yüzeysel Dinleme:** Dinleyici derinlerdeki duygu, düşünce ve anlama ulaşamaz. İletişim yüzeyde kalır. Anlayışlı bir tepki gerektirmez (Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105).

- **Görünüşte Dinleme:** Birey dinliyor gibi görünür ama ruhen başka bir yerdedir. İç dünyası başka bir yerde olabilir ya da aklında konuşmacını söylediklerinden daha önemli bir konu olabilir. Uygun göz teması kurmaz, dalıp gider, sözsüz iletişimi de konuşulan konuyla bağlantılı değildir (Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105).
- **Seçerek Dinleme:** Birey konuşmacının söylediklerinden sadece ilgi alanına giren konuları dinler. Dikkatini çekecek bir durum ortaya çıkıncaya kadar görünüşte dinleme konumundadır (Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105).
- **Duyguya Saplanmış Dinleme:** Dinleyici her söylenenden duygusal bir durum ortaya çıkarmaya çalışır. Hüzün çıkarmaya çalışanlar olabileceği gibi her söylenenden espri çıkarmaya çalışanlar da olabilir (Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105).
- **Savunucu Dinleme:** Birey her şeyi kendisine bir saldırı olarak algılar. Eleştirildiğini düşünür ve savunmaya geçer (Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105).
- **Tuzak Kurucu Dinleme:** Birey karşısındakini hiç ses çıkarmadan dinler. Ancak uygun bir ortam bulduğunda dinlediği bilgilerden yararlanarak karşıdakini zor duruma sokar”(Cihangir-Çankaya, 2013: 96-105).

Özet olarak işitmeden farklı olan dinleme etkin bir süreçtir. Fiziksel olarak söylenenler, duymanın yanı sıra söylenenleri anlamayı da içerir. Böylece bireyin iletişime etkin katılımı sağlamaktadır. Dinleme etkili ve etkisiz olarak ikiye ayrılır. Bireylerin davranışlarına göre belirlenen bu türlerin yanı sıra fiziksel ve psikolojik olarak sınıflandırılan dinleme türleri de vardır.

2.3.3.4.2. Dinlemede Sözsüz Davranışlar

Etkili iletişimde iyi bir dinleyici, iletişim kurduğu kişinin yalnızca söylediklerine odaklanmaz, onun el, yüz, kol ve beden hareketlerine de dikkat eder. Çünkü el ve kol hareketleri, yüz ifadeleri ve beden duruşuyla da iletişim kurulur. Sözsüz olan bu davranışlarla bazen birey söylediklerini desteklemekte, bazen de tam tersi söylediklerinin aksine bir durum işaret etmektedir. Sözsüz davranışların altındaki saklı anlamlara dikkat edilmelidir. Örneğin, bazen insanlar içinde oldukları durumu ifade edemeyebilir ya da cesaretlendirici söz ve davranışlara ihtiyaç duyabilir. Bir sıkıntısı olduğu hâlde iyi olduğunu söyleyen bir insanın yüzünden bu durum anlaşılabilir. Bu insan cesaretlendirildiği ya da Neyin var?”, “İyi

görünmüyorsun? Bir şey mi oldu?” gibi cümleler kurularak konuşmaya teşvik edilebilir (Cihangir, 2013: 95).

Nitekim Gerard Eagan da (2004: 51) Mehrabian ve arkadaşlarının sözsüz iletişimle ilgili yaptıkları deneyi ele alarak bu noktanın altını çizmektedir. Eagan bu yüzden hem sözsüz davranış (beden hareketleri, el kol hareketleri, yüz ifadeleri) hem de paralinguistik davranışın (ses tonu, tonlama, kelimelerin yerleşmesi, vurgu ve duraklama) bir bütün olarak ele alınması gerektiğine vurgu yapar. Çünkü Mehrabian’ın araştırmasında sözsüz ve paralinguistik ipuçlarının kelimenin görünen anlamını zıddına çevirdiği ortaya çıkmıştır. Eagan bunu açıklamak için sesin tonunun sözel olarak ifade edilen “hayır” kelimesini, gerçekte “evet”e çevirebileceğini belirtir.

Sözsüz davranışlar, genellikle mesajın duygusal boyutunu taşırlar ve bu nedenle iletişim sisteminde daha az kontrol edilebilen ilkel kısmı oluştururlar (Eagan, 2004: 52). Etkili bir dinleme konuşan kişinin düşünce ve duygularına kendini vermeyi, odaklanmayı ve dikkati ona yönlendirmeyi gerektirir. Dinleme sürecinde konuşan kişinin beden dilini fark etmek ve dinlemeye istekli olduğunu gösteren göz teması, açık beden pozisyonu, konuşan kişiye dönük ve eğik olma gibi bedensel davranışlar önemlidir. Bunlardan özellikle göz teması dinlemeyi ve iletişimi olumlu bir şekilde etkiler. Bu şekilde sözsüz davranışların etkin kullanımı karşıdaki kişiyi anlamayı kolaylaştıracak ve onda olumlu bir tutum oluşturacaktır” (Cihangir-Çankaya, 2013: 95).

Etkili dinlemede sözsüz iletişim dinleyici ile ilgili konuşan kişiye bildirimler verdiği için önem taşımaktadır. Bu yüzden başta beden dili olmak üzere sözsüz davranışların dinleme esnasında kullanılması konuşmacıyı motive edebileceği gibi dinleme eylemini ve iletişimi de olumlu etkilemektedir.

2.3.2.5. Sözsüz İletişim

İletişimin birincil aracı dil yani sözcüklerdir. Ancak kişiler arası iletişim her zaman sözcüklerle veya sadece sözcüklerle kurulmaz. Mesajın gönderilmesinde ve alınmasında, iletişime katkı sağlayan başka faktörler de vardır. Bu noktada iletişimin ikinci ya da yardımcı aracı olan sözsüz iletişim devreye girmektedir. Bunlar yüz ifadesi, bedenin duruşu, konuşma tarzı (kelimelerin vurgulanış biçimi), el-kol hareketleri, jest ve mimikler, hareketler, göz teması, materyal kullanımı,

zaman ve mekânın kullanımı, ses tonu, insanlarla arasındaki mesafe, giyim tarzı, bakım ve makyaj gibi ögeler sözsüz iletişimin unsurları arasındadır. Paralinguistik ögeler de bu gruptadır. Günlük iletişimin önemli bir bölümü sözsüz iletişime dayanmaktadır.

Kişiler arası iletişimde sözel unsurlar kadar sözel olmayan unsurlar da önemli bir yer tutar. Bu unsurlar bazen sözel iletişimi destekler bazen de verilmek istenen mesajın kendisini oluşturur. Sözsüz iletişim konuşulan dilin dışında dilsel olmayan işaretler ve davranışlar aracılığıyla ifade edilen iletişim biçimlerini kapsar.

Sözsüz iletişim sözel olmayan iletişim olarak da adlandırılmaktadır. Sözel olmayan iletişim insanlar arasında konuşma dışındaki araçlarla gerçekleşen iletişimidir (Mutlu,2008: 269).

Weaver'a (1996: 201) göre ise sözcüklere ya da dile başvurmadan kullanılan her türlü bilgi ya da duygu iletişimidir. Bir resim binlerce kelime eder anlayışındaki gibi sözel olmayan ipuçlarını elde etmek için kullanılan duygular tek başına kelimelerden daha fazla anlam taşımaktadır.

Hartley (2014: 90-1) sözsüz iletişimi sözel olmayan iletişim veya bedensel iletişim olarak adlandırmaktadır. Ona göre bedensel iletişim bir dizi sözlü olmayan işaretler anlamına gelmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Yüz ifadesi
- Bakış
- Jestler
- Duruş
- Bedensel temas
- Uzamsal davranış
- Giysiler ve görünüş
- Sözlü olmayan sesler
- Koku

Sözsüz iletişim çoğunlukla farkında olmadan gerçekleşir. Sözsüz iletişim beden diliyle verilen mesajları içerir. Eagan'a (2004: 51) göre de beden dili ve yüz ifadeleri oldukça mesaj iletir. Ona göre iki kişi birbirleriyle sessizce oturuyor olsa bile bu atmosferde pek çok mesaj bulunmaktadır.Sözel olmayan iletişim, yüz ifadeleri, beden duruşu, ses tonu, dokunma, bedensel hareketler ve göz teması gibi yollarla gerçekleşir. Bu hareketlerle destekleme, gösterme, tekrarlama, vurgulama,

aynı fikirde olma ya da olmama ve sözel mesajlar yerine geçme gibi işlevler üstlenirler ve bu yönüyle sözcüklerden ayrılırlar. Düşünceler sözel yolla aktarılırken, duygular da daha çok sözel olmayan yollarla açığa vurulur (Yazıcı, 2013: 158).

Dökmen (2005: 28) de yüzdeki ifade, el ve vücut hareketleri, vücudun duruşu ve göz temasının sözsüz iletişimde önemli bir yeri olduğuna dikkat çeker. Buna göre sözlü iletişimde vokal sistem (ses telleri, dil, dişler) gönderici olarak görev yaparken, sözsüz iletişimde yüz ve beden gönderici olarak görev yapar.

Sözsüz iletişimde yüz ve beden ifadeleri bilinçli ya da bilinçsiz yapılır. Başlıca “evet-hayır” anlamında sallamak, kaşları kaldırarak “hayır” demek gibi sözsüz ifadeler, kültürden kültüre farklılık gösterir. Dökmen’e göre niyet edilmemiş ifadeler duygusal ifade olarak adlandırılmaktadır. İnsanların yüzünde, aniden korku ya da hayret ifadesi belirmesi buna örnektir. Yapılan araştırmalar, bilinçli olmayan yani niyet edilmeyen yüz ve beden ifadelerinin kişilerarası iletişimde önemli bir yeri olduğunu göstermiştir. Mehrabian’ın araştırmasına göre, iletişimde duygusal ifadelerin yeri yüzde 55’tir (Dökmen,2005: 28-9).

Cüceloğlu’na göre ise iletişim süreci içinde bazı duygular sözel olmayan iletişimle daha etkili bir şekilde iletilmektedir. Mehrabian’ın araştırması da bunu göstermektedir. (Cüceloğlu, 1997’den akt. Yazıcı, 2013: 158).

Sözel iletişimin fonksiyonları şu şekildedir (Yazıcı, 2013: 159): Duyguları göstermede kullanılır. Kızgınlık, öfke, hüznün, mutluluk gibi duygular bu şekilde ifade edilir. Dili destekler. Kullanılan jest ve mimikler konuşmayı destekler. Verilmek istenen mesajın daha iyi anlaşılmasını sağlar. Bazen sözel iletişimin yerine geçer. Örneğin annenin çocuğa dikkatli bakışı, susması gerektiğini, dokunması, duygusal desteğini ve yanında olduğu mesajını verir. Bu şekilde dil kullanılmadan da istenilen mesajlar iletilmiş olur. Gizli mesajlar taşır. Örneğin göz kırpması onay, aynı fikirde olduğu gibi anlamlar taşır. Sessizlik de bazen aynı fikirde olma, bazen onaylamama anlamına gelebilir. Birey hakkında bilgi verir. Giyim, beden duruşu, göz teması ve yüz ifadeleri, duygusal durum, kişisel özellikler ve statü gibi durumlarla ilgili ipucu verebilir.

Sözel olmayan iletişimin unsurları şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Yazıcı, 2013:162-8):

- **Beden duruşu:** Beden duruşu, kültürden kültüre ve cinsiyete göre farklılık gösterir. Ayrıca bazı durumlarda sözel iletişimi destekler ve etkisini artırır.

Bunlar:

- Sözlü ifadelerin etkisini artırır.
- Vurgulamaları belirtir.
- Gösteri becerisini geliştirir.
- Dinleyenlerin geri bildirim almasını sağlar.
- Dikkatin devam edip etmediğiyle ilgili bilgi verir.

- **Yüz ifadeleri ve göz teması:** Yüz ifadeleri duygusal durumu göstermek ya da olumsuz bir duygusal durumu saklamak için kullanılabilir. Gözler de yüz ifadeleri kadar önem taşırlar. Bireyler iletişim esnasında özellikle gözlere odaklanırlar. Gözler dikkat ve ilginin ölçüsünü gösterir, samimi bir ilişkinin başlatılmasını ve sürdürülmesini sağlar. Etkileşimi düzenler. İletişimin karşılıklı etkileşim içermesini sağlar. Duygusal iletişimi sağlar. Göz teması, kişiler arası iletişimde ilgi ve dikkati göstermektedir. Birey karşısındaki kişi göz teması kurduğunda dinleyicinin ilgi ve dikkat gösterdiğini anlar.
- **Dokunma:** Dokunma bireyin fiziksel varlığını kabul etme ve onu önemseme anlamına gelir. Çocuk gelişimi üzerinde ve kişiler arası samimi iletişimde önemli bir yere sahiptir. Cüceloğlu'na göre kucaklama, öpme, okşama gibi dokunma davranışları ile kurulan bedensel temas, bireyin duygusal ve sosyal gelişiminde etkin rol oynar.
- **Giysiler:** Kıyafet, takı, kozmetik ve bireye ait diğer materyaller bireyin duygusal durumu, özellikleri, yaşı, statüsü, değerleri, mesleği, etnik kimliği, sosyo ekonomik durumu, cinsiyeti, dünya görüşü gibi durumlar hakkında bilgi verir.
- **Ses tonu:** Sesin tonu, şiddeti ve hızı, iletişim sürecini etkiler.
- **Jestler (El ve Kol Hareketleri):** Çalışkan'a göre jestler esas ve ikincil olarak iki grupta toplanır. Bireylerin duygu ve düşüncelerini destekleyen, somut hâle getiren jestler bu gruptadır. Kendiliğinden oluşan ve duygusal değeri olmayan jestler ise ikinci gruptadır. "Bacak bacak üzerine atmak.", "Bir yerini kaşımak." gibi İletişim sürecinde kullanılan jestler baş, kaş ve göz, omuz ve kol, el ve kol hareketleridir.

Kişilerarası iletişimde sözsüz iletişimi işlevi ikiye ayrılmaktadır (Harrison,1973: 27). Birincisi sözsüz iletişim yoluyla mesaj gönderme, birtakım anlamları iletmedir. İkincisi ise sözsüz iletişimin sözlü iletişimi desteklemesi ve daha

iyi anlaşılmasına katkıda bulunmasıdır. Sözsüz iletişim unsurları kullanıldığında bireyler arasında daha sağlıklı bir iletişim kurulacaktır.

2.3.3.6. Çatışma Çözme

Kişilerarası iletişimin olduğu her ortamda çatışma da çıkabilmektedir. İnsanın kendi içinde ya da etrafındaki insanlarla arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlık ve anlaşmazlık durumudur. Çatışmada, fikir ayrılığı ya da çakışması vardır. Günlük yaşamın bir sonucu olarak görülmektedir. İletişim sözlüğünde çatışma;

“amaçladıkları yere ulaşmak ya da aynı şeyi elde etmek için ayrımlı grupların ya da bireylerin birbirlerini dışlamak ya da güçsüz bırakmak amacıyla bilinçli olarak yaptıkları savaşım olarak tanımlanmaktadır. Herhangi bir konuda ileri sürülen ve birbirini yadsıyan görüşlerin ve savların oluşturduğu karşıtlığın çatışmaya dönüşmesi” (Odyakmaz ve Acar, 2008: 28).

Çatışma, başka bir iletişim sözlüğünde ise normal bir durum olarak kabul edilmekte, gereğince ve uygun bir biçimde ele alındığında iyileştirici bir durum olarak görülmektedir. İnsanlar arası koşulları ve durumu, her şeyden önce kişiler arası iletişimi iyileştirici ve iyiye götürücü bir etkisinin olduğu varsayılmaktadır. Kişiler arası anlaşmazlık anlamına da gelen çatışma, birbiriyle bağdaşmayan etkinliklerin olduğu her yerde açığa çıkmaktadır. Bu durumda herhangi bir eylemle bağdaşmaz olan başka bir eylem, bağdaşmadığı eyleme müdahale eder, onu engeller, zedeler ya da bir biçimde etkisiz hale getirir (Mutlu, 2008: 63).

Deutsch’ye göre ise çatışma, birbiriyle bağdaşmayan durumlar ve hedefler olduğunda ortaya çıkmaktadır. Genel olarak amaçlar ve hedefler engellendiğinde görülür. Kişinin kendi kendine çatışması olabileceği gibi kişilerarası çatışma da olabilir. Birincisi, birey birbiriyle bağdaşmayan iki arzu ve isteğe sahip olduğunda görülür. Birey bu iki gereksinimin arasında kalmıştır. İkincisi ise, iki insanın hedef veya eylemleri bağdaşmaz olduğunda, yani bunlar karşılıklı olarak tatmin edici bir sorun üzerinde uzlaşamadıklarında ortaya çıkar (Deutsch, 1973’ten akt. Mutlu, 2008: 63).

Çatışma, değişime ihtiyaç olduğunun da göstergesidir. Ayrıca tanı koyma olanağı sağlar. İnsanlar genel olarak sorunları reddetme eğilimindedirler. Çatışma ortaya çıktığında ise bu durumu kabul etmek zorunda kalırlar (Mutlu,2008: 63).

Rahim de çatışmayı kişiler arası etkileşim sürecinde taraflar arası uyuşmazlık ve tutarsızlık sonucunda ortaya çıkan durum olarak tanımlamıştır (Rahim, 1983’dan akt. Öner-Koruklu, 2013: 196). Bu anlaşmazlık ve tutarsızlık bireysel değerler, algı,

geçmiş yaşantı, arzu ve isteklerin farklı olmasından kaynaklanabileceği gibi bunların çakışmasından dolayı da oluşabilmektedir.

Wood'a (2004: 241) göre ise kişilerarası çatışma insanlar farklı düşünce, ilgi ve hedeflerini ifade ederken rekabet içine girdiği ya da tam ters düştüğü durumlarda ortaya çıktığına dikkat çeker.

Bazı araştırmacılar ise kişiler arası iletişimde çatışmanın bireyin gelişimi için çok önemli olduğunu düşünmektedirler (Canary, Cupach ve Messman, 1995: 1). Buna göre çatışma ile birlikte birey, başkalarının duygularını ve eğilimlerini anlamaktadır. Çünkü birey daha önceden hiç düşünmediği ya da varlığını kabul etmekte zorlandığı, kabul etmek istemediği, reddettiği konularla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Birey yüzleşme sonucu bunları kabul eder. Bunun yanı sıra anlaşmazlık içine düştüğü kişinin duygu ve düşüncelerinin farkına varmış, hangi konularda görüş ayrılıkları ya da çatışma olduğunu görme fırsatı yakalayabilmiştir. Bunların altında yatan sebepleri bulmaya çalışır. Eğer çatışma çözümü iyi yönetilirse kişilerarası iletişimi ve bireysel gelişime önemli katkıları olabilir.

Schrump, Crawford ve Bodine (2007, 76), çatışmanın nedenlerini 3 ana başlıkta incelemiştir. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

- 1) **Karşılanmayan Temel Gereksinimler:** Ait olma, özgürlük, güç ve eğlence gibi psikolojik gereksinimlerdir. Bireyler bu gereksinimlerini karşılarken başkalarının gereksinimlerini karşılamalarına engel olabilmektedirler.
- 2) **Sınırlı Kaynaklar:** Zaman, para ve mal gibi kaynakların sınırlı olabilmesi kişilerarası çatışma yaratabilmektedir.
- 3) **Farklı Değerler:** Değerler kişiden kişiye değişmektedir. Farklı değerler, farklı istek ve ihtiyaçlar demektir. Bunlar farklı olduğunda bireyler çatışma yaşamaktadır.

Harary'e göre 8 tür çatışma bulunmaktadır (Dökmen, 1994'den akt. Öner-Koruklu, 2013: 196-7) :

- 1) **Aktif Çatışma:** Karşı karşıya gelen kişilerin birbirlerinden hoşlanmaması ya da kızdıkları durumda ortaya çıkar.Karşılıklı dinleme yoktur. Eleştiri vardır. Birey savunma durumuna geçmektedir. Bu çatışmanın altında olumsuz geçmiş yaşantılar, bireyin kendi içinde sevmediği bir özelliğini karşı tarafta görerek olumsuz tavırlar takınması gibi örtük sebepler vardır.
- 2) **Pasif Çatışma:** Herhangi bir sebepten ötürü insanların bilinçli olarak

birbirleriyle konuşmaması, iletişim kurmamasıdır. Birey susarak tepkisini belli eder ve karşısındakini öfkelenmeye çalışır.

- 3) **Varoluş Çatışması:** Bireyin karşısındakinin sözlerini yanlış anlaması ve yanlış yorumlaması sonucu onun sözleriyle ve düşündükleriyle ilgisi olmayan mesaj vermesiyle ortaya çıkar. Bu çatışma türünde kişi, kendisine odaklanmıştır; karşısındakine dikkat etmez.
- 4) **Tümden Reddetme:** Bireyin kendisine yöneltilen mesajları, görüşleri, eleştiri ve önerileri tamamen reddetmesi, kabul etmemesi ve savunmaya geçmesidir.
- 5) **Önyargılı Çatışma:** Kişinin daha önceki yaşantısı ya da değer yargılarının getirdiği önyargılar olabilir. Bu önyargılar belli bir konuda konuşma sırasında ortaya çıkar. Konuşma öncesinde de vardılar. Ancak iletişim sürecinde kişinin başka fikirleri kabul etmemesine neden olur.
- 6) **Yoğunluk Çatışması:** Bireyler bir konu üzerinde aynı görüşte olmalarına karşın aynı derecede ve derinlikte olmamasıdır. Örneğin aynı yemeği yiyen iki kişiden birinin yemeği enfes olarak nitelendirmesi, diğzerinin ise “Eh! Fena değil!” şeklinde tepki vermesi gibi.
- 7) **Kısmi Algılama Çatışması:** Bireyin kendisine gönderilen mesajları seçerek, yalnızca bir kısmının algılamasıyla oluşur.
- 8) **Ahkoyma Çatışması:** Birey kendisine gönderilen mesajları tam olarak algılar, ancak üçüncü bir kişiye aktarırken tam ve doğru olarak ifade edemediğinde ortaya çıkan çatışma türüdür.

Çatışmanın sona erdirilmesinde ya da çözülmesinde temel etken iletişimdir. İletişim bu noktada anahtar bir role sahiptir. Ancak iletişimden önce çatışmanın kaynağının bilinmesi gerekir. Çatışmaya neden olan durumlar saptanmalıdır. Araştırmalara göre çatışmanı altından yatan sebepler arasında ait olma, güç özgürlük ve eğlence gibi sebepler bulunmaktadır (Öner-Koruklu,2013: 199).

Çatışma çözme genel olarak uzlaşma olarak algılabılır. Anlaşamayan tarafların uzlaşması, ortak bir noktada buluşmasıdır. Çatışmaların ortaya çıkması engellenemez ancak etkili ya da etkisiz bir şekilde çözülebilirler. Çatışmalar

başarıyla ele alınıp çözüldüğünde genel olarak ilişkinin tutumunda bir artış sağlanmaktadır.

Gordon'a göre üç tip çatışma çözme davranışı vardır (akt. Ateş, 2014: 12): Bunlardan ilki, *kaçınmadır*. Çatışma durumunda birey, problemin varlığını reddeder ya da görmezden gelir. Birey bu şekilde sorundan kaçmaya çalışmaktadır. Sorunu çözmek için uğraşmaz, sessiz kalır. Davranış görmezden gelinir ve boyun eğme vardır. İkincisi, *saldırganlıktır*. Çatışma ortaya çıktığında taraflardan birinin karşı taraf üzerinde güç kullanarak, sorunu yıkıcı bir biçimde çözmeye çalışmasıdır. Bu durumda her iki taraf da kendini haklı görmektedir. Çatışma kazanılması gereken bir savaş olarak algılanır. Taraflar, yoğun öfke duygusuyla birbirlerine fiziksel ya da sözel olarak saldırıda bulunabilirler. Çatışma sonrasında, taraflardan birisi isteklerini elde ederken, taraflar arasındaki ilişkiler zarar görür, aralarında kırgınlık ve gerginlik oluşabilir. Her iki taraf da kendisinin kazanabilmesi için karşı tarafın kaybetmesi gerektiğine inanır. Taraflar birbirlerinin gereksinim ve isteklerine, duygularına önem vermezler. Sonuçta, her iki taraf da kaybeder. Çatışma çözümede sergilenen üçüncü davranış *problem çözmedir*. Taraflar ortada bir problemin olduğunu kabul ederler. Suçlama ve elştirme yoktur. Bireyler ortak hareket etmeye çalışır. Her iki taraf için de en iyi olan çözüm yolunu aranır İşbirliği vardır. Gerçek sorunun ve gerçek çözümün ortaya çıkmasına imkân tanır. Sonuç olarak, her iki taraf da kazanır.

Bazı araştırmacılar da çatışma çözümünde beş davranış biçimi olduğuna işaret eder. Bunlar (Beebe&Beebe ve Reymod, 2005:231-6):

- **Kaçınma (Avoidance):** Taraflardan birinin diğerinin isteklerine kayıtsız kalması, tepki vermemesidir. “Benim sorunum değil.” “Bu konuda konuşmak istemiyorum.” “Beni ilgilendirmez.” gibi cümleler vardır. Bunu diyen birey ne kendisini ne de karşıdaki kişiyi düşünmektedir. Birey karşı tarafla biraraya gelip çözüm aramaz. Bireyin kazanacağına dair inancı yoktur.
- **Uyma (Accommodation):** Bireyin kendi isteklerini göz ardı ederek, diğerinin isteklerine uyma çabasıdır. Bunun sebebi birey gerçek istek ve düşüncelerini açıkladığında reddedilmekten korkar. Birey onaylanmak ve kabul edilmek ister.
- **Yarışma, rekabet (Competition):** Hemen hemen her insan yönetme ve yönetilme ihtiyacı hisseder. Ancak bazıları sadece yönetmek ister ve bu yüzden anlaşmazlık çıkarırlar. Durumu, olayı rakibine karşı kazanması

gereken bir savaş olarak algılar. Ya kaybedecek ya da kazanacaktır. Diğerini önemsemez, benmerkezcidir.

- **Uzlaşma (Compromise) :** Birey karşısındakinin isteklerini karşılamak için kendi isteklerinin bir kısmında feragat eder. Taraflar orta yol bulmaya çalışmaktadır.
- **Problem çözme – İşbirliği:** Taraflar ortadaki durumu çözülmesi gereken bir sorun olarak ele alır. Birey sadece kendini düşünmez karşı tarafı da düşünür. Sorun kaybedilmesi ya da kazanılması gereken bir savaş olarak algılanmamaktadır. Bireyler birbirlerini suçlamadan, eleştirmeden soruna odaklanırlar. İki taraf arasında işbirliği vardır. Burada empati kurabilme ve dinleme becerisinin de olduğu söylenebilir.

Burada ele alınmayan bir davranış biçimi daha bulunmaktadır. Bu da kavga ve zorlamadır (Öner-Koruklu, 2013: 200).

Kavga-Zorlama (Forcing): Taraflardan biri kendi istediğini diğerine kabul ettirmek istemektedir. İşbirlikçi ve uzlaşmaya açık değildir. Kavga, tehdit, saldırganlık, öfke ve kızgınlık içeren davranışlar gösterilmektedir. Baskı vardır. Birey sorunun çözümüne değil kazanmaya odaklıdır. Benmerkezcidir. Karşı tarafı düşünmez. Empati ve dinleme gibi iletişim becerileri yoktur. Dayatmacı bir tutum vardır.

İletişim sürecinde ortaya çıkan çatışmalara bakıldığında bunların bireyin ve iletişimin gelişiminde pozitif rol oynayabildiği görülmektedir. Nitekim bazı araştırmacılar da bu noktaya işaret etmektedir. Buna göre çatışmanın bazı işlevleri şu şekildedir (Johnson ve Johnson, 1996: 56) : Kişilerarası çatışmalar ve anlaşmazlıklar bireyin kendisini daha iyi tanımasını sağlar. Kim olduğu ve değerleri konusunda fikir sahibi olmasına imkân verir. Bireyin kimliği ve benliği gelişir. Bireyin nasıl bir değişime gereksinim duyduğunu açığa çıkarır. Olumsuz davranışları ve sorunları perde arkasından çıkarır ve göz önüne getirir. Bireyin etrafındaki kişileri algılamasına ve anlamasına olumlu katkıda bulunur. Diğer insanların özellikleri ve değerleri gibi konularda birey daha fazla bilgi sahibi olur. Ortak problemlerin çözülmesine imkân tanır. Problem çözerken güveni artırır ve kişiler arası ilişkileri güçlendirir. Kızgınlık, güvensizlik ve üzüntü gibi olumsuz duyguların ifade edilmesini ve açığa çıkmasını sağlar. Değerlerin ne olduğunu belirler, önemli konuları farkına vardırı.

2.3.3.7. Güvengenlik

Sosyal beceriler yaşamın birçok alanında karşımıza çıkmaktadır. Bu becerilerden bir kısmı bireyin kendisini ifade etmesi ile ilgilidir. Bu noktada bireyin kendisini uygun şekilde ifade etmesine işaret eden güvengenlik kavramı bulunmaktadır. Güvengenlik genel olarak bireyin kendini açık ve net ifade etmesi anlamına gelmektedir. Voltan-Acar (198?: 202)'a göre ise başkalarını küçük görmeden, onların haklarını yadsımadan bireylerin kendi haklarını koruyabilmeleri için geliştirilen bir çeşit kişiler arası ilişkiler biçimidir.

İngilizcesi “assertiveness” olan güvengenlik ilk önce Türkçeye *atılganlık* olarak çevrilmiştir. Bunun yanı sıra etkili davranma, güvenli davranış biçimi, kendini ortaya koyma ve açık iletişim gibi ifadeleri de içeren güvengenlik, Uz-Baş'a (2013: 175) göre her yaş düzeyinden insanlarla kurulan ilişkilerde kendinden ödün vermeden ve başkalarının haklarını da ihlal etmeden kendini açık olarak ifade etmeye dayalıdır.

Kimi araştırmacılara göre ise güvengenlik doğrudan ve dürüst bir şekilde, uygun yollarla duygu, düşünce ve inançlarını ifade etme ve kendi hakkını savunmadır. Burada başkasının haklarına zarar verme yer almaz (Lange ve Jakubowski, 1976:7). Wilson ve Gallois (1993:156) ise güvengenliği; bir bireyin kişisel doğrularını, haklarını korumayı ve ifade etmeyle, kendinin ve başkalarının eşitliğini kabul etmeyle ve savunmayla ilişkili, saldırganlık içermeyen bir iletişim biçimi olarak tanımlamıştır.

Wolp (1973: 143) ise kaygı dışında tüm duyguların diğer insanlara uygun bir biçimde iletilmesi olarak tanımlamıştır. Benzer bir şekilde Waksman (1984:277) da güvengenliği kişilerarası kaygıyı yok eden ve olumlu, üretken iletişimi artıran sosyal becerilerden biri olarak ele almıştır (Voltan-Acar, 198?: 202). Townend'a (1991:4) göre ise güvengenlik, bireyin kendisi ve başkaları hakkında olumlu tutuma sahip olmasıdır.

Güvengen davranışta esas olan bireyin kendini açması, duygularını açması vardır (Wood, 2004: 229). Temel mesaj şudur: “Düşündüğüm şey budur. Hissettiğim şey budur. Durumu şöyle görmekteyim.” Bu mesajlar kişinin kim olduğu ve nasıl düşündüğü hakkında ipucu vermektedir. İletişimde bulunulan diğer kişiye karşı üstünlük kurma, onu aşağılama ya da küçük düşürme gibi bir durum söz konusu değildir (Lange ve Jakubowski, 1976: 7). Güvengenlik davranışının gösterildiği

yerlerde itaat ve boyun eğme yoktur. Bunun yerine saygı vardır. Burada da iki tür saygıdan söz edilebilir (Lange ve Jakubowski, 1976: 7-8): Kendine saygı, kişinin gereksinimlerini ifade eden ve haklarını savunan saygıdır. Karşıdakine saygı, karşıdaki kişinin gereksinim ve haklarına gösterilen saygıdır. Bazı araştırmacılara göre her gün karşılaşılan kişisel sorunların bir kısmı bireylerin duygularını anlatma ya da ilgi ve isteklerini iletmede başarısız olmalarından kaynaklanmaktadır. Eğer kişiler duygularını ifade etmede ve karşıdaki kişiye iletmede başarılı ya da yeterli değillerse gereksinimlerini karşılamada güçlük çekerler (Voltan-Acar, 198?:201).

İşte bu noktada devreye güvengenlik girer. Güvengenlikle birey kendisini ifade ettiği zaman bu sorunlar ortadan kalkar. Çünkü güvengen yani atılgan olan birey, çevreyle daha etkili bir iletişim kurar. Bu iletişim sayesinde çevresiyle bir uyum yakalar. Bu sebeptendir ki atılganlık yabancı kaynaklarda kişisel etkililik (personal effectiveness) olarak da geçer. Bazı araştırmacılara göre ise atılganlık ve özgüven arasında birbirini etkileyen karşılıklı bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Bu ilişki sayesinde atılganlık arttıkça bireylerin özgüvenleri artmakta ve benlik saygıları da olumlu etkilenmektedir (McWhirter ve Voltan-Acar, 198?: 203).

Yukarıdaki ifadelerden hareketle güvengenliğin bireyin başkalarının hakkını da gözeterek kendi hakkını savunması; kendini ve isteklerini ifade etmesi olduğu çıkarılabilir. Birey kendini ve duyguları karşısındaki kişi ile paylaşırken, karşısındaki kişiyi küçük düşürmemeye, onun haklarını da gözetmeye özen göstermektedir.

Özet olarak iletişim en az iki kişi arasındaki duygu, düşünce, izlenim, bilgi, beceri ve haber paylaşımıdır. Karşılıklı iletişimde bulunan kişiler, bilgi ve sembol üreterek, bunları birbirine aktararak ve yorumlayarak iletişimi sürdürürler. Ayrıca karşılıklı iletişim sırasında iletişim becerileri de sergilenmektedir. Bu becerilerden *empati, kendini açma, ben dili, dinleme, sözsüz iletişim, çatışma çözme ve güvengenlik* çocukların duyuşsal gelişim sürecinde oldukça önemlidir. İletişim becerileri arasında oldukça önemli bir yere sahip olan empati kişilerarası ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesinde etkilidir. Empati bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak dünyayı onun algıladığı şekilde algılamaya çalışması, hissettiklerini, duygu ve düşüncelerini onun penceresinden görmeye çalışmasıdır. Kendini açma ise kişinin düşündüklerini, hissettiklerini ve isteklerini dolaysız bir şekilde iletmesi, bireyin kendisini karşısındakine tanıtmaya yönünde atılmış etkili bir adımdır. Ben dili konuşan kişinin, yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini olabildiğince açık ve net bir

biçimde paylaşma açmasıdır. İletişim sürecinde bireyin karşısındaki kişiyi ve onun dünyayı nasıl algıladığını anlamak için onun söylediklerini duyması, anlaması, verdiği mesajları alması da dinlemedir. Kişilerarası iletişimde mesajın gönderilmesinde ve alınmasında, iletişime katkı sağlayan. yüz ifadesi, beden duruşu, el-kol hareketleri, jest ve mimikler, hareketler, göz teması, materyal kullanımı, zaman ve mekanın kullanımı, ses tonu, insanlarla arasındaki mesafe, giyim tarzı, bakım ve makyaj gibi yardımcı unsurlar sözsüz iletişimi oluşturmaktadır. Kişiler arasında anlaşamayan tarafların uzlaşması, ortak bir noktada buluşmasına çatışma çözme denirken, bireyin kendini açık ve net ifade etmesi de güvengenlik olarak adlandırılmaktadır.

Çocukların iletişimsel ve sosyal değerleri kapsayan duyuşsal gelişim sürecinde bu iletişimsel değerleri ele alan eserler önemli bir etkisi vardır. Çocuk edebiyatı kategorisinde yer alan bu eserler çocuğun dil becerileri ve kelime hazinesini geliştirirken yaşlarına göre duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade etmesini sağlamaktadır. Ayrıca çocuğun kendi dünyası dışındaki hayatları keşfetmesine yardımcı olur. Kitap kahramanlarının yaşadıkları farklı olaylar, duygular çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlar. Bunun yanı sıra çocuk model alarak sevme, anlama, saygılı olma, empati, paylaşma, kendini açma, ben dilini kullanma, dinleme, çatışma çözme ve güvengenlik gibi değerleri öğrenir. Bu değerler çocuklara toplum ile yaşamaya başladığı dönemde, çevrelerindeki insanlarla sağlıklı iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla ya informal ya da formal eğitim ile kazandırılacak olan değerlerdir. Ayşegül'ün her sayısında, kitapta karakterler arasında oluşturulan iletişim çocuklara model olmaktadır. Bu açıdan Ayşegül kitapları ele aldığı iletişimsel değerler yönüyle incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın yöntemini açıklamak amacıyla sırayla “Araştırmanın Modeli”, “Çalışma Grubu”, “Verilerin Toplanması”, “Verilerin Analizi”ne yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Ayşegül kitaplarındaki belirlenen iletişimsel değerleri belirlemeyi ve değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın modeli “betimleyici araştırma” modelidir.

Betimsel araştırmalarda “geçmişte ya da hâlen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemek” amaçlanır. Araştırmanın konusunu oluşturan “olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışır” (Karasar, 2003:77).

Araştırma amacına ulaşabilmek için toplanan veriler “içerik analizi” yöntemi ile değerlendirilmiştir.

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Türkiyede 1965-2012 yılları arasında farklı çevirmenlerin hazırladığı 39 adet Ayşegül kitapları oluşturmaktadır.

Evren, yapılan araştırmada “soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur”; örneklem ise “evrenden seçilen onun sınırlı bir parçasıdır” (Büyüköztürk,2014:80-81).

“Sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda evren genellikle fazlasıyla büyüktür. Zaman tasarrufu, çalışmayı çeşitli yönlerden yavaşlayacak etkileri ortadan kaldırmak ve araştırma verilerine kolay erişim sağlamak açısından iyi bir örneklem seçimi gereklidir. “Evrenin tanımı, veri toplama teknikleri, araştırmanın deseni ve bütçe, zaman ve kontrol açısından sahip olunan olanaklar örnekleme yönteminin seçilmesinde belirleyici faktörlerdir” (Büyüköztürk, 2014:83).

Bu araştırmada, evrende yer alan kitapların tamamı örnekleme dâhil edilememiştir. Kütüphanelerden ve kitapçılardan yansız atama yöntemi ile seçilmiş toplam otuz dokuz adet Ayşegül kitabı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklem belirlenirken evreni temsil etmesine özen gösterilmiştir. Örneklem belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil ettiği kabul edilen küçük kümelerdir (Karasar, 2003). Araştırmanın örneklemini oluşturacak Ayşegül kitaplarında, araştırmada

önceden belirlenen iletişimsel değerlerin bulunduğu varsayımına dikkat edilmiştir.

Tablo 5: Türkiye'deki 1965-2014 Yılları Arasındaki Ayşegül Kitapları

Kitap İsimleri	Örneklem Durumu
Kardeşimi Çok Seviyorum	Örneklem Dahil Edilmiştir
Yaşasın Okul Açılıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Arkadaşlarıyla Parkta	Örneklem Dahil Edilmiştir
Doğum Gününü Kutluyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Yemek Yapıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Yüzme Öğreniyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Küçük Aşçılar	Örneklem Dahil Edilmiştir
Akıllı Köpek	Örneklem Dahil Edilmiştir
Doğayı Koruyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Tiyatro Oyuncusu	Örneklem Dahil Edilmiştir
Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Hayvanat Bahçesinde	Örneklem Dahil Edilmiştir
Bahçesini Süslüyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Kamp Yapıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Ormanda	Örneklem Dahil Edilmiştir
Şehre Taşınıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Alışveriş Yapıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Bebek Bakıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Yelkenli Kullanıyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Denizde	Örneklem Dahil Edilmiştir
Trene Biniyor	Örneklem Dahil Edilmiştir
Arkadaşı Serçeyle	Örneklem Dahil Edilmiştir
Çiçek Şenliğinde	Örneklem Dahil Edilmiştir
Resim Dersinde	Örneklem Dahil Edilmiştir
Yolculukta	Örneklem Dahil Edilmiştir

Okul Gezisi	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Fındık Kayıp	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Esrarengiz Komşu	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Koş Koş Gelincik	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Ormandaki Yavru	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Kuzenine Sürpriz Yapıyor	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Ata Biniyor	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Uludağda	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Bisiklete Binmeye Öğreniyor	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Harikalar Sirki	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Evin Hayaleti	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Masallar Diyarında	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Oto Yarışçısı	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Amerikaya Vapurla Yolculuk	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Arkadaşım Karakaçan	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Anneler Günü Çiçeği	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Becerikli Prenses	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
İngilizce Öğreniyor	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Teyzesinde	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Balona Biniyor	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Çiflikte Bir Gün	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Dört Mevsim	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Midilli Sevgisi	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Doğum Günü Bebeği	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Lunaparkta Eğleniyor	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Bir Yılbaşı Gecesi	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Bale Yapıyor	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Gizemli Prensle	Örnekleme Dahil Edilmemiştir

Babaannesinde	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Yılın 12 Ayı	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Saatleri Öğreniyor	Örnekleme Dahil Edilmiştir
Özel Bir Gün	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Hastalanıyor	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Arkadaşlarıyla Evde	Örnekleme Dahil Edilmemiştir
Okulda	Örnekleme Dahil Edilmemiştir

Not: YKY yayınevinin vermiş olduğu kitap listesi esas alınarak hazırlanmıştır.

3.2.Verilerin Toplanması

Verilerin önceden belirlenen iletişimsel değerler göz önüne alınarak bir araya getirilmiştir. Veri toplama aracı geliştirilirken öncelikle alan yazındaki çocuk kitaplarını incelemeye yönelik geliştirilmiş olan benzer veri toplama araçları incelenmiş, literatür taraması ve doküman analizi yapılarak ne tür ve hangi içerikte veri toplama aracı geliştirileceğine karar verilmiştir. Hazırlanan veri toplama aracının kapsam geçerliği için otuz dokuz adet Ayşegül kitabına yer verilmiştir

3.3.Verilerin Analizi

Seçilen kitaplar, belirlenen iletişimsel değerler çerçevesinde betimsel olarak incelenmiştir. Ayrıca verilerin hangi kitapta, ne kadar sıklıkta geçtiğine dair istatistiksel ortalama alınmıştır. Elde edilen veriler Türkçe Eğitiminde uzman bir öğretim üyesine sunulmuştur. Söz konusu görüş birliği sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

A) AYŞEGÜL KİTAPLARININ İLETİŞİMSEL DEĞERLER YÖNÜNDEN ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde, Ayşegül kitaplarının iletişimsel değerler yönünden analizlerine ve bu analizlerle bağlantılı olarak alt araştırma sorularına yer verilmiştir. Analizlerde kitap başlıkları temel alınmıştır. İletişimsel değerlerin her birinin hikâyelerde içinde geçtiği cümlede nasıl örneklendiği incelenmiştir. Öykülerdeki iletişimsel değerlerin yer aldığı bölümlere yer verilmiştir. Analiz edilen iletişimsel değerler aşağıda maddeler hâlinde sıralanmıştır: Empati, kendini açma, ben dili, dinleme, sözsüz iletişim, çatışma çözme ve güvengenlik.

1.KİTAP

KARDEŞİMİ ÇOK SEVİYORUM

Bu hikâyede Ayşegül ve kardeşi Orhan arasında çıkan anlaşmazlıklar konu alınmıştır. Orhan'ın ablasını kızdırması, iki kardeşin kavga etmesi Orhan'ın yaralanması ile sonuçlanmıştır. Bu olay sonucunda ise ikisi de davranışlarını gözden geçirmiş, hatalarını ve birbirlerini ne kadar sevdiklerini fark etmişlerdir.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül alçak sesle “*Lütfen Fındık, ne olur kuyruğunu sallama!*” diye Fındık'ı uyarır. Çünkü en ufak bir hava akımı şatosunu bozabilir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.90*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sen dili: Odak noktası karşıdaki kişi, cümle ikinci şahsa göre çekimlenmiştir. Kendi duyguları, somut etki, etkin kod, tam ve ek mesaj yollama gözlenmemektedir. Fındık Ayşegül'ün söylediklerini duymuştur.

Güvengenlik: Güvengen davranış, reddetmeye dayalı istekte bulunmaya dayalı temel güvengenlik.

2.Cümle:

Orhan şatoyu dağıtmak için hamle yaptığında ise Fındık, “Şatonun bekçisi benim! Kurtlarla, yaramaz çocuklar popolarına dikkat etsin.” diye uyarır. Orhan da geri geri gider (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.90*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Duyuma-anlama, değerlendirme-geribildirimde bulunma.

Çatışma Çözme: Çatışma sebeplerinden karşılanmayan temel gereksinimler gözlenmektedir. Fikir ayrılığı vardır. Gerçek çatışma, basit çatışma henüz oluşmamış olsa da sebepleri vardır.

3.Cümle:

Ayşegül iskambil kartlarından şato yaparken Orhan’la arasında çatışma meydana gelmiştir. Ayşegül kartları dizerek şato yapmak istemektedir, Orhan da palyaçoyla kartları yıkarak eğlenmek istemektedir. Bu hedefler iki kardeşin sözel ve sözel olmayan ifadelerinden anlaşılmalıdır. Burada fikir ayrılığı vardır. Aynı konu üzerinde farklı amaçlar vardır. İki ayrı hedef söz konusudur. Birbiri ile bağdaşmayan, çakışan hedefler vardır. Orhan’ın arzusu Ayşegül’ün hedefini yok edecektir. Orhan’ın hedefi Ayşegül’ün hedefinin önünde bir engel teşkil etmektedir. Bu durumda çatışmanın ortaya çıkması kaçınılmazdır. Çünkü burada çatışmanın nedenlerinden karşılanamayan temel gereksinimler (eğlence) görünmektedir. Orhan muziplik yapmak ve eğlenmek için ablasının oyununu bozmak istemektedir. Burada Orhan’ın ablasının duygu ve düşüncelerini dikkate almadığı ve bunlara değer vermediği görülmektedir. Orhan’ın bu davranışı benmerkezcidir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.90, 91*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Çatışma Çözme: Gerçek çatışma, fikir ayrılığı, temel gereksinimlerin karşılanmaması görülmektedir.

Not: Olay örgüsü özetlenmiştir.

4.Cümle:

Ayşegül resimde iskambil kartlarından şato yaparken çok dikkatli bir şekilde kartları dizerken çizilmiştir.Yüz ifadesinden de bu mesaj okunmaktadır. Kardeşi Ali yanında diz çökmüş, elleri arkada ablasını izlemektedir. Orhan ise yandan onları izlemekte, eline aldığı oyuncak palyaço ile kurnazca gülümsemektedir. Burada Ayşegül’ün kardeşlerine bakıldığında beden dilleri çok şey anlatmaktadır. Ali

dikkatli bir şekilde ablasını izlemekte ve onu rahatsız etmemektedir. Ali'nin dikkati, beden duruşu ve el hareketleri bunu göstermektedir. Orhan ise gülümsemesiyle birazdan yıkacağı şatonun hayalini kurmakta ve bu hayal ile eğlenmektedir. Orhan'ın bakışı, sözcükleri kullanmadan düşüncesini iletmektedir. Her iki kardeşin beden duruşu da düşüncelerini göstermektedir. Fındık da kartları dağıtmak isteyen Orhan'ı engellemeye çalışmaktadır. Önüne dikilmiş, ayaklarını kaldırmış ve ona havlamaktadır. Üç kardeşin giysilerine bakıldığında üzerlerinde sabahlıklarının olduğu görülmektedir. Bu da sabah olduğunun ve kardeşlerin güne yeni başladığına işaret etmektedir. Böylece zaman hakkında da bilgi verilmiştir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.90, 91*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Beden duruşu, bakış, göz teması, gösterme, vurgulama.

5.Cümle:

Orhan Fındık'ın uyarısını duymamazlıktan gelir. Eline oyuncak bir palyaço alır ve kartları dağıtır. Bu olayın anlatıldığı resimde Orhan sinsi sinsi gülmektedir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.92*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Uyaranları alma, işleme, kullanma anlamaya çalışma, saygı gösterdiği mesajı gözlenmemektedir. Ayırt etme ve başkasına saygı bulunmamaktadır. Duyma-alma dinleme basamakları örneklenmiştir.

Çatışma Çözme: Dinleme olmaması çatışma ile sonuçlanmıştır.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, beden duruşu.

6.Cümle:

Orhan şatoyu yıktığında yüzünde bir gülümseme vardır, Ayşegül'ün yüzünde ise şaşkınlık, üzüntü, hayal kırıklığı ve endişe. Ayşegül'ün ağzı açıktır, hayret ettiğini göstermektedir. Gözleri üzgün bakmaktadır. Ayşegül elini ağzına götürür, Ali de şaşkın bir yüz ifadesi takınır ancak Orhan'ın ifadesi değişmemiştir. Alaycı bir şekilde durmaktadır. Ayşegül şatosunun yıkılmasına çok üzülmüştür. Yüz ifadesiyle de bunu göstermiştir. Ali de aynı şekilde şaşkınlık ve üzüntüsünü yüz ifadesiyle göstermektedir. Ayşegül ve Ali duygusal durumlarını sözel olmayan yollarla, iletişimin ikinci ögesiyle göstermişlerdir. Yüz mesajı gönderici görevi üstlenmiş, o an hissedilen duyguları açığa çıkarmıştır. Bunlar niyet edilmemiş ifadelerdir. Bir anda ortaya çıkmıştır. Ayrıca hiç konuşmasalar da yüz ifadesi sözel iletişimin yerine

bilgi göndermiştir. Orhan'ın yüz ifadesine bakıldığında ise bu durumdan eğlendiği anlaşılmaktadır. Bu da kardeşler arasındaki iletişime zarar vermekte ve çatışmaya sebep olmaktadır. Ayşegül bu duruma çok sinirlenmiş ve Orhan'la kavga etmeye başlamıştır (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.92*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, duruş.

7.Cümle:

Anne "İtiraz istemiyorum" demek istemekte ve ciddiyetini göstermektedir. Anne burada iletişimin iki ögesini bir arada kullanmıştır. Hem sözel hem de sözel olmayan iletişime yer verilmiştir. Burada sözel olmayan iletişim sözel iletişimi destekleyen konumdadır. Bu yüzden iletişimin ikincil ögesi olarak görev yapmaktadır. Anne kızgınlığını bağırarak ifade etmiş ve ses tonuna yansıtmıştır. Ses tonuyla konuşarak söylediklerini desteklemekte, mesajın daha iyi ve daha açık bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Ayrıca sinirli olduğunu da vurgulamıştır. Bu şekilde mesaj daha etkili hale gelmiştir. Annenin yüz ifadesine ve beden diline bakıldığında sözel olmayan iletişimin dili desteklediği görülecektir. Anne işaret parmağını çocuklara doğru kaldırarak ihtar işareti vermektedir. Yüzü gergindir, kaşları çatıktır ve gözlerinden öfkeli olduğu anlaşılmaktadır. Anne kızgınlık ve öfkelerini göstermede dilsel işaretlerin yanı sıra dilsel olmayan işaret ve davranışlara başvurmuştur. Annenin parmak hareketi verilmek istenen mesajın daha iyi anlaşılmasını sağladığı gibi gizli mesajlar da taşımaktadır. Bu sırada Ayşegül ve Orhan annelerinin karşısında kuzu gibi durmaktadır. İki kardeş suçlu ve hatalı olduklarını bildikleri için mahçup bir şekilde, utanarak başları öne eğiktir. Kafalarını kaldıramamakta ve anneleriyle göz teması kuramamaktadırlar. Ellerini de nereye koyacaklarını bilememektedirler. İki kardeşin kafalarını eğmesi, göz teması kurmaması hatalarını bildikleri mesajını vermektedir. O an suçlu oldukları için utanmakta ve bu iki duyguyu konuşma dışındaki araçlarla yani beden dilleriyle göstermektedirler. Yüz ve beden hareketleri gönderici görevi görmekte üzgün olduklarını iletmektedir. Ali ise korkmuş ve şaşkın bir halde masanın altına saklanmıştır. Fındık ise dikkatle anneyi dinlemektedir. Ona dönmüş ve kafasını yukarı doğru kaldırmıştır. Yüz ifadesinden duyguları anlaşılmaktadır (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.93*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, beden duruşu, el-kol hareketleri.

8.Cümle:

Kardeşi ile kavga eden, annesinden azar işiten ve haksızlığa uğradığını düşünen Ayşegül arkadaşı Cengiz’le mail yoluyla dertleşmek ister (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.95-6*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Ayşegül yazılı ve istemli olarak kendini açmak istemektedir. Yazılı olarak Orhan ile paylaşımda bulunmuştur.

9.Cümle:

Elektronik posta yazarken kardeşi Orhan gelir ve onu engeller. “*Kime göndereceksin? Ne? Cengiz mi?*” gibi sorularının ardından karşısından cevap almayı beklemez, soru üstüne soru sorarak, ardından cevabı kendi verir. Ayşegül’ün Cengiz’e âşık olduğunu söyler. Ayşegül, Orhan’ın söylediklerinden bıkmıştır ve öfkeden köpürmektedir. Yerinden fırlar ve Orhan’ı iter. Aslında sadece kendisini rahat bırakmasını söylemek istemektedir ancak dengesini kaybeden kardeşi sehpanın üstüne düşer ve yaralanır (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s. 96, 97, 98*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Tuzak Kurucu Dinleme vardır. Seçerek ve tuzak kurucu dinleme, etkisiz dinleme bulunmaktadır. Etkin dinleme yoktur. Sessel uyaranlar alınmıştır ancak yanlış yorumlanmıştır ve saygı yoktur. Orhan ablasını anlamamakta direnmekte ve olayları istediği gibi yorumlamaktadır. Bu durum kardeşler arasında çatışma çıkmasına neden olmuştur. Orhan ablasının ağzından laf almaya çalışmış, öğrendikleri ile de onunla dalga geçmeye çalışmıştır. Bu, tuzak kurucu dinleme örneğidir. Burada dinlemenin önündeki engellerden olay avı ve söz dalaşı da mevcuttur. Orhan soru sorarak, araştırarak, saka yaparak ve alay ederek dinlemenin önündeki engellerden büyük bir çoğunluğunu yapmıştır. Dinlemenin beş katmanından bireyin dışındakilerle ilgili duygulara yer verilmiştir. Orhan’ın Ayşegül’le ilgili çıkarımlarda bulunması gibi.

10.Cümle:

Orhan yaralandığında Ayşegül şaşkınlık ve korku içindedir. Ne yapacağını bilemediği, kokuğu, şaşırıldığı ve üzüldüğü için eliyle ağzını kapatmaktadır. Bu aniden hissedilen korku esnasında yapılan sözel olmayan bir davranıştır. Ayşegül

yardım etmek ve ne olduğunu anlamak için kardeşine doğru eğilir. Burada duygu ve düşünceler ikincil iletişim ögesi olan beden dili ile ifade edilmiştir. Yüz ifadesi, bakış, duruş ve jest bu durumda işlevsel hâle gelmiştir. Yardım etmek isteyen Ayşegül'ü Orhan omuzuyla iter. Burada da sesler olmadan sözel iletişim yoluyla istenilen mesaj verilmiştir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.98*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Beden dili, yüz ifadesi, duruş ve jest kullanılmıştır.

11.Cümle:

Ayşegül her ne kadar kızgın ve öfkeli olsa da kardeşi yaralandığı için çok üzülmüş ve çok korkmuştur. Duvarın dibine oturup ağlamaya başlar. Arkadaşının ağladığını gören Fındık ona destek olmak ister. Ayşegül'ün kenetlenmiş ellerini birbirinden ayırmaya çalışır “*Bak ben yanındayım! Ne oldu, anlat bana!*” der. Fındık burada Ayşegül'ün içinde bulduğu durumu anladığına dair mesaj göndermekte ve yanında olduğunu belirterek, soru sorarak konuşmacıyı konuşmaya, kendini açmaya teşvik etmekte, cesaretlendirmektedir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s. 100*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Aktif dinleme örneklenmiştir.

12.Cümle:

Fındık'ın yanında olduğunu gören ve hisseden Ayşegül de dertlerini ona anlatır. Ayşegül Fındık'a sarılarak ağlar. Ayşegül bu davranışıyla yalnız olmadığını anlamak ve önemsendiğini hissetmek ister (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.100, 101, 102*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Sıcak empati vardır. Sıcak empati, bireyin karşısındaki kişinin duygularını anlaması ve ona destek olma isteğini hissetmesi söz konusudur.

Sözsüz İletişim: Beden dili ve jest kullanılmıştır.

13.Cümle:

Ayşegül Fındık'ı kucagina alarak, “*Ah Fındık, bir bilsen.. Ben hep saçma sapan şeyler söylerim ya... Annemin hep bana haksızlık yaptığı doğru değil. Kardeşimden nefret ettiğim de doğru değil. Arada bir keyfimi kaçırıyorsa da doğrusunu söylemek gerekirse bazen.. Bazen de ben onu kıskırtıyorum. Kavga edip duruyoruz ama birbirimizi seviyoruz. Kötülük olsun diye yapmıyoruz. Sabah iskambilden şatomu yıkıp, bilgisayarın karşısında soytarılık yapması gibi.. O*

kadarcık yaramazlığa bu kadar çok kızmakla aptallık ettim.” der (Kardeşimi Çok Seviyorum, s.101, 102).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Derin ve genel boyutta, geçmiş ve hikâye türünde, istemli kendini açma vardır. Ayşegül üzüntü, sıkıntı, endişe ve korkularını ifade etmiştir. Burada maske yoktur. Doğrular vardır. Ayşegül kendisine ait iyi ve kötü yanlarını fark etmiştir. Kendi benliğini gösterme yeteneğini sergilemektedir. Ayrıca kendine açmada daha çok olumlu duyguların yer aldığı, öfke, kızgınlık, çatışma, reddetme, kaygı gibi duyguların daha çok saklanma eğilimiyle açığa vurulmadığı düşünüldüğünde burada tam tersi bir durum söz konusudur. Ayşegül kendini daha iyi tanımaya başlamıştır. Gerçek duygu ve düşüncelerinin farkına varmıştır. Suçluluk duygusu azalmıştır. Bu yüzden buradaki kendini açma davranışın sebepleri arasında suçluluk duygusunun olduğu da söylenebilir. Bunun yanı sıra arınma, suçluluk duygusunu azaltma, yanlış yaptığı şeyi itiraf etme gibi kendini açma davranışının arkasında bulunan sebepler gözlenmektedir. Kendine açma davranışının çatışma çözümündeki önemi düşünüldüğünde Ayşegül Orhan ile arasında meydana gelen çatışmaya farklı bir açıdan bakmış, annesinin, kardeşinin ve kendisinin davranışlarını farklı bir açıdan yorumlamış ve çatışmaya sebep olan düşüncelerinden vazgeçmiştir. Bunların dışında burada oldukça güçlü bir benlik algılaması gözlenmektedir. Ayşegül Orhan'ın yaralanması sonucunda benlik algılaması ve öz farkındalığını geliştirmiştir. Ayşegül tüm bunları dile getirerek de Johari penceresindeki gizli benliğin alanını daraltarak, açık benliği genişletmiştir.

14.Cümle:

Ayşegül'ün duvarın dibine oturarak, duvara yaslanması, yüzünü dizinin üzerine koyarak üzgün durması, Fındık'ın da onun yanında oturarak dikkatle ona bakması ve Bıyıklı'nın da merdivenlerden üzgün bir şekilde onu seyretmesinde de sözsüz iletişim örneklenmektedir. Ardından Ayşegül Fındık'a sarılarak ağlamıştır (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.100, 101*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, beden duruşu, bedensel temas.

15.Cümle:

Orhan hastanedeiyken Neşe Ayşegül'ü arar ve sesinin neden tuhaf olduğunu sorar. Burada ses tonuna dikkat çekilerek kişi söylemese de durumu ile ilgili mesaj

verilmiştir. Neşe'nin iyi bir dinleyici olduğu görülmektedir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.102*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Aktif dinleme bulunmaktadır.

16.Cümle:

Neşe, üzgün olan arkadaşını teselli etmek için gelir. Ayşegül'le Neşe arasında geçen diyalogta empatinin bir üst basamağı yaşanır. Ayşegül kaza ile ilgili “*Kan akıyordu. Ama bilerek yapmadım. Hiç istememiştim.*” deyince, Neşe de “*Tabii ki istemeden olmuştur. Kaza işte.*” diyerek Ayşegül'ü anladığını belirtir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s. 102, 103*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Neşe'nin davranışlarında empatik beceri vardır. Neşe Ayşegül'ün duygu ve düşüncelerini anlamış ve bunları kelimelere dökerek de dile getirmiştir. Neşe burada bilişsel ve duygusal perspektif almış, empati yapmış ve bunu da sözlü olarak karşısındakine iletmiştir. Neşe arkadaşını etkin dinlemiş, kazayı ve Ayşegül'ün davranışlarını değerlendirmekten kaçınmış, soru sorarak karşıdaki kişinin sorununa eğilmeye çalışmıştır. Dökmen'in üçlü empati sınıflandırmasına göre bu empati Sen Basamağı'ndadır, onlu sınıflandırmasına göre ise dokuzuncu basamak olan Tekrarlama'dadır. Neşe Ayşegül'ün de kullandığı bazı kelimeleri kullanarak tekrarlamayı yapmış, soru sormuş ve soruna eğilmiştir. Soru sorması ve soruna eğilmesi empatik dinlemenin de olduğunun işaretidir.

Ben Dili: Ben dilinin üç ögesi olmasa da ben iletileri kullanılmıştır.

Dinleme: Aktif Dinleme vardır. İki arkadaş arasında geçen konuşmada Neşe iletenleri almış ve işlemiştir. Uyarıyı işitmiş ve duyduklarını yorumlayarak tepki vermiştir. Böylece etkili iletişim sürecini gerçekleştirmiştir. Neşe Ayşegül'ü anlamış, onun hissettiği duygulara ortak olmuş ve Ayşegül'ün sözlerini kendi anladığı biçimde ifade ederek geri bildirimde bulunmuştur. Bu yüzden burada etkin dinleme olduğu söylenebilir. Çünkü konuşmacının meramı anlaşılabilir, içerik ve duygu bakımından da geri gönderme yapılmıştır. Burada iki arkadaş birbirleriyle göz teması kurmakta ve birbirlerine karşı eğilmektedirler. Bu da dinlemenin önemli unsurlarından olan sözsüz davranış ve beden hareketlerine yer verildiğini gösterir.

Sözsüz iletişim: Göz teması, jest, mimik.

Kendini Açma: Aynı zamanda Ayşegül Neşe'ye karşı da sözel kendini açmada bulunmuştur. Hikâye türünde örneklendiği kendini açmada derin boyut vardır. İstemli olarak meydana gelmiştir. Benlik penceresindeki açık alan artmıştır.

17.Cümle:

Neşe ile Ayşegül konuşurken ikisi de eğilerek kırılan vazoyu ve dökülen çiçekleri toplamaktadırlar. Neşe arkadaşına yardım etmektedir. Aynı zamanda onu dikkatle dinlemektedir. Yüzü ona dönüktür ve göz teması vardır Ayşegül de üzgün görünmektedir. Arkadaşı ile göz teması kurmaktadır. Sözsüz iletişim etkileşimi yönetmektedir (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.103*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Aktif Dinleme gözlenmektedir.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, beden duruşu, bakış.

18.Cümle:

Ayşegül'ün Fındık ve Neşe ile dertleşmesi çatışma çözmenin farklı bir aşamasına işaret etmektedir. Ayşegül kendi duygu ve düşüncelerini gözden geçirmiş ve kardeşi ile arasındaki soruna tanı koymuştur (*Kardeşimi Çok Seviyorum, s.103*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Çatışmanın kaynağını belirlemeye çalışan Ayşegül kendini daha iyi tanımış ve kardeşi ile ilgili empati yapmıştır.

Çatışma çözme: Ayşegül burada problem çözme aşamasına geçmiştir. Ortadaki problemi kabul etmiş, suçlayıcı ve eleştirici davranışlardan vazgeçmiş, saldırgan tutumunu da bırakmıştır. İşbirliği ve uzlaşmaya açıktır.

20.Cümle:

Evde tek başına kalan Ayşegül ise Orhan'a hediye hazırlar ve bir de mektup yazar. Mektubunda kendisine kızmamasını rica eder. Affedilmek için süslü bir hediye paketi hazırlar. Orhan hastaneden geldiğinde ise Ayşegül Orhan'dan özür diler, hediyesini verir ve iki kardeş barışır. Orhan da utanarak "Gerek yok. Benim yüzümden oldu." diye cevap verir. Her ikisi de hatalarını kabul eder, karşılıklı özür dilerler. Orhan Ayşegül'ün mesajını almış ve karşılık vermiştir. Ayşegül'ün özür dilemesi Orhan'ın bu durumdan utanması ve hatasını kabullenmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum karşısında da Ayşegül beden dilini kullanarak gülümser ve iki kardeş barışır. İki kardeşin birbirlerini anlamaya çalışması ile çatışma çözülmüş,

empatik davranış gösterilerek empati eksikliği giderilmiş ve ikili arasındaki iletişim düzelmiştir (*Kardeşimi Çok Seviyorum*, s.105, 106, 107).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Empati, dinleme, perspektif alma, empatik eğilim ve empatik beceri, empatik anlayışın karşıdaki kişiye iletilmesi vardır.

Kendini açma: Yazılı, sözlü ve sözel olmayan yollarla kendini açma davranışı görülmektedir. Orhan da sözel yolu kullanmıştır. Karşılıklı ve istemli kendini açma vardır. Hikâye türündeki kendini açmada iki kardeşin benlik algılaması ve kişisel farkındalıklarının değiştiği gözlenmektedir. Her ikisinde de suçluluk duygusunun varlığı göze çarpmaktadır. Bu paylaşım sonucunda iki kardeşin daha yakın ve anlamlı ilişki kurduğu görülmektedir.

Dinleme: Etkin Dinleme vardır. Bunun yanı sıra dinleme ile çatışmanın ortadan kalktığı, bir çözüme kavuştuğu ve yanlış anlaşılmaların düzeldiği görülmektedir

Çatışma Çözme: Ayşegül'ün mektup yazması, hediye vermesi, özür dilemesi, Orhan'ın da kendisinin hatalı olduğunu söylemesinde dinleme ve empati gözlenmektedir. Çatışma çözme stratejilerinden uzlaşma ve problem çözme de bulunmaktadır.

20.Cümle:

Ayşegül Orhan'a "*Sana getirdiğim bu hediyeyi anemle babama mı versek?*" deyince Orhan da "*Haydi hemen götürelim.*" diyerek teklifi kabul eder. Hediyeyi vermek için kollarını birbirlerinin omuzlarına atarak merdivenlerden aşağı inerler. Bu arkadaş olduklarının göstergesidir (*Kardeşimi Çok Seviyorum*, s.107).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Katılımcı dinleme gözlenmektedir. Dinlemenin alma, anlama, değerlendirme ve geri bildirimde bulunma basamakları vardır.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, beden duruşu, bedensel temas.

2.KİTAP

YAŞASIN, OKUL AÇILIYOR!

Serinin ikinci kitabında Ayşegül'ün okula gitmesi, Orhan'ın önce okula gitmek istememesi, ablasının onu ikna etmesi anlatılmaktadır. İki kardeşin okul yolunda, okulun bahçesindeki maceraları anlatılmıştır. Ayrıca okula giderken karşılaştıkları insan ve hayvanlarla geçen diyaloglara yer verilmiştir.

Basım yılı ve basımevi: 2014, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Orhan ablasının sorusuna karşılık kendini açma davranışı sergilemiş ve üstü kapalı olarak okul ile ilgili düşüncelerini ifade etmiştir. Orhan okula gitmek yerine köpeğiyle oynayacağını söylemektedir (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Duygulara yer verilmediği için genel boyutta kendini açma vardır. Yaşanılan zamandan bahsettiği için hikâye türündedir. Geri bildirimle açıktır. Gönüllü kendini açma vardır. Orhan farkında olarak ne yapacağını karşı tarafa bildirmektedir. Böylece gizli benlikteki bir bilgi paylaşılmış, gizli benliğin alanı daralmış, açık benliğin alanı da artmıştır. Kendini açma sözel yolla gerçekleşmiştir.

Ben dili: Ayşegül sen dili'ni kullanmıştır. Ayşegül saldırgan ve alaycı bir tutum içindedir. Kabul edilmeyen davranış, duygu ve somut etkiye yer verilmemiştir.

Dinleme: Katılımcı dinleme vardır, empatik ve yargısız dinleme yoktur. Dinlemenin alma, anlama, değerlendirme, cevap verme basamakları vardır.

Güvengelik: Orhan güvengen davranmıştır. Gözle iletişim, vücudun duruşu.

*Sözsüz İletişim:*Orhan ablasının sorusuna yanıt verirken Fındık'la oynadığı hâlde ona doğru dönmüş, göz teması kurmuştur. Yüz ifadesi, bakış, göz teması.

2.Cümle:

Ayşegül okula giderken yolda yaşlı değirmenci ile karşılaşır. Değirmenci Ayşegül'e neden acele ettiğini sorar. Ayşegül de okula gittiği için acele ettiğini söyler. Bunun üzerine değirmenci okulda ne yaptığını merak eder. Ayşegül de hesap yapmayı, kara tahtaya yazı yazmayı ve kitap okumayı öğrendiğini belirtir (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada değirmencinin merakı üzerine kendisi hakkında bilgi vermiştir. Ayşegül istekli olarak sadece kendisinden öğrenilebilecek bilgileri sözel yolla paylaşmıştır. Bu davranış duygular olmadığı için genel boyutta, o anki zamandan bahsettiği için hikâye türündedir. Farkından olarak gerçekleştiği için de gönüllü kendini açmadır. Ayşegül kendisi ile ilgili açık alandaki, herkesin

bilebileceği bir bilgiyi değirmenci ile paylaşmıştır. Kendini açma tek taraflıdır. Değirmenci kendisi hakkında bilgi paylaşmadığı için karşılıklı değildir.

Dinleme: Burada katılımcı dinleme yer almaktadır. Alma, anlama, geri bildirimde bulunma basamakları mevcuttur.

3.Cümle:

Değirmenci değirmenin yakınındaki köprüde bir çuvalla görünmektedir. Saçları beyaz ve dökülmüştür. Eğik durmaktadır. Ayşegül’le değirmenci arasında belli bir mesafe vardır (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, duruş, giysiler, görünüş, araçlar, belirtsel enformasyon mevcuttur.

4.Cümle:

Ayşegül’ün yolda karşılaştığı bir kedi ise, “*Gir bakalım Ayşegül. Burada alfabe öğrenilir. Yerinde olmayı isterdim ama ben A’yı B’yi bilmeyen küçük bir kediciğim. Okula gitmek kim bilir ne kadar zevklidir! Ama kediler okuma yazma öğrenemez ki*” der (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Kedi kendisi ve okuma yazma ile ilgili duygu ve düşüncelerini, hislerini ve isteklerini iletmediği için kendini açmanın genel ve derin boyutu bir aradadır. Ayrıca o an yaşanan zamandan ve gelecekte bahsettiği için hikâye türü vardır. Ayrıca istemli kendini açma görülmektedir. Burada kedinin benlik algılaması da dikkat çekmektedir. Kedi açık ve gizli benliğinde yer alan bazı bilgileri açığa vurmuştur. Bunun yanı sıra kendisiyle ilgili bireysel değerlendirmede bulunmuş, okuma yazma bilmediğini söyleyerek kendisiyle ilgili bir sınırlılığı paylaşmıştır. Bu yüzden kedinin öz farkındalığı olduğu söylenebilir. Kedinin kendisinin farkında olması, kendini açmanın ilk basamağında olduğunu gösterir. Ancak Ayşegül bir paylaşımda bulunmadığı için kendini açma tek taraflıdır.

5.Cümle:

Okulun bahçesinde öğretmeni Ayşegül’e tatilde eğlenip eğlenmediğini sorar. Ayşegül de “*Evet! Fikret amcamlara gittik, denize gittik. Neşe ve Mehmet’le birlikte amcamın teknesine bindik, gezdik. Limanı gördük.*” diye cevap verir (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.6*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı, geçmiş türünde, genel boyutta ve istemli kendini açma bulunmaktadır. Geçmiş zamandan bahsedilmektedir.

Dinleme: Katılımcı dinlemeye rastlanmaktadır. Öğretmenin sözleri dinlemenin beş katmanından klişelerin varlığının göstergesidir. Alma, anlama ve karşılık verme gibi dinleme basamakları da görülmektedir.

6.Cümle:

Ayşegül örgü öğrenirken Fifi'ye bere ördüğünü söyler. Arkadaşı Mine de Fifi'nin kim olduğunu sorar. Ayşegül de bebeği olduğunu söyler (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.8*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta, hikâye türünde, istemli kendini açma yer almaktadır. Konuşma ile gerçekleştiği için sözeldir. Bu paylaşımın Johari penceresindeki açık benliğin alanı artmıştır.

Dinleme: Ayşegül ve Mine arasında geçen bu diyalogda alma, anlama, değerlendirme, geri bildirimde bulunma basamaklarının yanı sıra katılımcı dinleme gözlenmektedir. Mine soru sorarak Ayşegül'ün konuşmasını teşvik etmektedir.

7.Cümle:

Mine “*Görüşürüz Ayşegül! Bugün bize oynamaya gelsene.*” deyince Ayşegül de “*Olur, Kardeşim Orhan'ı da alırım. Üçümüz oynarız.*” yanıtını verir. Her ikisi de birbirine dönüktür ve uzaktan el sallarlar (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.9*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Katılımcı dinleme, klişeler, alma, anlama, değerlendirme, geribildirimde bulunma, uygun yüz ifadesi.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, duruş, el-kol hareketleri.

8.Cümle:

Mine, Ayşegül, Alev ve Orhan oynarken Ayşegül “*Buraya çiçeklerin arasına gelsene!*” der. Orhan da “*Beni de bekle, ayakkabımı düşürdüm.*” der (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.10*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Katılımcı dinleme, alma, anlama, değerlendirme, karşılık verme.

9.Cümle:

Karatavuk, “*Bu ne demek?*” diye sorar. Serçe “*Kış yaklaşıyor demek. Yapraklar sararacak, ağaçlardan dökülecek, sonra da kar yağacak.*” şeklinde yanıt verir (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.12*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, ayırt etme, saygı, alma-anlama-değerlendirme-karşılık verme, katılımcı dinleme.

11.Cümle:

Okulun bahçesinde Mehmet ve Berk misket oynamaktadır. Berk, “*Cam misketler pahalı. Kaybetmeyelim.*” der. Mehmet, “*Ben dün beş tane aldım.*” der. Berk de “*Ben en çok yeşille ortadaki kırmızıyı seviyorum.*” şeklinde karşılık verir (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.13*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel ve derin boyutta kendini açma bir aradadır. Mehmet’in sergilediği kendini açma davranışı genel boyutta iken, Berk’inkisi derin boyuttadır. Yine aynı şekilde Mehmet geçmişten bahsettiği için geçmiş türündedir. Berk ise hikâye türünde bir davranışta bulunmuştur. Her ikisi de sözel yolla gerçekleşmiştir. Her ikisinde de gönüllü kendini açma vardır ve karşılıklıdır.

Dinleme: Alma-Anlama-Değerlendirme-Cevap verme, katılımcı dinleme.

11.Cümle:

Kedi “*İyi akşamlar Ayşegül. Söyle bakalım, iki iki daha kaç eder?*” Ayşegül, “*2+2=4. Senin dört patin var.*” diye karşılık verince kedi “*Ne çok şey biliyorsun! Bunları sana kim öğretti?*” diye sorar. Ayşegül de “*Matematik kitabımda yazıyor.*” der (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.15*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, klişeler, alma-anlama-değerlendirme-cevap verme.

Sözsüz İletişim: Bakış, duruş, göz teması.

12.Cümle:

Muço “*A ne demek?*” diye sorar. Fındık “*O ne demek?*” der. “*Çikolatada bir ‘O’, iki de ‘A’ var.*” diye karşılık verir (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.16*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme gözlenmektedir.

Sözsüz İletişim: Bakış, duruş, göz teması vardır.

13.Cümle:

Polat, “*Haydi bana masal oku.*” deyince Ayşegül de “*Peki, önce şuraya oturalım.*” diye karşılık verir (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.17*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, uyarınları alma, tepki verme, alma-anlama-değerlendirme-cevap verme.

14.Cümle:

Ayşegül eve geldiğinde ise Orhan “*Ben düşündüm. Yarın seninle okula geliyorum.*” der. Ayşegül, “*O zaman ev ödevlerimizi de beraber yaparız.*” deyince Orhan “*O zaman tahtamızı pencerenin önüne çekelim.*” diye öneride bulunur. Ayşegül de “*Ben tahtaya toplama işlemlerini yazayım. Sen de sonuçlarını bul.*” diye karşılık verir (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.18*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta karşılıklı ve hikâye türünde kendini açma karşımıza çıkmaktadır. İstemlidir ve sözel yolla gerçekleşmiştir. Johari penceresindeki gizli alan daralarak, açık alanın boyutu artmıştır.

Ben Dili: Ben dili kullanımıdır ancak ben dili'nin tüm öğelerine yer verilmemiştir. Kabul edilemeyen davranış, duygu, somut etki ve etkili kod örneklenmemiştir.

Dinleme: Fiziksel dinleme, ayırt etme, saygı, alma-anlama-değerlendirme-cevap verme, katılımcı dinleme, etkin dinleme

Güvengenlik: Güvengen davranışa yer verilmiştir.

15.Cümle:

Ertesi sabah değirmenci “*Üçünüz birlikte nereye gidiyorsunuz?*” diye sorar. Polat, “*Ayşegül'ün okuluna gidiyoruz.*” der. Orhan da “*Ben de çok bilgili olacağım.*” der (*Yaşasın Okul Açılıyor, s.19*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, ayırt etme, tepki verme, saygı, alma-anlama-değerlendirme-cevap verme, katılımcı dinleme.

3.KİTAP

EV İŞLERİNİ KARDEŞLER YAPIYOR

Bu hikâyede Ayşegül ve Orhan anneleri evde olmadığı için ev işlerini yaparlar. İki kardeş evi temizler, çamaşır yıkar, çamaşır asar, bulaşık yıkar, ayakkabıları boyarlar. Bahçeyi düzenler ve yemek yaparlar. Hatta annelerinin doğum günü olduğu için ona süpriz doğum günü hazırlarlar.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Orhan, “*Ne yapsak?*” diye sorar. “*Anneme süpriz yapalım.*” der Ayşegül. “*Doğru! Haydi evi temizleyelim.*” diyerek Orhan da ablasına katılır (Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.31, 32).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, ayırt etme, saygı, tepki verme, duyma-yorumlama-değerlendirme-geribildirim vardır.

Güvengenlik: Çocuklar isteklerini ve düşüncelerini açık bir biçimde ifade etmişlerdir.

2.Cümle:

Kanarya “*Ne oluyor?*” diyer sorunca Fındık “*Ayşegül temizlik yapıyor.*” diye cevap verir (Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.32).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, ayırt etme, tepki, duyma-yorumlama-değerlendirme-geribildirim.

3.Cümle:

Orhan, Ayşegül’e “*Şimdi ne yapıyoruz?*” diyerek sıradaki işi sorar. Ayşegül “*Çamaşırları yıkayalım.*” yanıtını verir (Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.35).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-anlama-karşılık verme.

4.Cümle:

“*Ayakkabıları boyamama yardım eder misin?*” diyerek Ayşegül Orhan’dan yardım ister. Orhan da edeceğini söyler ve ayakkabı boylarıyla fırçaları uzatmasını

ister. Ayşegül de “Sen babaminkileri boya, ben de anneminkileri parlatayım.” diyerek iş bölümü yapar (*Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.37*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-karşılık verme. Burada ben dili kullanılmıştır. Etkili kod mevcuttur. Ancak yine ben dilinin öğeleri, tam ve tek mesaj yollama, etkin kod ve empatik güvengenlik davranışı yoktur.

Ben Dili: İstekleri ifade etmede ben dili kullanılmıştır.

Güvengenlik: İstekler açık bir biçimde karşı tarafa iletilmiştir.

5.Cümle:

“Ben tabakları yıkayacağım.” der Ayşegül. Orhan da “Ben de kurulayayım.” diye karşılık verir. Ayşegül’ün elinde fırça, Orhan’da ise kurulama bezi görülmektedir (*Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.38*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, duyma-anlama-yorumlama-karşılık verme vardır.

Sözsüz İletişim: Araçlar (fırça ve kurulama bezi).

6.Cümle:

Sütçü “*Anneniz yok mu?*” diye sorunca Ayşegül “*Yok. Yerine ben varım.*” diye yanıt verir. Sütçü ne alacaklarını sorunca da Ayşegül de birkaç yumurta, süt ve terayağı olduğunu söyler. Sütçünün bir elinde maşrapa diğer elinde süt bidonu bulunmaktadır. Ayşegül, Orhan ve sütçü birbirlerine yakın durmaktadır (*Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.39*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, duyma-anlama-cevap verme.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, bakış, giysiler, araçlar.

7.Cümle:

Ayşegül “*Fındık nerede?*” diye sorunca Orhan “*Babamın bahçedeki koltukta unuttuğu gazeteyi almaya gitti.*” der. Ayşegül de “*Aferin ona!*” der (*Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.41*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-karşılık verme.

8.Cümle:

Orhan, “*Bir şey unuttuk! Takvim yaprağını koparmadık.*” diye hatırlatır. Ayşegül de “*Doğru ya. Bugün annemin doğum günü. İyi ki fark ettik.*” der (*Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.45*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, cesaretlendirme, duyma-anlama, değerlendirme, yanıt verme.

9.Cümle:

Orhan, “*Papatyalar çok güzel.*” der. Ardından iki kardeş arasında “*Bu turşahiler de nefis kokuyor.*”, “*Ama evde en güzel görünen çiçek gül.*”, *Karanfil toplayalım. Annem sever.*”, “*Tamam. Ama çabuk olalım.*” şeklinde bir diyalog gelişir. Ayşegül bir karanfili Orhan’a uzatır. Orhan da koklar (*Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.46*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, duyma-anlama-yanıt verme, cesaretlendirme, teşvik etme)

Sözsüz İletişim: Karanfilin uzatılması ve koklanması sözsüz iletişime örnektir.

10.Cümle:

Ayşegül ve Orhan o gün annelerinin doğum günü olduğu için bir pasta yapar ve ona bir sürpriz hazırlarlar. “*Anne biz bütün evi temizledik.*”, “*Sana da doğum günü için karanfil topladık.*” diyen Ayşegül ve Orhan’a anneleri “*Ne kadar iyi çocuklarsınız siz.*” Der (*Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, s.47*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sen Dili: Anneleri ben dilini değil sen dilini kullanmıştır. “*Bana sürpriz yapmanız beni çok mutlu etti.*” gibi duygularını açıkça ifade eden bir cümle kullanmamıştır. Duygu ve düşüncelerini açık ve net bir şekilde ben dili ile belirtmemiştir. Ben dilinin üç ögesi, etkili kod kullanımını, tam ve tek mesaj yollama ve empatik güvengenlik gözlenmemiştir. Ancak buradaki sen dili suçlayıcı, eleştirici ve yargılayıcı değildir. Olumsuz etkisi yoktur. Olumlu kullanılmıştır.

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-anlama, değerlendirme-cevap verme.

4.KİTAP

ARKADAŞLARIYLA PARKTA

Bu hikâyede Ayşegül ve arkadaşları parka gitmektedir. Parkı gezerler. Oyuncaklarını gösterirler. Ayşegül bankta parktaki kızlarla konuşur. En sonunda ise kukla gösterisi izlerler.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY (2014, YKY)

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül, “İyi günler Bekçi Amca.” der. Bekçi Amca da “iyi günler çocuklar. İyi eğlenceler. Sakın çiçeklere zarar vermeyin.” diyerek çocukları uyarır. Ayşegül de “Söz Bekçi Amca! Haydi parka koşalım!” şeklinde karşılık verir (*Arkadaşlarıyla Parkta, s.71*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, klişe, duyma-anlama-değerlendirme-geribildirimde bulunma, ayırt etme, saygı, tepki verme.

2.Cümle:

Çocuklar aralarında “Şuna bakın güneşe çıkıyor!”, “Bir şey atalım.”, “Bende bisküvi var.” şeklinde konuşur (*Arkadaşlarıyla Parkta, s.75*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, tepki verme, duyma-anlama-karşılık verme.

3.Cümle:

Ayşegül parkta karşılaştığı küçük kıza, “Bebeğinin adı ne?” der. Küçük kız da “Ceyda. Çiçekli önlüğü var. Anne diyebiliyor. Yatırınca da gözlerini kapatıyor” der. Ayşegül de “Bebek arabası ne güzel. Bebeğin uyumak istemediği zaman ağlamasını diye arabayla gezdirmelisin.” diye tavsiyede bulunur (*Arkadaşlarıyla Parkta, s.76*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta, hikâyeye türünde sözel ve sözel olmayan yollarla istemli ve karşılıklı kendini açma gözlenmektedir.

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-tepki verme, öğüt verme.

Sözsüz İletişim: Araçlar (Bebek ve Bebek arabası).

4.Cümle:

Havuzun etrafında toplanan erkek çocuklardan biri annesinin kendisine bir yolcu gemisi aldığını ve büyüyünce denizci olacağını, buna yeni karar verdiğini söyler (*Arkadaşlarıyla Parkta, s. 77*).

İletişimsel Değer/Değerler:

*Kendini Açma:*Sözel yollarla genel boyutta kendini açma vardır. Tek taraflı ve istemlidir. Hem geçmiş hem de hikâye türündedir.

Dinleme: Fiziksel dinleme.

Sözsüz İletişim: Araçlar (Oyuncak yelken).

5.Cümle:

“*Sandalla gezelim.*” der çocuklardan biri. Bir başkası nasıl yüzdüreceklerini sorar. Oğlanlardan biri “*Ben kürek çekmeyi biliyorum.*” der (*Arkadaşlarıyla Parkta, s.80*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-tepki verme.

6.Cümle:

Ayşegül Fındık’a uslu durmasını ve hemen geleceklerini söyler. Başka bir çocuk da evet diyerek arkadaşını destekler, ardından da arabayla gezeceklerini belirtir (*Arkadaşlarıyla Parkta, s.80*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme.

7.Cümle:

Çocuklardan biri “*Kim benimle oynar?*” diye sorunca başka biri “*Nerede?*” dedi. Diğeri de “*Kum havuzunun yanındaki kaydırakta.*” der (*Arkadaşlarıyla Parkta, s.83*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-tepki verme.

8.Cümle:

Perde açıldığında kukla “*Merhaba arkadaşlar.*” diye selam verir. Çocuklar da “*Merhaba kukla.*” şeklinde karşılık verir. Kukla eğlenip eğlenmediklerini sorar. Çocuklar eğlendiklerini belirtince de onlara gösteri yapabileceklerini ve oyunun adının “*Postacı ile Hint Fakiri*” olduğunu söyler (*Arkadaşlarıyla Parkta, s.76*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, klişe (Merhaba). Klişe dinlemenin katmanlarından. Klişe genelde nezaketen söylenir ya da gerçek sohbetin giriş kısmını oluşturur.

5.KİTAP

DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLUYOR

Bu hikâyede Ayşegül için doğum günü partisi düzenlenmiştir. Ayşegül'ün arkadaşları hediyeleriyle birlikte gelir. Partide oyun oynar ve dans ederler. Hikâye partide geçen diyalogları anlatmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2013, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Annesi Ayşegül'ün doğum günü için “*Bahçede güzel bir kutlama yaparız. Davetiyelerini göndermeye başlayabilirsin.*” der. Bunu üzerine Ayşegül de davetiyelerin hazırlar (*Doğum Gününü Kutluyor, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma, algılama, değerlendirme, karşılık verme.

2.Cümle:

Annesi “*Arkadaşın Aslıhan'ı Çağırdın mı?*” diye sorunca Ayşegül de “*Evet! Kardeşi Fırat'la birlikte.*” şeklinde cevap verir (*Doğum Gününü Kutluyor, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, dinleme basamakları, karşılık verme.

3.Cümle:

Annesi Ayşegül'e “*Bak sana ne güzel bir elbise dikiyorum! Giyip denemek ister misin?*” diye sorar. Ayşegül de “*Tabii! Çok sevindim.*” şeklinde bir karşılık verir. Ayşegül elbiseyi giydiğinde annesi “*Dikkat et, üstünde iğneler var. Şimdi kıpırdamadan dur bakayım*” diye uyarır (*Doğum Gününü Kutluyor, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Anne yaptığı bir şeyi kızıyla paylaşmış, kızı da duygularını ifade etmiştir. Burada hem kendini açmanın hikâye türü vardır hem de derin boyutu. Ayrıca kendini açma karşılıklı olarak yaşanmıştır. Kendini açma sözlü ve sözsüz bir

şekilde ifade edilmiştir. Annesi hem elbise diktiğini söylemiş hem de elbiseyi göstermiştir. Ayşegül de duyduğu memnuniyeti sözel olarak ifade etmiştir.

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-geribildirimde bulunma.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, duruş, bedensel temas, mahrem mesafe, araçlar.

4.Cümle:

Ferda Ayşegül'e çok güzel bir bilezik aldıklarını söyler. Başka bir arkadaşı da kalem seti aldığını. Ayşegül çok sevinçlidir. Arkadaşlarına teşekkür eder ve onları öper (*Doğum Gününü Kutluyor, s.8, 9*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada kendini açmanın hem geçmiş hem de hikâye türü vardır. Ayrıca genel ve derin boyutu da bir aradadır. Hem genel bilgiler duygular bir arada verilmiştir. Sözel olan kendini açmaya Ayşegül'ün arkadaşlarını öpmesiyle de sözsüz açıklık eklenmiştir. Kendini açma karşılıklıdır.

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-tepki verme.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, duruş, bedensel temas, mahrem mesafe, yakınlık, araçlar (hediyeler).

5.Cümle:

Eğlence standında çocuklardan biri, “*Bakın ben kukla kazandım, kız kardeşim de kurmalı fare.*” der (*Doğum Gününü Kutluyor, s.11*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Hikâye türü kendini açma vardır. Çocuklar kendini açma davranışında bulunmuşlardır.

6.Cümle:

Ayşegül arkadaşlarına portakal suyu isteyip istemediklerini sorduğunda bir arkadaşı sadece gazoz istediğini belirtir (*Doğum Gününü Kutluyor, s.13*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme.

7.Cümle:

Çocuklardan biri ne çalacaklarını sorduğunda Orhan askeri marş önerisinde bulunur. Ayşegül de kızlara göre olmadığını söyleyerek itiraz eder ve dans müziği önerisinde bulunur (*Doğum Gününü Kutluyor, s.15*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-geribildirimde bulunma.

Çatışma Çözme: Çatışma, Basit çatışma, uzlaşma.

8.Cümle:

Parti sırasında takma kostüm giymiş bir çocuk “*Ayşegül’ün doğum gününde ne güzel eğleniliyor.*” der. Küçük bir kız da “*Doğru!*” diyerek onu onaylar. Burada da çocuklar o anki düşünceleri ile ilgili bilgi paylaşmışlardır. Karşılıklı ve sözel kendini açma söz konusudur. Hikâye türündedir (*Doğum Gününü Kutluyor, s.16*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Duygu ve düşüncelerin başkalarıyla paylaşılması vardır.

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-cevap verme.

6.KİTAP

YEMEK YAPIYOR

Bu hikâyede Ayşegül annesinin gözetiminde yemek yapmaktadır. Mutfağı deneyimleyen Ayşegül aynı zamanda yemek tarifleri vermektedir.

Basım yılı ve basımevi: 2014, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül yemek yapmayı öğrenmektedir. Annesi, “*En önemlisi kitapta belirtilen ölçülere uymaktır. Bunun için de mutfak tartısı, ölçü, çorba ve tatlı kaşıkları kullanmalısın.*” diyerek uyarıda bulunur. Annesinin bir elinde kalem vardır. Bir deftere notlar almaktadır. Diğer elinde ise ölçü vardır. Ayşegül bu sırada dikkatle annesini dinlemektedir. Yüzü ona dönüktür. Mutfakta tartı aletleri yer almaktadır (*Yemek Yapıyor, s.2*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel ve psikolojik dinleme-alma-anlama, olgular.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, beden duruşu, mahrem mesafe, araçlar (mutfak araçları).

2.Cümle:

Annesi “*Diyelim ki bir çorba kaşığı un ölçmen gerekiyor; kaşığı unla dolduruyorsun, sonra da bıçakla fazlalığı döküyorsun.*” derken Ayşegül de bu tavsiyeye uymaktadır (*Yemek Yapıyor, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme ve Etkin dinleme vardır.

3.Cümle:

Bıyıklı, “*Bence bezelyeler çok eğlenceli şeyler.*” der (*Yemek Yapıyor, s.5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek boyutta kendini açma vardır. Bıyıklı düşüncelerini açıklamıştır.

4.Cümle:

Fındık “*Bu tavşan ayağı benim.*” der. Bıyıklı da “*Hayır benim.*” diye itiraz etti. Sinirlenen Ayşegül de “*Uslu durun!*” diye bağırır. Onlara eğilerek işaret parmağıyla da uyarı işareti yapar (*Yemek Yapıyor, s.6*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Ayşegül sözel ve sözel olmayan yolla sinirlendiğini ifade etmektedir. Kızdığını, bu konudaki duygusunu belirttiği için kendi açma derin boyutta gerçekleşmiştir. Ayrıca hikâye türündedir. Fındık ve Bıyıklı’da karşılık gelmediği için tek taraflı bir kendini açma vardır.

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-öğrenme-eleştirme-tepki verme, duyguya saplanmış dinleme.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, duruş, ses tonu, yönelme.

Çatışma Çözme: Çatışma, basit çatışma, gerçek çatışma, saldırganlık.

5.Cümle:

Annesi, “*Yumurtalı ekmek yapılması kolay ve ucuz bir yiyecektir. Bir kâseye yumurta kırılıp çırpılır...*”. deyince Ayşegül de buna yumurtalı ekmek yaparak karşılık verir (*Yemek Yapıyor, s.7*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, aktif dinleme.

Sözsüz İletişim: Araçlar (mutfak araçları).

6.Cümle:

Annesi Ayşegül'e yemek yapma konusunda genel bilgiler vermektedir (*Yemek Yapıyor, s. 2, 3, 4, 6, 7, 9*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini açma :Tek taraflı kendini açma vardır. Genel boyutta olan kendini açma sözel yolla yapılmıştır.

7.Cümle:

Annesi Ayşegül'e mayonez tarifini söylerken Ayşegül de bu tarifi yapar (*Yemek Yapıyor, s.9*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme bulunmaktadır.

Sözsüz İletişim: Ayşegül davranışlarıyla annesini dinlediği göstermektedir.

8.Cümle:

Fındık, “*Pencereden girelim mi?*” diye sorar. Bıyıklı da “*Olmaz. Çok tehlikeli. Duymadın mı? Ayşegül tatlıya fındık koyacağım diyordu.*” der. Fındık da “*Doğru. Hatta kedi dilinden de söz ediyordu.*” diyerek onu korkutmak ister. Bıyıklı da “*O zaman ben kaçıyorum. Yemek malzemesi olmaya hiç niyetim yok.*” yanıtını verir. Yüzünde korku ifadesi vardır ve birbirlerine yakın durmaktadırlar (*Yemek Yapıyor, s.10*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, yetersiz dinleme, yüzeysel dinleme, seçerek dinleme, kendisi ile ilgili duygular, duyma-anlama-değerlendirme-cevap verme.

Sözsüz İletişim: Mimik vardır.

9.Cümle:

Ayşegül, “*Anne bak, çikolatalı puding tarifi! Deneyeyim mi? Çikolatalı puding çok nefis bir şey!*” diye sorunca karşılığında “*Kitabındaki tarifi dikkatle uygulaman yeterli.*” cevabını alır (*Yemek Yapıyor, s.11*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı genel boyutta kendini açma vardır.

Dinleme: Fiziksel ve aktif dinleme bulunmaktadır.

10.Cümle:

Orhan, “*Bak, tavanarasında ne buldum?*” diye bağırınca Ayşegül de “*Aaa! Sevgili kuklacığım' Ben de kalsın mı?*” diye sorar (*Yemek Yapıyor, s.12*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma-anlama-değerlendirme-cevap verme.

7.KİTAP

YÜZME ÖĞRENİYOR

Ayşegül'ün yüzme kulübüne gitmesi ve buradaki maceraları anlatılmaktadır. Ayşegül kulüpte yeni arkadaşlar edinir, yarışmaya katılır.

Basım yılı ve basımevi: 2013, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül yüzme öğrenmek için yüzme kulübüne yazılmıştır. İlk gün yüzme hocası merhaba diyerek adını öğrenmek ister. Ayşegül önce adını söyler ve yüzme öğrenmek istediğini ekler. Ardından yaşını sorar, Ayşegül'ün yedi yaşında olduğunu öğrenince de "Güzel. Biz de tam derse başlıyorduk." diyerek üzerini değiştirmesini ve derse katılmasını söyler. Yüzme hocasının elinde kalem ve not defteri vardır. Mayosunu giymiştir. Ayşegül'le konuşurken eğilmiş, ona dönmüş ve ona bakmaktadır (*Yüzme Öğreniyor, s.2*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı kendin açma vardır.

Sözsüz İletişim: Postür (duruş) .

Dinleme: Etkin dinleme.

Güvengelik: Güvengen davranış gözlenmektedir.

2.Cümle:

Ayşegül yeni arkadaşlarla tanışır. Sezen adında bir çocuk önce kendini ardından arkadaşı Ayla ve kuzeni Burak'ı tanıtır. Sezen Ayşegül'e pembe bonesinin güzel olduğunu söyler. Ayşegül de bonesini takmak için yardım ister (*Yüzme Öğreniyor, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Karşılıklı kendini açma vardır. Her iki örnekte de genel boyutta, hikâye türünde, istemli olarak sözel yolla gerçekleşmiştir. Yeni tanışma olduğu için kişiye ve zamana görelilik vardır. Yeni tanışan insanlar birbirlerine kendileri hakkında genel bilgiler vermiştir. Bu bilgiler açık benlikle ilgili herkesçe malum olan genel bilgilerdir. Kendini açma davranışında bulunan bireyler iki kişi

arasında daha iyi bir iletişim için adım atmışlardır. İlk derste yaşanan bu diyalogda Johari penceresine göre açık benlik hakkında paylaşımlar olmuştur. Ayşegül kendisi hakkında başkalarının da bildiği genel bilgileri paylaşmıştır. Bunlar arasında adı ve yaşı vardır. Yüzme öğrenmek istediğini de söyleyerek o andaki düşünce ve isteğini belirtmiştir. Böylece genel boyutta bir kendini açma meydana gelmiştir. Karşısındaki kişi derse başlamak üzere olduklarını söyleyince de karşılıklı kendini açma oluşmuştur. Tüm paylaşımlar sözeldir. Ayrıca bu paylaşımlar ilk defa karşılaşan insanlar arasında olması gerektiği kadardır. Bu yüzden kendini araştırmanın göreliliği ve uygunluğu konusunda da bir örnek teşkil etmektedir.

Dinleme: Fiziksel dinleme bulunmaktadır.

3.Cümle:

Herkes duşa girdiği zaman Ayşegül “*Ay su ne kadar soğuk!*” diye tepki vermiştir. Ayşegül’ün arkadaşlarından Burak da karşılık olarak “*Ben seviyorum. Sen sevmez misin?*” diye sormuştur (*Yüzme Öğreniyor, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Ben basamağı bulunmaktadır. Burak empati kurmak için perspektif alamamıştır. Karşısındakinin rolüne girmek ve onu anlamak yerine kendi duygularına yer vermiştir. Böylece empati sınıflamasında benim duygularım basamağında bir tepki ortaya çıkmıştır. Empatiye hazırlık aşamasındadır. Burak su soğuk gelen arkadaşının duygularını anlamak yerine kendinden bahsettiği için üçlü sınıflamada da ben basamağında kalmıştır. Bununla birlikte Burak arkadaşının soğuk suya tepkisi ile ilgili herhangi bir değerlendirmede bulunmamış, arkadaşını eleştirmemiştir.

Dinleme: Etkin dinleme gözlenmektedir.

4.Cümle:

Ayşegül “*Ne oldu sana Fındık? Hasta mısın canım?*” diye sorar. Fındık, “*Senin yüzünden sıırılsıklam oldum, görmüyor musun?*” diye tepki verir (*Yüzme Öğreniyor, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Empati eksikliği gözlenmektedir.

Ben Dili: Ben dili ve sen dili birarada kullanılmıştır. Duyguya yer vermemiştir.

Çatışma Çözme: Çatışma, saldırgan davranış, basit çatışma.

5.Cümle:

Ayşegül de “*Ama insan düşün altında çok eğleniyor*” diye karşılık verir (*Yüzme Öğreniyor, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı kendini açma vardır. Sözel yolla meydana gelmiştir.

Dinleme: Fiziksel dinleme bulunmaktadır.

6.Cümle:

Sezen, “*Sen suyun üstünde uzanmayı bilmiyor musun Ayşegül?*” diyerek ona suyun üstünde uzanmayı öğretir (*Yüzme Öğreniyor, s.6*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Sezen tek taraflı olarak kendini açmıştır. Sezen bir yeteneğini Ayşegül’e öğreterek açığa vurmuştur. Kendisi hakkında istemli olarak bilgi vermiştir. Genel boyutta ve hikâye türündedir. Arkadaşına yardımcı olma amacı taşımaktadır.

Dinleme: Fiziksel dinleme.

8.KİTAP

KÜÇÜK AŞÇILAR

Ayşegül Aşçılık Okulu’na gider. Orada arkadaşı Hakan’la karşılaşır. Çocuklar bu arada Şef Karabiber’den yemek yapmayı ve sebzeleri öğrenirler. Aşçılıkla ilgili hayallerinden konuşurlar.

Basım yılı ve basımevi: 2011, YKY

Çeviren: Füsun Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Aşçılık okulunda ilk derste şef “*Merhaba çocuklar! Ben şefiniz Karabiber.*” diyerek kendini tanıtır. Bu sırada Ayşegül arkadaşı Hakan’ı görür. “*Aaa! Sen de mi buradasın Hakan? Ne işin var?*” diye sorar. Hakan da “*Merhaba Ayşegül! Ben de senin gibi kursa geldim. Aşçılık Okulu’nda bir hafta ders görme fırsatını kaçıramazdım. Zaten hep aşçı olmayı hayal etmiştim.*” diye yanıt verir. Hakan sebzeleri tanıma kısmında ise bulunduğu yerden göremediğini ve gözlüklerinin değişmesi gerektiğini söyler (*Küçük Aşçılar, s.2*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada şef Karabiber kendini tanıtarak kendini açma davranışında bulunmuştur. Bu genel boyutta ve hikâye türündedir. Hakan ise genel boyutta, hikâye türünde ve istemli kendini açmada bulunmuştur. Hakan hayalleri ve istekleri ile ilgili bir bilgiyi paylaşmıştır. Açık benliğin alanı artmıştır. Hakan'ın benlik algılaması ve öz farkındalığı yüksektir.

Dinleme: Fiziksel dinleme vardır.

2.Cümle:

Şef Karabiber çocukları masanın etrafına çağırır. Onlar da şefin sözlerini takip ederek onu dinlediklerini gösterirler. Şef sebzeleri numaralandırarak herkesten bildiklerini yazmasını istediğinde de Ayşegül Hakan'a; "Beş numara ne? Maydanoz mu, frenkmaydanozu mu? Hep karıştırıyorum." der. Hakan da "Hiç bilmiyorum. Ben de sana güveniyordum. Buradan pek göremiyorum zaten, gözlüklerimin değişmesi lazım." diye karşılık verir (*Küçük Aşçılar, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta ve karşılıklı açma var. Hakan hayalleri konusunda bir paylaşımında bulunarak kendisiyle ilgili bilinmeyen bir durumu ifade etmiştir. Ayşegül de sebzeleri karıştırdığını söyleyerek kendisi hakkında bir durumu belirtmiştir. Hakan da Ayşegül'e güvendiğini, göremediğini söyleyerek başka bir paylaşımında bulunmuştur. Duygular olmadığı için genel boyuttadır. Şimdiki zamanla ilgili olduğu için de hikâye türündedir. Ayşegül ve Hakan kendileri hakkında verdikleri bu bilgilerle Johari penceresindeki açık alanı artırmış ve gizli ve bilinmeyeni artırmışlardır. Böylece birbirleri hakkında daha fazla bilgiye sahip olmuşlardır. Ayrıca zayıflıklarını ve hayallerini açıklayarak benlik algılaması ile ilgili saptamalarda bulunmuşlardır. Kendini açma sadece sözel yolla gerçekleşmiştir.

Dinleme: Etkin dinleme, karşılıklı dinleme.

3.Cümle:

Şef Karabiber bir yandan yemek yapmanın püf noktalarını anlatırken diğer taraftan da çocuklara sebzeleri göstermektedir. Çocuklara dönüktür. Göz teması vardır. Çocuklar da dikkatle onu dinlemektedirler (*Küçük Aşçılar, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme bulunmaktadır.

Sözsüz İletişim: Göz teması vardır.

4.Cümle:

Güneş, körebe oyununu bildiğini ve küçük kardeşine solucan yedirdiğini, onun da hiç beğenmediğini söyler (*Küçük Aşçılar, s.5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta, geçmiş türünde kendini açma vardır. Gelişigüzel ve gönüllüdür.

Dinleme: Fiziksel dinleme vardır.

5.Cümle:

Körebe oyununda şef sırayla tatları sorar. Çocuklar da cevap verir (*Küçük Aşçılar, s.6*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme gözlenmektedir.

6.Cümle:

Körebe oyunundan sonra şef “*Mutfaktayken insanın koku alma duygusunu da kullanması gerekir. Şimdi bu küçük şişelerdeki özel kokuları bulacaksınız Haydi bakalım!*” der. Ayşegül “*Bu şişe lavanta kokuyor. Köydeki arkadaşlarımı, çok sevdiğim mor tepeleri hatırladım.*” der. “*Şu da geçen yazdan bir akşam. Büyükannemin evindeyiz. Fırından yeni çıkmış tarçınlı kekin kokusu geliyor.*” der (*Küçük Aşçılar, s.7*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı, sözel yolla kendini açma vardır.

Dinleme: Fiziksel dinleme gözlenmektedir.

7.Cümle:

Sebze bahçesinde bahçıvan, “*Lahanalarımın bakın, ne güzeller.*” der gururla. “*Hele şu balkabakları. Buraların en güzel balkabağı bunlar.*” diye ekler. Aynı zamanda eliyle de balkabağını tutmaktadır. Ayşegül gülümseyerek “*Biraz abartıyor. Amcam da böyle der hep.*” karşılığında bulunur. Bahçede konuşurken Hakan eğilerek dikkatle sebzeleri incelemektedir. Bahçıvan da dizlerinin üstünde durmaktadır. Ayşegül biraz eğilmiştir (*Küçük Aşçılar, s.8*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı genel boyutta kendini açma vardır. Sözel yolla gerçekleşmiştir.

Dinleme: Fiziksel dinleme vardır.

Sözsüz İletişim: Beden dili.

8.Cümle:

Ayşegül, “Azıcık daha..Tamam! Şimi de fazla oldu! Dikkat etsene!” der. Güneş ise “Ama sen ekle dedin. Tamam geri alıyorum.” şeklinde homurdanır. Unu üfler ve Ayşegül’ün yüzü gözü un olur. Güneş bu duruma güler. Ayşegül’ün yüz ifadesine bakıldığında bundan hoşlanmadığı anlaşılmaktadır. Geriye çekilmesi de bunu göstermektedir (*Küçük Aşçılar, s.9*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Empatik eğilim ve empatik beceri eksikliği, benmerkezci davranış.

Dinleme: Fiziksel dinlemeye rastlanmaktadır.

Çatışma Çözme: Aktif çatışma, gerçek çatışma, basit çatışma, saldırganlık

Sözsüz İletişim: Beden dili, yüz ifadesi.

9.Cümle:

Hakan unun yapışmasının normal olup olmadığını sorar. Ayşegül de gülererek “Ekmek hamuru mu, canavar tuzağı mı belli değil.” der (*Küçük Aşçılar, s.10*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel ve karşılıklı dinlemeye yer verilmiştir.

10.Cümle:

Dilek soğan doğrarken hüngür hüngür ağlamaya başlamıştır. Şef Karabiber de bu durum karşısında “Ağlama Dilek! Doğramaya devam! Parmak uçlarınıza dikkat edin çocuklar!” diye karşılık vermiştir (*Küçük Aşçılar, s.11*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Şef Karabiber Dilek’in yaşadığı durumla pek ilgilenmemiştir. Gözü yanmasına rağmen ağlamamasını ve doğramaya devam etmesini istemiştir. Şef Karabiber burada karşısındakini anlamaya çalışmamış ve empatik davranışta bulunmamıştır. Empatik eğilim ve empatik beceri gözlenmemektedir.

11.Cümle:

Çocuklar yemek yaparken şefin yardımcısı gelir ve “O koca bıçakla ödümü patlatıyorsun Ayşegül! Parmaklarını geride tut ki kesilmesin.” diyerek bıçağı nasıl kullanması gerektiğini gösterir (*Küçük Aşçılar, s.11*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Aşçı yardımcısı korku duygusunu ifade ettiği için derin kendini açma vardır. *Ben Dili:* Burada kabul edilemeyen davranış, duygu ve somut etkiye yer verilmiştir. Ben dilinin üç ögesi de vardır. Ayrıca etkili kod kullanılmıştır.

Sözsüz İletişim: Vücut dili, mahrem mesafe.

12.Cümle:

Çorba yaparlarken de Ayşegül yemek kokusuna, tencerede fokurdayan sebzelerin sesini işitmeye bayılır. Hakan da kendisi hakkında bir itirafta bulunur. “Ben eskiden çorba içmeyi hiç sevmezdim ama artık kazan dolusu içebilirim.” der (*Küçük Aşçılar, s.12*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini açma: Karşılıklı kendini açma söz konusudur. İki arkadaş sevdikleri ve sevmedikleri şeyler hakkında konuşmuşlardır. Hakan’ın yaptığı itirafta da Johari penceresindeki gizli ve bilinmeyen alanı daraltmış, açık alanı artırmıştır. Hakan kendisi hakkında başkalarının bilmediği bir özelliğini ve değişen tutumunu anlatmıştır.

Dinleme: Karşılıklı ve etkin dinleme gözlenmektedir.

Güvengelik: Bireyin kendisi ile ilgili bir gerçekliği açık bir şekilde ifade etmesi söz konusudur.

13.Cümle:

Şef çocukları pastalara çikolatayla kaplamaları için çağırır. Çocuklardan biri kremaya biçim vermenin sandığı kadar kolay olmadığını söyler (*Küçük Aşçılar, s.14*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinlemeye rastlanmaktadır.

14.Cümle:

Hakan, “Dur yardım edeyim” diyerek atılır ve çocuklardan birine yumurta ve şekeri nasıl çırpması gerektiğini gösterir. Diğer çocuklar da onu hayranlıkla izlemektedir (*Küçük Aşçılar, s.17*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme mevcuttur.

Sözsüz İletişim: Araçlar (mutfak araçları), postür, jest.

15.Cümle:

Hakan “*Gelecek yıl şimdiden kayıt yaptırılabilir. Ben mutlaka gelirim. Ya sen?*” diye Ayşegül’e sorar. Ayşegül de “*Hiç gelmez olur muyum?*” diye yanıtlar (*Küçük Aşçılar, s.18*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Karşılıklı, genel byutta kendini açma bulunmaktadır.

Dinleme: Karşılıklı dinleme vardır.

9.KİTAP

AKILLI KÖPEK

Ayşegül kardeşleri ile birlikte Eda teyzesine giderler. Orhan ve Ali’yle fırtınaya yakalanırlar. Eda teyzesinin komşularının köpeği sayesinde yıldırımdan kurtulurlar. Bu hikâyede köpeği yanlış anlamaları anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY (2011, YKY)

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül, kardeşleri Orhan ve Ali ile yağmura yakalanır. Orhan, “*Artık Eda teyzenin evine ulaşamayız. Şu ağacın altına sığınalım.*” diye bağırır. Ayşegül de korkuyla “*Ağaç altı olmaz, çok tehlikeli!*” der. Ağaca doğru koşan Orhan da “*Sucuk gibi ıslanmak mı istiyorsun? Ben istemiyorum.*” şeklinde cevap verir (*Akıllı Köpek, s.92*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Ben Dili: Hayır diyebilme. Orhan isteklerini ifade etmede ben dili’ni kullanmıştır.

Dinleme: Duyma, anlama, değerlendirme, cevap verme, fiziksel dinleme.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, kişisel mekân.

Çatışma Çözme: Çatışma, Aktif çatışma, gerçek çatışma, basit çatışma

Güvengenlik: Reddetmeye dayalı güvengenlik.

2.Cümle:

Ayşegül ve Orhan ağacın altında kalma konusunda tartışırken bir köpek gelir. Dişlerini gösterir, hırlar ve havlar. Saldırmak ister gibi çocukların üstüne doğru gelmektedir. Ayşegül, “*Bu arkadaş halinden memnun görünmüyor. Burada kalmayalım en iyisi.*” diyerek tedirginliğini belirtir. Orhan da aynı fikirdedir.

“Doğru. Hemen uzaklaşalım.” diyerek küçük kardeşini elinde tutar ve koşmaya başlar. Çocuklar çok korkmuşlardır. Nitekim yüz ifadeleri de bunu göstermektedir. Gözler endişeli ve açılmıştır. Ağızları da açıktır, hayret duygusunu göstermektedir. Ayrıca elleriyle de gelme işareti yapmaktadırlar (*Akıllı Köpek, s.93*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Burada çocuklar duygu ve düşüncelerini ifade etmede sözel olmayan yollara başvurmuşlardır. Bilinçli olmadan beden dilini kullanmışlardır.

Kendini Açma: Ayşegül ve Orhan birbirlerine karşı köpekle ilgili düşüncelerini açmışlardır.

Dinleme: Fiziksel dinleme, seçme, dikkat, anlama, cevap verme.

3.Cümle:

Ali gök gürültüsünden korkar. Ayşegül kardeşini kucağına alarak, “*Korkma, aslında yıldırım dediğimiz fotoğraf makinesi flaşı gibi bir şey. Dikkat, gülümse, işte bir fotoğraf daha çekildi.*” diyerek Ali’yi rahatlatmaya çalışır (*Akıllı Köpek, s.94*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Empatik eğilim, empatik beceri, sıcak empati, duygusal perspektif alma, sözlü ve sözsüz empatik tepki, derin duyguları anlama, sen basamağı, gerçek empati. Ayşegül kardeşinin korkusunu anlamış ve onun korkusunu yardım etmeye çalışmıştır. Bu şekilde empatik eğilim ve beceri göstermiştir. Benmerkezci davranmamıştır. Kardeşine destek olmaya çalışması ise sıcak empatinin bir göstergesidir. Aynı zamanda duygusal perspektif almış ve empatik anlayışı da kaşısındaki kişiye iletmiştir. Hem sözlü hem de sözsüz olarak empatik tepki vermiştir. Ayrıca Ali’nin korkusunu değerlendirmemiş, genelleme, eleştiri, akıl verme gibi davranışlar da sergilememiş, aksine kardeşinin derin duygularını anlamıştır. Empati sınıflamasının onuncu basamağı olan Derin Duyguları Anlama Sen Basamağı’nda bir empati olduğunun ve gerçek anlamda bir empati olduğunun göstergesidir.

4.Cümle:

Ayşegül ve kardeşleri bir çiftlik evine sığınır. Burada kendilerine saldıran köpekle karşılaşır. Orhan ağzı bir karış açık, o köpek olduğunu söyleyerek köpeği işaret eder. Orhan’ın yüz ifadesinden şaşırıldığı anlaşılmaktadır. Ali ablasının arkasına saklanır. Vücudunun yarısını gizleyerek başını ablasının arkasından çıkararak endişe ve korku dolu gözlerle ve yüz ifadesiyle köpeğe bakar. Orhan elinde salladığı

sopayla köpeği korkutmaya çalışırken gergin ve sinirli bir yüz ifadesine sahiptir. Ayşegül de sinirli bir yüz ifadesiyle, küçük kardeşini arkasına saklayarak köpeğe eliyle gitmesini işaret etmektedir. Hatta “*Git buradan! Hoşt!*” diye bağırarak köpeği kovar. İki kardeş sinirli ve öfkeli bir şekilde köpeğe bakarlar. Köpek de korkar ve kaçır. Çocuklar ahır kapısını ardına saklanarak, vücutlarının yarısı görünür bir şekilde köpeğin gidip gitmediğine bakmaktadırlar. Korkarak ve bağırarak çiftçi teyzenin yanına koşarlar. Çiftçi teyze şaşırır ve merakla onlara doğru döner. Vücudu onlara doğru eğiktir ve dikkatini çocuklara vermiştir. Çocukların kaşları büzülmüş, ağızları açık, yüzleri endişeli korktuklarını göstermektedirler. Bir yandan da ahır işaret etmektedirler (*Akıllı Köpek, s.97,98, 99, 100*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, bakış, jestler, duruş, ses tonu, destekleme, gösterme, vurgulama. Burada sözel iletişimle birlikte sözel olmayan iletişime de yer verilmiştir. Konuşmanın daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Hatta daha da fazlasının mesajı verilmiştir. Çocukların ve çiftçi teyzenin yüz ifadeleri, beden duruşu, beden dili, bakışı ve gözlerinden o an içinde buldukları duygusal durumla ilgili ipuçları verilmiştir. Çocukların yüz ifadesinde destekleme ve vurgulama vardır. Yüz ve beden gönderici görevi yapmıştır. Niyet edilmemiş duygusal ifadeler açığa çıkmıştır. Jestler, el ve kol hareketleriyle esas duygu belirtilmektedir. Çiftçi teyze ve çocuklar arasında geçen diyalogta dinleme ve sözsüz iletişimin öğelerine yer verilmiştir. Çocukların yüz ifadeleri korku ve telaş içinde olduklarını göstermektedir. Çiftçi teyze de ilgiyle anlattıklarını dinlemektedir.

Dinleme: Fiziksel dinleme, anlama vardır.

Çatışma: Varoluş çatışması, hatalı çatışma, sahte çatışma.

5.Cümle:

Çiftçi teyze ağacın altında karşılaştıkları köpeğinkendi köpekleri Kızılılık olduğunu, dünyanın en iyi huylu köpeği olduğunu, bir şey yapmadığını söyleyerek çocukların korkularını yenmesine yardımcı olur. İsterlerse sevebileceklerini söyleyerek de onları cesaretlendirir (*Akıllı Köpek, s.100*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Çiftçi teyze çocukların hareketlerinden, yüz ifadelerinden korktuklarını anlayınca sözel ifadeler kurarak onların bu durumu aşmalarına

yardımcı olmuştur. Bunu yaparken de değerlendirme ve eleştirilerden kaçınmıştır. Ayrıca Kızılılık'ın da üzgün görüldüğünü fark etmiş ve sebebini sormuştur.

Kendini Açma: Çiftçi teyze Kızılılık'la ve kendisi ile ilgili bilinmeyen bir gerçeği çocuklarla paylaşmıştır.

6.Cümle:

Ayşegül ve kardeşleri köpeğin üzüldüğünü ve sessiz kaldığını fark ederler. Hatta bu sahneyi gösteren resimde Kızılılık yerde çaresizce ve üzgün bir şekilde yatar vaziyette tasvir edilmiştir. Üç kardeş üzülen köpeğin durumunu anlar. Nasıl hissettiği ile ilgili perspektif alırlar. Kızılılık'ı anladıkları ile ilgili hem sözel hem de sözel olmayan tepkiler verirler. Ayşegül ona neden öyle davrandıklarını açıklamaya çalışır. Onu yanlış anladıklarını, kendilerine saldıracağını zannettiklerini söyler ve onu okşayıp okşayamayacağını sorar. Kızılılık da burnunu uzatıp Ayşegül'ün eline dokunmaya çalışır. Üçü de köpeğe dokunur ve onu severler (*Akıllı Köpek, s.100, 101, 102*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Sen basamağı bulunmaktadır. Üç kardeş burada Kızılılık'a karşı empatik davranışta bulunmuşlardır. Kendilerini karşıdakinin yerine koymuş ve onun ne hissettiğini anlamışlardır. Sen basamağında olan bu empatik davranış aynı zamanda değerlendirmekten kaçınma, anlamaya çalışma ve anladığını ifade etme, destekleme gibi empati ile ilgili davranışları da içermektedir. Çocuklar dokunma, tüylerini okşama gibi sözel olmayan hareketler ve sözel ifadelerle de köpekle empati kurmuşlardır.

Sözsüz İletişim: Vücut dili, bedensel temas bulunmaktadır.

Çatışma Çözme: Çocuklar ve Kızılılık arasında yanlış anlamadan meydana gelen çatışma tarafların birbirini anlamasıyla çözülmüştür.

7.Cümle:

Çocuklar Kızılılık'ı severken Eda teyzeleri gelir. “Ah çocuklar. Fırtınaya yakalandınız diye aklım başımdan gitti.” diyerek duygularını ifade eder. Yoldaki bir ağacı işaret ederek, “İyi ki şu meşe ağacının yanında değilmişsiniz. Yıldırım düşmüş.” der. Teyzelerini dinleyen çocuklar hangi ağaç olduğunu sorarlar. Ayşegül'ün sesi titremektedir. Üçü de şaşkındır. Arkaya bakarlar. Ağacı görünce de yüz ifadelerinden şaşkın oldukları anlaşılmalıdır (*Akıllı Köpek, s.103-4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Eda teyze duyguları ile ilgili bir paylaşımda bulunmuştur.

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma, anlama, cevap verme vardır.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi kullanılmıştır.

10.KİTAP

DOĞAYI KORUYOR

Ayşegül arkadaşı Duru'nun ağaç evine misafir olur. Ormanda gezerler ve Duru'nun entomolog olan babasından doğadaki bazı hayvanlarla ilgili bilgi alırlar. Doğayı keşifleri sırasında böcek ilacından dolayı zehirlenen bir hayvanı görünce de bu konuyla ilgili gösteri yaparlar okuldaki arkadaşları ile birlikte.

Basım yılı ve basımevi: 2011, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül ve arkadaşı Uğurböceği saklambaç oynarken Uğurböceği, “*Ayşegül, yüksek otların arasına saklandıysan yılanlara dikkat et!*” diye bağırır. Bunu işiten Ayşegül de “*Yılan mı?*” diyerek saklandığı yerden fırlar (*Doğayı Koruyor, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma, anlama ve cevap verme vardır.

2.Cümle:

Arkadaşının bozulduğunu gören Uğurböceği kendisini affettirmek için onu gizli kulübesine götürür. (*Doğayı Koruyor, s.4*)

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Uğurböceği arkadaşının nasıl düşündüğünü anlamıştır.

3.Cümle:

Evi işaret eder. İkisi de eve bakmak için başlarını çevirirler. Ayşegül ağaçların arasındaki yukarıdaki evi görünce “*Harika! Burada uyuduğun oluyor mu?*” diye sorar. Uğurböceği “*Evet! Yazın sık sık burada kalıyorum. Zaten istersen de sen de burada benimle kalabilirsin.*” cevabını verir. Ayşegül de istediğini söyler ve gece orda kalırlar (*Doğayı Koruyor, s.4-5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada Uğurböceği kendini açma davranışı göstermektedir. Bunu konuşma ile sözel yolla ve herkesin bilmediği gizli kulübesini göstererek de

sözel olmayan yolla yapmaktadır. Karşılıklı kendini açma genel boyutta, hikaye türünde ve istemli olarak ortaya çıkmaktadır. Paylaşım tek taraflı değildir ve iki arkadaş arasında bir yakınlığın oluşmasını sağlamıştır. Bu durum iki arkadaş arasında güven duygusunun oluştuğunun da göstergesidir. Çünkü Uğurböceği gizli kulübesini göstermiş ve arkadaşının orada kalmasına izin vermiştir. Bu ikisi arasında iyi bir iletişim olduğunun göstergesidir. Bu paylaşım ile birlikte Johari penceresindeki açık benliğin alanı artmıştır. İki arkadaş da birbirleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmuşlardır. Aralarında yakın bir ilişki olduğu için kişiye göre paylaşım da bu doğrultuda gelişme göstermiştir. Bu sebeple yakın, maskesiz ve doğruların olduğu bir paylaşım vardır.

Dinleme: Aktif dinleme, fiziksel dinleme, psikolojik dinleme, düşünceler, katılımcı dinleme.

Sözsüz İletişim: Beden dili kullanılmıştır.

4.Cümle:

Uğurböceği Ayşegül'e görüntü avladığı ve fotoğraf makinesiyle kelebeklerin peşine düştüğünü söyler (*Doğayı Koruyor, s.6*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Uğurböceği genel boyutta, istemli olarak kendini açmıştır. Geçmiş ve hikâye türündedir.

5.Cümle:

Uğurböceği ormanda gezerken Ayşegül'ü babası Çetin Beyle tanıştırır. Çetin Bey elindeki fotoğraf makinesini sallayarak "*Muhteşem kareler çektim. Çok ender görülen bir kızböceği türü buldum.*" der. Şaşkın Ayşegül'ü görünce de "*Deli olduğumu düşünebilirsiniz ama şu an sizle konuşurken bile çalışıyorum aslında. Entomologum ben*" der. Ayşegül entomologun ne olduğunu sorunca da böcekbilimci olduğunu söyler. Burada Ayşegül arkadaşının babası ile tanışmış, mesleğini öğrenmiş ve entomologun ne olduğunu anlamıştır (*Doğayı Koruyor, s.8, 9*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Duru ve babası kendini açmıştır. Çetin Bey kendisi ve mesleği ile ilgili bilgi vererek Johari penceresindeki açık benliğe atıfta bulunmuştur. Genel boyutta, hikâye türünde, istemli bir paylaşım vardır. Sözel yolla gerçekleşmiştir.

Dinleme: Seçme, dikkat, anlama, cevap verme, katılımcı dinleme, fiziksel dinleme.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, giysiler, araçlar, sosyal mekân, belirtisel enformasyon.

6.Cümle:

Ayşegül arkadaşına gerçekten adının Uğur Böceği olup olmadığını sorar. Uğur Böceği de gerçek adının Duru olduğunu, küçüklüğünden beri böcekleri hayran olduğu için de babasının kendisine Uğur Böceği dediğini ve bu adı çok sevdiğini söyler (*Doğayı Koruyor, s.11*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada Duru hem genel hem de derin boyutta kendini açma davranışı göstermiştir. Duru duygularına da yer vermiştir. Hikâye türü vardır. İstemli ve sözel yolla meydana gelmiştir. Duru kendisi hakkında başkalarının bilmediği bir bilgiyi Ayşegül’le paylaşarak Johari penceresindeki açık benliğin alanında bir değişim meydana getirmiştir. Ayşegül arkadaşı hakkında daha fazla bilgi sahibi olmuştur.

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, alma, anlama, değerlendirme, geribildirim.

7.Cümle:

Ayşegül ölü bir mavi baştankara görür. Duru ve Ayşegül kuşun ölmesine çok üzülür. Duru’nun babası entomolog Çetin Bey de meyve ağaçlarındaki tırtılları öldürmek için komşularının kullandığı zehirli ilacın yalnızca tırtılları değil, tırtıllarla birlikte onları yiyen kuşları da öldürdüğünü söyler. Çetin Bey bunları anlatırken bir yandan da üzgün olan kızına sarılır (*Doğayı Koruyor, s.12, 13*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Empati davranışı vardır. Duru’nun babası bu hareketleriyle kızını anladığını, onun da bu duyguları paylaştığını ifade etmiş olur. Aynı zamanda empatik beceri gösterir ve kızının duygularını paylaşır.

Dinleme: Katılımcı dinleme, etkin dinleme, fiziksel dinleme.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, jestler, duruş.

8.Cümle:

Ayşegül de arkadaşını ve babasını anladığını kostümlü böcek günü düzenleme fikri ile göstermiştir. Şehrin sokaklarında böceklerin korunması ve meyve

bahçelerinde zehirli ilaç kullanılmaması ile ilgili pankart taşıyarak ve böcek kostümleri giyerler. Kimisi uğur böceği olur, kimisi kelebek, kimisi de arı. Hatta aralarında tırtıl kostümü giyenler bile vardır. Ayşegül bu davranışıyla Duru'nun üzüntüsüne ortak olduğunu göstermektedir (*Doğayı Koruyor*, s.14, 16, 17, 18).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Bunun yanı sıra kostüm gününe katılanlar o an yaşanmayan durumların içine kendilerini katarak hayvanlara karşı empatinin ikinci belirleyicisi olan hayali katılım yapmaktadırlar. Bu da ilk belirleyici olan perspektif almanın da olduğunu işaretidir. Ayrıca başkasının durumunu anlamak için gerekli olan kişisel gerilim ve empatik ilgi de mevcuttur. Bu da empatinin dört belirleyicisinin olduğunu göstermektedir. Perspektif alma, hayali katılım, kişisel gerilim, empatik ilgi, sıcak empati, oto-empati, sen basamağı bulunmaktadır.

11.KİTAP

TIYATRO OYUNCUSU

Ayşegül, Orhan'la birlikte evde bir sandık bulur. Sandıkta kostümler vardır. Çocuklar bunları giyerek tiyatro oynarlar.

Basım yılı ve basımevi: 2014, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

“Bakın arkadaşlar, burada bir sandık buldum!”. *“Ne kadar ağırımış! Nasıl açılacağını biliyor musun?”*. *“Anahtarı bende değil. Anahtar deliğinden bakalım. İçinde ne var acaba?”* der Ayşegül. Orhan da *“Anahtarı buldum. Haydi açalım.”* der (*Tiyatro Oyuncusu*, s.4,5).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, düşünceler, alma-anlama-değerlendirme-geribildirim.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, beden duruşu, jestler, mahrem mekan.

12.KİTAP

KIYAFET BALOSUNA HAZIRLANIYOR

Ayşegül, balosuna hazırlanmaktadır. Annesi ile birlikte terzi Ortanca Hanım'a gider ve ondan birkaç tane kostüm alırlar. Ayşegül kıyafetlerden birini denerken kendisinin bir yırtık görünce bunu kendisinin yaptığını düşünür. Çok

üzülür, elbiseyi diker ve iade eder. Annesine de baloya gitmeyeceğini söyler. Terzi elbiseyi dikilmiş görünce elbisenin daha önceden yırtılmış olduğu ortaya çıkar. Kitapta, Ayşegül'ün bu süreçteki maceraları anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2014, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ortanca Hanım “*Size gerekenler bende var. Geçen yıl bir çocuk oyunu için kostüm sipariş etmişlerdi ama almaya gelen olmadı. Ben de o zamandan beri hepsini kiralyorum.*” der (*Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor, s.5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı, genel boyutta, sözel kendini açma gözlemlenmektedir.

Sözsüz İletişim: Ortanca Hanımın kıyafeti, boynundaki metre, odadaki kumaşlar mesleği hakkında ipuçları vermektedir.

2.Cümle:

Ayşegül Ortanca hanımın verdiği elbiseleri denerken elbiselerin birinin yırtılmış olduğunu fark eder ve bunu kendisinin yaptığını düşünür. Korkar, üzülür ve endişelenir. Annesinin kendisine kızacağını, Ortanca hanımın da kendisini sorumsuz bir olarak algılayacağını zanneder. Çaresizce ne yapacağını düşünmektedir. Parmağı ağzındadır. Yüz ifadesi de bir çare aradığını göstermektedir. Elbiseyi dikmeye çalışır. Tam o sırada annesi gelir ve kararını sorar. Ayşegül bir yandan hayır cevabı verirken bir yandan da dikiş kutusunu saklamaya çalışmaktadır. İkisini de beğenmediğini ve geri götürmek istediğini söyler. Baloya da gitmeyeceğini ifade eder (*Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor, s.11, 12*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Burada diğer örneklerden farklı bir durum söz konusudur. Beden dili, yüz ifadeleri genelde konuşmayı desteklerken, ya da o an içinde bulunulan durumu ve duygusal ifadeleri göstermede kullanılırken burada tam tersi bir durum söz konusudur. Ayşegül duygusal durumunu göstermeye değil gizlemeye çalışmaktadır. Olumsuz durumu saklamaya, maskeleye çalışmaktadır. Bu yüzden sözel olmayan iletişim araçları konuşmayı desteklememekte, hatta dille bir tezat oluşturmaktadır. Örneğin; Ayşegül elbiseyi beğenmediğini söylerken ya da baloya

gitmeyeceğini belirtirken bunları destekleyen dilsel olmayan işaret ve davranışlara rastlanmamaktadır. Tam tersine eğer Ayşegül'ün beden dili, duruşu, bakışları ve yüz ifadesi eğer doğru bir şekilde okunmuş olsa aslında ortada ters bir durum olduğu, Ayşegül'ü endişeli olduğu ortaya çıkacak ve elbiseleri beğenmediği ve baloya gitmek istemediği ile ilgili ifadelerinin doğru olmadığı, bunların altında başka sebeplerin olduğu ortaya çıkacaktır. Annesi burada buna dikkat etmemiştir.

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma, anlama ve cevap verme bulunmaktadır.

3.Cümle:

Neşe arabada “*Ne oldu sana? Hasta mısın?*” diye sorar. Ayşegül de “*Yok*” diye cevap verir. Bu sırada Ayşegül'ün başı öne eğiktir. Gözleri de yere bakmaktadır. Neşe ile Ayşegül'e dönmüştür. Yüz ifadesi ve gözlerinden merak içinde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bir eliyle Ayşegül'ün elini tutmaktadır (*Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor, s.15*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme vardır.

Sözsüz İletişim: Mahrem mesafe, bedensel temas, yüz ifadesi, jestler, duruş.

4.Cümle:

Annesi bahçededir. “*Ortanca Hanım aradı.*” der. Ayşegül korku ve endişe içindedir. Eliyle yüzünü tutmaktadır. Gözleri açılmıştır. Annesini yanına geldiğinde ise iki eli önde, başı eğik, yere bakarak suçlu suçlu durmaktadır. Annesi güzel bir sürpriz yaptığını ve çok hoşuna gittiğini söyler. “*Dikişini görmek isterdim. Çok başarılıymış. Lale elbisesini yırtan sorumsuz küçük kızın hatasını telafi etmişsin.*” deyince Ayşegül kim olduğunu sorar. Annesi de “*Bilmiyorum. Ortanca Hanım kakao içerken anlatmıştı, duymadın mı?*” diye sorar. Ayşegül de duymadığını söyler. Ayşegül rahatlamıştır. Annesine sarılır ve onu öper (*Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor, s.15, 16, 17*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma, anlama ve cevap verme vardır.

Sözsüz İletişim: Yüz ifadesi, mimik, bedensel temas gözlenmektedir.

13.KİTAP

HAYVANAT BAHÇESİNDE

Ayşegül, arkadaşlarıyla birlikte hayvanat bahçesine gitmiştir. Bu hikâyede hayvanat bahçesindeki maceraları ve hayvanlarla aralarında geçen diyaloglar anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2014, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül, Orhan ve Fındık hayvanat bahçesine giderler. Buz gibi suda yatan kutup ayısı Dırdırcı, “*Hava ne kadar sıcak! Size öyle gelmiyor mu? Su güzel tabii ama benim doğduğum ülkedeki buzlar şahaneydi. Hem de kafamızı dinliyorduk.*” der. Deve de “*Dırdırcı hiçbir şeyden memnun olmaz. Bana göre her şey gayet güzel. Bir şikâyetim yok. Güneş herkese yaşama zevkini verir. Ah çocuklar seraplar ne kadar güzeldir bilseniz! Ama burada olmak da hoşumuza gidiyor. Bütün gün çocukları gezdiriyoruz. Ben çok eğleniyorum doğrusu!*” diye konuşur (*Hayvanat Bahçesinde, s.6-7*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Kendini açma gözlenmektedir. Kutup ayısı hem geçmiş yaşantısı hakkında bilgi vererek hem de hava ile ilgili o andaki hislerini söyleyerek kendini açmanın geçmiş ve hikâye türlerinde aynı anda örnek vermiştir. Aynı durum deve de söz konusudur. Daha önce yaşadığı yer hakkında bilgi vermiş, aynı zamanda şimdiki zamandaki düşüncelerini açıklamıştır. Burada genel ve derin kendini açma bir arada verilmiştir. Karşılıklı kendini açma vardır.

2.Cümle:

Penguenler sohbet etmektedir. “*Çok güzel bir düşün olacakmış.*” der birisi. Başka bir penguen de “*Çok gelen olur mu dersiniz?*” diye sorar. Biri de “*Bence kesin olur. Ayıbalığı Hanım, Denizarlanı Bey ve Fok çocuklar gelecek.*” şeklinde karşılık verir (*Hayvanat Bahçesinde, s. 13*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma, anlama ve karşılık verme bulunmaktadır.

3.Cümle:

Kanguru Hanım da “*Büyükbabam Avustralya’da doğmuş. Büyükannem de öyle. Kuzenim de aynı ülkeden. Biz keseliler ailesindeniz. Ne de güzel adımız var değil mi? Bakın, bebeklerim cebimde. Çok pratik oluyor. Bu sayede gidip fillerin ayaklarının altında ezilmiyorlar.*” der (*Hayvanat Bahçesinde, s.14*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Kanguru sadece kendisinin değil, kuzeni, büyükbaba ve büyükannesinin de doğduğu yer hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca yavruları hakkında de genel bilgi vermiştir. Bu yüzden kangurunun açıklaması kendini açmanın genel boyutundadır, duygular yoktur. Hem geçmiş hem de şimdiki zamana ait bilgiler olduğu için de geçmiş ve hikaye türünde bir kendini açma vardır.

Dinleme: Fiziksel dinleme vardır.

4.Cümle:

Kartal da “*Ben en tepeye çıkar uçsuz bucaksız karı seyredirim. Dağların kralı benim.*” der (*Hayvanat Bahçesinde, s.17*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Kartal karakteristik ve kişisel özellikleri hakkında bilgi vererek genel boyutta hikâye türünde kendini açma davranışı sergilemiştir.

14.KİTAP

BAHÇESİNİ SÜSLÜYOR

Ayşegül ve Orhan bahçede çalışırlar. Çiçek dikerler, bahçelerini düzenlerler. Bu hikâyede iki kardeşin bahçede aralarında geçen diyaloglar anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsun Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül ve Orhan bahçede çalışmaktadırlar. Ayşegül, “*Ben de annemin eski eldivenlerin takıp ısırğan otlarını sökeyim. Böylece elimi kaşındırmazlar.*” der Orhan’a (*Bahçesini Süslüyor, s.32*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Ayşegül genel boyutta hikaye türünde kendini açma davranışı sergilemiştir. Ne hissettiğini karşı tarafa istemli olarak bildirmiştir. Bu yüzden

gelişigüzel değil gönüllü kendini açma vardır. Kendini açma sözlü olarak gerçekleşmiştir.

Ben Dili: Ben dili kullanılmıştır. Ben dilinin kabul edilemeyen davranış ve somut etki ögesine yer verilmiştir. Burada ısırganların kaşındırması kabul edilemeyen davranıştır. Üstü kapalı bir biçimde buna işaret edilmiştir. Eldiven kullanıldığında ısırganların kaşındırmaması da somut etkidir. Ancak Ayşegül duygularını açıklamamıştır. Duygu belirtilmediği için tam ve tek mesaj yollamanın da tüm öğeleri verilmemiştir. Tam ve tek mesaj yollamanın, algı ve yollayanın isteği öğeleri örneklendirilmiştir. Algı, ısırganların kaşındırmasıdır. Eldiven kullanarak bunu önlemek ise mesaj yollayanın isteğidir. Bunun dışında Ayşegül etkili kod ve empatik güvengenlik ifadesini içeren bir cümle kullanmamıştır.

2.Cümle:

Ayşegül “*Orada ne yapıyorsun?*” diye sorar. Orhan da “*Gördüğün gibi şimşir yontuyorum?*” şeklinde cevap verir. Ayşegül “*Ne komik Fındık’a benziyor.*” deyince Orhan Fındık’ın gururlandığını söyler (*Bahçesini Süslüyor, s.34*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma, anlama ve cevap verme vardır.

Sözsüz İletişim: Orhan’ın elindeki makas, üzerinde bulunduğu el arabası gibi araçlar yaptığı iş hakkında ipuçları vermektedir.

3.Cümle:

Ayşegül daha ekilecek bir torba tohum olduğunu söyler. Orhan da “*Koşup alalım da ekelim.*” şeklinde karşılık verir (*Bahçesini Süslüyor, s.35*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme görülmektedir.

15.KİTAP

KAMP YAPIYOR

Ayşegül ailesi ile birlikte kamp yapmaya gider. Ziyaretlerine çiftlikten arkadaşları da gelir. Çadır kurarlar, ırmağa giderler. Bu kitapta Ayşegül ve ailesinin kampta geçirdikleri bir gün anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY (Kampta, Marsık Yayınları, Hürriyet Gazetesi)

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül'ü kampta çiftlikte yaşayan Dilara ve Tülin ziyaretlerine gelir. Ayşegül onlara çadırın kapısını, fermuarını ve şişme yatağını gösterir. Tülin Ayşegül'ün şanslı olduğunu, çiftlikte yalnızca kaz tüyü yatakları olduğunu ve gece uyuyamadıkları için gece birbirlerine hikâyeler anlattıklarını ifade eder (*Kamp Yapıyor, s.14, 15*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Karşılıklı açma bulunmaktadır. Bunu Ayşegül çadırı ve içindekiler göstererek ve konuşarak hem sözel olmayan yolla hem de sözel yolla yapmıştır. Tülin ise yalnızca sözel yolu kullanmıştır. Kendini açma genel boyutta, hikâye türünde ve istemlidir. Açık benliğin Johari'deki bölümünde değişme gözlenmektedir.

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, alma-anlama-değerlendirme-geribildirim, bireyin dışındakilerle ilgili duygular, bireyin kendisi ile ilgili duygular.

2.Cümle:

Fındık ormanda gördüğü tavşana nereye gittiğini sorar. Tavşan da acelesi olduğunu ve kahvaltıya gittiğini söyler (*Kamp Yapıyor, s.23*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: İki hayvan arasında geçen konuşmada genel boyutta, hikaye türünde ve karşılıklı kendini açma vardır.

16.KİTAP

ORMANDA

Ayşegül hasat zamanı tarlada bir tavşan bulur. Bu tavşanı alır ve bir süre besler. Ancak tavşanın mutlu olmadığını görünce onu ormanda güvenli bir yere bırakmaya karar verir. Bu hikâyede Ayşegül'ün tavşanı ormana bırakırken yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül hasat bittiğinde saman balyalarının arasında küçük bir tavşan bulur. Tavşanın adını Çıtçıt koyar onu besler. Çıtçıt kısa zamanda büyür ancak çok üzgündür. Minik tavşanın bu halini önce arkadaşı Ahmet fark eder. Ayşegül de Ahmet'e katılarak son günlerde tavşanda bir farklılık olduğunu, birkaç gündür iştahı olmadığını, tüyelerinin canlılığını kaybettiğini, artık temizlenmediğini ve oyun oynamadığını bu yüzden de korkmaya başladığını söyler. Üç arkadaş tavşanın bu halinin sebebini düşünürler. Zeynep ev tavşanı olmadığı için tutsaklığa dayanamadığını, yabani tavşan olduğu için Çıtçıt'ın serbest bırakılması gerektiğini ifade eder. Ayşegül de Çıtçıt'ı tavşan yuvalarının olduğu bir yere bırakır (*Ormanda, s.51, 52, 53, 65*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Ayşegül ve arkadaşları Çıtçıt'ın neden üzgün olduğu ile ilgili empati kurmuşlardır. Ancak Çıtçıt'la konuşma ve sözlü iletişim kurma gibi bir ihtimal olmadığı için empatinin klasik öğeleri ve basamakları yoktur. Burada çocuklar tavşanın davranışlarından, hareketlerinden üzgün olduğunu fark etmiş ve bu durumla ilgili düşünmüşlerdir. Bunun sonucunda ise tavşanın doğal ortamından uzaklaştığı için üzüldüğü çıkarımında bulunmuşlar ve tavşanı doğaya bırakmaya karar vermişlerdir. Empatinin klasik unsurlarına yer verilmese de çocuklar karşısındaki tavşanın ne düşündüğünü hissetmiş, benmerkezcilikten uzak durarak empatik beceri sergilemiş ve tavşanı ormana geri bırakarak empatik tepki vermişlerdir.

Dinleme: Fiziksel dinleme vardır.

2.Cümle:

Annesi "*Ne tatlı şey ama! Çok acıkmıştır.*" der. Ayşegül de "*Biberon mu bulsam? Bebeğimin biberonu işimize yarayabilir.*" şeklinde karşılık verir (*Ormanda, s.51*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme yer almaktadır.

3.Cümle:

Oduncu Cemal amca ormanda Ayşegül'ü görünce "*Bakın kimler gelmiş! Küçük arkadaşım Ayşegül! Burada ne işin var bakalım. Aslında sana kızmam gerek buralarda yalnız başına dolaşman tehlikeli.*" diyerek onu uyarır. Ayşegül de "*Arkadaşım Çıtçıt'ı bırakabileceğim güvenli bir yer arıyorum.*" diye başlayarak tüm

hikâyesini anlatır. Cemal amca da “Ormanın ucunda güzel bir yer var. Korkmazsan traktöre atla. İşim bitti. Köye dönerken sizi oraya bırakırım.” der ve Ayşegül’ü küçük tavşanını bırakabileceği güvenli bir yere götürür (Ormanda, s.62, 63.)

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Ayşegül ve Cemal amca arasında geçen konuşmalarda genel boyutta ve karşılıklı kendini açma vardır. Kendini açma davranışı şimdiki zamandadır ve Johari penceresinin açık alanında değişikliklere sebep olmuştur. Böylece kişiler hakkında bilinmeyenler azalmıştır.

Güvengenlik: Güvengen davranış gözlenmektedir.

17.KİTAP

ŞEHRE TAŞINIYOR

Ayşegül’ün anne ve babası şehre taşınma kararı almıştır. Çocukların buna verdiği tepkiler, şehre taşınma ile ilgili düşüncelerinin ayrıntılı olarak ele alındığı hikâyede taşınma süreci, tanıdıklarla vedalaşma ve yeni komşu ve arkadaş edinmeleri anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül ve kardeşinin şehre taşınacaklarını öğrenmeleri sırasında aile bireyleri arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

“Taşınmamız gerekiyor çocuklar.

Taşınıyor muyuz? Ama neden?

Çünkü evimiz satılıyor?

Ama burası çok güzeldi. Küçüklüğümüzden beri buradayız.

“Nereye gideceğiz?” diye sordu Ayşegül korka korka.

Ben de onu diyecektim. Gazetede ki şu ilanda “İki çocuklu ailelere uygun kiralık daire yazıyor.” dedi.

“Yani artık Fehmi’yle bahçede oynayamayacak mıyız? Bahçeye oyun evi yapamayacak, kiraz ağacına çıkamayacak mıyız?

Annenizle birlikte çok aradık ama bu civarda ev bulamadık. Mecburen şehre yerleşeceğiz. Böylece ben de işime daha yakın olacağım.

“Hem sizin için de okula gitmek daha kolay olacak.” dedi annesi de.

“Ya apartmanda hayvan beslemek yasaksa, onlardan ayrılacak mıyız?”
(*Şehre Taşınıyor*, s.50, 51).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Ayşegül ve ailesi arasında geçen bu diyalogda karşılıklı kendini açma mevcuttur. Önce anneleri tüm aileyi ilgilendiren bir konuda açıklama yapmıştır. Ardından babaları tüm çabalarına rağmen yakın bir yerde ev bulamadıklarını söylemiştir. Kendini açma sadece düşünceler belirtildiği için genel boyuttadır. Geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanla ilgili durumlardan bahsedildiği için de hem geçmiş hem de hikaye türü örneklenmiştir. Aile bireyleri farkında olarak açık oldukları için gönüllü kendini açma vardır. Bireyler düşünceleri ve istekleri konusunda paylaşımda bulunmuşlardır. Baba ve anne taşınmaları gerektiği konusunda düşüncelerini ve nedenlerini aktarmışlardır. Ayşegül de bu konuyla ilgili endişelerini dile getirmiştir. Kendini açma, konuşma ile sözel olarak meydana gelmiştir. Ancak duygulara yer verilmediği için derin boyuttan söz edilemez. Gelişigüzel ve teşhirci kendini açma görülmemektedir. Ölçülü olduğu için uygun kendini açmadan söz edilebilir. Aile bireylerinin birbirlerine verdiği bu bilgilerle Johari penceresinin bölümlerinde değişimler gözlenmekte ve açık alan artmaktadır.

Dinleme: Fiziksel dinleme, katılımcı dinleme, etkin dinleme, bireyin dışındakilerle ilgili duygular, bireyin kendisi ile ilgili duygular.

Ben Dili: Ayşegül şaşkınlığını ve üzüntüsünü ifade ederken ben dili'nden yararlanmışır. Ben dilinin öğelerinden kabul edilemeyen davranış ve somut etki yer almaktadır. Burada taşınma kabul edilemeyen davranış, bahçede oynayamama, kiraz ağacına çıkamama somut etkidir. Ancak bu durumda hissedilen duygu olan üzüntü, endişe açıkça ifade edilmemiştir. Bu yüzden ben dilinin duygu ögesi yoktur. Ayrıca tam ve tek mesaj yollanmamış, empatik güvengenlik davranışı da gösterilmemiştir. Ayşegül algısını ifade etmiş ama duygu ve isteğini belirtmemiş ve bununla ilgili de etkili kod kullanmamıştır. Burada kullanılan dil, empati ve kendini açmaya da yol açmamıştır.

2.Cümle:

Ayşegül taşınacaklarını öğrenince eli çenesinde, düşünceli bir şekilde durmakta ve koltukta omuzları çökük bir şekilde oturmaktadır. Babası ise ciddi bir şekilde aile üyelerine gazetede ki ev ilanını göstermektedir. Anne de endişe ve merakla ilana bakmaktadır. Taşınmalarına anlam veremeyerek Ayşegül korka korka

ilana bakar. İlandaki evi görünce de yeni evlerinde bahçede oyun oynayamayacakları, kiraz ağacına çıkamayacaklarını düşünür. Hem bu konuda endişe duyar hem de üzüntü. Bu sahnenin ardından Ayşegül Bıyıklı ile resmedilmiştir. Ayşegül düşünceli bir şekilde yatmaktadır. Elini yüzüne dayamıştır. Bir sonraki resimde de Bıyıklı ve Fındıklı ile merdivenlerde oturmaktadır. Eli yüzündedir. Boynu bir tarafa bükülmüştür. Dudakları da bükülmüştür. Gözlerinde ve yüzünden mutlu olmadığı, hüznü olduğu anlaşılmaktadır (*Şehre Taşınıyor*, s. 50, 51).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Burada da duygular konuşma dışında ve sözel olmayan yollarla dile getirilmiştir. Aile bireylerinin konuşmasında sözsüz iletişim sözel iletişimi desteklerken ikincil konumdadır. Ancak devamında birincil konumda bulunmaktadır. Tek başına mesaj vermektedir. İlk resimde dili destekleyerek, konuşma ile verilen mesajın daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Hatta konuşma ile verilmeyen, boşluk bırakılan noktaları doldurarak bir anlam bütünlüğü oluşturmuştur. İlk resimlerde sözel iletişimi desteklerken ikinci ve üçüncüde iletişimin kendisidir. Ayşegül el kol hareketleri, yüz ifadesi, bakışı ve beden duruşu ile esas duyguları iletmektedir. Yüz ve beden gönderici görevi üstlenmekte, mesaj göndermektedir. Bunlar niyet edilmemiş ifadelerdir.

3.Cümle:

Taşınacaklarına üzülen Ayşegül akşam yemeğinde keyifsiz ve üzgündür, yemeğini yiyemez. Ayşegül'ün üzülmemesinin sebebi apartman dairesinde bahçede oyun oynayamayacak, oyun evi yapamayacak ve kiraz ağacına çıkamayacak olmalarıdır. Ayrıca Fındık ve kedisi Bıyıklı hakkında endişelenmektedir. Bu durumu farkedenden babası Babası Ayşegül'e neden yemediğini ve hasta olup olmadığı sorar. Hasta olmadığını anlayınca üzüntülü olmasının arkasında başka bir sebep olduğunu düşünür. "Ah anladım! Taşınıyoruz diye üzülyorsun. Merak etme, her şey çok güzel olacak. Yeni arkadaşlar edineceksin. Yarın hep birlikte o daireyi görmeye gideceğiz." diyerek kızının durumunu anladığını bildirir ve ona cesaret verir (*Şehre Taşınıyor*, s.52).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Baba burada etkin dinleme yapmasa da herhangi bir değerlendirmede bulunmamış ve kızının duygu ve düşüncelerini öğrenmeye çalışmıştır. Baba kızının

neden üzüldüğünü anladığını geri iletmiş ve sen basamağında bir empatik davranışta bulunmuştur. Ayrıca genelleme, eleştiri, akıl verme, teşhis, bende de var basamaklarından kaçınarak soruna eğilmiştir. Sözlü ifadelerle de kızını desteklemiş hatta cesaret vermiştir. Empati, empatik eğilim, empatik beceri, empatik olgunluk, oto-empati, perspektif alma, sen basamağı, soruna eğilme gözlenmektedir.

4.Cümle:

Ayşegül'ün yüz ifadesi ve beden duruşundan, içinde bulunduğu duygusal durum anlaşılmaktadır. Dalgın ve düşüncelidir. Babası bu durumu fark eder ve neden yemek yemediğini, hasta olup olmadığını sorar (*Şehre Taşınıyor, s.52*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Baba burda sözsüz ipuçlarını doğru değerlendirmiş, yorumlamış ve tepki vermiştir. Ayşegül'ün içinde bulunduğu durumu anlamaktadır. Babanın ve Orhan'ın yüz ifadesinden Ayşegül'ü merak ettikleri, onun hakkında endişelendikleri görülmektedir. Sözcüklere başvurmadan duyu ve düşünce iletimi meydana gelmiştir.

5.Cümle:

Yeni eve eşyaları yerleştirirken anneleri zorlanmaktadır. “*Nereden başlasak? Bana yardım eder misiniz çocuklar?*” diye sorar (*Şehre Taşınıyor, s.59*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Ben Dili: Anne zorlanmakta, yorulmakta ve tek başına yerleştirme işlemini yapamamaktadır. Bunun için ben dilini kullanarak çocuklarından yardım istemiştir. Ancak kurduğu cümlede ben dilinin duygu ve somut etki gibi öğeleri yer almadığı için kendini açma ve karşı tarafta da empati oluşmamıştır. Paylaşımca bir ifade bulunmamaktadır. Anne tam ve etkili mesaj göndermenin algı ve duygu öğelerini kullanmamış ama yollayanın isteği ögesini kullanmıştır. Anne isteğini belirtmiştir. Bunun dışında empatik güvengenlik ve etkili koda rastlanmamaktadır.

6.Cümle:

Ayşegül okuldaki arkadaşları ile vedalaşırken biri “*Güle güle Ayşegül. Bundan sonra nerede oturacaksınız?*” diye sorar. Ayşegül de Tepekent'te oturacaklarını ve evlerinin çok yakınında bir okul olduğunu söyler (*Şehre Taşınıyor, s.62*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada da genel boyutta hikâye türünde kendini açma vardır. Bu açma karşılıklı değil, tek taraflıdır. Duygu boyutu yoktur. Ayşegül bundan sonra nerede oturacağı ve yeni okulu ile ilgili bilgi vererek kendi benliğiyle ilgili gizli ve bilinmeyen alanı daraltmış. Böylece açık alan genişlemiştir.

7.Cümle:

Ayşegül okulda arkadaşlarıyla vedalaşmaktadır. Ayşegül'ün küçük arkadaşı Melih “*Bizi bırakıp gidiyor musun? Seni bir daha hiç göremeyecek miyim?*” diye sorar. Ayşegül ise “*Görmez olur musun? Seni hiç unutmayacağım ki. Söz veriyorum*” şeklinde cevap verir (*Şehre Taşınıyor, s.62*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Burada Melih arkadaşının taşınmasına üzülme ve onu bir daha göremeyeceği için endişe duymaktadır. Ayşegül de Melih'in perspektifini alarak arkadaşının rolüne girer, tekrarlama ve derin duygulara inme empati basamaklarında tepki verir. Ayşegül Melih'in kullandığı sözcüklere de yer vererek dinlediği mesajı kaynağına yansıtmıştır. Sen basamağında empatik davranışta bulunmuştur. Melih'e sarılarak, beden dilini de kullanarak onu anladığını ve desteklediğini göstermiştir. Ayşegül'ün burada yaptığı empati duyuşsal boyuttadır. Ayrıca Ayşegül'ün empatik eğilimi ve empatik becerisi oldukça yüksektir. Ayşegül oto empati yapmış ve sıcak empatide bulunmuştur. Benmerkezci davranmayarak arkadaşının durumuna empatik ilgi göstermiştir. Empati, perspektif alma, tekrarlama, derin duyguları anlama, açıkça ifade etme, yorumlama, sen basamağı, duygusal perspektif alma, kişisel gerilimi empatik ilgi vardır.

8.Cümle:

Melih çok üzülür, onu bir daha göremeyeceği için endişelidir ve resimde ağlamaya başladığı görülmektedir. Ayşegül eğilerek Melih'e sarılır ve onu teselli etmeye çalışır. Melih eliyle yüzünü kapatmaktadır (*Şehre Taşınıyor, s. 62*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Burada da dilsel olmayan işaret ve davranışlarla mesaj gönderimi vardır. Melih o an hissettiği duygu ve düşünceleri sözcükleri kullanarak ve sözcüklere başvurmadan iletmiştir. Duygusal ifade de sözcükler kullanılmadan açığa vurulmuştur. Melih endişe, hüznü ve üzüntüsü gibi duygularını göstermede konuşma dışındaki araçları kullanmıştır. Niyet edilmemiş ifadeler vardır. Yüz ve beden mesaj

gönderici konumundadır. İletişim bu şekilde daha etkili hâle gelmiştir. İlişkinin samimi boyutta olduğunun göstergesidir. Ayşegül de Melih'e sarılarak dokunma ve temas ile onu teselli etmeye çalışmış, onun fiziksel varlığını kabul ettiğini, onu önemseydiğini ve onu sevdiğini göstermiştir.

9.Cümle:

Taşınma işlemi sırasında ise evin önünde çocuklar kaldırımında toplanmıştır. Aralarından bir tanesi “*Dördüncü kata siz mi taşıyorsunuz? Adın ne?*” diye sorar. Ayşegül de “*Ayşegül! Seninki?*” diyerek karşısındakini tanımak ister. “*Benimki de Deniz. Beşinci katta oturuyoruz. Ağabeyim müzisyen. Babam da bisiklet yarışçısı. Köpeğimin adı da Mıstık.*” deyince Ayşegül de “*Benimki de Fındık.*” der (*Şehre Taşınıyor, s.64*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: İki çocuk arasındaki karşılıklı kendini açmada tanışma ve aile hakkında bilgi verme bulunmaktadır. Sözel olarak ortaya çıkan açma davranışı genel boyutta ve hikaye türündedir. Taraflar farkında olarak gönüllü kendini açma davranışında bulunmuştur. Bu davranışın uygun kendini açma olduğu da görülmektedir. Çocuklar yeni tanışmakta ve yeni tanışılan birine anlatılacağı kadar genel bilgiler aktarmaktadır. Bu da kendini açmanın kişiye ve zamana göre değişkenliğini örneklendirmektedir. Ayşegül ve Deniz’in paylaştığı bilgiler açık benlikle ilgilidir. Ancak çocuklar daha önce birbirlerini tanımadıkları ve birbirleri hakkında bilgi sahibi olmadıkları için ikisi için bu bilgiler gizli alandadır. Bu bilgiler tanışma ile açık benliğe geçmiştir. Böylece Johari penceresindeki bölümlerin alanları değişmiştir. Bu diyalogla birlikte Ayşegül ve Deniz etkili iletişim ve anlamlı bir ilişki yolunda ilk adımı atmıştır. Böylece ikisi arasında daha iyi bir iletişim ortaya çıkmaktadır. İki çocuk benzer ve farklı yönlerini anlamaya başlamıştır. Örneğin her ikisinin de köpeği vardır. Bu benzerliği fark etmişlerdir.

18.KİTAP

ALIŞVERİŞ YAPIYOR

Ayşegül kardeşleri Orhan, Ali ve Fındık’la birlikte alışverişe gider. Çocukların ve Fındık’ın bir alışveriş merkezindeki gezisinin anlatıldığı hikâyede farklı reyonlara girerler ve çocuklara nasıl alışveriş yapılacağını anlatırlar.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül kardeşi Orhan ve Fındık alışveriş yaparken müzik reyonunda dururlar. Ali Minik Kedicik şarkısını dinlemek istediğini söyler (*Alışveriş Yapıyor, s.14*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Ali gereksinim ve eğilimi ile ilgili bir konuyu paylaşmıştır. Genel boyutta hikâye türünde kendini açma vardır. İstemli olarak ortaya çıkmıştır.

2.Cümle:

Takı reyonunda ise tezgâhtar “*İşte size güzel bir kolye.*” diyerek onlara bir kolye gösterir. Ayşegül de “*Ben şu camekândakini istiyorum. Anneme sürpriz yapacağım.*” diyerek başka bir kolyeyi işaret eder. Fındık da “*Bu kolye benim tasmamdan daha pahalıdır. Benim boynuma üç kere dolanabilir.*” der (*Alışveriş Yapıyor, s.17*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Ben Dili: Burada istek vardır. Ben dili kullanılmıştır. Ancak duygu, somut etki ve etkili kod örneklenmemiştir.

Kendini Açma: Burada Ayşegül kendisi ile ilgili bir planı, Fındık da düşüncelerini açıklamıştır. Duygular olmadığı için genel boyutta kendini açma söz konusudur. Bu davranış hikâye türündedir.

Güvengelik: İstek ve düşünceler güvengen bir biçimde ifade edilmiştir.

3.Cümle:

Yürüyen merdivenlerden çıkarken de Ayşegül bunun çok eğlenceli olduğunu söyler (*Alışveriş Yapıyor, s.19*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: O an hissettiği duygudan bahsettiği için derin boyutta kendini açma gözlenmektedir. Hikâye türünde ve istemlidir. Aynı zamanda uygun kendini açmadır.

4.Cümle:

Ayşegül elbise reyonunda bir elbise dener. Nasıl durduğunu aynada görmek ister. Aynada bakınca da beğenir ve güzel olduğunu söyler (*Alışveriş Yapıyor, s.20*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada hem duygu hem de düşünce belirtildiği için genel ve derin boyutta kendini açma birarada ele alınmıştır ve istemlidir.

5.Cümle:

Cam eşya reyonunda Fındık nereden geçileceğini anlamaz. Çünkü turnikeler vardır. Bu yüzden Fındık “*Buradan mı giriliyor?*” diye sorar. Ali de “*Tabii ki!*” diye cevap verir ve ekler: “*Sen de hiçbir şey bilmiyorsun. Turnikelerden geçmek gerekiyor.*” Ali bu cevabıyla sorunun sahibini eleştirmiştir (*Alışveriş Yapıyor, s. 22*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Ben basamağındadır. Ali benmerkezci davranarak Fındık’ı eleştirmiş, onun davranışını değerlendirmiş ve hiçbir şey bilmediği kanaatine vararak onu anlamadığını göstermiştir. Ancak Ali’nin oto empati yapması ve perspektif alması da karşısındakini sorunlarıyla baş başa bırakmamıştır. Turnikelerden nasıl geçileceğini Fındık’a göstermiş ve hatta dikkat etmesi ve düşüp patisini kırmaması konusunda onu uyarmıştır.

6.Cümle:

Alınan herşeyi kasadan geçirmektedirler. Ayşegül Ali’ye “*Bana yardım eder misin?*” der (*Alışveriş Yapıyor, s.25*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Ben Dili: Burada ben dili kullanılmıştır. Ayşegül yardıma ihtiyacı olduğunu dile getirmiştir. Mesaj yollayanın isteği örneklenmiştir. Ancak etkili kod kullanımı, ben dilinin üç ögesi olan kabul edilemeyen davranış, duygu ve somut etki, tam ve tek mesaj yollama ve empatik güvengeliğe rastlanmamıştır. Ayşegül duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade etmemiştir.

19.KİTAP

BEBEK BAKIYOR

Ayşegül teyzesinin ricası üzerine bir akşamlik kuzenlerine bakar. Ancak ikiz olan Selda ve Sevda hiç rahat durmazlar. Çeşitli yaramazlıklar yaparlar. Bunlar arasında Amerika’yı aramak da vardır. Bu kitapta Ayşegül’ün teyzesinin evinde ikizlerle olan bakıcılık macerası anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül kuzenlerine bakmaktadır. Selda kuaförcülük oynarken “*Makas ne kadar eğlenceli bir şey.*” der Seveda da duvarları boyadıkları için annesinin ne kadar sevineceğini düşünür (*Bebek Bakıyor, s.76*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada sadece düşüncelerden bahsedildiği için genel boyutta, hikâye türünde kendini açma vardır.

2.Cümle:

Seveda annesini aramak istediğini ve numarasını bildiğini söyler (*Bebek Bakıyor, s.78*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta hikâye türünde gelişigüzel kendini açmaya rastlanmaktadır.

3.Cümle:

Anneleri aradığında ikizlerden Selda uslu durduklarını, televizyon seyredeceklerini ve geç yatmayacaklarını söyler (*Bebek Bakıyor, s.80*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta, hikâye türünde istemli kendini açma.

4.Cümle:

Televizyon seyrederken ikizler filmi sevmediklerini ve kanal değiştirmek istediklerini belirtirler. Ayşegül DVD izlemeyi önerir. İkizler de Yüzbir Dalmaçyalı’yı seçerler. Biri onu kırk kez izlediklerini ve daha komik birşey olması gerektiğini belirterek itiraz eder. Garfield önerisine çok komik olduğu için onay verirler (*Bebek Bakıyor, s.80, 81*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada genel boyutta, hikâye ve geçmiş türünde istemli ve karşılıklı kendini açma bulunmaktadır.

20.KİTAP

YELKENLİ KULLANIYOR

Ayşegül yelkenli kullanmak için Martılar Okulu’na gider. Burada Yengeçler takımındadır. Diğer takımla yarış yapmaktadır. Ayrıca köpeği Pantufla’yı da yanında getirmiştir. Yelken öğrenirken yeni arkadaşlar edinir. Hikâyede öğretmeni, yeni arkadaşları ve köpeğiyle beraber yaz okulunda geçirdiği maceralar anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: - , Marsık Yayınları (Hürriyet)

Çeviren: -

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül arkadaşı Pelin'e mektubunda şunları yazar: *“Ben Martılar Okulu’ndayım. Yelkenli kullanmayı öğreniyoruz. Sabah jimnastik, teori ve uygulama dersi; öğleden sonra tekneyle açılma ya da alıştırmalar var. Erken yatıyoruz çünkü erken kalkmak gerekiyor. Martılar Okulu’nda hiç canımız sıkılmıyor. Köpeğim Pantufla’yı da yanımda getirdim. Başlangıçta onu istememişlerdi. Ama öğretmenimiz çok iyi biri. Onu kayığa koymalarını istemedi. Bir defalık kabul edebileceklerini söyledi. Gece olunca Pantufla garajda uyuyor. Ona bir örtü verdik. Dün rüzgâr ve güneş vardı. Yelken için harika bir gündü. Bütün tekneler açıldı. Görülmeye değerdi. Ben Yengeçler takımındanım. Küçük, ahşap kulübelerde oturuyoruz.Mektubumu bitiriyorum. Derse gitme zamanı geldi.”* (Yelkenli Kullanıyor, s.2, 3).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Ayşegül mektupla yazılı olarak kendini açma davranışı sergilemektedir. Genel boyutta, hikâye türünde ve istemli kendini açmadır. Ayşegül ne yaptığı ile ilgili arkadaşına ayrıntılı bilgi vermiştir. Böylece açık benliğin alanı artmıştır.

2.Cümle:

Ayşegül’ün takım arkadaşları ile aralarında “Öğretmenimiz çok cana yakın.”, “Onu iyi tanıyorum, geçen yıl da o geliyordu.”, “Fazla sert değil. Uzun uzun anlatıyor. Onun sayesinde her şey basit gibi görünüyor. Ben ona hayranım.” gibi yorumlar yapılır (Yelkenli Kullanıyor, s.11).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada çocuklar karşılıklı olarak duygu ve düşüncelerini istemli olarak paylaşmışlardır. Bu yüzden bir yanda genel ve derin boyutta diğer yandan hikâye ve geçmiş türünde kendini açma örneklenmiştir. Ayrıca gönüllü kendini açma vardır.

3.Cümle:

Yelken derslerinin son gününde ise çocuklar birbirlerine gelecekle ilgili hayallerini ve planlarını anlatır. *“İleride, denizci olduğumda dünyanın öbür ucuna*

kadar gideceğim. Bir sürü anı getireceğim.”, “Benim bir yarış tekne olacak. Her yeri de yelkenlerle kaplı olacak.” (Yelkenli Kullanıyor, s.15).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta, hikâye türünde kendini açma yer almaktadır. Gönüllü kendini açma sözel ifadelerle gerçekleşmiştir. Çocukların gelecekle ilgili hayallerini anlatmalarıyla Johari penceresindeki açık alanın oranı genişlemiştir.

21.KİTAP

DENİZDE

Ayşegül arkadaşı Nuray’la birlikte denizdedir. İki arkadaş dondurma yerler, tekneye binerler, ata binerler. Bu hikâyede iki arkadaşın benzeri maceraları ele alınmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: - , Marsık Yayınları (Hürriyet)

Çeviren: -

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Nuray ve Ayşegül dondurma alırken Nuray çikolatalısını sevdiğini söyler (*Denizde, s.8*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Nuray kendi zevkiyle ilgili bir genel boyutta ve hikâye türünde istemli bir paylaşımda bulunmuştur.

22.KİTAP

TRENE BİNİYOR

Ayşegül kardeşi Orhan’la birlikte trene biner. İki kardeşin ilk tren seyahatidir. Kuzenlerine gitmektedirler. Anne ve babalarının da olmasını arzu etmektedirler. Trende farklı insanlarla karşılaşır. Bu hikâyede tren yolcuğu, yolculuk esnasında karşılaştıkları insanlar ve kuzenlerine gidişleri anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül ve Orhan trene binerler. Ayşegül, “*Keşke annemle babam da gelebilseydi! Ne güzel hep birlikte giderdik.*” diyerek arzu ve istekleri ile ilgili bir paylaşımda bulunur (*Trene Biniyor, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Bu paylaşım genel boyutta ve hikâye türünde, istemli kendini açma içermektedir.

2.Cümle:

Trende binmeden önce annelerine daha sonra gelip gelmeyeceğini sorarlar. Anneleri de geleceğini söyler (*Trene Biniyor, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada genel boyutta, hikâye türünde, istemli ve karşılıklı kendini açma sözel yolla gerçekleşmiştir.

3.Cümle:

Trende tanıştıkları küçük bir erkek çocuğu düğüne gittiklerini, küçük bir kız da kardeşinin oyuncak bebeğine örgü ördüğünü söyler. Müzisyenler ise yürüyerek, otostop yaparak, trene binerek ülke ülke dolaştıklarını söyler. Ayşegül ve Orhan da deniz kıyısında oturan kuzenlerine gittiklerini söyler (*Trene biniyor, s.8-9*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada karşılıklı kendini açma gözlenmektedir. Hikâye türünde ve genel boyutta olan kendini açma istemli ve sözel yolla meydana gelmiştir.

23.KİTAP

ARKADAŞI SERÇEYLE

Ayşegül arkadaşlarıyla birlikte yavru bir serçe bulur. Onu alıp bakmaya karar verir. Ancak minik kuşa bakmak pek de kolay olmayacaktır. Küçümen adını verdikleri serçeye farklı yollarla beslerler. Hikâyede serçeye bakmaları ve serçenin büyümesi işlenmektedir.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül ve kardeşleri yavru bir serçe bulurlar ve adını Küçümen koyarlar. Fındık da “*Ne biçim kanarya o öyle!*” diye bağırır. Ayşegül de bu kuşun kanarya değil serçe olduğunu açıklar. Fındık da “*Hiç güzel değilmiş. Neredeyse hiç tüyü yok. Yürümeyi bile bilmiyor.*” diyerek minik serçe hakkında değerlendirmelerde bulunur (*Arkadaşı Serçeyle, s.2, 3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Ben basamağında empati vardır. Fındık'ın tepkileri ve yorumları benmerkezci bir tutum içermektedir. Fındık bu tavırlarıyla minik kuş hakkında empatik eğilim göstermemiş ve empatik beceri sergilememiştir. Bu yüzden bilişsel ve duygusal rol almamış, karşısındakine oto empati yapmamıştır. Bu nedenle burada ne soğuk ne de sıcak empati yer almaktadır. Bununla birlikte durumla ilgili hayali katılımında bulunmamış, kuşun hâlini anlamak için kişisel gerilim içine girmemiş ve uygun tavır içinde olmayarak empatik ilgi göstermemiştir. Hatta Fındık değerlendirme yapmış ve kuşu dış görünüşüyle eleştirmiştir. “*Ne biçim, hiç güzel değilmiş*” gibi ifadeler kullanarak karşısındakini kendi değer yargılarına göre ele almıştır. Bu durumda bu davranışlar empatinin ben basamağına girmektedir.

Dinleme: Fiziksel dinleme, duyma, anlama ve cevap verme vardır.

2.Cümle:

Ayşegül de kuşun titrediğini görünce onu avucunun içine almış, serçenin korktuğunu ve aç olduğunu anlamış ve kardeşlerine kuşu besleme önerisinde bulunmuştur (*Arkadaşı Serçeyle, s. 4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Ayşegül kuşun hal ve hareketlerini, beden dilini iyi okumuştur. Kuşun titremesine bakarak kuşun içinde bulunduğu durumu anlamış ve empatik beceri sergilemiştir. Bu empatinin sen basamağında bir davranıştır ve empatinin duyuşsal boyutunu içermektedir. Sen basamağı, duyuşsal boyut, empatik beceri, empatik olgunluk, perspektif alma vardır.

3.Cümle:

Kuşu besleme konusunda da çocuklar empatik davranış sergilenmiştir. Babalarının “*Serçeler kobay fareler gibi büyütülmez.*” uyarısıyla onu hasır şapkaya koyarlar. Çay tabağında yemek vermeyi düşünürler ancak serçenin yavru olması, annesinin yanında olmaması ve yavru kuşların annelerinin gagasından beslendiğini de göz önünde bulundurarak kibrit çöpüyle yavruya yemek yedirirler. Ne yedirecekleri konusunda da oldukça düşünürler. Yumurta sarısı ve kıyma yedirirler (*Arkadaşı Serçeyle, s.5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Çocukların bu davranışlarından da anlaşılacağı üzere çocuklar yavrunun ne yiyeceği ile ilgili empati yapmışlardır. Kuşun penceresinden bakarak

onun ne yiyebileceğini ve nasıl yiyebileceğini düşünmüş ve ona göre davranmışlardır.

Dinleme: Fiziksel dinleme bulunmaktadır.

4.Cümle:

Ayşegül kuş beslerken arkadaşlarına bu işin altından kalkamayacaklarını söyler. Okul açılınca da kimin bakacağını da bilemez. Arkadaşları da sırayla bakacakları ve aralarında halledecekleri karşılığını verir (*Arkadaşı Serçeyle, s.5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Çocuklar arasında karşılıklı, istemli ve genel boyutta, hikâye türünde kendini açma gözlenmektedir.

5.Cümle:

Fındık “*Kuşumu uyandırma.*” diyerek Bıyıklı’ya bağırır ve serçeyi korumak ister. Bıyıklı ise, “*O senin değil bir kere, ben buldum.*” diye karşılık verir. Fındık “*Uzaklaş buradan sana göre bir şey yok.*” diyerek Bıyıklı’nın üzerine gider (*Arkadaşı Serçeyle, s.6*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Çatışma Çözme: Çatışma gözlenmektedir. Bıyıklı’nın geri adım atmasıyla çatışma çözülmüştür. Aktif çatışma, gerçek çatışma, basit çatışma, sadakat, uzlaşma vardır.

6.Cümle:

Küçümen’in kümesteki tavuklar ve kafesteki serçe ile çatışmasında da empati eksikliği bulunmaktadır. Küçümen kümese girdiğinde “*galiba uçacağım.*” der. Tavuk da “*Yok canım, sen daha yavrusun, kibirli bir yavrusun.*” diyerek onu küçümser. Küçümen de hiç altta kalmaz ve “*Sen de yusuvarlak gözlü şişko bir ninesin!*” diye cevap verir. Kümesteki tavukları izleyen horoz da “*Utanmaza da bakın hele!*” diyerek onun yuvasını sorar. Serçe Ayşegül’le mutfakta oturduğunu belirtince de “*Mutfakta mı? Bu ne komik kuş böyle!*” diyerek yine onu alaya alır (*Arkadaşı Serçeyle, s. 8*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Çatışma Çözme: Çatışma, ego çatışması görülmektedir.

7.Cümle:

Serçe ve kanarya arasında geçen diyalogta da benzer bir durum söz konusudur. Küçümen kanaryaya ne düşündüğünü sorar. Kanarya ‘da “*Seni*

ilgilendirmesiz!” diye cevap verir. Bunun üzerine Küçümen kanaryaya “*Ne yedin de böyle sapsarı oldun?*” der. Buna kızan kanarya da “*Sen de gri olmuşsun. Üstelik ötmeyi de bilmiyorsun!*” der. Serçe de “*Ötmek mi? Neden ötecektmişim? Hem ben kediden korkmuyorum!*” diyerek kanaryanın hassas noktalarını eleştirir. Böylece iki kuş arasında çatışma başlar. İkisi arasındaki kavga Ayşegül’ün araya girmesiyle sonlanır. Ayşegül “*Kavgayı kesin bakayım.*” diye bağırır (*Arkadaşı Serçeyle, s.9*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Çatışma çözme: Çatışma, ego çatışması vardır.

24.KİTAP

ÇİÇEK ŞENLİĞİNDE

Ayşegül’ün Çiçek Şenliği’ne katılması ve burada yaşadıkları anlatılmaktadır. Ayşegül kostümler giyerek resmi geçit töreninde yer almıştır.

Basım yılı ve basımevi: 2012, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Çiçek Şenliği’ni duyan Ayşegül ve arkadaşları bu etkinliğe çok katılmak istediklerini söylerler (*Çiçek Şenliği, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Genel boyutta, karşılıklı, hikâye türünde istemli kendini açmaya rastlanmaktadır.

Güvengelik: Birey isteğini açık bir şekilde ifade etmiştir. Temel güvengelik bulunmaktadır.

25.KİTAP

RESİM DERSİNDE

Ayşegül ressam Nuri amcadan resim deri almaktadır. Derslere köpeği ile birlikte gider. Bu kitapta Ayşegül’ün resim yapması, Pantufla’nın resim hakkındaki düşünceleri, ressam Nuri amca ve eşi ile konuşmaları anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: - , Marsık Yayınları (Hürriyet)

Çeviren: -

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül ressam Nuri amcadan resim dersi almaktadır. Bahçede resim yaparken yağmur yağmıştır. Ayşegülköpeğine “*Şişko Pantufla sırlıslıkla olmuş! Çamurlu ayaklarını da kâğıtlarıma basıyor.*” deyince Pantufla da “*Ben de ressam olmak istiyorum. Ayrıca ben şişko da değilim. Öcümü almak için bir silkinirsem görürsün işte.*” demiştir. Ayşegül, “*Yapma Pantufla!*” diye bağırır Ayşegül. “*Güzelim resimlerim ıslandı işte! Renkler birbirine karışacak.*” diye kızmıştır. Pantufla da yaptığından çok utanır. “*Şey...Gülelim diye yaptım. Bir daha yapmam.*” der. Ayşegül de “*Neyse bu seferlik affediyorum. Resimleri bir daha yaparım.*” der gülümseyerek. Pantufla’nın da keyfi yerine gelir ve içi rahat eder (*Resim Dersinde, s.12*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: İkili arasında yaşanan olayda empatinin bazı öğelerine yer verilmiştir. İlk olarak Ayşegül’ün Pantufla’ya şişko demesi, onun ıslak hâliyle dalga geçmesi ve Pantufla’da buna karşılık vermesiyle ikili arasında bilişsel ve duygusal rol alma, hayali katılım, kişisel gerilim, empatik ilgi ve empatik dinleme gibi empatik öğelerin bulunmadığını ve bu yüzden de iletişimin çatışmaya dönüştüğünü göstermektedir. Ancak Ayşegül’ün resimleri ıslandığında Pantufla Ayşegül’ün perspektifini almış, onu anlamış ve yaptığından da utanmıştır. Aslında davranışının gülme amaçlı olduğunu açıklayarak ikili arasındaki yanlış anlaşılma ve kutuplaşmanın bitmesine ve Ayşegül’ün onu affetmesine yardımcı olmuştur. Burada da görülüyor ki ancak bireyler hissettiklerini ve davranışlarını açıkça ifade ettikleri zaman çatışma ortadan kalkarak etkili iletişime dönüşür. Empatik eğilim, empatik beceri, etkin dinleme, değerlendirmekten kaçınma eksikliği, eleştiri, empati, perspektif alma gözlenmektedir.

2.Cümle:

Ayşegül kendisini ıslatan köpeğine “*Yapma Pantufla. Güzelim resimlerim ıslandı işte. Renkler birbirine karışacak.*” diyerek bağırır (*Resim Dersinde, s.12*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Ben Dili: Sen dili ve ben dili birlikte kullanılmıştır. Kabul edilemeyen davranış ve somut etki örneklendirilmiştir. Ancak duygu ile ilgili herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

3.Cümle:

Pantuflla kendisiyle alay eden Ayşegül'e "Ben de ressam olmak istiyorum. Ayrıca şişko da değilim." der (Resim Dersinde, s.12).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada tek taraflı, hikâye türünde, genel boyutta ve istemli kendini açma vardır. Uygun kendini açmadır.

26.KİTAP

YOLCULUKTA

Ayşegül ve bebeği Kıvırcık okuma-yazmayı öğrenmek istemezler. Bu yüzden evden kaçarak bir yolculuğa çıkarlar. Ancak okuma bilmedikleri için yanlış yerlere gider ve bir türlü yollarını bulamazlar. Bu yüzden pişman olurlar ve okuma öğrenmeye karar verirler. Böylece eve geri dönerler. Bu kitapta ikilinin yolculukta başlarına gelen olaylar anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: - , Alpagut Yayınları (Sabah)

Çeviren: -

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül, Kıvırcık'a "Şu sayı saymasını hiç sevmiyorum." dedi (Yolculukta, s.2).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada genel boyutta, hikâye türünde ve gönüllü kendini açma görülmektedir.

2.Cümle:

"Afrika'ya gitmemizi ister misin Kıvırcık?" diye sorar Ayşegül. Kıvırcık da "Orası çok uzak mı?" diye sorar. Ayşegül de çok uzak olduğunu, önce trene sonra da vapura binmeleri gerektiğini söyler (Yolculukta, s.4).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Fiziksel dinleme vardır.

3.Cümle:

Vapuru kaçırdıkları için Kıvırcık; "Vapur bizi almadan gitti. Afrika'yi göremeyeceğim." diyerek ağlamaya başlamıştır. Ayşegül de çok üzülse de bunu Kıvırcık'tan gizlemiştir. "Ağlama artık Kıvırcık. Madem vapuru kaçırdık, biz de eve döneriz." şeklinde konuşarak onu teselli etmeye çalışmıştır (Yolculukta, s.11).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Ayşegül de üzgün olmasına rağmen burada empatik davranış sergileyerek arkadaşının duygularını, düşüncelerini ve hislerini anlayarak onu teselli etmeye çalışmıştır. Burada Ayşegül kendi sorunlarını göz ardı ederek oto empatide bulunmuştur. Empati, empatik eğilim, empatik beceri, oto empati, duyuşsal boyut, sen basamağı, perspektif alma gözlenmektedir.

27.KİTAP

OKUL GEZİSİ

Ayşegül arkadaşlarıyla birlikte okul gezisine gider. Hayvanat bahçesini ziyaret ederler. Bir arkadaşları servise geç kalır. Gezide yeni arkadaş edinirler. Bu kitapta gezi sırasında yaşanan olaylar anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: -, Marsık Yayınları (Hürriyet)

Çeviren: -

Kitabın incelenmesinden sonra tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül arkadaşlarıyla birlikte hayvanat bahçesini ziyaret eder. Serviste Engin dışındaki çocuklar şakalaşır, gevezelik eder, gülüp eğlenir. Engin iyi değildir. Sevgi hiç iyi görünmediğini söyler. Engin de kendisini iyi hissetmediğini. Çünkü Engin'i araba tutmuştur. Ayşegül de arkadaşını sakinleştirmeye ve yüreklendirmeye çalışır. Biraz sabretmesini, gelmek üzere olduklarını söyler (*Okul Gezisi, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Ayşegül arkadaşı Engin'in rahatsızlığını anlamış ve ona destek olmaya çalışarak empatik bir tavır sergilemiştir.

2.Cümle:

Engin, "*Kendimi iyi hissetmiyorum. Araba beni tutar.*" diyerek rahatsız olduğunu belirtir (*Okul Gezisi, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada genel boyutta, hikâye türünde ve itemli kndini açma bulunmaktadır.

3.Cümle:

Gezide, "*Merhaba! Benim adım Cansu. Çok hoş bir gün geçireceğiz.*" diyen bir kız karşılar çocukları (*Okul Gezisi, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada tek taraflı, genel boyutta, hikâye türünde ve istemli kendini açma vardır.

28.KİTAP

FINDIK KAYIP

Ayşegül'ün köpeği Fındık kaybolur. Ayşegül, kardeşi Orhan ve arkadaşları tüm gün kayıp köpeği ararlar. Oturdıkları mahhalede ve çevrede herkese sorarlar. Ayşegül çok üzgündür. Akşam olmuş ancak Fındık hâlâ bulunamamıştır. Babası onu sakinleştirmeye çalışır. Bu kitapta Fındık'ın kaybolması, Ayşegül'ün onu araması ve köpeğin bulunması anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2013, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül kardeşi Orhan ve arkadaşı Oğuz'la birlikte oynarken Fındık kaybolur. Tüm gün Fındık'ı arayan çocuklar yorgun ve üzgün bir şekilde eve dönerler. Tüm gün ortalıklarda görünmeyen çocukları babaları çok merak eder. Onları görünce ne olduğunu sorar. Fındık'ın kaybolduğunu öğrenince de buluruz merak etmeyin.” diyerek onları rahatlatır (*Fındık Kayıp, s.4, 16*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Burada baba köpeği kayboduğu için üzülen çocukları anlayarak onları rahatlatmaya çalışmıştır. Böylece empatik eğilim ve empatik beceri sergilemiştir.

2.Cümle:

Şantiyede çalışan bir işçiye Ayşegül Fındık'ı görüp görmediğini sorar. İşçi de kedilerle birlikte gittiği yönü söyler. Sadece söylemekle kalmaz. Koluyla da gittikleri yönü işaret eder. İşçinin bedeni çocuklara dönüktür ve dikkatini onlara vermiştir (*Fındık Kayıp, s.4, 5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Burada da sözel olmayan iletişim araçlarına başvurulduğu görülmektedir. Konuşma dışındaki araçlarla dilsel öğeler desteklenmektedir.

3.Cümle:

Ayşegül havuzun kenarından Orhan'la otururken çocukların çok yorulduğu ve bitap durumda oldukları fark edilmektedir. Ayşegül başını eğmiş, üzgün bir surat ifadesi takınmıştır. Çaresiz görünmektedir. Ayrıca ayakkabılarını çıkarmış ve ayaklarını ovuşturmaktadır. Orhan ise bitkin ve çaresiz görünmektedir. Havuzun kenarına uzanmış düşünmektedir. Burada sözcüklere başvurmadan duygu ve düşünceler iletilmektedir. Dilsel olmayan işaretler ve davranışlar vardır. Bu işaret ve davranışlardan çocukların o an içinde buldukları durum ve duygusal durumları okunmaktadır. Çocuklar bakışları ve beden dili ile konuşmalarını desteklemektedir (*Fındık Kayıp, s. 14*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Beden dili ve sözlü iletişim bir bütün hâlinde o anki durumlarını anlatmaktadır. Yüz ve beden mesaj göndererek konuşma yerine gönderici konumundadır. Niyet edilmemiş ifadeler duygusal ifadeleri temsil etmektedir. Korku ve dnişe gibi duygular sözel olmayan iletişimle belirtilmiştir.

4.Cümle:

Ayşegül Fındık'ı düşünerek çaresizce bankta otururken yanına arkadaşlarından biri gelir. "Demek köpeğini kaybettin. Nasıl oldu? Tasmaından tutmadın mı?" diye sorar. Bisikletli bir çocuk da "Ağlama Ayşegül. Ben bisikletimle hemen bulurum. Nesine bahse girelim?" der. Diğer arkadaşı ise ona kızı rahat bırakmasını ve zaten üzgün olduğunu söyler (*Fındık Kayıp, s.17*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Arkadaşlarından biri ise olayın nasıl olduğu ile ilgili sorular sorarak empatik olgunluk göstermeye çalışmış ve arkadaşının perspektifinden bakmayı denemiştir. Benmerkezci davranış görülmemektedir. Bununla birlikte bisikletli arkadaşı ise önce onu teselli etmeye çalışmış, bisikletiyle köpeği bulabileceğini söylemiştir. Bu davranışında empatik ilgi vardır. Ancak iddiaya girmeye çalışmasıyla bu empatik ilgi kaybolmuş sen basamağında olan empatiyi ben basamağına çevirmiştir. Bisikletli çocuk arkadaşını eleştirmese ve değerlendirmese de olay karşısında Ayşegül'ün duygularını anlamak yerine kendini öne çıkarmaya çalıştığı için benim duygularım basamağında bir empatik tavır içindedir. Bu da yeterince empati olmadığını göstermektedir. Ben basamağı, sen basamağı ve perspektif alma vardır.

5.Cümle:

Fındık'ı bulamayan çocuklar hava kararınca eve giderler. Ayşegül pencerede köpeğini beklemektedir. Bıyıklı ve Orhan da ona eşlik etmektedir. Ayşegül bir eli peccerede bir eli de çenesine dayalı endişeli ve düşünceli bir şekilde Fındık'ın yolunu gözlemektedir. Orhan da aynı şekildedir. Bıyıklı da dört ayağı üstünde endişeli bir şekilde aşağı bakmaktadır. Ayşegül çok üzülmemektedir (*Fındık Kayıp, s. 18*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Sözsüz İletişim: Burada da sözel olmayan iletişim araçları ile o an içinde bulunulan duygusal durum ifade edilmiştir. Konuşma ve beden hareketleri bir bütünlük içindedir. Mesajın iletilmesinde ve alınmasında beden dili işlevseldir. Sözcüklerin yanısıra dilsel olmayan öğelerle duygu ve düşünceler gösterilmektedir. Niyet edilmemiş ifadeler bulunmaktadır. Yüz, beden ve el hareketleri gönderici görevindedir. İletişim daha etkili hâle gelmiştir. O anki duygular paylaşılmıştır. Duygudaşlık olduğu söylenebilir. Orhan ve Bıyıklı hem Fındık'ın kayboluşuna üzülmemekte hem de o an beden diliyle Ayşegül'le aynı duyguları paylaştıklarını, onu anladıklarını, empati yaptıklarını ve onun yanında olduklarını göstermektedirler. Bıyıklı ve Orhan'ın beden dilindeki gizli mesajlar bu şekilde okunabilir.

29.KİTAP

ESRARENGİZ KOMŞU

Ayşegül ve arkadaşı Neşe, komşuları Kardelen Balkabağı'nı cadı zannetmektedir. Oysaki komşuları tiyatro oyuncusudur. Ayşegül'ün kedisi kaybolunca komşularının evine kediyi aramaya giderler. Evde komşularıyla karşılaşınca önce korkarlar ama kısa sürede yanlış anlama sona erer. Kardelen Balkabağı ona reçel hediye eder ve oyununa gelmesi için bilet verir. Bu kitapta Ayşegül'ün komşusunu hakkında önyargılı olması ve bu önyargının giderilmesi anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2013, YKY (Gizemli Komşu, Marsık Yayınları, Hürriyet)

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül'ün komşusu Kardelen Balkabağı Ayşegül ve Neşe tarafından cadı zannedilmektedir. Neşe'ye göre komşunun sarı saçlarının bazı tutamları portakal rengiydi. Gözlerini yeşil ve kırmızıya boyuyordu. İki siyah kedisi vardı. Kurbağalardan korkmuyordu. Isırgan otu çorbası içiyordu. Sokakta kendi kendine konuşuyordu. Neşe'nin annesi Kardelen'le çamaşır sepeti yüzünden tartışınca ellerinde siğiller çıkmıştı. Bunları dinleyen Ayşegül'ün tüyleri akşamları diken diken oluyordu. Geceleri kötü rüyalar görüyordu. Burada çocukların önyargıları görülmektedir. Kardelen Balkabağı yalnız yaşamaktadır. Bu önyargılara bakıldığında Orta Çağ'da yalnız yaşayan kadınlar hakkındaki düşüncelere benzediği dikkat çekmektedir. Tek başına yaşama, siyah kedi, kurbağalardan korkmama, ısırgan otu çorbası içme gibi davranışlar garip kabul edilmekte ve cadı olması için yeterli görülmektedir. Ayşegül ve Neşe, Kardelen Balkabağı ile hiç konuşmamış, onunla iletişime geçmemiş ve onu tanımaya çalışmamışlardır. Bunun yerine onu hiç tanımadan değerlendirmelerde ve eleştirilerde bulunmuş, cadılara atfedilen özellikleri ona atfetmişlerdir. Ayşegül'ün kedisi Bıyıklı'nın kaybolmasıyla da bu davranışları daha da artmış, kedinin kaybolmasından tek kişinin sorumlu olduğu düşünerek izinsiz bir şekilde komşularının evine girmişlerdir. Mutfakta bir tencere içinde yeşilimsi gri bir şey görünce de bunun hemen cadı iksiri olduğuna kanaat getirmişlerdir. İnsanı yarasaya, karıncaya, sineğe, örümceğe çevirebilecek korkunç bir karışım olabilirdi. Ya da insanın saçlarını tamamen dökebilecek, ayaklarını kocaman yapacak, her tarafını sivilceyle kaplayacak bir şey (*Esrarengiz Komşu, s.2, 3,11, 12, 13*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Çocukların kanaatinden de anlaşıldığı gibi çocuklar Kardelen Balkabağı ile ilgili empati yapmamakta, ona sormadan onunla ilgili tahminlerde bulunmakta ve onu değerlendirmektedirler. Burada, onlar basamağında bir davranış vardır. Çocuklar komşuları hakkında kendi düşüncelerinden ziyade üçüncü şahısların ve toplumun düşüncelerini dile getirmişlerdir. Bu yüzden komşularının bakış açısıyla bakamamış ve onu yanlış değerlendirmişlerdir. Bu da empatinin oluşmamasıyla sonuçlanmıştır. Değerlendirme, ön yargı, perspektif almama, empati kuramama bulunmaktadır.

2.Cümle:

Kardelen Balkabağı da evine izinsiz giren çocukları görünce onlara bir oyun oynar:

“Skubibuşi! Bu kızlar da neyin nesi? İnsanların evine giriyorlar, her tarafı karıştırıyorlar, pencereden çıkıyorlar. Üstelik beni de cadı sanıyorlar!” Kardelen bunu söyledikten sonra yalnızca Ayşegül’e zorla tenceredeki yeşilimsi şeyden tattırır. Ayşegül o şeyi yuttuğunda bunun erik reçeli olduğunu anlar ve tadının da lezzetli olduğunu itiraf eder. Bu noktada Kardelen Balkabağı da gülererek oyununa son verir. “Sence sahici cadılar böyle reçel yapabilir mi?” diye sorar. Ayşegül de alçak sesle “Yani siz cadı değil misiniz?” der. Komşusu Kardelen Balkabağı cadı olmadığını söyler ve Ayşegül’ü bitişikteki odaya götürür. Odada Ayşegül’e bir afiş gösterir. Afişte şunlar yazılıdır: “Kardelen Balkabağı. Çocukların en sevdiği cadı. Kaçırılmayacak gösteri.” Ayşegül bunu görünce Kardelen Balkabağı’nın tiyatro oyuncusu olduğunu anlar. Komşusu da açıklamaya devam eder. Rolünü benimseyebilmek için gerçek hayatta uygulaması gerektiğini söyler ve Ayşegül’e arkadaş olmayı teklif eder. Ayşegül de gülümseyerek ve başını sallayarak cevabını belli eder. Kardelen Balkabağı da biri annesine diğeri de Neşe’ye olmak üzere iki kavanoz reçel verir ve akşamki oyununa onları davet eder. Ayşegül dışarı çıkınca Neşe’ye gerçek cadı olmadığını, bir dahaki sefere annesinin elinde çıkan siğiller yüzünden insanları suçlamamasını söyler. Bu sırada Bıyıklı da ortaya çıkar (*Esrarengiz Komşu, s.14, 15, 16, 17, 18*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Burada empatik dinlemenin ve etkin dinlemenin olmadığı görülmektedir. Ayşegül ve Neşe komşuları hakkında genellemelerde bulunmuş, eleştiri yapmış ve cadı olduğu teşhisini koymuşlardır. Komşularını dinlemeden çıkarımda bulunmuşlardır. Soru sorma ve soruna eğilme gibi empati için önemli unsurları da dikkate almamışlardır. Bu yüzden Kardelen Balkabağı’nın duygu ve düşüncelerini öğrenememişlerdir. Kardelen Balkabağı ise evine gelen davetsiz misafirlere küçük bir oyun oynararak aradaki yanlış anlaşılmayı gidermiştir. Perspektif almış ve hayali katılımında bulunmuştur. Hatta annesine ve Neşe’ye reçel göndererek iletişim için adım atmıştır. Ayşegül de Kardelen Balkabağı’nın arkadaş olma teklifine başıyla ve gülümseyerek cevap vererek beden dilini kullanmış ve sözsüz iletişimde bulunmuştur. Burada sözlü olmayan geri bildirim vardır.

(Esrarengiz Komşu, s.16-7-8, Empati, perspektif alma, hayali katılım) Buradaki duruma bakıldığında çatışmanın kendini açma ile ortadan kalktığı görülmektedir. Ayşegül Kardelen Balkabağı ile tanışmış, Kardelen Balkabağı kendisi hakkında bilgi paylaşımında bulunmuştur. Böylece Ayşegül'ün komşusu hakkındaki önyargıları gitmiştir. Bu şekilde kendini açmanın çatışma çözümüne katkısı örneklenmektedir. Burada tek taraflı genel boyutta, hikaye türünde, sözel ve sözel olmayan yollarla kendini açma meydana gelmiştir. Kardelen Balkabağı kendisini istekli olarak Ayşegül'e tanıtmıştır. Böylece açık benliğin alanı artmıştır.

30.KİTAP

KOŞ GELİNCİK KOŞ

Ayşegül'ün büyükannesindedir. Büyükbabasının doğum günü için salatalık toplamak için bahçeye gittiğinde tavşanların sebzelere dadandığını görür. Bu duruma bir çözüm bulurlar. Gelincik'i tavşanları yakalamada kullanırlar. Bu kitapta Ayşegül'ün büyükannesinde yaşadığı bu maceralar anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2013, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

“Günaydın büyükanne! Kurtlar gibi açım! Sana yardım edeyim mi?” diyen Ayşegül'e büyükannesi, *“Çok iyi fikir! Bahçeden biraz salatalık malzeme topla. Sonra giyinirsin. Masayı süslemek için de çiçek topla. Bugün büyükbabanın doğum günü”* şeklinde cevap verir (*Koş Gelincik Koş, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Dinleme: Klişeler (Günaydın), düşünceler, fiziksel dinleme, katılımcı dinleme bulunmaktadır.

Sözsüz iletişim: Kıyafetler, araçlar. Büyükannenin mutfakta masanın başında meyve soyması, Ayşegül'ün de geceliği, ev terliği ve ayıcığıyla olması zaman hakkında bilgi vermektedir.

31.KİTAP

ORMANDAKİ YAVRU KEDİ

Ayşegül'ün ve Orhan nehir kıyısına pikniğe giderler. Sandala bindiklerinde bir kedi yiyeceklerini alır. Orhan kediyi kızarken onun hamile olduğunu öğrenirler.

Bunun üzerine kediye yiyecek verirler. Yavruları olunca da yatacak yer ayarlarlar. Bu kitapta iki kardeş ve kedinin macerası anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2013, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Orhan ve Ayşegül nehir kıyısına pikniğe giderler. Sandala binerler. Arkaları dönükken bir sokak kedisi yiyeceklerini kapar. Ayşegül kovalamak ister, sandalın dengesi bozulur ve Orhan suya düşer. Ayşegül, “Seni hırsız seni! Git başımızdan pis kedi.” der. Orhan da sudan çıkarken kedinin dişi olduğunu ve yavrularının olacağını söyler. Ayşegül bunu duyunca pişman olur ve kediciği yatıştırmaya çalışır. Ona yiyecek verirler, kedi de istediği her şeyi yer. Burada Ayşegül yiyecek çalan kediye çok kızmış ve hiç düşünmeden kediye hırsız ve pis olarak nitelemiştir (*Ormandaki Yavru Kedi, s.3,4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Ayşegül kediye empati ile yaklaşmamıştır. Ancak Orhan kedinin dişi olduğunu ve yavruları olacağı söyledikten sonra düşünceleri değişmiş ve kediye karşı empati yapmaya başlamıştır.

2.Cümle:

Kedi yavrularını doğurduktan sonra ise iki kardeşin gönlü kediye ve yavrularını yalnız bırakmaya elvermez. “Öylesine küçük, öylesine savunmasızlardı ki...” der Ayşegül. İki kardeş çevrede bulunan bir kasanın içine örtü ve yastık koyarak kedilere ev yaparlar (*Ormandaki Yavru Kedi, s.7*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Empatik davranış vardır. Evleri olmayan kedilerin durumuna üzülmüş, onların bu halini anlayarak onlara bir yuva yapmışlardır. Orhan ve Ayşegül karşılarındakinin perspektifini alabilmiş ve onların durumuna hayali katılım gerçekleştirmişlerdir. Sen basamağında gerçekleşen bu empatik davranışta empatik eğilim, empatik beceri, empatik olgunluk gibi empati kavramlarına da rastlanmaktadır. Empati, perspektif alma, hayali katılım, sen basamağı bulunmaktadır.

32.KİTAP

KUZENİNE SÜPRİZ YAPIYOR

Kanada'dan Ayşegül'ün kuzeni Eren gelecektir. İki kuzenin ilk tanışması olacaktır. Ayşegül kuzenine arkadaşı ve köpeği ile birlikte süpriz hazırlar. Bu kitapta Ayşegül'ün Eren'e hediye hazırlaması, Eren'le tanışması anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2013, YKY

Çeviren: Füsün Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül Kanada'dan kuzeni Eren geleceği için sürpriz bir hediye hazırlamaktadır. Arkadaşı Neşe'ye “*Gelince Eren' çok güzel bir hediye vermek istiyorum. Sen olsan ne yapardın?*” diye sorar (*Kuzenine Süpriz Yapıyor, s.4*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Burada Ayşegül Neşe'den empati yapmasını ister. Yani Neşe'nin Ayşegül'ün yerine geçerek Eren'i düşünmesini ister. Böylece başkalarını başkalarının gözüyle görmesini istemiş olur.

Dinleme: Fiziksel dinleme vardır.

2.Cümle:

Neşe Ayşegül'e Eren'in Kanada'daki kuzeni olup olmadığını sorar. Ayşegül de “*Evet!*” şeklinde cevap verir. Eren'e çok güzel bir hediye vermek istediğini de ekler (*Kuzenine Süpriz Yapıyor, s.4, 5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Karşılıklı, genel boyutta, hikâye türünde, istemli, sözle kendini açma.

3.Cümle:

Neşe amcasının marangoz olduğunu söyler (*Kuzenine Süpriz Yapıyor, s.8*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı, genel boyutta, hikaye türünde kendini açma.

4.Cümle:

Eren geldiğinde Ayşegül “*Ben senin kuzenin Ayşegül'üm. Sana bir süprizim var.*” diyerek kendini tanıtır (*Kuzenine Süpriz Yapıyor, s.14*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Tek taraflı, genel boyutta, hikâye türünde, istemli, sözel kendini açma.

5.Cümle:

Ayşegül “*Ama ben kucağıma atlayacağını ummuştum. Gelip ata bakar sanmıştım. Boşuna o kadar uğraşmışız.*” şeklinde hayal kırıklığını ifade eder (*Kuzenine Süpriz Yapıyor, s.15*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Derin boyutta, hikâye türünde, istemli, sözel, uygun kendini açma gözlenmektedir.

6.Cümle:

Eren geldiğinde hiçbir şey beklediği gibi gitmez. Çünkü Eren utanmış ve annesine sokulmuştur. Tanımadığı insanların kim olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Ayşegül de ona bir sürprizi olduğunu söyler. Eren korkar ve saklanmaya çalışır. Ayşegül’ün annesi de çocuğu rahat bırakmasını söyler. Ayşegül bu duruma çok üzülür. Çünkü bu tanışmayı çok uzun zamandır beklemektedir. Bunu fark eden Neşe; “*Bozulacak bir şey yok. Yoldan geldi. Yorgundur. Biraz bekle, bize alışsın.*” der. Ayşegül ise “*Ama ben kucağıma atlayacağını ummuştum. Gelip ata bakar sanmıştım. Boşuna o kadar uğraşmışız. Bak, annesinin kucağından bile inmiyor.*” şeklinde karşılık verir (*Kuzenine Süpriz Yapıyor, s.14-5*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Empati: Neşe Ayşegül ve Eren’in durumuyla ilgili empatik davranış sergilemiştir. Arkadaşının üzüldüğünü gören Neşe, Eren’in yorulmuş olabileceğini, zamanla ona alışacağını söyleyerek Eren’in o an nasıl bir durumda ve nasıl bir ruh hali içinde olduğunu anlamaya çalışmıştır. Neşe benmerkezci davranmamış bilişsel ve duygusal rol almıştır. Empatinin bilişsel ve duygusal boyutu görülmektedir. Neşe sözleriyle Ayşegül’ü anladığını ve Eren’in davranışının arkasındaki sebeplerin neler olabileceğini ifade ederek empatik beceri göstermiştir. Burada oto empati ve sıcak empati vardır. Neşe ayrıca sözlü olarak anladığını ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşegül benmerkezci davranmıştır. Eren’in korkmasının ve saklanmasının ardındaki sebepleri düşünmeden ve onun yerine kendini koymaya çalışmadan onun durumunu anlamamış ve gerilimini hissetmemiştir. Bu yüzden kişisel gerilim, empatik ilgi ve hayali katılım yoktur. Ayrıca Ayşegül’ün benmerkezci davranışı da perspektif almayı

engellemiştir. Bunun dışında Ayşegül empatik olgunluk da göstermemiştir. Bu da empatik eğiliminin olmadığına göstergesidir. Bu davranış ben basamağından ileri gidememiştir. Ayşegül karşısındaki iç dünyasına paralellik kurmak yerine kendi duygularını, hissettiklerini ve hayal kırıklığını anlatarak benim duygularım aşamasında kalmıştır. Aynı zamanda Eren'in duygu ve düşüncelerini öğrenmeye çalışma basamağını da göz ardı etmişti. Soruna da eğilmemiştir. Empati, oto empati, sick empati, bilişsel ve duyuşsal rol alma gözlenmektedir.

33.KİTAP

ÇİFTLİKTE BİR GÜN

Ayşegül arkadaşı Alev'le birlikte çiftliğe gider. Bu kitapta iki arkadaşın çiftlikte geçirdiği bir gün ve olaylar anlatılmaktadır.

Basım yılı ve basımevi: 2014, YKY

Çeviren: Füsun Önen

Tespit edilen iletişimsel değerler aşağıda sıralanmıştır.

1.Cümle:

Ayşegül Alev'e hiç çiftliğe gidip gitmediğini sorar, Alev de gitmediğini söyler (*Çiftlikte Bir Gün, s.3*).

İletişimsel Değer/Değerler:

Kendini Açma: Karşılıklı, genel boyutta kendini açma gözlenmektedir.

Bunların dışında serinin Hastalanıyor (2012, YKY, Çev. Korkut Erdur), Saatleri Öğreniyor (2013, YKY, Çev. Korkut Erdur), Büyükannesinde (2013, YKY, Çev. Korkut Erdur), Yılın 12 Ayı (2013, YKY, Çev. Korkut Erdur) ve Kayak Yapıyor (2013, YKY, Çev. Füsun Önen) kitapları da incelenmiştir. Ancak iletişim becerileri ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

B) ALT PROBLEMLER İLE İLGİLİ BULGULAR

Ayşegül kitaplarında bu çalışmanın da konusu olan empati, kendini açma, ben dili, dinleme, sözsüz iletişim, çatışma çözme, ve güvengenliğe yer verilmiştir. Bu değerler bazen karakterlerin yaşadığı olaylarla örneklendirilmiş, bazen de yanışları ve bu değerleri görmezden gelmeleri ile de iletişimsel değerlerin önemi vurgulanmıştır.

Bu çalışmada 1965 ile 2014 yılları arasında yayınlanmış 39 Ayşegül kitabı incelenmiştir. Bu kitaplardan 33 tanesinde iletişim becerileri ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. Bu kitaplarda iletişim becerileri bulunan toplam 186 cümle tespit

edilmiştir. Bu cümlelerde 36 empati, 78 kendini açma, 19 ben dili, 100 dinleme, 51 sözsüz iletişim, 19 çatışma çözme ve 12 güvengenlik örneği bulunmaktadır. İncelenen kitaplarda bulunan iletişim becerileri arasında empati % 20.4, kendini açma %41.9, ben dili %10.2, dinleme % 53.7, sözsüz iletişim % 27.4, çatışma çözme % 10.2, güvengenlik %6.4 oranına sahiptir. Bu araştırmada ele alınan kitaplarda iletişim becerilerinden dinlemeye yer verilmiştir. Ardından kendini açma ve sözsüz iletişimin örneklendiği görülmektedir. İletişim becerileri arasında önemli bir yere sahip olan empati ise dördüncü sıradadır. İncelenen kitaplarda ben dili ve çatışma çözmenin aynı oranda örneklendiği dikkat çekmektedir. Her ikisi de 19 cümle ile % 10 oranına sahiptir. Öte yandan güvengenlik oranı en az olan değerdir.

1.1 Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Empatinin Kullanım Oranı Nedir?

Tablo 6: Ayşegül Kitaplarında Empatinin Kullanım Oranı

	Toplam İncelenen Cümle Sayısı	Empati Bulunan Cümle Sayısı	Yüzde
Kardeşimi Çok Seviyorum	134	7	5%
Yaşasın Okul Açılıyor	132	1	1%
Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor	126	0	0%
Arkadaşlarıyla Parkta	137	0	0%
Doğum Gününü Kutluyor	93	0	0%
Yemek Yapıyor	257	0	0%
Yüzme Öğreniyor	167	3	2%
Küçük Aşçılar	204	2	1%
Akıllı Köpek	120	3	3%
Doğayı Koruyor	128	3	2%
Tiyatro Oyuncusu	132	0	0%
Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor	159	0	0%
Hayvanat Bahçesinde	146	0	0%
Bahçesini Süslüyor	160	0	0%
Kamp Yapıyor	139	0	0%
Ormanda	160	1	1%
Şehre Taşınıyor	206	2	1%
Alışveriş Yapıyor	120	1	1%
Bebek Bakıyor	157	0	0%
Yelkenli Kullanıyor	182	0	0%
Denizde	136	0	0%

Trene Biniyor	176	0	0%
Arkadaşı Serçeyle	178	5	3%
Çiçek Şenliğinde	113	0	0%
Resim Dersinde	178	1	1%
Yolculukta	148	1	1%
Okul Gezisi	156	1	1%
Fındık Kayıp	172	2	1%
Esrarengiz Komşu	135	1	1%
Koş Gelincik Koş	173	0	0%
Ormandaki Yavru Kedi	162	2	1%
Kuzenine Süpriz Yapıyor	163	2	1%
Çiftlikte Bir Gün	145	0	0%
Toplam	5094	38	1%

Not: YKY yayınevinin vermiş olduğu kitap listesi esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde empatinin en çok geçtiği kitap, Kardeşimi Çok Seviyorum'dur. Bu kitapta empati geçen cümle sayısı 7'dir. Bu kitapta iletişim becerileri içerisinde empati % 5 oranındadır. Empatinin en çok geçtiği ikinci kitap 5 cümle ile Arkadaşı Serçeyle kitabı gelmektedir. Kitaplardaki oranlara bakıldığında ise empati oranı en yüksek Arkadaşı Serçeyle'de (% 3) bulunmaktadır Bunun dışında bazı kitaplarda empatiye yer verilmemiştir. Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor, Arkadaşlarıyla Parkta, Doğum Gününü Kutluyor, Yemek Yapıyor kitapları başta olmak üzere toplam 15 kitapta empatiye yer verilmemiştir. Toplamda ise 5094 cümlede 38 empati cümlesi bulunmaktadır. Buna göre iletişim becerileri arasında empati % 1 ile beşte bir oranında örneklenmiştir.

1.2 Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Kendini Açmanın Kullanım Oranı Nedir?

Tablo 7: Ayşegül Kitaplarında Kendini Açmanın Kullanım Oranı

Kitap İsimleri	Toplam İncelenen Cümle Sayısı	Kendini Açma Bulunan Cümle Sayısı	Yüzde
Kardeşimi Çok Seviyorum	134	4	3%
Yaşamın Okul Açılıyor	132	7	5%
Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor	126	0	0%
Arkadaşlarıyla Parkta	137	2	1%

Doğum Gününü Kutluyor	93	4	4%
Yemek Yapıyor	257	4	2%
Yüzme Öğreniyor	167	4	2%
Küçük Aşçılar	204	8	4%
Akıllı Köpek	120	3	3%
Doğayı Koruyor	128	4	3%
Tiyatro Oyuncusu	132	0	0%
Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor	159	1	1%
Hayvanat Bahçesinde	146	3	2%
Bahçesini Süslüyor	160	1	1%
Kamp Yapıyor	139	2	1%
Ormanda	160	1	1%
Şehre Taşınıyor	206	3	1%
Alışveriş Yapıyor	120	4	3%
Bebek Bakıyor	157	4	3%
Yelkenli Kullanıyor	182	3	2%
Denizde	136	1	1%
Trene Biniyor	176	3	2%
Arkadaşı Serçeyle	178	1	1%
Çiçek Şenliğinde	113	1	1%
Resim Dersinde	178	1	1%
Yolculukta	148	1	1%
Okul Gezisi	156	2	1%
Fındık Kayıp	172	0	0%
Esrarengiz Komşu	135	1	1%
Koş Gelincik Koş	173	0	0%
Ormandaki Yavru Kedi	162	0	0%
Kuzenine Süpriz Yapıyor	163	4	2%
Çiftlikte Bir Gün	145	1	1%
Toplam	5094	78	2%

Not: YKY yayınevinin vermiş olduğu kitap listesi esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 7'ye göre 5094 cümlede 78 kendini açma davranışı tespit edilmiştir. Bu durumda kendini açmanın tüm iletişim becerileri arasında % 2 oranına sahip olduğu görülmektedir. Küçük Aşçılar ve Yaşasın Okul Açılıyor isimli kitaplar kendini açma davranışının en fazla örneklendiği kitaplardır. Küçük Aşçılarda 204 cümlede 8 kendini açma vardır. Yaşasın Okul Açılıyor'da ise 132 cümlede 7 kendini açma

bulunmaktadır. Tiyatro Oyuncusu ve Okul Gezisi gibi bazı kitaplarda kendini açma davranışına yer verilmemiştir.

1.3 Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Ben Dilinin Kullanım Oranı Nedir?

Tablo 8: Ayşegül Kitaplarında Ben Dilinin Kullanım Oranı

Kitap İsimleri	Toplam İncelenen Cümle Sayısı	Ben Dili Bulunan Cümleler	Yüzde
Kardeşimi Çok Seviyorum	134	3	2%
Yaşasın Okul Açılıyor	132	2	2%
Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor	126	5	4%
Arkadaşlarıyla Parkta	137	0	0%
Doğum Gününü Kutluyor	93	0	0%
Yemek Yapıyor	257	0	0%
Yüzme Öğreniyor	167	1	1%
Küçük Aşçılar	204	1	0%
Akıllı Köpek	120	1	1%
Doğayı Koruyor	128	0	0%
Tiyatro Oyuncusu	132	0	0%
Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor	159	0	0%
Hayvanat Bahçesinde	146	0	0%
Bahçesini Süslüyor	160	1	1%
Kamp Yapıyor	139	0	0%
Ormanda	160	0	0%
Şehre Taşınıyor	206	2	1%
Alışveriş Yapıyor	120	2	2%
Bebek Bakıyor	157	0	0%
Yelkenli Kullanıyor	182	0	0%

Denizde	136	0	0%
Trene Biniliyor	176	0	0%
Arkadaşı Serçeyle	178	0	0%
Çiçek Şenliğinde	113	0	0%
Resim Dersinde	178	1	1%
Yolculukta	148	0	0%
Okul Gezisi	156	0	0%
Fındık Kayıp	172	0	0%
Esrarengiz Komşu	135	0	0%
Koş Gelincik Koş	173	0	0%
Ormandaki Yavru Kedi	162	0	0%
Kuzenine Süpriz Yapıyor	163	0	0%
Çiftlikte Bir Gün	145	0	0%
Toplam	5094	19	0%

Not: YKY yayınevinin vermiş olduğu kitap listesi esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 8'e göre Ayşegül kitaplarında toplam 19 ben dili cümlesi bulunmaktadır. Tüm kitaplarda iletişim becerileri arasında ben dilinin kullanım oranı ise %0'dır. Ben dilinin en çok geçtiği kitap Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor'dur. Akıllı Köpek ve Resim Dersi ise ben dilinin en az örneklendiği kitaplardandır. Yolculukta, Okul Gezisi, Fındık Kayıp ve Koş Gelincik başta olmak üzere 23 kitapta ben dili ile ilgili örnek tespit edilmemiştir.

1.4 Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Dinlemenin Kullanım Oranı Nedir?

Tablo 9: Ayşegül Kitaplarında Dinlemenin Kullanım Oranı

Kitap İsimleri	Toplam İncelenen Cümle Sayısı	Dinleme Bulunan Cümleler	Yüzde
Kardeşimi Çok Seviyorum	134	10	7%

Yaşasın Okul Açılıyor	132	13	10%
Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor	126	10	8%
Arkadaşlarıyla Parkta	137	8	6%
Doğum Gününü Kutluyor	93	7	8%
Yemek Yapıyor	257	8	3%
Yüzme Öğreniyor	167	5	3%
Küçük Aşçılar	204	13	6%
Akıllı Köpek	120	4	3%
Doğayı Koruyor	128	5	4%
Tiyatro Oyuncusu	132	1	1%
Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor	159	3	2%
Hayvanat Bahçesinde	146	2	1%
Bahçesini Süslüyor	160	2	1%
Kamp Yapıyor	139	1	1%
Ormanda	160	2	1%
Şehre Taşınıyor	206	1	0%
Alışveriş Yapıyor	120	0	0%
Bebek Bakıyor	157	0	0%
Yelkenli Kullanıyor	182	0	0%
Denizde	136	0	0%
Trene Biniliyor	176	0	0%
Arkadaşı Serçeyle	178	2	1%
Çiçek Şenliğinde	113	0	0%
Resim Dersinde	178	0	0%
Yolculukta	148	1	1%

Okul Gezisi	156	0	0%
Fındık Kayıp	172	0	0%
Esrarengiz Komşu	135	0	0%
Koş Gelincik Koş	173	1	1%
Ormandaki Yavru Kedi	162	0	0%
Kuzenine Süpriz Yapıyor	163	1	1%
Çiftlikte Bir Gün	145	0	0%
Toplam	5094	100	2%

Not: YKY yayınevinin vermiş olduğu kitap listesi esas alınarak hazırlanmıştır.

Dinleme Ayşegül kitaplarında en fazla yer verilen iletişim becerisidir. Kitaplarda bulunan 5094 cümlede 100 dinleme örneği bulunmaktadır. Dinlemenin toplam iletişim becerileri arasındaki oranı ise %2'dir. Dinlemenin en çok geçtiği kitaplar Yaşasın Okul Açılıyor ve Küçük Aşçılardır. Her iki kitapta da dinleme ile ilgili 13 cümle bulunmaktadır. Kardeşimi Çok Seviyorum ve Örneklem içindeki 12 kitapta ise dinleme örneği yoktur.

1.5 Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Çatışma Çözmenin Kullanım Oranı Nedir?

Tablo 10: Ayşegül Kitaplarında Çatışma Çözmenin Kullanım Oranı

Kitap İsimleri	Toplam İncelenen Cümle Sayısı	Dinleme Bulunan Cümleler	Yüzde
Kardeşimi Çok Seviyorum	134	8	6%
Yaşasın Okul Açılıyor	132	0	0%
Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor	126	0	0%

Arkadaşlarıyla Parkta	137	0	0%
Doğum Gününü Kutluyor	93	1	1%
Yemek Yapıyor	257	1	0%
Yüzme Öğreniyor	167	2	1%
Küçük Aşçılar	204	1	0%
Akıllı Köpek	120	3	3%
Doğayı Koruyor	128	0	0%
Tiyatro Oyuncusu	132	0	0%
Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor	159	0	0%
Hayvanat Bahçesinde	146	0	0%
Bahçesini Süslüyor	160	0	0%
Kamp Yapıyor	139	0	0%
Ormanda	160	0	0%
Şehre Taşınıyor	206	0	0%
Alışveriş Yapıyor	120	0	0%
Bebek Bakıyor	157	0	0%
Yelkenli Kullanıyor	182	0	0%
Denizde	136	0	0%
Trene Biniyor	176	0	0%
Arkadaşı Serçeyle	178	3	2%
Çiçek Şenliğinde	113	0	0%
Resim Dersinde	178	0	0%
Yolculukta	148	0	0%
Okul Gezisi	156	0	0%
Fındık Kayıp	172	0	0%

Esrarengiz Komşu	135	0	0%
Koş Gelincik Koş	173	0	0%
Ormandaki Yavru Kedi	162	0	0%
Kuzenine Süpriz Yapıyor	163	0	0%
Çiftlikte Bir Gün	145	0	0%
Toplam	5094	19	0%

Not: YKY yayınevinin vermiş olduğu kitap listesi esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde Ayşegül kitaplarında 5094 cümlede 19 cümlede çatışma çözme davranışının olduğu gözlenmektedir. Çatışma çözme en çok Kardeşimi Çok Seviyorum isimli kitapta yer verilmiştir. Bu kitapta çatışma çözmeyle ilgili 8 örnek bulunmaktadır. En az ele alındığı kitaplar ise Doğum Gününü Kutluyor, Yemek Yapıyor ve Küçük Aşçılar'dır. Bunun dışında Hayvanat Bahçesinde, Kamp Yapıyor, Fındık Kayıp başta olmak üzere 26 kitapta çatışma çözmeye rastlanmamıştır. Kitaplara kendi içinde bakıldığında ise en yüksek çatışma çözme oranına sahip kitaplar Akıllı Köpek ve Arkadaşı Serçeyle'dir.

1.6 Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Sözsüz İletişimin Kullanım Oranı Nedir?

Tablo 11: Ayşegül Kitaplarında Sözsüz İletişimin Kullanım Oranı

Kitap İsimleri	Toplam İncelenen Cümle Sayısı	Sözsüz İletişim Bulunan Cümleler	Yüzde
Kardeşimi Çok Seviyorum	134	10	7%
Yaşasın Okul Açılıyor	132	5	4%
Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor	126	0	0%
Arkadaşlarıyla Parkta	137	2	1%
Doğum Gününü Kutluyor	93	2	2%
Yemek Yapıyor	257	5	2%
Yüzme Öğreniyor	167	1	1%
Küçük Aşçılar	204	5	2%

Akıllı Köpek	120	5	4%
Doğayı Koruyor	128	3	2%
Tiyatro Oyuncusu	132	1	1%
Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor	159	4	3%
Hayvanat Bahçesinde	146	0	0%
Bahçesini Süslüyor	160	1	1%
Kamp Yapıyor	139	0	0%
Ormanda	160	0	0%
Şehre Taşınıyor	206	3	1%
Alışveriş Yapıyor	120	0	0%
Bebek Bakıyor	157	0	0%
Yelkenli Kullanıyor	182	0	0%
Denizde	136	0	0%
Trene Biniyor	176	0	0%
Arkadaşı Serçeyle	178	0	0%
Çiçek Şenliğinde	113	0	0%
Resim Dersinde	178	0	0%
Yolculukta	148	0	0%
Okul Gezisi	156	0	0%
Fındık Kayıp	172	3	2%
Esrarengiz Komşu	135	0	0%
Koş Gelincik Koş	173	1	1%
Ormandaki Yavru Kedi	162	0	0%
Kuzenine Süpriz Yapıyor	163	0	0%
Çiftlikte Bir Gün	145	0	0%
Toplam	5094	51	1%

Not: YKY yayınevinin vermiş olduğu kitap listesi esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 11 incelendiğinde 5094 cümlede 51 sözsüz iletişim örneği olduğu görülmektedir. Buna göre iletişim becerileri arasında sözsüz iletişimin oranı %1'dir. Sözsüz iletişime en çok Kardeşimi Çok Seviyorum isimli kitapta yer verilmiştir. Burada 10 cümle bulunmaktadır. Yaşasın Okul Açılıyor, Yemek Yapıyor, Küçük Aşçılar ve Akıllı Köpek ise sözsüz iletişime en fazla yer veren diğer kitaplardır. Bu kitaplarda 5'er cümle bulunmaktadır. 18 kitapta ise sözsüz iletişim tespit edilememiştir.

1.7 Ayşegül Kitaplarında Bir İletişimsel Değer Olarak Güvengenliğin

Kullanım Oranı Nedir?

Tablo 12: Ayşegül Kitaplarında Güvengenliğin Kullanım Oranı

Kitap İsimleri	Toplam İncelenen Cümle Sayısı	Güvengenlik Bulunan Cümleler	Yüzde
Kardeşimi Çok Seviyorum	134	2	1%
Yaşasın Okul Açılıyor	132	2	2%
Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor	126	2	2%
Arkadaşlarıyla Parkta	137	0	0%
Doğum Gününü Kutluyor	93	0	0%
Yemek Yapıyor	257	0	0%
Yüzme Öğreniyor	167	1	1%
Küçük Aşçılar	204	1	0%
Akıllı Köpek	120	1	1%
Doğayı Koruyor	128	0	0%
Tiyatro Oyuncusu	132	0	0%
Kıyafet Balosuna Hazırlanıyor	159	0	0%
Hayvanat Bahçesinde	146	0	0%
Bahçesini Süslüyor	160	0	0%
Kamp Yapıyor	139	0	0%
Ormanda	160	1	1%
Şehre Taşınıyor	206	0	0%
Alışveriş Yapıyor	120	1	1%
Bebek Bakıyor	157	0	0%
Yelkenli Kullanıyor	182	0	0%
Denizde	136	0	0%
Trene Biniyor	176	0	0%
Arkadaşı Serçeyle	178	0	0%
Çiçek Şenliğinde	113	1	1%
Resim Dersinde	178	0	0%
Yolculukta	148	0	0%
Okul Gezisi	156	0	0%
Fındık Kayıp	172	0	0%
Esrarengiz Komşu	135	0	0%
Koş Gelincik Koş	173	0	0%
Ormandaki Yavru Kedi	162	0	0%
Kuzenine Süpriz Yapıyor	163	0	0%
Çiftlikte Bir Gün	145	0	0%
Toplam	5094	12	0%

Not: YKY yayınevinin vermiş olduğu kitap listesi esas alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 12'ye göre incelenen kitaplarda güvengenlik içeren toplam 12 cümle tespit edilmiştir. Buna göre güvengenlik tüm iletişim becerileri arasında %0 oranına sahiptir. Güvengenlik en düşük orana sahip ve en az örneklenen iletişim becerisidir. Güvengenliğin en çok geçtiği kitaplar Kardeşimi ok Seviyorum, Yaşasın Okul Açılıyor ve Ev İşlerini Kardeşler Yapıyor kitaplarıdır. Bu kitaplarda gvengenlikle ilgili 2'şer örneğe yer verilmiştir. Arkadaşlarıyca Parkta, Doğum Gününü Kutluyor başta olmak üzere 24 kitapta gvengenlikle ilgili bir bulgu yoktur. Oranlara bakıldığında ise iek şenliğinde isimli kitapta %1 güvengenlik vardır. Bunun ardından %1 ile Ormanda, %2 ile Ev İşlerini Kardeşler yapıyor gelmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde öncelikle araştırmada ulaşılan bulgulardan hareketle sonuçlar değerlendirilmiş, daha sonra elde edilen sonuçlardan yola çıkarak bazı öneriler dile getirilmiştir.

Bu araştırmada Ayşegül Kitapları iletişimsel değerler yönünden incelenmiştir. Ayşegül kitaplarında kullanılan dil, içerik ve görsel özelliklerinin hangi iletişimsel değere nasıl ve ne sıklıkla içerdiği araştırılmıştır. Bu kapsamda resim, metin ve içerik empati, kendini açma, ben dili, dinleme, sözsüz iletişim, çatışma çözme, ve güvengenlik üzerinde durulmuştur. Bu değerlerin özellikle hikâyelerde nasıl ele alındığı ve hangi sıklıkla işlendiğine bakılmıştır.

5. 1.SONUÇ

İletişimsel değerler kendi arasında çeşitlilik göstermektedir. Bu çalışma kapsamında incelenen kaynaklara göre sözsüz iletişim, destekleme (dinlediğini belli eden işaretler), soru sorma, yansı(t)ma, açılış ve kapanış, açıklama, dinleme, kendini açma, saygı duyma, empatik anlayışla yaklaşabilme, etkin dinleme, somut konuşma, “Ben Dili” ile konuşma, “Tam ve tek mesajı” yollama, Ben Dili’ni kullanarak empatik güvengenlik davranışı gösterme, saygıyı temel alarak saydam davranma ve maske takmama, sözel olmayan davranışlar ve sözel olmayan davranışlarla sözel davranışların uyumlu olması gibi iletişim becerileri bulunmaktadır. Ayşegül kitaplarında bu çalışmanın da konusu olan empati, kendini açma, ben dili, dinleme, sözsüz iletişim, çatışma çözme, ve güvengenliğe yer verilmiştir. Bu değerler bazen karakterlerin yaşadığı olaylarla örneklendirilmiş, bazen de yanlışları ve bu değerleri görmezden gelmeleri ile de iletişimsel değerlerin önemi vurgulanmıştır.

1.1Alt Problemlerle İlgili Sonuçlar

1.1.1. Birinci Alt Problemlerle İlgili Sonuçlar

Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak empatinin kullanım oranı nedir?

Araştırma çerçevesinde incelenen kitaplarda iletişim becerileri bulunan toplam 5094 cümle tespit edilmiştir. Bu cümlelerde 36 empati örneği bulunmaktadır. En ayrıntılı şekilde örneklenen iletişimsel değer empatidir. Empati *Kardeşimi Çok Seviyorum* adlı hikâyede olduğu gibi daha ayrıntılı ve daha çarpıcı şekilde anlatılmaktadır. İncelenen kitaplarda bulunan iletişim becerileri arasında empati %1

oranındadır. İletişim becerileri arasında önemli bir yere sahip olan empati ise dördüncü sıradadır.

1.1.2.İkinci Alt Problemle İlgili Sonuçlar

Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak kendini açmanın kullanım oranı nedir?

Bu çalışmada, bir iletişim becerisi olarak kendini açma davranışı ile ilgili 78 örnek tespit edilmiştir. Kendini açma davranışı diğer iletişim becerileri içerisinde incelenen kitaplarda %2'lik bir kullanım oranına sahiptir. Dolayısıyla kendini açma % 2 oranına sahiptir.

1.1.3.Üçüncü Alt Problemle İlgili Sonuçlar

Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak ben dilinin kullanım oranı nedir?

İncelenen kitaplarda, ben dili ve çatışma çözmenin aynı oranda kullanıldığı tespit edilmiştir. Her ikisi de 19 cümle ile %0'lık bir dağılım oranına sahiptir.

1.1.4.Dördüncü Alt Problemle İlgili Sonuçlar

Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak dinlemenin kullanım oranı nedir?

Bu araştırmada ele alınan kitaplarda en fazla iletişim becerilerinden dinlemeye yer verilmiştir.dinleme türlerine yer verilen 100 örnek tespit edilmiştir. Bu duruma göre dinlemenin diğer iletişimsel değerler içinde kullanım oranı %2'dir.

1.1.5.Beşinci Alt Problemle İlgili Sonuçlar

Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak çatışma çözmenin kullanım oranı nedir?

İncelenen kitaplarda 19 çatışma çözme örneğine rastlanmıştır. Ben dili ile aynı dağılım oranına sahiptir; %0.

1.1.6.Altıncı Alt Problem İle İlgili Sonuçlar

Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak sözsüz iletişimin kullanım oranı nedir?

Sözsüz iletişimdavranışı kullanım sıklığı olarak üçüncü sıradadır. İncelenen kitaplarda sözsüz iletişimle ilgili 51 kullanım tespit edilmiştir. Sözsüz iletişim, diğer iletişim becerileri içerisinde %1'lik bir dağılım oranına sahiptir.

1.1.7.Yedinci Alt Problem İle İlgili Sonuçlar

Ayşegül kitaplarında bir iletişimsel değer olarak güvengenliğin kullanım oranı nedir?

Bir iletişim becerisi olarak güvengenlik davranışı ile ilgili incelenen kitaplarda 12 örnek tespit edilmiştir. Güvengenlik, diğer iletişim becerileri arasında %0'lık bir dağılım oranına sahiptir.

Sonuç olarak; ulaşılan örneklemdaki bütün kitaplara bakıldığında iletişimsel değerlerin kullanım sıklığı oranı sıralaması şu şekildedir:

Tablo:13 İletişimsel Değerlerin Kullanım Sıklığı Oranı

İletişimsel Değerler	Toplam İncelenen Cümle Sayısı	Bulunan Değer Sayısı	Yüzde
Dinleme	100	54	54%
Kendini Açma	78	33	42%
Sözsüz İletişim	51	14	27%
Empati	36	7	20%
Ben Dili=Çatışma Çözme	19	2	10%
Çatışma Çözme=Ben Dili	19	2	10%
Güvengenlik	12	1	6%

Bu çalışma, Türkiye’de niteliği itibariyle doğrudan “Ayşegül” kitaplarını incelemeyi esas alan ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır. İletişimsel değerler ile ilgili araştırmalarda çoğunlukla bir iletişimsel beceri olarak ele alınmıştır. Ancak bazı çalışmalarda birden fazla iletişimsel değere de yer verildiği görülmektedir. Bu çalışmada iletişimsel değerler literatürde görüş birliği sağlanmış kavramlar üzerinden yürütülmüştür.

Temiz (2014) tarafından “Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitiminin Çocukların Duygu Tanıma ve İfade Etme Becerine Etkisi” adlı doktora çalışmasında benzer şekilde araştırmada olduğu gibi dinleme, sözsüz iletişim ve empati becerileri incelenmiştir.

Deniz’in (2003) “İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerine Etkisi” tarafından yapılan çalışmada ise bu eğitimin öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bizim çalışmamızla bu çalışmanın ortak noktası sözsüz iletişimdir.

Görgülü tarafından yapılan çalışmada (2009) “ Drama Destekli Kubaşık Öğrenme Tekniklerinin Okul Öncesi 5-6Yaş Çocuklarının İletişim Becerine Etkisi”

adlı çalışmasında, drama destekli kubaşık öğrenme etkinliklerinin kullanılmasının iletişim becerilerinin gelişiminde etkili bir yaklaşım olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu etkinliklerin okul öncesi dönemde işbirliğini, etkili iletişimi, yardımlaşmayı, bireyler arası paylaşımı da artırdığı görülmektedir. Bu çalışmanın bizim araştırmamızla ortak noktası sözsüz iletişimdir.

Şahin (1999), “The Effect of the communication skills training program on childrens loneliness and assertiveness level (İletişim becerileri eğitiminin çocukların yalnızlık ve atılganlık düzeyine etkisi)” Araştırmasında iletişim becerileri eğitiminin çocukların atılganlığının artmasında ve yalnızlığının azalmasında önemli etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu araştırma ile bizim çalışmamızın benzer noktası güvengenciliktir.

Bu konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde en fazla üç iletişimsel beceri üzerinde odaklanıldığı görülmektedir. İletişimsel değerler literatürüne bakıldığında yapılan çalışmalarda genellikle tek bir iletişimsel değer incelenildiği gözlenmektedir. Daha önceki çalışmalardan farklı olarak bu araştırmada iletişim değerler daha geniş bir yelpazede ele alınmıştır.

5.2.ÖNERİLER

Çalışmamızın bu bölümünde, araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkarak çocukların dil eğitimlerinin gelişmelerine katkıda bulunan metinlerle ilgili öneriler dile getirilmiştir. Ayrıca iletişimsel değerler konusunda bu çalışmadan sonra yapılabilecek akademik araştırmalarla ilgili görüşlere de yer verilmiştir.

Ülkemizde oldukça geniş bir çocuk edebiyatı literatürü bulunmaktadır. Ancak bu literatürün iletişimsel değerler yönünden kapsamlı bir şekilde incelenmediği görülmektedir. Bu araştırma bu alandaki eksiklikten yola çıkarak hazırlanmıştır. Farklı çalışmalarda bir ya da birkaç iletişim değerine odaklanılmıştır. Söz konusu çalışmalarda en fazla üç iletişimsel değer ele alınmıştır. Daha önceki çalışmalardan farklı olarak bu araştırmada iletişim değerleri daha geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Bu yelpaze iletişim değerlerinden empati, kendini açma, ben dili, dinleme, sözsüz iletişim, çatışma çözme, ve güvengencliği içermektedir. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın iletişimsel değerler literatüründe farklı bir yere sahip olmaktadır.

Bu noktadan hareketle öncelikle öğretim materyalleri ve ders kitapları iletişimsel değerler yönünden incelenmelidir. Özellikle ilk ve orta öğretime yönelik

hazırlanmış ders kitaplarındaki metin ve görsellerde iletişimsel değerlerin nasıl ele alındığına bakılmalıdır.

Ülkemizde oldukça geniş çocuk edebiyatı ürünleri alt yapısı bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında çocuk kitaplarının incelenmesi akla gelmektedir. Yazılı ve resimli çocuk kitapları iletişimsel değerler yönünden incelenmelidir. Bunlar arasında çocuk kitapları dendiğinde önde gelen çocuk kitabı yazarlarından biri olan Gülten Dayıoğlu'nun kitapları iletişimsel değerler açısından ele alınmalıdır. Bu kitaplarda hangi iletişimsel değerlere yer verildiği ve bu iletişimsel değerlerin nasıl ele alındığı üzerine bir çalışma yapılmalıdır. Ayrıca diğer çocuk kitapları da aynı şekilde ele alınmalıdır. Önde gelen çocuk kitabı yazarlarının eserleri, seriler ve en çok satan çocuk kitapları üzerinde de iletişimsel yönüyle araştırmalar yapılmalıdır. Yazılı kitaplar kadar resimli kitapların da dil eğitimi üzerinde önemli bir işlevi bulunmaktadır. Bu yüzden yazılı kitapların dışında sadece görsellerden oluşan çocuk kitapları da ayrı olarak iletişimsel değerler yönünden incelenmelidir. Bu şekilde dil eğitiminde metinler kadar resimlerin de işlevi incelenmiş olacaktır.

Çocuk kitapları, çocukların dil ve zihin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Dil becerilerinin geliştirilmesinde, dilin etkin ve bilinçli kullanılmasında ve bireylerin iletişimsel değerleri kazanmasında bu kitaplar araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle iletişimsel ve sosyal değerleri kapsayan duyuşsal gelişim sürecinde çocuklar için yazılmış eserlerin önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Çocuğun bilişsel gelişiminde içinde bulunduğu sosyal çevrenin önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, olgunların, becerilerin tutumların kaynağı sosyal çevredir. Bu yüzden dil eğitiminde, çocuklara sosyal çevre sunan metinler önemli bir yer tutmaktadır. Dil becerilerinin geliştirilmesinde, dilin etkin ve bilinçli kullanılmasında ve bireylerin iletişimsel değerleri kazanmasında metinler araç olarak kullanılmaktadır. Metinler üzerine kurulu olan çocuk kitapları da bu yönüyle önem arz etmektedir. Çocuk kitaplarında kullanılan metinler üzerinde yapılan bu incelemeyle çocukların dil becerilerine etkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Bu metinlerde kullanılan dilin özelliklerinin belirlenmesi, yapısal ve içerik özelliklerinin incelenmesi çocukların iletişim becerilerine etkisini ortaya çıkarmaktadır.

İletişimsel değerlerin kazandırılmasında çocuk edebiyatı ürünleri, animasyonlar da dâhil olmak üzere birer araç olarak ele alınmalıdır. Bu bakış açısı

aynı zamanda, ülkemizde 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlayan yapılandırıcı eğitim yaklaşımının sosyal yapılandırmacılık alanıyla da uyumlu olacaktır.

KAYNAKÇA:

Acun-Kapıkıran, Necla (2013). “Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim”. A.Kaya. (Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Empati*. Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.

Açıkgöz, Kamile Ün (2009). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Akar, Atanur (2014). “PDR ve Psikoloji Programı Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve Narsistik Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi”.Yüksek Lisans Tezi. Toros Üniversitesi , Mersin.

Alaylıoğlu, Ruşen ve Oğuzkan, A. Ferhan. (1976). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş ikinci baskı)*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi.

Altun, Sadegül Akbaba (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 7-18.

Ata, Aysun (2015). “*Factors Effecting Teacher-Child Communication Skills and Self-Efficacy Beliefs: An Investigation on Preschool Teachers*”. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi , Ankara.

Ateş, Nida (2014). “*Çatışma Çözme Eğitiminin 6. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Özsaygı Düzeylerine Etkisi*”. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Baltaş, Acar. (2016). *Ben Dili*.

[www.baltas-baltas.com/kaynak/makaleler.sayi:21\(ErişimTarihi:10.11.2016\)](http://www.baltas-baltas.com/kaynak/makaleler.sayi:21(ErişimTarihi:10.11.2016))

Bassa, Zeynep (2013). “Çocuk Edebiyatı”. M. Gönen (Ed.), *Çocuk Kitaplarında Resimleme*. Ankara: Eğiten Kitap. s.s. 179 – 223.

Beebe, Steven A., Beebe, Susan J., Redmond, Mark V. (2005). *Interpersonal Communication Relating to Others*. Boston: Pearson.

Braslau, Mihail (2015). Aspects of Didactic Communication in Primary School, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 180.p. 497-501.

Canary, Daniel J., Cupach, William R., Messman, Susan J. (1995). *Relationship Conflict: Conflict in Parent-Child, Friendship and Romantic Relationships*. California: Sage Publications.

Ceyhan, Aydoğan Aykut (2006). "An Investigation of Adjustment Levels of Turkish University Students With Respect to Perceived Communication Skill Levels". *Social Behavior and Personality: An international journal*, 4, 351-366.

Cihangir-Çankaya, Zeynep (2013). "Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim". (Ed.: Alim Kaya). *Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Dinleme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.s.s.93-108.

Cüceloğlu, Doğan (2003). *Yenidan İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çetinkaya, Yrd. Doç. Dr. Bünyamin (2013). Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. A.Kaya (Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişimde Kendini Açma*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. s.s.135-156.

Çetinkaya, Özlem ve Alparslan, Ali Murat (2011). Duygusal Zekânın İletişim Becerileri Üzerine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1, 363-377.

Delahaye, Gilbert (1982). *Ayşegül Yolculukta*. İstanbul: Alpagut Yayınları.s.s.7.

Delahaye, Gilbert (2011). *Kardeşimi Çok Seviyorum*. İstanbul: YKY.s.s.91-107.

Delahaye,Gilbert (2014). *Esrarengiz Komşu*. İstanbul: YKY.s.s.11-16.

Delahaye, Gilbert (2011). *Doğayı Koruyor*. İstanbul: YKY.s.s.12-19.

De Vito, Joseph A. (2004). *The Interpersonal Communication Book*. New York: Person Education Inc.

De Vito, Joseph A. (2006). *The Interpersonal Communication Book*. New York: Person Education Inc.

Deniz, İbrahim (2003). *İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerileri Düzeylerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Dicleli, Ayşe Bilge (2000). *Konuşa Konuşa İletişimin Sırları*. İstanbul: MESS Yayıncılık.

Dilidüzgün, Selahattin, Sever S., Öztürk A., Adıgüzel Ö. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Dilidüzgün, Selahattin (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: YKY.

Dindia, Kathryn (1997). Self-disclosure, Self-identity, and Relationship Development: a Transactional/Dialectical Perspective. Steve Duck (Ed.). *Handbook*

of *Personal Relationships: Theory, Research and Intentions*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd. p.411-426.

Dökmen, Üstün (2005). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Duru, Erdiñ (2002). Öğretmen Adaylarında Empati-Yardım Etme Eğilimi İlişkisi ve Yardım Etme Eğiliminin Bazı Psikosyal Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 21-36.

Eagan, Gerard , (Ed.: Füsün Akkoyun), (2004). *Psikolojik Danışmaya Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Eroğlu, Erhan (1996). “İletişim Sürecinde Medya-Mesaj-Yöntem İlişkisi ve Geleneksel Eğitimden Uzaktan Öğretim Sistemlerine Geçiş”. *Kurgu Dergisi*, 14, 275-294.

Gazioğlu, Gamze (2008). “*The Effects of Peace and Conflict Resolution Education on Emotional Intelligence, Self-Concept and Conflict Resolution Skills*”. Bogazici University Institute for Graduate Studies in the Social Sciences. İstanbul.

Goleman, Daniel (2001). *Duyusal Zeka Neden IQ'dan Daha Önemlidir?*. (Çev.: Banu Seçil Yüksel), İstanbul: Varlık Yayınları.

Gordon, Thomas (1996a). *E. A. E. Etkili Anababa Eğitimi* (E. Aksay,Çev.), İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Gordon, Thomas (1996b). *E. Ö. E. Etkili Öğretmenlik Eğitimi* (E. Aksay, Çev.), İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Gökçe, Orhan (2013). *İletişim Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşılırım*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Gölönü, Sibel ve Karcı, Yasemin (2010). İletişim Meslek Lisesi Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerinin İncelenmesi (Ankara İl Örneği). *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 31, 123-140.

Gönen, Mübeccel ve Veziroğlu, Mefharet (2013). “Çocuk Edebiyatı”. (Ed.: Mübeccel Gönen). *Çocuk Edebiyatının Genel Hedefleri*. Ankara: Eğitim Kitap. s. 1-13.

Görgülü, Fatoş (2009). *Drama Destekli Kubaşık Öğrenme Etkinliklerinin Okul Öncesi 5-6 Yaş Çocuklarının İletişim Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi ,Aydın.

Greene, Kathryn, Derlega, Valerian J., Mathews, Alicia (2006). Self-Disclosure in Personal Relationships. Anita L. Vangelisti, ve Daniel Perlman (Eds.). *The Cambridge Handbook of Personal Relationships*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hartley, Peter (2014). *Kişilerarası İletişim*. (Yay. Haz. Ülkü Doğanay). Ankara: İmge Kitabevi.

İzğören, Ahmet Şerif (2011). *Dikkat Vücudunuz Konuşuyor*. Korza Yayıncılık.

Johnson, David W. (1981) *Reaching Out: Interpersonal Effectiveness and Self-Actualization*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Jourard, Sidney M. (1971). *The Transparent Self*. New York: D. Van Nostrand Company

Kabaklı, Ahmet (1967). *Türk Edebiyatı* (1. Cilt). İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Kahriman, Musa (2014). *İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Benim Eşsiz Yuvam Temasındaki Konuların Drama Yöntemine Dayalı Öğretiminin Öğrencilerin İletişim, Empati Becerileri ve Değer Algıları Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

Kartal, Muhammet Ali (2013). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Öznel İyi Olu ve İletişim Beceri Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. 19 Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Kavcar, Cahit (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

Kaya, Alim (2013). “Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim”. A. Kaya (Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. s.1- 29.

Kaya, Alim (2013). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. A.Kaya (Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.s.s.109- 133.

Kelly, Earl C. (1977). *The Fully Functioning Self*. John Stewart, (Ed.). *Bridges Not Walls: A Book About Interpersonal Communication*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company. p.106-119.

Kıbrıs, İbrahim (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Tak Ağaç Yayınları.

Kohut, Heinz. Basch, Michael Franz. Erten, Yavuz. Gill, Merton. Grotstein, James S. Miller, Jule P. Siegel, Allen (2004). *Psikanalizin Öteki Yüzü : Heinz Kohut* (Yay. Haz. Yavuz Erten, Nafi Mitrani, Melis Tanık). İstanbul: İthaki Yayınları.

Krech, David ve Richard, S. Crutchfield (1980). *Sosyal Psikoloji: Teori ve Problemler* (Çev. Erol Güngör), İstanbul: Ötüken Yayınları.

Kudret, Cevdet (1986). *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez: Dil Üzerine Denemeler Tartışmalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Lange, Arthur J., Jakubowski, Patricia (1976). *Responsible Assertive Behavior*. Illinois: Research Press.

www.rtbf.be/info/regions/detail_martine-s-installe-au-musee-avec-marcel-marlier-a-mouscron?id=9094013, (Erişim Tarihi: 21.06.2016).

Maraşlı, Sema. (2014). *İletişimde 'Ben Dili' Önemli*.
<http://www.istanbultimes.com.tr/iletisimde-ben-veya-sen.com>
(Erişim Tarihi: 14.09.2016)

McKay, M., Davis, M. & Fanning, P. (2006). *İletişim Becerileri*. HYB Yayıncılık, Ankara.

McKay, Matthew, Davis, Martha, Fanning, Patrick (1995). *Messages: The Communication Skills Book*. Oakland: New Harbinger Publications.

Mc Whirter, Prof. Dr. J. Jeffries, Voltan-Acar, Dr. Nilüfer (198?) *Çocukla İletişim: Öğretme, Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı*. Ankara: Nüve Matbaası.

Mutlu, Erol (2008) *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ayraç Kitabevi.

Nas, Recep (2004): *Örneklerle Çocuk Edebiyatı* (Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş 2. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Neydim, Necdet (1998). *Çocuk ve Edebiyat*. İstanbul: BU Yayınevi.

Odyakmaz, Nevzad A., Acar, Yrd. Doç. Dr. Necla Odyakmaz (2008). *İletişim Sözlüğü*. İstanbul: Babil Yayınları.

Oğuzkan, Dr. A. Ferhan. (1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara Üniversitesi Basımevi .

Oğuzkan, Dr. A. Ferhan (2013): *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Okay, Cüneyd (1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler: 1850 - 1900*. İstanbul: Kırkambar Yayınları.

Öksüzöğulları, Hatice (2013). *4-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuklarıyla İletişimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*.Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Öner-Koruklu, (2013). “Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim”. (Ed.: Alim Kaya). *Kişilerarası İlişkilerde Çatışma ve Çatışma Çözme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. s.195-220.

Özbek, Mehmet Ferhat (2004). Toplumsal Yaşamda Empati. *Akademik Bakış Dergisi*, 1, s.1-16.

Özkan, Recep (2008). İlköğretim Öğretmenlerinin Himayeci Değerlerle İlgili Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, s.241-254.

Özyar, Gülin Sülün (2012). *Okuma Becerisinin Geliştirilmesi Ve Çocuğun Dil-Kavram Gelişmesi Bağlamında Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitapları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Rakos, Richard F. (1986) Asserting and Confronting. O. Hargie (Ed.), *A Hand book of Communication Skills*. Great Britain: Routledge. p.407-439.

Rousseau, Jean Jacques (2001). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*. (R. N. İleri, Çev.), İstanbul: Say Yayınları.

Saraç, Cemal (2006). Sözlü İletişim Becerileri Açısından Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi. *Millî Eğitim*, 169, 106-117.

Sever, Sedat (1998). “Dil ve İletişim (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım)”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31, 51-66.

Sever, Sedat (2013a). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem

Sever, Sedat (2013b). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem

Sınar, Alev (2006). “Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları-Yeni Türk Edebiyatı Tarihi”.*Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7, .175-225

Shovel, Martin (2012). “*Macmillian English Dictionary*”, Malasyia: Macmillian Publisher.s.s.481-482.

Şahin, Rukiye (1999). “*The Effect of the Communication Skills Training Program on Children’s Loneliness and Assertiveness Level*”. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.Ankara.

Şahin, Hülya. (2013). “Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı”. A.Kaya (Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.s.s.274-295.

Şimşek, Tacettin (Ed.) (2012): *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Şirin, Mustafa Ruhi (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şirin, Mustafa Ruhi (Haz.) (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayıncılık.

Tarhan, Nevzat.(2012). *Kişiler Üstü Toplumsal Empati*. <http://www.gonuldergisi.com/kisiler-ustu-toplumsal-empati-prof-dr-nevzat-tarhan.html> (Erişim Tarihi:13.11.2016).

Temiz, Gülay (2014). *Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitiminin Çocukların Duyguları Tanıma ve İfade Etme Becerilerine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Thomson, Peter (2003). *İletişimin Sırları*. (M. Yurtbaşı,Çev.), İstanbul: Arion Yayınevi.

Townend, Anni. (1991). *Developing Assertiveness*. First edition. London: Routledge.

Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*. (10. Baskı) Ankara :Türk Dil Kurumu.

Ulukan, Hasan (2012). *İletişim Becerilerinin Takım ve Bireysel Sporculara Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.

Uz-Baş, Aslı (2013). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*. A. Kaya(Ed.), *Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Güvengenlik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.s.s.173-194.

Uzun, Yasin (2014). *Din Öğretiminde Empati Becerisine Dayalı Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Kullanılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Weaver II, Richard L. (1996). *Understanding Interpersonal Communication*. New York: Longman.

Wilson, Keithia ve Gallois, Cynthia. (1993). *Assertion and Its Social Context*. First edition. BWhispé, Lauren (1987). *History of the concept of empathy*. Nancy Eisenberg, and JanetStrayer (Ed.). *Empathy and Its Development*. Cambridge: Cambridge University Press. p.17-37. Britain: Pergamon Press Ltd.

Wood, Julia T. (2004). *Interpersonal Communication Everyday Encounters*. Belmont:Thomson & Wadsworth.

Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Gıyasettin (2012). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları

Zengin, Ahmet Yaşar ve Zengin, Nesrin (2009). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Truva Yayınları.

Yalçinkaya, Fulya, Bayar-Muluk, Nuray & Şahin, Semra (2009).“Effects of Listening Ability on Speaking, Writing and Reading Skills of Children Who Were Suspected of Auditory Processig Difficulty”.*International Journal of Pediatric Otorhinolarygonology*. Vol 73. Issue: 8. p.1137-1142.

Yazıcı, Hikmet (2013). “Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim” . (Ed.: Alim Kaya). *Kişilerarası İlişkilerde Sözsüz İletişim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. s.s.157-172.

Yüksel-Şahin, Fulya Yüksel (2013). “Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim”.A.Kaya (Ed.), *İletişim Becerilerine Genel Bir Bakış*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. s.s.31-60.

İNTERNET KAYNAKLARI:

Baltaş, Zuhar. (2006). <http://www.kendinigelistir.com/beden-dili/> (Erişim Tarihi:10.11.2016).

Çocuk Hakları Sözleşmesi: <http://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html> (Erişim Tarihi:26.7.2016)

<http://documents.tips/documents/ben-dili-sen-dili-com>

(Erişim Tarihi: 5.06.2016)

(<http://www.edebiyathaber.net/hic-buyumeyen-kahraman-aysegul/>).

<http://www.milliyet.com.tr/aysegul-simdi-cok-uzgun-/yalvac-ural/pazar/yazardetay/30.01.2011/1345852/default.htm>

EK-1

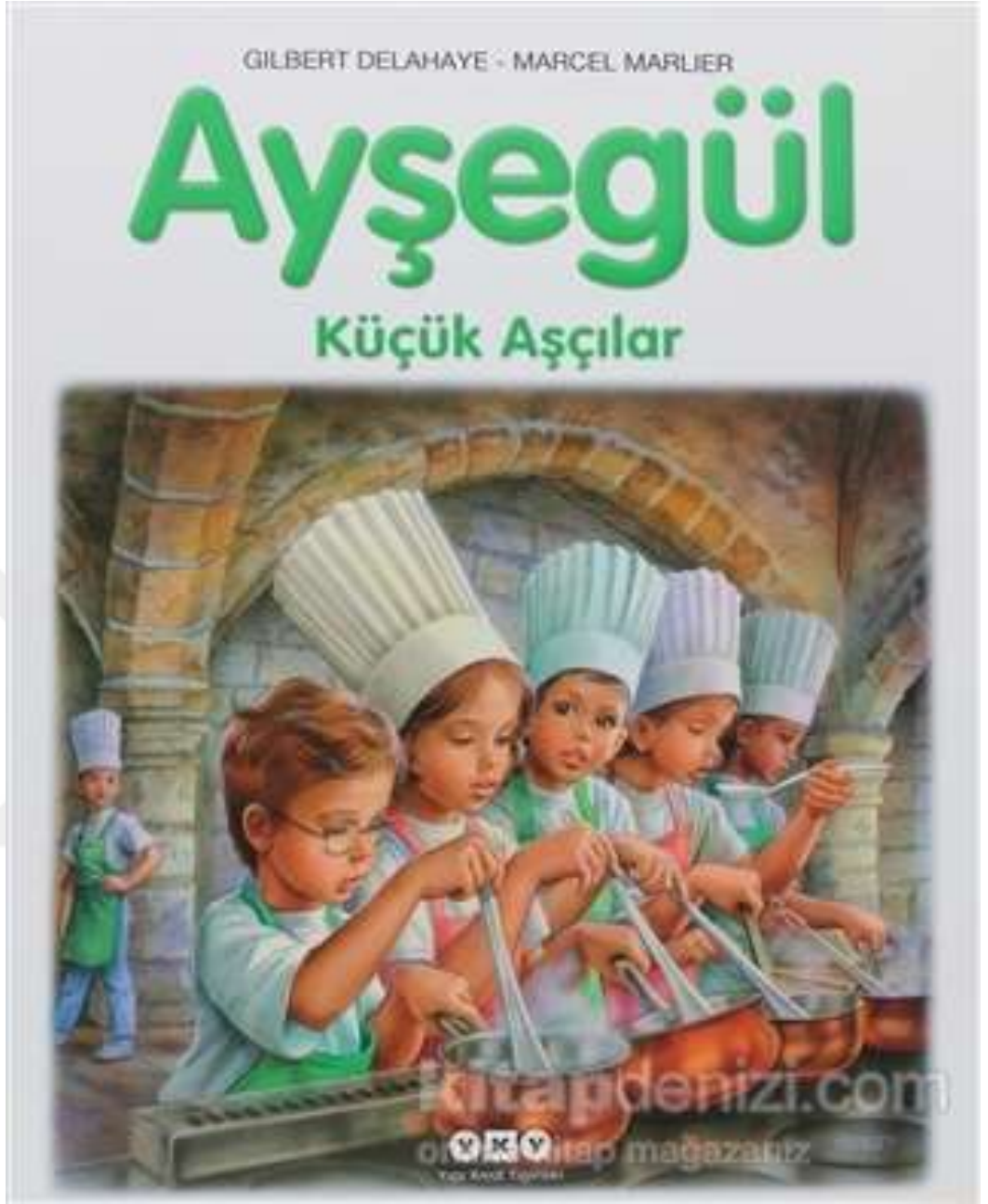
GILBERT DELAHAYE - MARCEL MARLIER

Ayşegül

Kardeşimi Çok Seviyorum

YKY
Yapı Kredi Yayıncılık

EK-3

EK-4

GILBERT DELAHAYE - MARCEL MARLIER

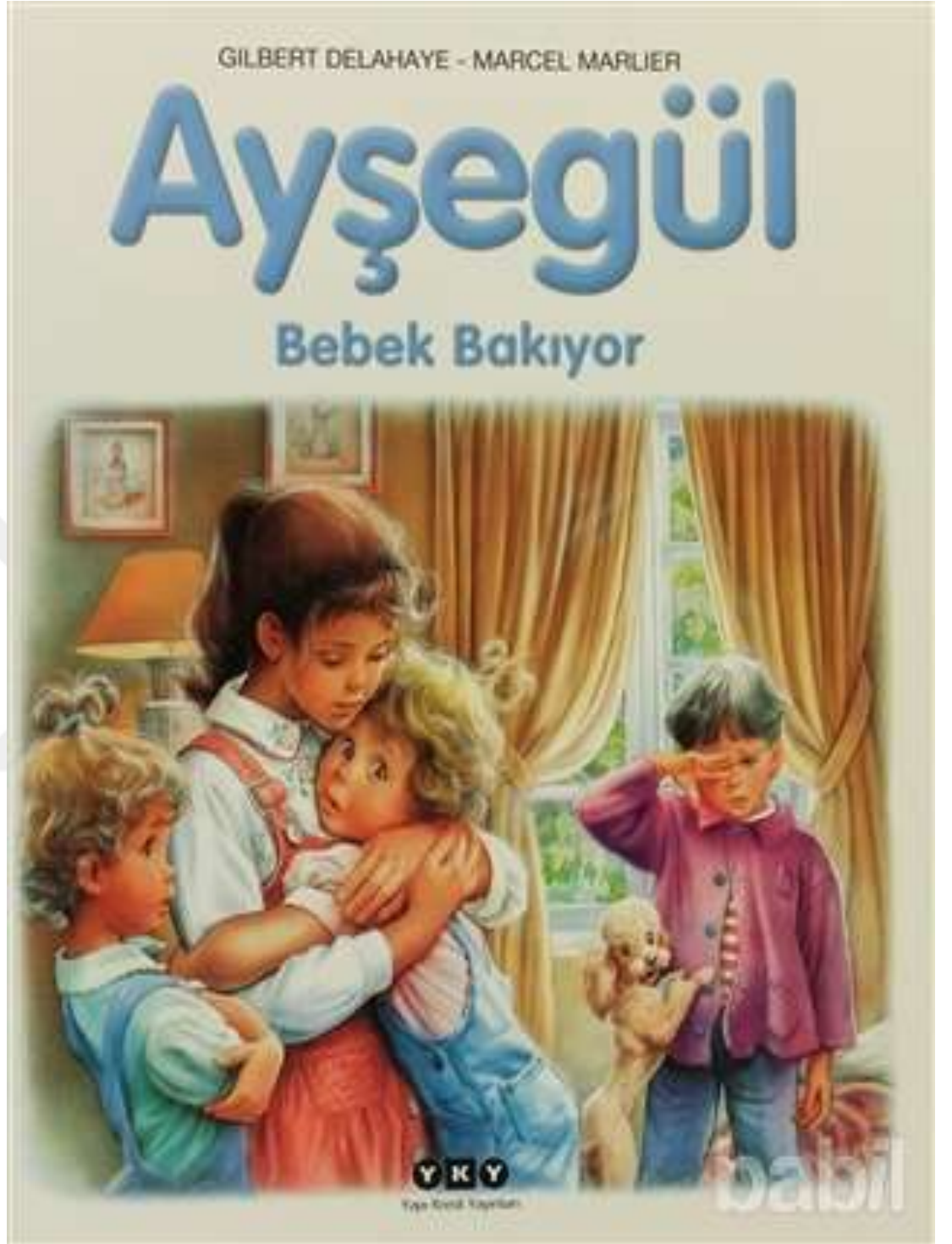
Ayşegül

Esrarengiz Komşu

YKY

Yapı Kredi Yayıncılık

EK-7

GILBERT DELAHAYE - MARCEL MARLIER

Ayşegül

Şehre Taşınıyor

YKY

Yapı Kredi Yayıncılık

EK-8

GILBERT DELAHAYE - MARCEL MARLIER

Ayşegül

Kuzenine Sürpriz Yapıyor

YKY

Yapı Kredi Yayıncılık

